

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ÜRETİCİNİN AYIPLI MALIN SEBEP OLDUĞU
ZARARLARDAN SORUMLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUÇ ALİ KARYOT

EYLÜL 2020

T.C.
İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ÜRETİCİNİN AYIPLI MALIN SEBEP OLDUĞU
ZARARLARDAN SORUMLULUĞU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUÇ ALİ KARYOT

DANIŞMAN

PROF. DR. ÜMİT GEZDER

EYLÜL 2020

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Uluç Ali KARYOT

Danışmanlığını yaptığım işbu tezin tamamen öğrencinin çalışması olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığını taahhüt ederim.

Prof. Dr. Ümit GEZDER

İMZA SAYFASI

Uluç Ali Karyot tarafından hazırlanan ‘Üreticinin Ayıplı Malın Sebep Olduğu Zararlardan Sorumluluğu’ başlıklı bu yüksek lisans tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Ümit GEZDER

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. M. Deniz YENER

Kurumu: Marmara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Özgür ARIKAN

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 09/09/2020

ÖNSÖZ

Üreticinin sorumluluğu konusu toplumu yakından ilgilendirmektedir. Zira toplumu oluşturan her birey esasında tüketicidir ve üreticinin sorumluluğuna ilişkin düzenlemeler de tüketiciler ile üreticiler arasında adil bir dengenin sağlanmasına yöneliktir. Ülkemizde 12 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ile üreticinin sorumluluğu konusu özel olarak düzenlenmiştir. Çalışmamızda üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu konusu yakın tarihte yürürlüğe girecek olan bu Kanun'un getirmiş olduğu yeni hükümler, onlara esas teşkil eden 25 Temmuz 1985 tarihli 85/374/AET sayılı AB Konsey Direktifi hükümleri ve ayrıca mevcut hükümlerimiz çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir.

Tez danışmanlığımı üstlenen, çalışmanın konusunun belirlenmesi ve hazırlanması sürecinde değerli görüşleriyle katkıda bulunan, tezimi geliştirmeye yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen değerli tez danışman hocam Sayın Prof. Dr. Ümit GEZDER' e teşekkürü borç bilirim. Savunma jürimde yer almayı kabul ederek beni onurlandıran kıymetli hocalarım Sayın Prof. Dr. M. Deniz YENER ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Özgür ARIKAN' a teşekkürlerimi sunarım.

Uluç Ali Karyot

İstanbul, 2020.

ÖZET

ÜRETİCİNİN AYIPLI MALIN SEBEP OLDUĞU ZARARLARDAN SORUMLULUĞU

Karyot, Uluç Ali

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Özel Hukuk Programı

Danışman: Prof. Dr. Ümit Gezder

Eylül, 2020. 156 Sayfa.

AB Konseyi'nin 25 Temmuz 1985 tarihli 85/374/AET sayılı Direktifi ile üreticiye ayıplı malın sebep olduğu zararlar nedeniyle kusursuz sorumluluk getirilmiştir. Mevzuatımızın AB mevzuatı ile uyumlu olması hedeflendiğinden, 12 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nda üreticinin sorumluluğuna ilişkin hükümler Direktif'te yer alan hükümleri esas almıştır. Bu çalışma ile amaçlanan, üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu konusunun mevcut düzenlemeler, 12 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı ÜGTDK ve 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi kapsamında incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Ürün Sorumluluğu, Üretici, İmalatçı, İmalat Hatası.

ABSTRACT

LIABILITY OF THE PRODUCER FOR DAMAGES CAUSED BY DEFECTIVE PRODUCT

Karyot, Uluç Ali

Master's Thesis, Private Law Department, Private Law Program

Supervisor: Prof. Dr. Ümit Gezder

September, 2020. 156 Pages.

The Council Directive 85/374/EEC of 25 July adopts liability without fault of the producer for damages caused by defective product. As it is aimed to harmonize our legislation with EU legislation, the provisions regarding the producer's responsibility in the Product Safety and Technical Regulations Code No. 7223 which will enter into force on March 12, 2021, are based on the provisions of the The Council Directive 85/374/EEC of 25 July. The aim of this study is to examine the liability of the producer for damages caused by defective product within the scope of both the existing regulations, the Code No. 7223 which will enter into force on 12 March 2021, and the Council Directive 85/374/EEC of 25 July.

Keywords: Product Liability, Producer, Manufacturer, Manufacturing Defect.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	x
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN ESASLAR, SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

1. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN ESASLAR	6
1.1. Üreticinin Sorumluluğu Kavramı	6
1.2. Üreticinin Sorumlu Tutulmasının Amacı	8
1.3. Üreticinin Sorumlu Tutulmak İstenmesinin Dayandığı Düşünce.....	8
1.4. Üreticinin Sorumluluğu Alanındaki Ayıp Kavramı.....	9
1.5. Üreticinin Sorumluluğu Alanında Sözleşmesel Hükümlerin Yetersizliği ...	13
2. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ	18
2.1. Sözleşmesel Sorumluluk - Sözleşme Dışı Sorumluluk Bakımından	18
2.2. Kusur Sorumluluğu - Kusursuz Sorumluluk Bakımından.....	22
2.2.1. Olağan sebep sorumluluğu - tehlike sorumluluğu bakımından	26
3. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNUN TARİHİ GELİŞİMİ.....	29
3.1. Avrupa Birliği'ndeki Gelişim	29
3.1.1. 85/374 sayılı AB Direktifi uyarınca sorumluluğunun hukuki niteliği ..	35
3.2. Türk Hukukundaki Gelişim	36
3.2.1. 4077 sayılı eTKHK hükümleri bakımından	36

3.2.2. Ayıplı Malın Sebep Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik hükümleri bakımından.....	42
3.2.3. 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun hükümleri bakımından.....	45
3.2.4. 6502 sayılı TKHK hükümleri bakımından.....	47
3.2.5. 7223 Sayılı ÜGTDK hükümleri bakımından	50

BÖLÜM II

ÜRETİCİNİN AYIPLI MALIN SEBEP OLDUĞU ZARARLARDAN SORUMLULUĞUNUN KOŞULLARI

1. 85/374 SAYILI AB KONSEY DİREKTİFİ BAKIMINDAN	52
1.1. Ürünün Ayıplı Olması	52
1.1.1. Haklı güvenlik beklentisi ve belirlenmesi.....	53
1.1.1.1. Sunum.....	54
1.1.1.2. Makul olarak beklenen kullanım	55
1.1.1.3. Piyasaya sürülme zamanı	56
1.1.1.4. Haklı güvenlik beklentilerini belirleyen diğer hususlar	57
1.1.2. Ayıpların sınıflandırılması	59
1.1.2.1. Tasarım ayıpları.....	60
1.1.2.2. Fabrikasyon ayıpları	61
1.1.2.3. Bilim ve tekniğin gelişmesi sonucu ortaya çıkan ayıplar	62
1.1.2.4. Yanlış ve eksik bilgilendirmeden kaynaklanan ayıplar.....	64
1.2. Zarar.....	66
1.3. İliyet Bağı	70
2. 7223 SAYILI ÜGTDK BAKIMINDAN.....	72
2.1. Ürünün Uygunsuz Olması	72
2.2. Zarar.....	75

2.3. İliyet Bağı	79
3. TBK M. 49 KAPSAMINDA GENEL HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞU BAKIMINDAN.....	80
3.1. Hukuka Aykırı Fiil.....	80
3.1.1. Ürünün ayıplı olduğunun belirlenmesi.....	83
3.2. Zarar.....	86
3.3. İliyet Bağı	89
3.4. Kusur.....	90
3.4.1. İmalat kaçağı veya gelişme riski sebebiyle ürünün ayıplı olması.....	95
4. TBK M. 66 KAPSAMINDA ADAM ÇALIŞTIRANIN SORUMLULUĞU BAKIMINDAN.....	96
4.1. Genel Şartlar	96
4.2. Özel Şartlar	98
4.2.1. Adam çalıştıran ile çalışan arasında bağımlılık ilişkisi.....	98
4.2.2. Zararın çalışanın işi gördüğü sırada hukuka aykırı davranışı sonucu meydana gelmesi.....	99
4.2.3. Kurtuluş kanıtının getirilmemiş olması.....	99

BÖLÜM III

ÜRÜN KAVRAMI, SORUMLULAR, TAZMİNAT TALEP EDEBİLENLER VE SORUMLULUKLA İLGİLİ DİĞER KONULAR

1. ÜRÜN KAVRAMI.....	103
1.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi Bakımından.....	103
1.2. 7223 Sayılı ÜGTDK Bakımından.....	108
1.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından	111
2. SORUMLULAR	112
2.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi Bakımından.....	112

2.1.1. Üretici.....	112
2.1.2. İthalatçı.....	115
2.1.3. Tedarikçi	116
2.2. 7223 Sayılı ÜGTDK Bakımından.....	117
2.2.1. İmalatçı.....	117
2.2.2. İthalatçı.....	119
2.2.3. Dağıtıcı.....	119
2.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından	121
3. TAZMİNAT TALEP EDEBİLENLER.....	123
3.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi Bakımından.....	123
3.2. 7223 Sayılı ÜGTDK Bakımından.....	124
3.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından	124
4. SORUMLULUKLA İLGİLİ DİĞER KONULAR	125
4.1. Sorumluluğun Sınırlandırılması.....	125
4.2. Müteselsil Sorumluluk.....	126
4.3. Sorumluluktan Kurtuluş İmkanları	127
4.3.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi bakımından.....	127
4.3.1.1. Üreticinin ürünü bizzat piyasaya sürmemiş olması.....	127
4.3.1.2. Ürünün piyasaya sürülürken ayıpsız olması.....	128
4.3.1.3. Ürünün ticari yahut mesleki faaliyet çerçevesinde üretilmemiş olması	129
4.3.1.4. Ürünün emredici hukuk kurallarına uygun üretilmesi.....	130
4.3.1.5. Ürün piyasaya sürüldüğü sıradaki bilimsel ve teknolojik bilgi seviyesinin ürünün ayıplı olduğunu ortaya çıkarmak bakımından yetersiz kalması.....	131

4.3.1.6. Bileşen parçadaki ayıbın, bileşen parçanın dahil edildiği ürünün tasarımından yahut da ürünün üreticisinin talimatlarından kaynaklanması	133
4.3.2. 7223 Sayılı ÜGTDK bakımından.....	133
4.3.2.1. Ürünü bizzat piyasaya arz etmemiş olması	134
4.3.2.2. Uygunsuzluğun üçüncü kişilerin davranışlarından kaynaklanması	134
4.3.2.3. Ürünün emredici hukuk kurallarına uygun üretilmesi.....	134
4.4. Sorumsuzluk Kaydı.....	135
4.4.1. 85/374 sayılı AB Direktifi bakımından.....	135
4.4.2. 7223 sayılı ÜGTDK bakımından	135
4.4.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından.....	135
4.5. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre	136
4.5.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi bakımından.....	136
4.5.2. 7223 sayılı ÜGTDK bakımından	137
4.5.3. TBK kapsamında haksız fiil sorumluluğu bakımından.....	137
4.6. Tazminatın Hesaplanması.....	138
4.6.1. 85/374 Sayılı AB Direktifi bakımından	138
4.6.2. 7223 sayılı ÜGTDK bakımından	138
4.6.3. TBK kapsamında haksız fiil sorumluluğu bakımından.....	139
4.7. Ürün Sorumluluğu Sigortası	140
4.8. Kanunlar İhtilafı.....	141
SONUÇ	144
KAYNAKÇA	148

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.t.	: Adı Geçen Tez
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AT	: Avrupa Topluluğu
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi
a.y.	: Aynı Yer
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
C.	: Cilt
c.	: Cümle
COM	: European Commission
Der.	: Derleyen
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EC	: European Community
Ed.	: Editör
EEC	: European Economic Community

eTKHK	: Mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: Fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
IOCU	: International Organisation of Consumers Unions
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
kıs.	: Kısaca
L	: Legislation
LRFP	: Loi Fédérale Sur La Responsabilité Du Fait Des Produits
m.	: Madde
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG	: Resmi Gazete
RO	: Recueil Officiel Du Droit Fédéral
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SWD	: Staff Working Document (European Commission)
T.	: Tarih
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu

TDK	: Türk Dil Kurumu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
ÜGTDK	: 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu
vd.	: ve devamı

GİRİŞ

Piyasaya sürülen ürünlerin sayı ve çeşitliliğinde görülen artışlar, bilim ve teknolojinin kaydettiği ilerlemelere paralel olarak sanayide yaşanan modernleşmenin ve pazarlama ile dağıtım alanında yaşanan gelişmelerin bir sonucudur.¹ Bununla beraber söz konusu gelişmeler, piyasaya sürülen ürün çeşitliliğini arttırarak insan hayatını kolaylaştırır da bazı tehlikeleri beraberinde getirmiştir.² Tarım ve yiyecek sektöründe gıdaların genetiğinde değişiklik yapılması yahut hormon ilave edilmesi gibi yöntemlere başvurulması, üretim faaliyetlerinde yaşanan modernleşmenin insan sağlığı bakımından tehdit oluşturduğu gerçeğinin yalnızca bir örneğidir.³

Hakikaten endüstri toplumlarında elektronik sistemlerle çalışan büyük işletmelerin modern üretim sistemleriyle üretim faaliyetinde bulunduğu göz önüne alındığında, üretimin teknikleştiği apaçık ortadadır.⁴ Otomasyona dayalı üretim ise, salt teknik tehlikeyi ön plana alarak insan kusurundan kaynaklı tehlikenin arka planda kalmasına yol açmıştır.⁵

Öte yandan, ayıplı bir ürünün seri imalata konu edilmesi, üretilecek malların tümünün ayıplı olmasına sebebiyet vereceği için seri zararlara yol açabilecektir.⁶ Zira günümüzde uluslararası şirketler tarafından seri olarak üretilen ürünlerin dünyanın

¹ Candan Yasan, “İmalatçının Sorumluluğuna Uygulanacak Hukuk” (Doktora Tezi, Galatasaray Üniversitesi, 2015), s. 5; Renan Baykan, *Tüketici Hukuku Mevzuata İlişkin Yorum-Eleştiri-Öneri*, 2.bs. (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2005), s. 21.

² Ayşe Havutçu, *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005), s. 17; Özcan Günergök, “Üreticinin Sorumluluğu Çerçevesinde Üreticinin Ürün Gözleme Yükümlülüğü”, *EÜHFD*, C. XII, S. 3-4 (2008), s. 314; Reşat Atabek, “İmalatçının 3. Kişilere Karşı Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1 (1979), s. 160.

³ Tuba Akçura Karaman, *Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008), s. 1.

⁴ Bilge Öztan, *İmalatçının Sorumluluğu* (Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 1982), s. 6.

⁵ Ergun Özsunay, “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1 (1979), s. 106; Öztan, a.g.e., s. 6.

⁶ Serdar Demirci, “Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku ve Genel Şartlar Çerçevesinde Güncel Bir Bakış”, *Ankara Barosu Dergisi*, C. 77, S. 3 (2019), s. 123; Özsunay, a.g.m., s. 105.

farklı yerlerinde birçok kişi tarafından kullanıldığı dikkate alındığında bu ürünlerin ayıplı olması halinde geniş kitlelerin zarar görme riskinin bulunduğu gayet açıktır.⁷

Bunun yanı sıra, bilim ve teknolojinin ilerlemesi sonucu üretilen ürünlerin yapısının giderek daha karmaşık bir hal alması, ürünlerdeki ayıbın fark edilmesinin zorlaşmasına sebep olduğundan zararın doğmasında etkisi göz ardı edilemeyecek bir husustur.⁸

Diğer yandan, bir malın üretilmesi için gerekli olan ham madde ve ara parçaların çoğu kez farklı üreticiler tarafından üretilmesi ve üretim faaliyeti için kullanılacak teçhizatın da farklı işletmelerce hazırlanması, işbölümünün karmaşık bir yapıya büründüğünü göstermektedir.⁹ Hal böyleyken de montaj endüstrisi, zarar gören karşısına birden fazla imalatçı çıkarmakta ve zarar gören bakımından ürünlerdeki ayıptan kimin sorumlu olduğunu tespit edebilmek güçleşmektedir.¹⁰

Görüldüğü üzere üretimin otomasyona dayalı olması, seri üretime geçilmesi ve karmaşıklaşan işbölümü gibi sektörde yaşanan gelişmeler, üretilen malların ayıplı olması halinde toplumların risk altında bulunmasına ortam hazırlamıştır. Bununla beraber söz konusu gelişmeler, kişilerin piyasaya sunulan malların alıcısı olmayacağı, her türlü riskten uzak durmak için söz konusu ürünlerden faydalanmayacağı anlamına gelmemektedir. Zira günümüz toplumlarında gayet net olan husus, tüketici ihtiyaçlarının karşılanmasının mal yahut hizmetler vasıtasıyla sağlandığı ve bu mal yahut hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine sunulabilmesinin ise üretici, satıcı, sağlayıcı gibi kimselerin faaliyetlerinin sonucunda mümkün olduğudur. Hatta, kişisel ihtiyaçları karşılayabilecek düzeyin üzerinde bir üretim faaliyetinin ister istemez tüketim alışkanlığını ortaya çıkardığından söz edilmektedir.¹¹ Bu itibarla kişilerin gerçek ihtiyaçlarının değil, tüketme ihtiyaçlarının karşılanmasının amaç haline geldiği ve toplumların da tüketim toplumu niteliğine

⁷ Akçura Karaman, a.g.e., s. 2.

⁸ Oğuz Sadık Aydos, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009), s. 92; Çiğdem Kırca, *Ürün Sorumluluğu* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2007), s. 32.

⁹ Öztan, a.g.e., s. 7.

¹⁰ Özsunay, a.g.m., s. 106.

¹¹ Betül Tiryaki, *Tüketicinin Korunması Hukuku Açısından Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2007), s. 21.

büründüğü ifade edilmektedir.¹² İnsan yaşamının giderek tüketime bağlı bir hal alması ise, malların ayıplı üretildiği takdirde sebep olabileceği zararlardan kaçınmanın zorluğunu ortaya koymaktadır. Hal böyleyken¹³, kanun koyucular harekete geçmiş ve üreticinin sorumluluğu konusunda düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir. Kuşkusuz, bu düzenlemeler yapılırken her iki tarafın menfaatlerinin gözétilmesi büyük önem arz etmektedir.

Belirtmek gerekir ki ülkemiz, üreticinin ayıplı malın neden olduğı zararlardan sorumluluğı konusunda oldukça tartışmalı bir süreç geçirmiştir. Gerçekten de konunun 1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı eTKHK¹⁴,da ayıba karşı tekeffül borcundan bağımsız olarak ele alınıp alınmadığı konusunda görüş birliğı sağlanamadığı gibi, bu Kanun'un 2003 yılında 4822 sayılı Kanun¹⁵ ile değiştirilmesinden sonraki halinde dahi sorumluluğun hukuki niteliğı ve şartları bakımından ayırık fikirler ortaya atılmıştır. 4077 sayılı Kanun'a dayanılarak çıkarılan Ayıplı Malın Neden Olduğı Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik¹⁶ (Ayıplı Mal Yönetmeliğı) ise AB Konseyi'nin 25 Temmuz 1985 Tarihli ve 85/374/AET sayılı Direktifi¹⁷ ile öngörülen sorumluluğı esas alsa da 4077 sayılı eTKHK'da yer alan hükümler ile çeliştiğinden, üreticinin sorumluluğı konusuna herhangi bir çözüm getirememiş, hatta bu konudaki tartışmaları daha da büyötmekten öteye

¹² Baykan, a.g.e., s. 22; İ. Yılmaz Aslan, *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku*, 5.bs. (Bursa: Ekin Yayınevi, 2015), s. 2.

¹³ Son birkaç on yıldır, ayıplı ürünlerin sebep olduğı zararların tazmini, ekonomik olarak gelişmiş ölkelerin çoğunda önemli bir siyasi ve yasal gündem olmuştur. Bkz. Mathias Reimann, "Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty-First Century: Emergence of a Worldwide Standard.", *American Journal of Comparative Law*, C. 51, S. 4 (2003), s. 751, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

¹⁴ RG Tarihi: 08.03.1995, RG Sayısı: 22221 (Yürürlük tarihi: 08.09.1995.)

¹⁵ Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda Değışiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG Tarihi: 14.03.2003, RG Sayısı: 25048.

¹⁶ RG Tarihi: 13.06.2003, RG Sayısı: 25137 (Yürürlük tarihi: 14.06.2003).

¹⁷ AB Resmi Gazetesi, L 210, 7.8.1985, s. 29-33. (Council Directive 85/374/EEC of 25 July 1985 on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning liability for defective products); Söz konusu Direktif'e *Ürün Sorumluluğı Direktifi* (*Product Liability Directive*) de denilmektedir. Bkz. Taivo Liivak, "Liability of a Manufacturer of Fully Autonomous and Connected Vehicles under the Product Liability Directive," *International Comparative Jurisprudence*, C. 4, S. 2 (2018), s. 178, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]; Kırca, a.g.e., s. 1; Ayrıca bu Direktif'te, Avrupa Parlamento ve Konseyi'nin 10 Mayıs 1999 tarihli 1999/34/AT sayılı Direktifi (AB Resmi Gazetesi, L 141, 4.6.1999, s. 20.) ile değışiklik yapılmıştır.

geçememiştir. Öte yandan 2002 yılında 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun¹⁸ yürürlüğe girmiş ve bu sefer de üreticinin hukuki sorumluluğunun burada düzenlenip düzenlenmediği hususu tartışılmaya başlanmıştır. Tüm bu tartışmalar sürerken 2014 yılında 6502 sayılı TKHK¹⁹'nin yürürlüğe girmesiyle 4077 sayılı eTKHK yürürlükten kalkmıştır. Bununla beraber 4077 sayılı eTKHK'dan farklı olarak 6502 sayılı TKHK'da üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu konusuna yer verilmemiştir. Bu durum da, Ayıplı Mal Yönetmeliği'nin yürürlükte kalmaya devam edip etmediği tartışmalarına yol açmıştır.

Görüldüğü üzere Türk Hukuku, üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu bakımından özel bir düzenleme ihtiyacı hissetmiştir. Bununla beraber söz konusu ihtiyacın varlığı göz ardı edilmemiştir. Gerçekten de 2013 yılından bu yana konu ile ilgili çalışmalar yapılmış ve nihayet ürün sorumluluğu tazminatını düzenleyen 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu²⁰ (ÜGTDK) 12.03.2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Bununla beraber ÜGTDK yürürlük maddesi gereği 12 Mart 2021'de yürürlüğe girecektir.

Bu çalışma ile amaçlanan, Hukukumuzda uzun süredir yoğun bir şekilde özel olarak düzenlenmesi ihtiyacı hissedilen üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu konusunun²¹ mevcut düzenlemeler, 12.03.2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı ÜGTDK ve ayrıca onun hazırlanmasında etkili olan 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi kapsamında ele alınarak incelenmesidir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, çalışmada üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararların tazmin edilmesinin amaçlandığı hukuki sorumluluğu incelenecektir. Bu bakımdan,

¹⁸ RG Tarihi: 11.07.2001, RG Sayısı: 24459 (Yürürlük Tarihi: 11.01.2002).

¹⁹ RG Tarihi: 28.11.2013, RG Sayısı: 28835 (Yürürlük Tarihi: 28.05.2014).

²⁰ RG Tarihi: 12.03.2020, RG Sayısı: 31066 (Yürürlük Tarihi: 12.03.2021).

²¹ Nitekim hem 6502 sayılı TKHK hem de 4703 sayılı Kanun bulunmasına rağmen, ürün sorumluluğunun ve dolayısıyla da ürün sorumluluğu tazminatının hukuki anlamda net bir düzenlemeye oturtulmadığı ve hukuki niteliğinin ortaya konulamadığı, dolayısıyla da ürün sorumluluğu hakkında özel düzenleme ihtiyacının bulunduğu ifade edilmişti. Bkz. Şebnem Akipek, "Bedensel Zararların Tazmini Kapsamında Tüketici Hukuku Yönünden Ürün Sorumluluğu", *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre Cilt-2* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016), s. 37,38.

Üreticinin malın ayıplı olması sebebiyle her türlü sorumluluğu değil, yalnızca *reticinin sorumluluğu* alanındaki giderim yükümlülüğüne esas olan zararlardan dolayı sorumluluğu bu çalışmanın kapsamındadır. Üreticilerin cezai sorumluluğu yahut da uymaları gereken düzenlemelere uymamaları dolayısıyla idari yaptırımların uygulanması da gündeme gelebilecek olmakla beraber, söz konusu hususlar bu çalışmanın kapsamına dahil değildir.

BÖLÜM I

ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN ESASLAR, SORUMLULUĞUN HUKUKİ NİTELİĞİ VE TARİHİ GELİŞİMİ

1. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNA İLİŞKİN ESASLAR

1.1. Üreticinin Sorumluluğu Kavramı

Üreticinin²² sorumluluğu ile ifade edilen, bir malı üreterek onu piyasaya süren kimsenin, bu malın ayıplı²³ olması sebebiyle toplumdaki kişilerin hukuken korunan mal ve bedensel varlıklarına verilen zararlardan sorumlu tutulması, bu zararları tazmin etmesidir.²⁴ Dolayısıyla bu sorumluluktan söz edebilmek için ayıplı bir malın

²² Öğretide, üreticinin sorumluluğu alanında *üretici* yerine *imalatçı* yahut *yapımcı* kelimeleri de kullanılmaktadır. Ayrıca mevzuatımız bakımından 4077 sayılı eTKHK’da *imalatçı-üretici* şeklinde, Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik’de *İmalatçı-Üretici* şeklinde, 7223 Sayılı ÜGTDK’da *imalatçı* şeklinde, 5718 sayılı MÖHUK’da *imâlatçı* şeklinde ifade edilmiştir.

²³ Öğretide, üreticinin sorumluluğu alanında *ayıplı* yerine *hatalı*, *bozuk*, *kusurlu*, *güvensiz* gibi sözcükler de tercih edilmektedir. Özsunay, *ayıplı* yahut *bozuk* ürün denilmesini tercih etmiş, *hatalı ürün* denilmesinin tercih edilmesinin ise hukuk terminolojisine uygun olmadığını ifade etmiştir. Bkz. Ergun Özsunay ve R. Murat Özsunay, “Araçlardaki Bozukluk Nedeniyle Üçüncü Kişilere Gelen Zararlardan Dolayı Üreticinin Sorumluluğu”, *Tüketici Hukuku Konferansı*, Ed. Hüseyin Can Aksoy (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), s. 207, dn.12; Yavuz ise *bozuk*, *hatalı* ürün denilmesini tercih etmiştir. Bkz. Cevdet Yavuz, “Tüketicinin Korunması Bakımından İmalatçının (Ürün) Sorumluluğu”, *Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan*, Ed. Tufan Öğüz, (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013), s. 1316; Atamer ise Türkçe dilinde yerleşik kavramın *imalat hatası* olması dolayısıyla *hatalı ürün* denilmesini uygun görmüştür. Bkz. Yeşim M. Atamer, “Avrupa Topluluğu Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu”, *Tüketicinin Korunması Semineri*, Ed. Ebru Ceylan (Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2007), s. 73; Havutçu ise, *hata* teriminin irade sakatlığı hallerinden birini çağrıştırabilecek olmasına rağmen üründeki bir bozukluğu ifade etmek bakımından *hata* teriminin hukukumuzda yadırganan bir terim olmadığını belirterek *hata* terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bkz. Havutçu, a.g.e., s. 23,24.

²⁴ Öztan, a.g.e., s. 21; Yavuz, İmalatçı, s. 1316; Zeynep Derya Tarman, “Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış”, *İÜHFİM*, C. LXV, S. 2 (2007), s. 299,300.

piyasaya sürülmesi ve *ayıbı takip eden zarar*²⁵ doğması gerekir.²⁶ Esas itibarıyla ürün sorumluluğu, bu zararların tazmini amacıyla öngörölmüş bir hukuki kurumdur.²⁷ Nitekim ürün sorumluluğu, piyasaya sürülen²⁸ ayıplı ürünün sebep olduğu zararlar dolayısıyla tazminat yükümlölüğünü ifade eder.²⁹ Bir başka deyişle ürün sorumluluğu, güvenli olmayan bir ürünün üreticisi tarafından piyasaya sürölmesi halinde üreticinin ve ayrıca koşulları sağlıyorsa tedarik zincirine katılan diğerkimselerin, ürünün sebep olduğı zararlar dolayısıyla hukuki tazmin borcunu konu alır.³⁰ Hatta daha geniş bir ifadeyle ürün sorumluluğunun, bir ürünün ham madde aşamasından kullanımına kadar varan tasarım, proje, dağıtım, pazarlama ve satış gibi tüm aşamaları kapsayacak şekilde kanuni sorumluluklar silsilesi olarak nitelendirilebileceğı ifade edilmiştir.³¹ Bu yönüyle de ürün sorumluluğunun, üreticinin sorumluluğundan daha kapsamlı olduğı kabul edilir.³² Ayrıca bu sorumluluğun, Sorumluluk Hukuku ile Tüketici Hukukunun kesişiminde yer alan bir sorumluluk türü olduğı belirtilmektedir.³³

²⁵ Ayıbı takip eden zararlar, diğerk bir ifadeyle ayıba refakat eden zararlar, ayıplı malın kendisinin dışındaki hukuki değerklerde ortaya çıkan zararları ifade eder. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 18.

²⁶ Tiryaki, Hizmet, s. 117.

²⁷ Akın Ünal ve Arif Kalkan, “Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğı Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler”, *TAAD*, Yıl: 11, S. 39 (2019), s. 46; Bu durum, Öğretide Yavuz’un *imalatçının (ürün) sorumluluğı* şeklindeki ifadeyi tercih etmesinden de anlaşılabilir. Bkz. Yavuz, İmalatçı, s. 1316.

²⁸ Ürün sorumluluğunu kuran olgu, ürünün ayıplı olarak üretilmesi değil, ayıplı ürünün piyasaya sürölmesidir. Bkz. Fadıl Yıldırım, “Genetiğı Değıştirilmiş Ürünlerden Sorumluluk”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Faköltesi Sorumluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu* (28-29 Mayıs 2009), s. 247.

²⁹ Kırca, a.g.e., s. 1.

³⁰ İnan Deniz Dinç, *Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), s. 56.

³¹ Akipek, a.g.m., s. 24.

³² Burcu G. Özcan Büyöktanır, “Tüketicinin ve Üçüncü Kişilerin Ayıplı Satılanın Kullanılması Nedeniyle Ortaya Çıkan Bedensel Bütönlük İhlali Halinde Manevi Zararlarının Tazmini”, *AÜHFD*, C. 67, S. 3 (2018), s. 497.

³³ Emrah Kulaklı, *Ürün Sorumluluğı ve Ayıp Kavramı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2009), s. 5.

1.2. Üreticinin Sorumlu Tutulmasının Amacı

Tüketicilerin korunmasının sağlanabilmesi için onların hem sağlığının, hem güvenliğinin ve hem de ekonomik çıkarlarının korunmasına yönelik tedbirlerin alınması amaçlanır.³⁴ Üreticinin sorumluluğunun amacı da bu doğrultuda olup, can ve mal güvenliği bakımından tehlike arz eden, güvenli olmayan ürünlerin piyasaya sürülmesinin sebebiyet verebileceği zararlara karşı toplumun korunmasıdır.³⁵ Dolayısıyla üreticinin sorumluluğu toplumun korunmasını amaçladığından, yalnızca tüketicinin korunması ile sınırlı olmayan, herkese karşı olan bir sorumluluktur.³⁶ Nitekim üretilerek piyasaya sürülmüş bulunan her ayıplı malın, toplumda yaşayan kişilerin hem mal varlıklarını hem de kişilik haklarını tehlikeye attığı bir gerçektir.³⁷ Bu bakımdan üreticilerin sorumlu tutulmasıyla, ürünlerdeki ayıbın başkalarının bütünlük değerleri üzerinde yarattığı riski üstlenmeleri amaçlanır.³⁸ Keza ürün sorumluluğunun, ürün güvenliği düşüncesi üzerine kurulu bir sorumluluk olduğu belirtilmektedir.³⁹

1.3. Üreticinin Sorumlu Tutulmak İstenmesinin Dayandığı Düşünce

Piyasaya sunulmuş ayıplı bir ürünü alan, kullanan yahut da ürünle hiçbir ilgisi bulunmayan üçüncü kişilerin mal yahut bedensel varlıklarına verilen zararlardan ötürü o ürünün üreticisine sorumluluk yüklenmesinin esas sebebi, ürünün ayıplı olmasına sebebiyet verenin üretici olduğu düşüncesinin hakim olmasıdır.⁴⁰ Zira üretim faaliyetleri, üreticinin kendi alanında gerçekleştirilir.⁴¹ Bu bakımdan üreticinin sebebiyet verdiği ayıplardan satıcının sorumlu tutulmasının amaca uygun olmadığı ifade edilmektedir.⁴² Gerçekten de ürünün nihai kullanıcıya ulaştırılmasını

³⁴ Tiryaki, Hizmet, s. 27.

³⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 192.

³⁶ Betül Tiryaki, “Avrupa Konseyi’nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi’ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı İle Mukayesesi”, *AÜHFD*, C. 55, S. 2 (2006), s. 230.

³⁷ Aslan, a.g.e., s. 214.

³⁸ Havutçu, a.g.e., s. 22.

³⁹ Dinç, a.g.e., s. 55.

⁴⁰ Öztan, a.g.e., s. 1.

⁴¹ Dinç, a.g.e., s. 69.

⁴² Özsunay, a.g.m., s. 107.

sağlamak üzere aralarında satıcının da bulunduğu tedarik zincirinde yer alan kişilerin, ürünün yapımına herhangi bir etkileri söz konusu değildir ve hatta, içinde bulundukları şartlar dolayısıyla mal hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları, özellikle paketlenmiş ürünleri kontrol etmeleri dahi çoğu zaman olanaksızdır.⁴³ Üretici ise hem üretim sürecine daha hakim olduğu için malı güvenli kılmak bakımından, hem de ayıplı malın sebep olduğu zararların tazmin edilebilmesi için ödeme gücü bakımından herhangi bir satıcıya göre daha iyi konumdadır.⁴⁴ Keza üretici, kuşkusuz sorumluluk sigortası yaptırabilir ve sigorta primlerini de ürünün fiyatına yansıtabilir.⁴⁵ Bunun yanı sıra, ürünü piyasaya süren ve ondan ekonomik fayda sağlayan kişinin üretici olması, ürünün güvenli olmaması dolayısıyla doğacak zararlardan da onun sorumlu tutulmasını gerektirir.⁴⁶

1.4. Üreticinin Sorumluluğu Alanındaki Ayıp Kavramı

Bir malın ayıplı olması, o malın olması gereken durumda olmamasını ifade eder.⁴⁷ Dolayısıyla da ayıp kavramının, hem uygunluk ayıplarını hem de güvenlik ayıplarını içerisinde barındıran bir kavram olduğundan söz edilir.⁴⁸

Üreticinin sorumluluğuna yol açan ayıplar güvenlik ayıpları, diğer bir ifadeyle güvenlik eksiklikleridir.⁴⁹ Bu bakımdan üreticinin sorumluluğu alanındaki ayıp, esas

⁴³ Özsunay, a.g.m., s. 107; Kırca, a.g.e., s. 7.

⁴⁴ Baykan, a.g.e., s. 335.

⁴⁵ Marija Karanikic, "Development Risks," *Annals of the Faculty of Law in Belgrade International Edition* (2006), s.118, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]; Baykan, a.g.e., s. 335.

⁴⁶ Havutçu, a.g.e., s. 17.

⁴⁷ Öztan, a.g.e., s. 23.

⁴⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 15; Ayıp kavramının hem fonksiyonel gereklilikleri hem de güvenlik gerekliliklerini kapsadığı belirtilmiştir. Bkz. Eleonora Rajneri Karageorgevitch, "La notion de défectuosité du produit dans les jurisprudences des pays européens", *Revue internationale de droit comparé*, C. 67, S. 1 (2015), s. 199, www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_2015_num_67_1_20481 [Erişim 22.03.2020].

⁴⁹ Dinç, a.g.e., s. 108; Akçura Karaman, a.g.e., s. 14,15; İmalatçının sorumluluğu alanındaki ayıbın geleneksel anlayıştan ayrılmış olduğu ve Amerikan Hukukunun etkisinde kalarak, ürününün beklenen güvenliği sağlamaması şekline büründüğü ifade edilmektedir. Bkz. F. Yıldırım, a.g.m., s. 248; *Güvenlik ayıbı* terimi Türk öğretisi ve uygulaması bakımından yerleşik bir terim olmamakla beraber giderek yer edinmeye başlamıştır. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 193; Ayrıca TBK'nın 69. maddesine karşılık gelen mülga 818 sayılı BK m. 58 uyarınca yapı malikinin sorumluluğunun esas itibarıyla güvenlik ayıbının varlığına

itibarıyla ürünün güvenli olmamasını⁵⁰, başka bir deyişle beklenen güvenli olmamasını ifade eder.⁵¹ Dolayısıyla da bu ayıbı taşıyan üründe, başkalarının beden bütünlüğü veya malvarlığı değerleri bakımından zarar tehlikesi yaratan bir eksiklik söz konusudur.⁵² Söz konusu güvenlik eksikliğinin üründe bulunup bulunmadığı tespit edilirken tüm koşullar dikkate alınarak ürünün kendisinden haklı olarak beklenen güvenliği⁵³ sağlayıp sağlamadığına bakılır.⁵⁴ Bu bakımdan üreticinin sorumluluğu alanında malın ayıplı olup olmadığının tespiti için yapılacak değerlendirme objektif ölçüte bağlanmıştır.⁵⁵ Örneğin bir sandalyenin, yalnızca ortalamanın üzerinde kilosu olan bir kimse oturduğu için kırılması ve oturan kişinin düşmesine sebebiyet verdiği bir durumda, toplumun haklı olarak o sandalyenin çeşitli ağırlıktaki kişilerin güvenli oturabilmesine dair beklentisinin bulunduğu kabul edilirse, sandalye, haklı güvenlik beklentilerini karşılamadığından ayıplı kabul edilecektir.

Uygunluk ayıbı ise sözleşmenin taraf arzusuna uygun olarak ifa edilmediğini gösteren bir ayıp olduğundan yalnızca sözleşmesel bir ilişkinin bulunduğu hallerde söz konusu olabilir.⁵⁶ Bilindiği üzere sözleşme hukukunda ayıp, genel olarak sözleşme konusunun olması gereken durumda olmamasını ifade ettiğinden, sözleşme konusunun ayıplı olması halinde ondan sözleşme ile öngörülen amaca uygun şekilde fayda sağlanamayacaktır. Örneğin, bir elektrik süpürgesinin yerden tozları çekemediği, buzdolabının yeterince soğutamadığı, telefonun tuş takımının

bağlandığı, maddedeki *bozukluk*, *eksiklik* olarak ifadesini bulan güvenlik ayıbının, toplumun genel güvenlik beklentileri dikkate alınarak objektif şekilde belirlendiği ifade edilmiştir. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e. s. 190-192.

⁵⁰ Esas itibarıyla ürün sorumluluğunda ayıp kavramını ifade etmek üzere en uygun ifade *güvensiz, güvenli olmayan, tehlikeli* anlamında bir kelime olsa da söz konusu kelimelerin ürün güvenliği ile ilgili kamu hukukuna dair tedbir ve idari cezalarla ilgili sorumlulukla ilgili olarak kullanılması dolayısıyla özel hukuk düzenlemeleri arasında yer almasının hatalı bağlantılar kurulması ve nitelendirmeler yapılmasına sebep olabileceği ve olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 129.

⁵¹ H. Tamer İnal, *Tüketici Hukuku*, 3.bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), s. 75,76; Özcan Büyüktanır, a.g.m., s. 503.

⁵² Yavuz, İmalatçı, s. 1316.

⁵³ Hâkim haklı güvenlik beklentisini belirlerken takdir yetkisine dayanacak ve tüm hal ve şartları dikkate alacaktır. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 134.

⁵⁴ Havutçu, a.g.e., s. 22.

⁵⁵ Tarman, İmalatçı, s. 315.

⁵⁶ Akçura Karaman, a.g.e., s. 189.

çalışmadığı, şemsiyenin su geçirdiği, aracın öngörülenin iki katı yakıt yaktığı, hoparlörün sesi kesik kesik verdiği hallerde ayıp söz konusudur ve bu tür ayıplar ayıba karşı tekeffül sorumluluğuna yol açar. Dolayısıyla ürünün sözleşme ile açıkça veya zımnen kararlaştırılan niteliklere uygun olmaması sebebiyle uygunluk ayıbı taşıdığı hallerin, sözleşmeye dayalı sorumluluk hükümleri ile çözümleneceği ve böylelikle zarar görenin ekonomik menfaatinin korunacağı ifade edilmekte; sözleşmeye taraf olmayan kişilerin ürünlerdeki güvenlik ayıbı dolayısıyla zarar görmeleri halinde ise sözleşmenin nisbiliği ilkesi gereği sözleşmeye dayalı sorumluluk hükümleri uygulanamayacağından güvenlik ayıplarının farklı bir düzenlemeyi gerektirdiği kabul edilmektedir.⁵⁷ Nitekim Avrupa Birliği'nde de ayıba karşı tekeffül hükümleri ile üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu bakımından farklı düzenlemeler getirilmiştir. Sözleşmeye uygun olmama anlamına gelen ayıp kavramı Avrupa Birliği'nde 25 Mayıs 1999 tarihli *Tüketici Malları Satım Sözleşmeleri ve İlgili Garantilerin Bazı Yönleri Hakkında 1999/44/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Direktifi*⁵⁸nde düzenlenmişken, güvenlik ayıbı sebebiyle tazminat ise 25 Temmuz 1985 tarihli *Üye Devletlerin Ayıplı Ürünlerden Doğan Sorumluluk ile İlgili Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi*'nde düzenlenmiştir.

Gerçekten de üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu ile ayıba karşı tekeffül sorumluluğu farklı sorumluluklardır.⁵⁹ Her ne kadar üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu hakkında uygulanmak üzere ilk akla gelen hükümler ayıba karşı tekeffül hükümleri olsa da, ayıba karşı tekeffül hükümlerinin amacı, fonksiyonu ve şartları dikkate alındığında üreticinin sorumluluğu meselesinde uygulanmak bakımından uygun bir çözüm sağlamadığı

⁵⁷ Akçura Karaman, a.g.e., s. 16.

⁵⁸ AB Resmi Gazetesi, L 171, 7.7.1999, s. 12-16. (Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees) Bu Direktif'te 2011/83/AT sayılı Konsey Direktifi (AB Resmi Gazetesi, L 304, 22.11.2011, s. 64) ile değişiklik yapılmıştır.

⁵⁹ Mustafa Alper Gümüş, *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi Cilt 1* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014), s. 107; Kulaklı, a.g.e., s. 2; Özlem Döğerlioğlu Işıksungur, "Avrupa Birliği Elektrik Piyasasında Tüketicinin "Ayıba" Karşı Korunması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1 (2011), s. 102; Demirci, a.g.m., s. 138.

görülmüştür.⁶⁰ Nitekim ayıba karşı tekeffül sorumluluğuna sebep olan ayıp, tarafların edimleri arasındaki mübadele amacını zedeleyerek dengenin bozulmasına neden olduğundan, ayıba karşı tekeffül borcu ile de bu dengenin yeniden kurulması amaçlanır.⁶¹ Halbuki üreticinin sorumluluğu ile ise kişilerin bütünlük menfaatlerinin korunması amaçlanır.⁶² Dolayısıyla da ürün sorumluluğu, bir ürünün işlevini gerçekleştirip gerçekleştirmediği ile değil, güvenliğin sağlanıp sağlanmadığı ile ilgilenir.⁶³ Bu bakımdan burada malın sözleşmeye uygun olması yahut da fonksiyonlarını yerine getirebiliyor olmasına dair bir beklenti değil, malın bir kimsenin can ve mal güvenliğini tehlikeye atmayacak özelliklere sahip olmasına dair bir beklenti söz konusudur.⁶⁴ Bu beklentinin sağlanabilmesi de ürünün güvenli olmasından geçer. Dolayısıyla da her iki sorumluluğun temelinde malın ayıplı olması bulunsa da, üreticinin sorumluluğuna yol açan ayıp kavramı ile ayıba karşı tekeffül borcu kapsamındaki ayıp kavramı esaslı bir biçimde ayrılmıştır.⁶⁵ Örneğin, bir cep telefonu kabının esnek olduğu ve telefona rahatça takılabileceği belirtilmiş olmasına rağmen en ufak bir esneme olmaması halinde ayıba karşı tekeffül hükümleri uygulanırken, söz konusu kabın üzerinde yer alan kimyasal maddelerin insan cildinde alerji yapması halinde üreticinin sorumluluğu gündeme gelir. Bir tost makinesinin ekmeği yeterince ısıtmaması halinde uygunluk ayıbı söz konusu iken, normal kullanıma rağmen fazla ısınıp patlaması ise güvenlik ayıbı teşkil eder. Keza, bir monitörün renkleri canlı göstereceği öngörülmesine rağmen soluk göstermesi halinde uygunluk ayıbı söz konusu iken, söz konusu monitöre dokununca elektrik çarpyorsa bu halde güvenlik ayıbı söz konusudur.

Belirtmek gerekir ki ürünün sözleşme ile açıkça veya zımnen kararlaştırılan niteliklere uygun olabilmesi için güvenlik ayıbı da taşımaması gerektiğinden,

⁶⁰ Havutçu, a.g.e., s. 24.

⁶¹ Hasan Petek, *İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), s. 64.

⁶² Yeşim M. Atamer ve Ece Baş, “Avrupa Birliği Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 88, Özel S. 1 (2014), s. 50.

⁶³ Çağlar Özel, *Tüketicinin Korunması Hukuku*, 3.bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 135.

⁶⁴ Kırca, a.g.e., s. 127.

⁶⁵ Kulaklı, a.g.e., s. 2.

uygunluk ayıbının güvenlik ayıbını kapsadığı, başka bir deyişle güvenlik ayıbının bulunduğu hallerin aynı zamanda uygunluk ayıbı da teşkil edeceği belirtilmektedir.⁶⁶ Dolayısıyla da güvenli olmayan her ürünün ayıplı olduğu kabul edilebilmekle beraber, ayıplı olan her ürünün güvensiz olduğu gibi bir sonuca varılamayacaktır.⁶⁷ Bu bakımdan dikkat edilmesi gereken husus, maldaki bir ayıbın hem ayıba karşı tekeffül hükümlerine hem de üreticinin sorumluluğuna yol açmasının mümkün olduğudur. Örneğin, pedalı kitlenip duran bir bisikletin hem sözleşme ile beklenen faydayı hem de sürüş emniyetini sağlamadığı dikkate alındığında taşıdığı ayıbın, hem ayıba karşı tekeffül sorumluluğunu hem de üreticinin sorumluluğunu kuran bir ayıp olduğu kuşkusuzdur. Bu tür durumlarda hem ayıba karşı tekeffül sorumluluğu hem de üreticinin sorumluluğu ile ilgili tüm koşullar değerlendirilerek şartları sağlaması halinde ilgili sorumluluk hükümlerine başvurulabilecektir.

1.5. Üreticinin Sorumluluğu Alanında Sözleşmesel Hükümlerin Yetersizliği

Günümüzde ürünler bir nakil zinciri içerisinde geçerek alıcıya ulaşmaktadır.⁶⁸ Diğer bir ifadeyle üretici ile nihai kullanıcı arasında başkaca kimselerin de dahil olması sebebiyle ürün, nihai kullanıcıya ulaşana dek çok kez el değiştirmektedir.⁶⁹ Dolayısıyla da günümüzde bir ürünün nihai satıcısı ile üreticisi genellikle farklı kişilerdir.⁷⁰

Gerçekten de bir ürünü temin etmek isteyen kişi, genel olarak nihai satıcı ile irtibata geçmekte ve üretici ile değil nihai satıcı ile sözleşme yapmaktadır.⁷¹ Dolayısıyla da ürünü bu şekilde temin eden ile üretici arasında akdi bağ oluşmadığından, üreticiye karşı sözleşmeye dayanılarak herhangi bir talepte bulunulması gibi bir durum da mümkün olamamaktadır. Ayrıca üretici kural olarak satıcının ifa yardımcısı olmadığı gibi, üreticinin üründeki ayıplar için garanti vermesi halinde dahi üründeki ayıpların

⁶⁶ Dinç, a.g.e., s. 109.

⁶⁷ Aslan, a.g.e., s. 219.

⁶⁸ Öztan, a.g.e., s. 31.

⁶⁹ Aydos, a.g.e., s. 92.

⁷⁰ Atabek, a.g.m., s. 164,165; Atamer, a.g.m., s. 73; Aslan, a.g.e., s. 214; Hayrunnisa Özdemir, “Ayıplı Mal”, *Tüketici Hukuku Davaları*, Editörler: Oya Şahin McCarthy ve Mutlu Dinç (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 178,179; Tarman, İmalatçı, s. 301.

⁷¹ Akipek, a.g.m., s. 23.

sebeep olduğu zararlar kural olarak bu garanti kapsamında değildir.⁷² Zira garanti ile verilen güvence, kural olarak tüketicinin üründen faydalanmasına ilişkin menfaatidir.⁷³

rn nihai satıcıdan satın alan kişinin, üründeki ayıp dolayısıyla zarara uğraması halinde sözleşmeye aykırılık hükümlerine dayanarak satıcıya karşı tazminat talebinde bulunması elbette mümkündür.⁷⁴ Zira satıcının alıcıya ayıplı mal teslim etmesi borcun gereği gibi ifa edilmediğini gösterir. Dolayısıyla da alıcı TBK m. 112 hükmüne başvurabilir. Keza satış sözleşmesi bakımından ayıba karşı tekeffül hükümlerinde alıcının seçimlik haklarını düzenleyen TBK m. 227 f. 2 hükmü de, alıcının genel hükümlere göre tazminat isteme hakkını saklı tutmuştur. Dolayısıyla alıcı, hem TBK m. 223 uyarınca muayene ve ihbar külfetini yerine getirmese hem de TBK m. 231’de yer alan zamanaşımını süresini kaırsa dahi TBK m. 146’da yer alan on yıllık zamanaşımı süresi içerisinde TBK m. 112 uyarınca satıcıdan zararlarının tazmin edilmesini talep edebilecektir.⁷⁵ Ancak TBK m. 112 hükmüne dayanılması halinde satıcı, malın ayıplı olmasında kusurunun bulunmadığını ispatlarsa alıcının zararlarını gdermek zorunda kalmayacaktır. Zira sözleşmesel sorumluluk kusur esasına dayanmaktadır.⁷⁶ Dolayısıyla da ayıplı üründen zarar gören kişinin, sözleşmenin karşı tarafından uğradığı zararları tazmin edebilmesinin önündeki engellerden biri söz konusu sözleşmenin karşı tarafının kusurunun bulunmaması halidir.

⁷² Havutçu, a.g.e., s. 46,47.

⁷³ Dinç, a.g.e., s. 62.

⁷⁴ Atamer, a.g.m., s. 73.

⁷⁵ Mustafa Alper Gümüş, *Borçlar Hukuku zel Hükümler Cilt 1*, 3.bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013), s. 95.

⁷⁶ ztan, a.g.e., s. 40. Üreticinin ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluğu, kira, eser ve bağışlama sözleşmesinde de gündeme gelebilir. Bkz. ztan, a.g.e., s.43. Nitekim İnceoğlu, eser sözleşmelerinin iş görme sözleşmeleri olmakla beraber, bu sözleşmelerden kaynaklanan edimin gereği gibi yerine getirilmediği her halin ayıplı hizmet olarak kabul edilmemesi gerektiği, zira yüklenicinin eser sözleşmesinde mal sağlama taahhüdünde bulunabileceğini belirtmiştir. Bkz. M. Murat İnceoğlu, “Ayıba Karşı Tekeffl ve Garanti Sorumluluğu”, *Yeni Tüketiciler Hukuku Konferansı*, der. M. Murat İnceoğlu (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), s. 154. Öte yandan kira sözleşmesi bakımından kiraya verenin, eser sözleşmesi bakımından da yüklenicinin, ayıbı takip eden zararlardan sorumlu olabilmeleri için kusurlu olmaları gerekir. Bağışlama sözleşmesi bakımından ise TBK m. 294 uyarınca bağışlayanın, bağışlamadan doğan zarardan bu zarara ağır kusuru ile sebebiyet vermiş olmadıkça bağışlanana karşı sorumlu tutulmayacağı belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra TBK m. 221 hükmü gereği, satıcının sorumluluğunun ağır kusurlu olmadıkça sorumsuzluk anlaşması yoluyla daraltılması yahut kaldırılması da mümkündür. Bu şekilde bir sorumsuzluk anlaşmasının yapılmış olması da ağır kusuru bulunmayan satıcıdan zararların tazmin edilememesi sonucunu doğuracaktır.

Belirtmek gerekir ki TBK m. 229 hükmü uyarınca satış sözleşmesinden dönen alıcı, ayıplı maldan doğan doğrudan zararın giderilmesini kusuru bulunmasa dahi satıcıdan talep edebilir. Zira söz konusu maddenin ikinci fıkrası uyarınca satıcının, alıcının diğer, yani doğrudan zararların da aralarında sayıldığı ilk fıkra da yer alan zarar kalemlerinin dışındaki zararlarının tazmin edilebilmesi bakımından kusurlu olması arandığından, ayıplı maldan doğan doğrudan zararlardan satıcının kusuru olmasa dahi sorumlu olduğu sonucuna varılmaktadır. Dolayısıyla alıcı, TBK m. 223’de yer alan muayene ve ihbar külfetlerini zamanında yerine getirmek ve TBK m. 231’de yer alan zamanaşımını süresine riayet etmek şartıyla⁷⁷, TBK m. 229 uyarınca sözleşmeden dönme seçimlik hakkını kullanırsa, satıcı, maldaki ayıbın sebep olduğu doğrudan zararlardan objektif olarak sorumlu olacak, diğer bir ifade ile bu zararları kusuru olmasa dahi tazmin etmek mecburiyetinde kalacaktır.

Kuşkusuz, ayıplı mal dolayısıyla zarar gören kişi nihai alıcı olabileceği gibi ara satıcı da olabilir ve eğer örneğin üretici ile arasında satış sözleşmesi bulunuyorsa, ara satıcının da muayene ve ihbar külfetlerini zamanında yerine getirmek kaydıyla TBK m. 229 hükmüne dayanması ve bu durumda üreticiyi ayıplı malın sebep olduğu doğrudan zararlar bakımından kusuru olmasa dahi sorumlu tutması mümkündür.

Öte yandan öğretide, doğrudan ve dolaylı zararın kapsamı bakımından görüş birliği sağlanamamıştır.⁷⁸ Dolayısıyla ayıbı takip eden zararların da doğrudan zarar mı

⁷⁷ Tüketici sözleşmeleri bakımından, tüketicinin 6502 sayılı TKHK m. 11 f. 1 (a) bendinde yer alan sözleşmeden dönme seçimlik hakkını kullanabilmesi için ise muayene ve ihbar külfeti söz konusu değildir.

⁷⁸ Bir ayrıma göre doğrudan zarar fiili zararı, dolaylı zarar ise yoksun kalınan karı ifade ederken, diğer ayrıma göre doğrudan zarar menfi zararı, dolaylı zarar ise müspet zararı ifade etmekte, bir diğer ayırım uyarınca ise doğrudan yahut dolaylı zarar, ayıp ile zarar arasında illiyet arasındaki yoğunluğa göre belirlenmektedir. Bkz. Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 6.bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2018), s. 141; Söz konusu doğrudan ve dolaylı zarar ayrımı, sözleşme dışı sorumlulukta illiyet bağı ile ilgili olarak yapılan bir ayırımdır. Bkz. Fahrettin Aral, *Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2011), s. 165,166; Gerçekten de Türk-İsviçre öğretisinde giderek hakim olan görüşün doğrudan

yoksa dolaylı zarar kapsamında mı değerlendirileceği hususunda fikir birliğine varılamamıştır.⁷⁹ Ayıbı takip eden zararların doğrudan zarar değil dolaylı zarar kapsamına girdiği görüşünün⁸⁰ kabul edilmesi halinde, alıcının ayıbı takip eden zararların tazmini için kusuru olmayan satıcıyı TBK m. 229 uyarınca sorumlu tutma imkânı kalmayacaktır. Bununla beraber, ayıbı takip eden zararların doğrudan zarar kapsamına dahil edilmesi halinde ise, satıcı TBK m. 229 uyarınca maldaki ayıbın sebep olduğu doğrudan zararlardan kusuru olmasa dahi sorumlu olacaktır. Bu hal her ne kadar zarar gören bakımından avantajlı olsa da satıcı yönünden bakıldığında onun kusuru olmasa dahi sorumlu tutulması, rücu ilişkisinin yetersizliği de göz önüne alındığında ağır sonuçlara yol açabilecektir.⁸¹ Zira satıcı, ayıplı maldan zarar görenin zararlarını tazmin ederse ödemiş olduğu tazminat için şüphesiz o mal dolayısıyla akdi ilişki içinde bulunduğu diğer ara satıcı veya üreticiye rücu edebilir, ancak rücu yoluyla talep edeceği bu zararlar akdin ihlalinin doğan zararlardır; hal böyleyken de

dolaylı zararın ayırt edilmesinde sebep zincirinin uzunluğunun kıstas alınması yönünde olduğu ifade edilmiştir, dolayısıyla da ayıplı malın ilk yahut da yakın sonucu olan zararların doğrudan zarar, eklenen diğer olayların sonucu olan zararların ise dolaylı zarar kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 17; Doğrudan ve dolaylı zararların sınırlarının kesin olarak belirlenememesi dolayısıyla zarar görenin zararlarının bir kısmının karşılanamaması söz konusu olabilecektir. Bkz. Öztan, a.g.e., s. 43.

⁷⁹ Ayıp, zararın ilk veya yakın sebebini teşkil ediyorsa bu halde ayıbı takip eden zarar doğrudan zarar kapsamında olacak, ancak zararın meydana gelmesinde ayıba eklenen başka sebepler de mevcut ise bu halde ayıbı takip eden zararlar dolaylı zarar kapsamında değerlendirilecektir. Bkz. Eren, Özel, s. 145; Elektrik kaçağı olan aracın denenirken elektrik çarpması dolayısıyla sakatlanmaya sebebiyet vermesi yahut da elektrik kontağı sonucunda evdeki eşyaların yanması şeklindeki zararlar doğrudan zararlara örnek olarak verilmiştir. Bkz. Murat Aydoğdu, “Ayıplı Araç Satışlarında Tüketici Hakları, Özellikle Ayıplı Araç Değişimi ve İadelerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Sorumlu Kişi/Kişiler”, *Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015*, Editörler: Hakan Tokbaş ve Fehim Üçışık (Ankara: Bilge Yayınevi, 2015), s. 337; Aydın Zevkliler ve Çağlar Özel, *Tüketicinin Korunması Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), s. 184.

⁸⁰ Atamer, a.g.m., s. 73; Gümüş, Borçlar, s. 103; Aydos, a.g.e., s. 49; Ayıba karşı tekeffül borcu ile ilgili hükümler, ayıplı ifa sebebiyle zedelenen edimler arası mübadele amacının yeniden sağlanması ile ilgili olduğundan, fakat bütünlük menfaatlerinin ihlali sonucu doğan zararlar ise doğrudan mübadele amacı ile ilgili olmadığından bu zararların doğrudan zarar kapsamına girmemesi gerektiği belirtilmektedir. Bkz. Havutçu, a.g.e., s.36; Kırca, a.g.e., s. 18,19; Özdemir, ayıplı malın teslimi dolayısıyla ayıbın bizzat satılan şey üzerinde doğrudan olarak meydana getirdiği kayıp ve eksilmelerin doğrudan zarar kapsamında olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Özdemir, Mal, s. 178,179; Ayrıca Eren, TBK m. 229 f. 1 b.3 uyarınca kusursuz sorumluluk söz konusu olduğundan buradaki doğrudan zararın fiili zarar şeklinde dar yorumlanması gerektiği ve yoksun kalınan karın doğrudan zarar kapsamında görülmemesi gerektiği görüşündedir. Bkz. Eren, Özel, s. 141,142.

⁸¹ Öztan, a.g.e., s. 40. Aynı doğrultuda bkz. Dinç, a.g.e., s. 61.

nihai satıcı ile alıcı arasındaki sözleşmeden doğan zarar ayıplı maldan doğan doğrudan zarar, nihai satıcı ile diğer ara satıcı veya üretici arasındaki sözleşmesel ilişkiden doğan zarar ise ayıplı maldan doğan dolaylı zarar olarak nitelendirildiğinde⁸², nihai satıcının alıcıya ödemiş olduğu tazminat için diğer ara satıcı veya üreticiye rücu etmesi halinde bu kişileri sorumlu tutabilmesi ancak kusurlu olmaları halinde mümkün olabilecektir. Esas itibarıyla üreticiden kaynaklanan ayıplı taşıyan bir malı satan ve ayıplı maldan zarar görenin zararlarını tazmin eden bir nihai satıcının, kendi akdi ilişki içinde bulunduğu kişiye rücu etmesi ve böylelikle zincirleme bir şekilde üreticiye ulaşılması mümkün olsa da böyle bir yöntemin benimsenmesi, masraflı olma ve geç işlemenin yanısıra⁸³ sorumsuzluk kaydının konulması, zamanaşımı süresinin bitmesi yahut sürüm zincirindeki bir halkanın ödeme gücünün bulunmaması gibi sebeplerle zararı malın ayıplı olmasında etkisi bulunmayan bir kimse üzerinde bırakılabileceğinden sakıncalıdır.⁸⁴

Belirtmek gerekir ki, her ne kadar ilk olarak ürünün alıcısının zarar görebileceği akla gelse de, ürünle hiç ilgisi olmayan üçüncü kişilerin de zarar görmeleri mümkün olduğundan üretici, ürünün yarattığı risk alanına dahil edilebilen tüm kişilere karşı sorumlu olmalıdır.⁸⁵ Gerçekten de üreticinin piyasaya sürdüğü ayıplı ürünler dolayısıyla yalnızca sözleşmesel ilişki içerisinde olan ve bu kapsamda korunan kişiler değil, sözleşmesel ilişki içerisinde bulunmamasına rağmen üreticinin ayıplı ürününü kullanan yahut ayıplı ürünün yakınlarında bulunan üçüncü kişilerin de zarar görmeleri mümkündür.⁸⁶ Hatta vakıaların çoğunda güvensiz bir üründen zarar görenlerin üretici ile aralarında sözleşme ilişkisi bulunmayan üçüncü kişiler olduğu belirtilmiştir.⁸⁷ Ürünle hiç bir ilgisi bulunmamasına rağmen tesadüfen ürünün yakınlarında bulunduğu için zarar gören üçüncü kişiler bakımından her ne kadar üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşme kuramında faydalanılması, böylelikle sözleşme sınırlarının genişletilmesi yoluyla üçüncü kişilere tazminat talep hakkı

⁸² Öztan, a.g.e., s. 41-43.

⁸³ Kırca, a.g.e., s. 34.

⁸⁴ Öztan, a.g.e., s. 13.

⁸⁵ Havutçu, a.g.e., s. 22.

⁸⁶ Atabek, a.g.m., s. 161,162; Aslan, a.g.e., s. 214; Akipek, a.g.m., s. 24; Yargıtay HGK. E. 1992/13-213, K. 1992/315, K. 06.05.1992, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

⁸⁷ Otton baron von Wasse van Gatwijck, "Products Liability in Europe.", *American Journal of Comparative Law*, C. 34, S. 4, (1986), s. 791, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

tanınabilse de⁸⁸, uygun ve yeterli bir çözüm değildir.⁸⁹ Dolayısıyla da sözleşme sorumluluğunun uygulama alanının yalnızca akde taraf olanlar arasında söz konusu olması, diğer bir ifade ile sözleşmelerin nisbiliği prensibi, esasında üreticinin sorumluluğunun sözleşme sorumluluğu ile çözümlenmesinin en büyük mahzurudur.⁹⁰ Zira borç ilişkilerinden doğan alacak hakkı nispi bir haktır.⁹¹

Özetle, sözleşmesel sorumluluk hükümleri, üreticinin sorumluluğu meselesine uygun çözümler sunamadığından üreticinin sorumluluğunun sözleşme dışı sorumluluk alanında çözümlenmesi gerekmiştir.⁹² Nitekim tarih boyunca ürün sorumluluğu, aynı zamanda satıcı olan ve dolayısıyla da zarar görenle aralarında sözleşmesel ilişki bulunan üreticinin kusuru ile sorumlu tutulabildiği bir halden, aynı zamanda satıcı olmayan ve böylelikle zarar gören ile arasında sözleşme bulunmayan üreticinin kusuru olmasa dahi sorumlu tutulduğu hale geldiği bir süreç izlemiştir.⁹³ Daha basit bir ifadeyle ürün sorumluluğu, satıcının sözleşmesel sorumluluğunun geliştirilmesi ile ortaya çıkmıştır.⁹⁴

2. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNUN HUKUKİ NİTELİĞİ

2.1. Sözleşmesel Sorumluluk - Sözleşme Dışı Sorumluluk Bakımından

Hukukumuzda sorumluluk kavramı ile iki durum kastedilmekte olup, bunlardan biri borçlunun neyi ile sorumlu tutulacağını ifade eden *ile sorumluluk*, diğeri ise borçlunun neden sorumlu tutulduğunu ifade eden *den sorumluluk* tur.⁹⁵ *İle sorumluluk*, borçlunun borcunu yerine getirmemesi halinde malvarlığına alacaklının

⁸⁸ Yargıtay HGK. E. 1992/13-213, K. 1992/315, K. 06.05.1992, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

⁸⁹ Yasan, a.g.t., s. 7; Özsunay, a.g.m., s. 123.

⁹⁰ Öztan, a.g.e., s. 48.

⁹¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 17.bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), s. 18.

⁹² Petek, a.g.e., s. 107; Yasan, a.g.t., s. 7.

⁹³ Dinç, a.g.e., s. 56; Bu konuda geniş bilgi için bkz. Aydos, a.g.e., s. 37 vd.

⁹⁴ Kırca, a.g.e., s. 7.

⁹⁵ Erol Cansel ve Çağlar Özel, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, 2.bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017), s. 87; Tiryaki, Hizmet, s. 85; Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt*, 7.bs. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017), s. 26.

yetkili devlet organları vasıtasıyla el koymasını ifade eder.⁹⁶ Diğer bir ifadeyle borcunu yerine getirmeyen borçlu alacaklıya karşı malvarlığı ile sorumludur.⁹⁷ *Den sorumluluk* ise bir borcun kaynağını ifade etmekte, dolayısıyla burada borçlunun zarar verdiği alacaklının söz konusu zararını tazmin etme yükümlülüğü söz konusudur.⁹⁸ Başka bir deyişle *den sorumluluk*, yüklendiği bir borca yahut da genel davranış kurallarına aykırı davranan bir şahsın bu davranışı ile verdiği zararı tazmin etme yükümlülüğüdür.⁹⁹ *Den sorumluluk* uyarınca bir olay, şey yahut da kimseden dolayı sorumlu olunabilir.¹⁰⁰

Genel yükümlülük getiren hukuk kuralları objektif, soyut, emredici olup herkesi bağlarken, özel yükümlülük getiren kurallar ise yalnızca hukuki işlemlerden yahut da kanundan doğmakta ve belirli kişileri bağlamaktadır.¹⁰¹ Kişilerin uymak zorunda olduğu hukuki yükümlülüklerin genel yükümlülükler ve özel yükümlülükler olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulması, sözleşme sorumluluğu ve sözleşme dışı sorumluluk olmak üzere ikili bir ayrımı gündeme getirmiştir.¹⁰² Sözleşmeye dayalı sorumlulukta, zararın doğmasından önce fail ile zarar gören arasında bir hukuki ilişki mevcut bulunmakta ve sorumluluk da bu hukuki ilişkiden, dolayısıyla nisbi niteliği gereği yalnızca belirli bir kişiye karşı mevcut olan borcun ihlal edilmesi halinde doğmaktayken; sözleşme dışı sorumluluk hallerinde ise, fail ile zarar gören arasında hukuki ilişki, herkesin uymakla yükümlü olduğu genel davranış ödevlerinin ihlal edilmesi, yani zarara sebep olan olayın gerçekleşmesiyle doğmaktadır.¹⁰³

⁹⁶ Eren, Genel, s. 490.

⁹⁷ Kocayusufpaşaoğlu, a.g.e., s. 26.

⁹⁸ Eren, a.y.

⁹⁹ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*, 10.bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012), s. 17; O. Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016), s. 65; Kocayusufpaşaoğlu, a.g.e., s. 26; Mustafa Reşit Karahasan, *Sorumluluk Hukuku Birinci Kitap Kusura Dayanan Sözleşme Dışı Sorumluluk İkinci Kitap Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk* (İstanbul: Beta, 1995), s. 59.

¹⁰⁰ Cansel ve Özel, a.g.e., s. 87.

¹⁰¹ Eren, Genel, s. 508.

¹⁰² Eren, Genel, s. 508,509; Tiryaki, Hizmet, s. 86.

¹⁰³ Akçura Karaman, a.g.e., s. 10.

En geniş anlamıyla sorumluluk, her iki sorumluluğu, yani hem sözleşmeye dayalı sorumluluğu hem de sözleşme dışı sorumluluk hallerini kapsamı içine almaktadır.¹⁰⁴ Dar anlamda sorumluluk ile ifade edilen ise sözleşme dışı sorumluluktur.¹⁰⁵ Her iki sorumluluk da verilen zararların giderimini amaçlamaktadır. Zira sorumluluk hukukunun asıl amacı, kişilerin malvarlığında iradesi dışında eksilme olması halinde bu eksilmenin aynen yahut nakden giderilmesi ve böylelikle zarar görenin malvarlığının eksilen değerinin, nitelik yahut nicelik yönünden özdeş bir değer ile kapatılmasıdır.¹⁰⁶ Diğer bir ifadeyle hukuka aykırı olarak kimseye zarar vermeme ilkesinin ihlali halinde, zararın, zarar görenden zarar verene aktarılmasının sorumluluk hukukunda esas amaç olduğu ifade edilmektedir.¹⁰⁷

Üreticilerin piyasaya ayıplı mal sürmeme, böylelikle de kişilerin canına yahut da malına zarar vermeme yükümlülüğü bulunmakta olup, bu yükümlülük doğrudan doğruya dürüstlük kurallarından doğan genel davranış ödevlerinden kaynaklıdır.¹⁰⁸ Ayrıca 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun m. 5 f. 3 uyarınca üreticinin piyasaya yalnızca güvenli ürünleri arz etmek zorunda olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁹ Söz konusu Kanun'un yerine geçmek üzere 5.3.2020 tarihinde kabul edilerek 12.03.2020 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan ve 12 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun 5. maddesinin ilk fıkrası uyarınca da üreticilerin ürettikleri ürünlerin güvenli olmasının zorunlu olduğu belirtilmiş ve Kanun'un 6. maddesi uyarınca ise ürünün, bir kişiye yahut da bir mala zarar vermesi halinde imalatçısının söz konusu zararı tazminle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan üreticinin üreterek piyasaya sürmüş olduğu ayıplı malın zarara yol açmasıyla zarar gören ile üretici arasında hukuki ilişki kurulmakta ve zarar

¹⁰⁴ Akipek, a.g.m., s. 33; Tiryaki, Hizmet, s. 85,86; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 46.

¹⁰⁵ Antalya, a.g.e., s. 65.

¹⁰⁶ Akipek, a.g.m., s. 33.

¹⁰⁷ Başak Başoğlu, "Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2 (2015), s. 30.

¹⁰⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 91.

¹⁰⁹ TKHK m. 76'nın 4703 sayılı Kanun'un 5. maddesindeki hususları tekrarladığı, dolayısıyla da esasında bu düzenleme ile amaçlananın, kanun koyucunun, güvenli olmayan ürünlerin piyasaya arz edilmesini yasaklayarak, bu ürünleri piyasaya sunanların hareketinin hukuka aykırı olduğunu tespit etmek olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Aslan, a.g.e., s. 216-218.

gören ile üretici arasında önceden bir hukuki ilişkinin bulunması aranmamakta olup, üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu kural olarak sözleşme dışı sorumluluk kapsamında kabul edilmektedir.¹¹⁰ Nitekim genel davranış kurallarının ihlali, sözleşme dışı sorumluluğunun konusunu oluşturmaktadır. Yargıtay da üreticinin sorumluluğunu sözleşme dışı sorumluluk kapsamında ele almaktadır.¹¹¹ Bu bakımdan üreticinin sorumluluğunun özel bir haksız fiil sorumluluğu olduğu kabul edilir.¹¹²

Öte yandan, üreticinin aynı zamanda satıcı olduğu bir durum gibi istisnai hallerde, üreticinin sözleşmeye dayalı olarak sorumlu tutulması gündeme gelebilir.¹¹³ Böyle bir durumda üreticinin, hem sözleşme dolayısıyla sorumlu olma hem de haksız fiil

¹¹⁰ Ünal ve Kalkan, a.g.m., s.51,52; Dinç, a.g.e., s. 61,62.

¹¹¹ Yargıtay HGK. 13.02.2002 tarihli E. 2002/4-114, K. 2002/84 sayılı kararında öğreti ve uygulamada yapımıcı ile zarar gören arasında sözleşmesel bir ilişki olmasa dahi yapımıcının sözleşme dışı sorumlu tutulabileceğinin benimsendiğini, Türk Hukukunda her ne kadar yapımıcının sorumluluğu ile ilgili olarak özel bir düzenleme bulunmasa da bu konuda BK'nın 41. maddesinin ilk fıkrasının uygulanmasının mümkün olduğunu belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 4. HD. 11.04.2000 tarihli E. 2000/517, K. 2000/3348 sayılı kararında davacı ile davalı arasında bir satış sözleşmesi bulunmamakla beraber davalının sorumluluğunun hukuki dayanağının imalatçının sorumluluğu esaslarına göre değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş, davalı imalatçının hatalı mal üretmesinin hukuka aykırı bir eylem olduğu sonucuna varmıştır. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 11. HD. 20.09.1979 tarihli E. 1979/3398, K. 1979/4053 sayılı kararında davalının yapımıcı sıfatıyla yasadana doğan (BK. 41 vd.) kusur sorumluluğu bulunduğunu, BK.nun 41. maddesi gereği kamuya sunulan bir malın yapımında ihmal ve kayıtsızlığının bir sonucu olarak üretim hatası sebebiyle haksız şekilde zarar gören kişilerin bu zararlarının yapımıcı tarafından giderilmesi gerektiği belirtilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 7. HD. 26.01.2010 tarihli E. 2009/4332, K. 2010/337 sayılı kararında imalatçının sorumluluğunun niteliği itibarıyla haksız fiil olduğunu belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 1973/1603, K. 1974/1537, T. 06.05.1974, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 15. HD. E. 2009/4636, K. 2010/6761, T. 08.12.2010, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 3. HD. E. 2012/18844, K. 2012/24787, T. 03.12.2012, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 4. HD. E. 1997/4787, K. 1997/8679, T. 25.09.1997, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 4. HD. E. 2002/11057, K. 2003/1826, T. 26.02.2003, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 1985/7325, K. 1986/951, T. 26.02.1986, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 2013/10046, K. 2014/362, T. 09.01.2014, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 13. HD. E. 1998/2040, K. 1998/2557, T. 19.03.1998, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

¹¹² Aysel Çelikel ve Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 14.bs. (İstanbul: Beta, 2016), s. 430.

¹¹³ Tarman, İmalatçı, s. 303; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 51; Atamer, a.g.m., s. 73.

hükümleri uyarınca sorumlu olma sıfatları aynı kişide birleşmektedir. Hem sözleşmesel bir ilişkinin hem de haksız fiil ilişkisinin bir arada bulunması halinde ise hem sözleşme hükümleri hem de haksız fiil hükümlerine dayanılabilir. Diğer bir ifadeyle üreticinin sözleşme dışı sorumluluğu ile sözleşme sorumluluğu yarışacağından, zarar gören, kendisi için uygun gördüğü ve dilediği sorumluluk hükümlerine dayanarak zararlarının tazminini üreticiden talep edebilir. Zira, ayıplı ürünün kişinin hayat ve bedensel bütünlüğüne zarar vermesi veya diğer mallarında değer azalmasına sebep olması halinde üreticinin sorumluluğu, zarar gören ile arasındaki sözleşmesel ilişkiden bağımsız olup, üründeki ayıbın zarara sebep olmasıyla, zarar gören ile üretici arasında asli içeriği tazminat olan bağımsız bir borç ilişkisi söz konusu olur.¹¹⁴ Sözleşme hükümlerine dayanılması halinde her ne kadar üretici zararın doğmasında kusurunun bulunmadığını ispatladığı takdirde sorumlu olmayacak olsa da, bu halde zarar görenin üreticiden talep edebileceği zararlar ürün sorumluluğu kapsamında yer alan ayıba takip eden zararlar ile sınırlı değildir.¹¹⁵ Böyle bir durumda zarar gören ile üretici arasında sözleşme bulunduğundan, zarar görenin ifa ve bütünlük menfaatlerindeki kayıpları sözleşmenin karşı tarafından talep edilebilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, üreticinin ayıba karşı tekeffül sorumluluğunun sınırlandırılması yahut kaldırılması hususunda zarar gören ile anlaşılması kural olarak üreticinin haksız fiil sorumluluğuna gidilmesini engellemekle beraber, ölüm veya yaralanmaya sebebiyet veren haksız fiiller bakımından sorumsuzluk anlaşmaları yapılamadığından bu gibi hallerde üreticinin haksız fiil sorumluluğu devam edecektir.¹¹⁶

2.2. Kusur Sorumluluğu - Kusursuz Sorumluluk Bakımından

Hukuki sorumluluk, kusur sorumluluğu, kusursuz sorumluluk ve hukuka uygun müdahaleden doğan sorumluluk olarak üçe ayrılabilir.¹¹⁷ Bu sorumluluk türlerinin en

¹¹⁴ Havutçu, a.g.e., s. 34.

¹¹⁵ Dinç, a.g.e., s. 58,59.

¹¹⁶ Akçura Karaman, a.g.e., s. 312.

¹¹⁷ Eren, Genel, s. 493.

yaygını kusur sorumluluğudur.¹¹⁸ Nitekim bir kimsenin tasvip edilmeyen fiili, zarara sebep olduğu takdirde o kişinin bu zarardan sorumlu tutulması hakkaniyete uygun düştüğünden sorumluluk hukukunda kusur prensibi benimsenmiştir.¹¹⁹ TBK m. 49 ve TBK m. 112 uyarınca fail yahut da borçlunun haksız fiil yahut da sözleşme sorumluluğundan söz edebilmek için kusurlu olması arandığından Türk Borçlar Hukukunda sorumluluk hukukuna kusur ilkesi hakimdir.¹²⁰

Çoğu kez üretici ile nihai kullanıcı arasında sözleşmesel bir ilişki bulunmayacağından, üründen zarar gören kişi, üreticiye karşı yönelteceği tazminat talebini haksız fiil hükümlerine dayandıracaktır.¹²¹ TBK m. 49 ise haksız fiil sorumluluğunu failin kusurlu olması esasına dayandırmıştır.¹²² Bununla beraber, üreticinin sorumluluğu konusunun TBK m. 49 vd. hükümleri kapsamında çözümlenebilmesi için üreticinin kusurunun aranıyor olması ve bunu ispat yükünün zarar gören üzerinde olması adil olmayan sonuçlara yol açabilir, zira günümüz gelişmiş üretim teknikleri göz önüne alındığında ayıplı bir ürün dolayısıyla zarar gören kişinin, bu ayıbın üretim aşamasındaki bir özen eksikliğinden ileri geldiğini ispatlaması çok güçtür.¹²³ Gerçekten de günümüzde üreticilerin çoğu kez karmaşık bir organizasyon yapısına sahip tüzel kişiler olduğu, üretim sistemlerinin otomasyona dayalı olduğu ve seri üretim tekniklerinin kullanıldığı dikkate alındığında, bir malın ayıplı olmasının neden kaynaklandığını belirlemek ve kusurun mevcudiyetini ispat etmek üretim organizasyonunun içinde bulunan kişiler için bile hayli güçlük arz ederken, bunun organizasyonun dışında bulunan zarar görenden beklenmesi adil olmayacaktır.¹²⁴

Nihayet klasik haksız fiil sorumluluğu bu şekilde zarar göreni bir takım güçlüklerle karşı karşıya bıraktığından, mahkemeler ve öğreti çözüm arayışı içerisine girmiş ve

¹¹⁸ Eren, a.y.; Cevdet Yavuz, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri”, *MÜHF-HAD*, C. 14, S. 4 (2008), s. 30.

¹¹⁹ Öztan, a.g.e., s. 211.

¹²⁰ Eren, Genel, s. 19.

¹²¹ Cemal Şanlı, Emre Esen, İnci Ataman-Fıganmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk*, 6.bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018), s. 316.

¹²² Yargıtay 4. HD. E. 1984/5417, K. 1984/7216, T. 02.10.1984, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

¹²³ Petek, a.g.e., s. 80; Atamer, a.g.m., s. 74.

¹²⁴ Akçura Karaman, a.g.e., s. 3,111; Baykan, tüketicilerin korunmasının en önemli sebeplerinden birisinin bilgi dengesizliği olduğunu ifade etmiştir. Bkz. Baykan, a.g.e., s. 21.

bunun sonucunda zarar görenlere, üreticinin kusurunun ispatlanması bakımından birtakım kolaylıklar sağlanmış ve ayrıca sözleşmeye taraf olmayan üçüncü kişilerin üründeki ayıp dolayısıyla zarar görmeleri halinde, sözleşme ilişkisinin koruma alanına dahil edilmeleri yoluna başvurulmuştur.¹²⁵

Bilindiği üzere sorumluluğun kusura bağlı olması pek çok açıdan gereklilik arz etse de teknolojik ve endüstriyel gelişmeler sonucu modern hayatın getirdiği birçok tehlike karşısında kusurun aranması ve ispat edilmesi, sosyal adalet ve hakkaniyet duyguları açısından olumsuz sonuçlara yol açabileceğinden kusursuz sorumluluk halleri ortaya çıkmıştır.¹²⁶ Böylelikle sözleşme dışı sorumluluk sisteminde objektif sorumluluk veya sebep sorumluluğu olarak adlandırılan ve failin kusurlu olmasının aranmadığı bir sorumluluk yer almıştır.¹²⁷ Bu sorumluluğun sebep sorumluluğu olarak da adlandırılmasının sebebi, kusurun değil zarara sebep olma olgusunun aranıyor olmasıdır.¹²⁸ Zarara sebep olan ise, sorumlunun sahip olduğu yahut imal ettiği bir şey olabileceği gibi başka bir kimsenin fiili de olabilir.¹²⁹ Bu bakımdan kusursuz sorumluluk halleri tehlikelilik, hâkimiyet yahut hakkaniyet gibi ilkelere dayandırılmıştır.¹³⁰ Esas itibarıyla tüm kusursuz sorumluluk halleri için asıl aranan, kanunun öngördüğü olgular ile meydana gelen zararın arasında uygun illiyet bağının mevcudiyetidir.¹³¹

Kusursuz sorumluluk halleri kabul edilmiş olsa da hukuk sistemimizde genel kural kusur sorumluluğu olduğundan, diğer bir ifade ile kişi kusuruyla sebep olduğu zarardan sorumlu tutulduğundan, üreticiye istisnai nitelikteki kusursuz sorumluluğun yüklenebilmesi için bu doğrultuda kanuni bir düzenleme bulunması gerekir.¹³² Dolayısıyla da kusursuz sorumluluk istisnai olduğundan kanun ile düzenleme

¹²⁵ Atamer, a.g.m., s. 74, dn. 4; Yargıtay HGK. E. 1992/13-213, K. 1992/315, K. 06.05.1992, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

¹²⁶ Eren, Genel, s. 495 vd.

¹²⁷ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, 27.bs. (İstanbul: Beta, 2018), s. 95,96; Mustafa Ünlütepe, *Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III)* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016), s. 129.

¹²⁸ Eren, Genel, s. 495; Yavuz, Kusursuz, s. 35.

¹²⁹ Aslan, a.g.e., s. 234.

¹³⁰ M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2*, 9.bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012), s. 7-9; Aslan, a.g.e., s. 234-236; Eren, Genel, s. 497.

¹³¹ Eren, Genel, s. 495.

¹³² Aydos, a.g.e., s. 95.

yapılıncaya kadar ancak genel hükümlere başvurulabilecek, üretici ancak kusur esasının kabul edildiği haksız fiil hükümleri uyarınca sorumlu tutulabilecektir.¹³³

Üreticinin sorumluluğu özel bir haksız fiil sorumluluğu olarak kabul edilmekle beraber yapılan özel düzenlemeler ile kusursuz sorumluluk getirilebilmektedir.¹³⁴ Nitekim teknolojik gelişmelerin artmasına paralel olarak kusura dayanmayan sorumluluk hallerinin genişletilmesine gidilmektedir.¹³⁵ Keza üreticinin kusursuz sorumluluğu da hukukumuzda 7223 sayılı ÜGTDK ile düzenlenmiştir. Bununla beraber söz konusu Kanun 12.03.2021’de yürürlüğe girecektir. 7223 sayılı ÜGTDK yürürlüğe girinceye kadar ülkemizde üreticilerin sorumluluğu kusur sorumluluğu prensibine bağlı kalmaya devam edecek, 12 Mart 2021 tarihinden itibaren ise üreticiler ayıplı ürünün sebep olduğu zararlar dolayısıyla kusursuz sorumlu olacaklardır.

Gerçekten de olması gereken hukuk bakımından üreticinin sorumluluğunun, kanun koyucu tarafından kusursuz sorumluluk şeklinde özel olarak düzenlenmesi gerektiği üzerinde durulmuştu.¹³⁶ Ayıplı ürünlerin sebep oldukları zararlar bakımından üreticinin kusuru olmasa dahi sorumlu tutulmasının, modern teknik üretimden kaynaklı rizikoların karşılanması bakımından en uygun çözüm olduğu belirtilmişti.¹³⁷ Dolayısıyla da modern eğilim, üreticinin sorumluluğunun kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmesini öngörüyordu. 7223 sayılı ÜGTDK, bu hususun hukukumuzda aktarımı mahiyetindedir. Nitekim üreticilerin sorumluluğunun kusur sorumluluğu olarak başlayıp, izlenen süreç sonunda kusursuz sorumluluk halini aldığı dile getirilmektedir.¹³⁸ Keza ürün sorumluluğu tanımlanırken de bu sorumluluk, ayıplı

¹³³ Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 61; Yargıtay 4. HD. 02.10.2001 tarihli E. 2001/4938, K. 2001/8878 sayılı kararında imalatçının sorumluluğundan doğan tazminat davalarının haksız eylemden doğan davalardaki yonteme göre çözümlenmesi gerektiği bu sebeple haksız eyleme ilişkin hükümlerin bu davalarda da uygulanması gerektiğini belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 3. HD. 03.05.2016 E. 2015/15527, K. 2016/6959, T. 03.05.2016, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

¹³⁴ Çelikel ve Erdem, a.g.e., s. 430.

¹³⁵ Başak Baysal, *Zarar Görenin Kusuru (Müterafık Kusur)* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012), s. 101.

¹³⁶ Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 61,62.

¹³⁷ İnal, a.g.e., s. 404.

¹³⁸ Dinç, a.g.e., s. 56; Kırca, a.g.e., s. 7; Bu konuda geniş bilgi için bkz. Aydos, a.g.e., s. 37 vd.

ürünler sebebiyle zarar görenlere karşı üretici ve üretici gibi sorumlu tutulanların sözleşme dışı kusursuz sorumluluğu şeklinde ifade edilmiştir.¹³⁹ 7223 sayılı ÜGTDK'nun yürürlüğe girmesiyle aynı esas hukukumuzda da gerçekleşecek ve üreticiler güvenli olmayan ürünlerin sebep oldukları zararlar bakımından kusurları bulunmasa dahi sorumlu tutulacaktır.

2.2.1. Olağan sebep sorumluluğu - tehlike sorumluluğu bakımından

Üreticinin sorumluluğunun kusursuz sorumluluk olduğu kabul edilmekle beraber, bu sorumluluğun objektif sorumluluk türlerinden hangisine girdiği konusunda öğretide görüş birliği yoktur. Bu sorumluluğun olağan sebep sorumluluğu¹⁴⁰ olduğunu ileri sürenler olduğu gibi tehlike sorumluluğu olduğunu ileri sürenler de vardır.

Olağan sebep sorumluluğunun doğumuna sebep olan kusur değil, özel olarak öngörülmüş bulunan bir olgudur.¹⁴¹ Zararın objektif özen yükümlülüğünün ihlalinin kaynaklanması bu sorumluluğun doğması bakımından kurucu unsurdur.¹⁴² Nitekim sorumlunun, sorumluluktan kurtulmak için hâkimiyeti altında bulunan kişi veya şey yahut da yararlandığı şey ile ilgili olarak ona nezaret etme, zarar doğmasını önleme bakımından objektif özeni gösterdiğini ispat etmesi gerekir.¹⁴³ Bununla beraber, ağırlaştırılmış özen sorumluluğu hallerinde ise sorumlu kişiye kurtuluş kanıtı getirme imkânı tanınmamıştır.¹⁴⁴ Bu bakımdan olağan sebep sorumluluğunun kusur ve tehlike sorumluluğu arasında bir yerde olduğu belirtilmektedir.¹⁴⁵ Her ne kadar olağan sebep sorumluluğunu doğuran olayın tehlike taşıması mümkün olabilirse de

¹³⁹ Döğertlioğlu Işıksungur, a.g.m., s. 106; Kulaklı, a.g.e., s. 99.

¹⁴⁰ Olağan sebep sorumluluğu özen sorumluluğu olarak da adlandırılır. Bkz. Eren, Genel, s. 499.

¹⁴¹ Başoğlu, a.g.m., s. 38.

¹⁴² Kulaklı, a.g.e., s. 23; Eren, Genel, s. 499.

¹⁴³ Havutçu, a.g.e., s. 94.

¹⁴⁴ Eren, Genel, s. 617.

¹⁴⁵ Eren, Genel, s. 499; Başoğlu, bu durumu sorumluluğun bir yüzünü kusur sorumluluğuna, diğer yüzünü ise tehlike sorumluluğuna dönmüş olması şeklinde ifade etmektedir. Bkz. Başoğlu, a.g.m., s. 38.

buradaki tehlike, sorumluluğun doğması bakımından tipik ve esaslı bir unsurunu teşkil etmez.¹⁴⁶

Tehlike sorumluluğu ise tehlikeli bir nesne, işletme yahut faaliyetin kendine özgü tipik tehlikelerin gerçekleşmesi halinde başkalarının mal ve can güvenliğini tehdit ederek zarar doğurması olgusuna dayalı kusursuz bir sorumluluk türüdür.¹⁴⁷ Bu tür nesne, işletme yahut faaliyetlerden menfaat sağlayan kişilerin doğacak riskleri de üstlenmesi gerekir.¹⁴⁸ Nitekim tehlike sorumluluğunda tehlikeli nesne, işletme yahut faaliyet ile zarar arasında illiyet bağı olması yeterli olup, sorumlu kişi, gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini veya bu dikkat ve özeni gösterseydi bile zararın doğmasının önlenemeyeceğini ispatlayarak sorumluluktan kurtulamaz.¹⁴⁹ Diğer bir ifadeyle, bu sorumluluğun doğması için objektif özen yükümünün ihlal edilmesi aranmaz. Burada aranan, soyut bir tehlikenin varlığıdır.¹⁵⁰ Dolayısıyla tehlike sorumluluğundan kurtulmanın tek mümkün yolu, tehlikeli olgu ile zarar arasında illiyet bağının kesildiğinin ispatlanması olduğundan illiyet bağını kesen sebeplerin bulunmasının dışında kurtuluş kanıtı getirilerek sorumluluktan kurtulma imkânı bulunmamaktadır.¹⁵¹ Ayrıca tehlike sorumluluğunda, olağan sebep sorumluluğundan farklı olarak hukuka aykırı bir davranışta bulunulması da gerekli değildir.¹⁵² Nitekim tehlike sorumluluğunu doğuran olgular çoğunlukla toplum için vazgeçilmez olup, kamu makamlarınca izin verilen olgulardır.¹⁵³ Görüldüğü üzere bu sorumluluk türü olağan sebep sorumluluğundan daha ağırdır. Hatta, sorumluluk türlerinin en ağırının tehlike sorumluluğu olduğu kabul edilmektedir.¹⁵⁴

¹⁴⁶ Haluk Tandoğan, “Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 2 (1979), s. 292.

¹⁴⁷ Petek, a.g.e., s. 96; Tiryaki, Hizmet, s. 88; Yargıtay 4. HD. E. 1997/4787, K. 1997/8679, T. 25.09.1997, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

¹⁴⁸ Petek, a.g.e., s. 97.

¹⁴⁹ Tiryaki, Hizmet, s. 88.

¹⁵⁰ Aslan, a.g.e., s. 235.

¹⁵¹ Eren, Genel, s. 500.

¹⁵² Kulaklı, a.g.e., s. 24.

¹⁵³ Dinç, a.g.e., s. 72.

¹⁵⁴ Eren, Genel, s. 501; Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24.bs. (İstanbul: Beta, 2013), s. 199.

Bir görüşe göre üreticinin sorumlu tutulması, onun üretim faaliyetinin yahut üreticinin işletmesinin yoğun tehlike kaynağı olması dolayısıyla değil, ürünün ayıplı olması dolayısıyla gündeme geldiğinden ve ürünün ayıplı olması da üreticinin objektif özen yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmemiş olması ile ilgili olduğundan, üreticinin sorumluluğu objektif özen yükümlülüğünün ihlal edilmesi esasına dayanan özen sorumluluğu olup, bununla beraber üretici objektif özeni gösterdiğini ispatlasa dahi sorumluluktan kurtulmasına imkân tanınmamalıdır.¹⁵⁵

Ayrıca her üretim faaliyetinin sık ve ağır tehlikelere yol açtığı, tipik olarak tehlike arz ettiği söylenemeyeceğinden üreticinin sorumluluğunun tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilemeyeceği ifade edilmiştir.¹⁵⁶ Zira tehlike sorumluluğunda tehlikenin ağır olması, işletme, faaliyet yahut da nesnenin zarara sebep olmaya fazla meğilli olmasını yahut da bu tehlikenin yol açacağı kazaların nitelik yahut nicelik yönünden ağır sonuçlar doğurmasını ifade eder.¹⁵⁷

Diğer görüş uyarınca ise imalatçının sorumluluğunun tehlike sorumluluğu olarak düzenlenmesi sosyal adalet anlayışına daha uygun olacaktır, nitekim imalatçının mal imal etmesinin salt tehlike kaynağı olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁸

Bir diğer görüşe göre üreticinin sorumluluğu kendine özgü bir sözleşme dışı kusursuz sorumluluktur.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s.127-129; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s.53,54.

¹⁵⁶ Yasan, a.g.t., s. 14.

¹⁵⁷ Tandoğan, a.g.m., s. 294.

¹⁵⁸ Öztan, a.g.e., s. 106,282,283; Yargıtay HGK. E. 1996/4-588 K. 1996/831 T. 27.11.1996 sayılı kararında, imalatçının yaptığı işin özelliğine göre büyük tehlike yarattığı belirtilmiştir. Dolayısıyla da imalatçının sorumluluğu bakımından ondan beklenecek özenin bir kazı işçisinden beklenen özen ile aynı olamayacağı, zira imalatçının büyük tehlike yaratan bir iş yapması sebebiyle onun tehlikeyi uzaklaştırması ilkesinden kaynaklanan yüksek özen yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 4. HD, 27.03.1995 tarihli E. 1994/6256 K. 1995/2596, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

¹⁵⁹ Dinç, a.g.e., s. 80.

3. ÜRETİCİNİN SORUMLULUĞUNUN TARİHİ GELİŞİMİ

3.1. Avrupa Birliği'ndeki Gelişim

Üreticinin sorumluluğu ile ilgili sorunlar ilk olarak endüstri toplumlarında belirmiştir.¹⁶⁰ 1960 ve 1970'lerde başta Amerika, sonrasında ise onu takip eden birçok ülke yasalarını yeniden düzenleyerek daha katı sorumluluk standartlarına yönelmiştir.¹⁶¹ Bu bakımdan Amerika Birleşik Devletleri'nin ürün sorumluluğu bakımından ana kaynak ülke olduğu kabul edilmektedir.¹⁶² ABD'yi ziyaret eden Avrupalı avukatların ise ürün sorumluluğunun geliştirilmesi kursları ile Amerikan Hukuku'nu öğrendiği ve ürün sorumluluğunu yeni bir konsept olarak Avrupa'ya taşıdıkları belirtilmektedir.¹⁶³ Böylelikle üreticinin ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararlardan sorumluluğu ilk olarak ABD'de sorumluluk hukuku içerisinde değerlendirilmiş, daha sonra ise Kıta Avrupası hukuk sisteminde ele alınmıştır.¹⁶⁴ Dolayısıyla da Avrupa Birliği ürün sorumluluğu hukukunun oluşumu bakımından ABD ürün sorumluluğu hukukunun önemli bir etkisi bulunmaktadır.¹⁶⁵

Ürün sorumluluğunun yayılmasının, tüketicinin daha fazla korunmasına yönelik geniş bir eğilimin ifadesi olduğu kabul edilir.¹⁶⁶ Modern anlamda tüketicinin korunması hususu da ilk kez Amerika'da gündeme geldikten sonra Avrupa ülkeleri, tüketicinin etkin bir şekilde korunmasına yönelik politikalar belirlemiştir.¹⁶⁷ Avrupa Topluluğu Bakanlar Konseyi 1975 yılında *Tüketici Bilgilendirme ve Koruma Programı*'nı kabul etmiş ve bu programda aralarında tüketicilerin sağlık ve güvenliğinin korunması, ekonomik çıkarlarının korunması ve tazmin edilme hakları

¹⁶⁰ Özsunay, a.g.m., s. 110.

¹⁶¹ Reimann, a.g.m., s. 751.

¹⁶² Ewoud H. Hondius, "The Impact of the Products Liability Directive on Legal Development and Consumer Protection in Western Europe", *Canterbury Law Review*, C.4, S.1 (1989), s. 38, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]; Mehmet Demir "Avrupa Birliği, Almanya ve Belli Bazı Ülkelerde İlaç Üretim Sorumluluğuna İlişkin Yasal Sistemler", *Ankara Barosu Dergisi*, C. 68 S. 2 (2010), s. 23.

¹⁶³ Hondius, a.g.m., s. 38.

¹⁶⁴ Aydos, a.g.e., s. 1; Demirci, a.g.m., s. 123.

¹⁶⁵ Kırca, a.g.e., s. 27.

¹⁶⁶ Reimann, a.g.m., s. 759.

¹⁶⁷ Murat Aydoğdu, *Tüketici Hukuku Dersleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015), s. 1,2.

da dahil olan beş hakları oldukları belirtilmiştir.¹⁶⁸ Keza Avrupa Konseyi, çıkardığı Direktif ve Tavsiyeler ile de tüketicilerin korunmasının etkin bir şekilde sağlanmasına çabalamaktadır.¹⁶⁹ Çıkarılan Direktiflerden biri de üreticinin ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararlar dolayısıyla hukuki sorumluluğu ile ilgili olan 25 Temmuz 1985 tarihli ve 85/374/AET sayılı AB Konsey Direktifi'dir.

85/374/AET sayılı AB Konsey Direktifi'nin 1985 yılında kabul edilmesine kadar olan süreçte, Avrupa Birliği'nde üreticinin sorumluluğu konusu genel sorumluluk sistemi ile çözümlenmekteydi.¹⁷⁰ Dolayısıyla da üreticiler ayıplı malın sebep olduğu zararlardan dolayı aralarında sözleşme ilişkisi bulunan kişilere karşı sözleşme sorumluluğu, aralarında sözleşme ilişkisi bulunmayan kişilere karşı ise sözleşme dışı sorumluluk¹⁷¹ uyarınca sorumlu tutulmaktaydı ve sözleşmeye taraf olmayan kişilerin haksız fiil hükümlerine dayandığı hallerde üreticinin kusurunu ispat etmeleri oldukça zorluk arz ettiğinden, mahkemeler zarar görenlerin üzerindeki ispat yükünün hafifletilmesi amacıyla fiili karine, ispat yükünün tersine çevrilmesi gibi yöntemlere başvurmaktaydı.¹⁷² 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise önce 1960'larda Amerika'da üreticilerin kusursuz sorumluluğunun kabul edilmeye başlandığı, ardından 1980'li yıllarda Avrupa'da üreticinin ayıplı ürünün sebep olduğu zararlardan sorumluluğu bakımından kusursuz sorumluluğa ihtiyaç olduğu düşüncesinin iyice benimsenmiş olduğu dikkate alındığında aslında 20. yüzyılın ortalarına kadar malın ayıplı olarak üretilmesinin modern hayatın normal riskleri olarak görüldüğü söylenebilecektir.¹⁷³

¹⁶⁸ Aydoğdu, Tüketici, s. 1,2; Zevkliler ve Özel, a.g.e., s. 44. Daha sonrasında ise 1981 yılında Avrupa Konseyi 2. *Tüketiciyi Bilgilendirme ve Koruma Programını*, ve 1986 yılında ise *Tüketiciyi Koruma Politikasını Hızlandırma Programını* kabul etmiş, böylelikle söz konusu tüketici hakları sekize yükselterek Uluslararası Tüketici Birlikleri Organizasyonu (IOCU) tarafından benimsenerek ilan edilmiştir. Söz konusu sekiz tüketici hakkı, 1985 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş ve *Tüketici Hakları Evrensel Beyannamesi*'ne esas teşkil etmişlerdir. Bkz. Zevkliler ve Özel, a.g.e., s. 45.

¹⁶⁹ Aydoğdu, Tüketici, s. 6.

¹⁷⁰ Akçura Karaman, a.g.e., s. 29.

¹⁷¹ Vakıaların çoğunda üretici ile arasında sözleşmesel ilişki bulunmayan üçüncü kişiler zarar gördüğünden, çoğu ülkede bu sorun önce yerleşik sözleşmesel sorumluluk kavramlarının önemli ölçüde genişletilmesi suretiyle, daha sonra da haksız fiil veya ihmal sorumluluğu ile çözümlenmeye çalışılmıştır. Bkz. van Gatwijck, a.g.m., s. 791.

¹⁷² Dinç, a.g.e., s. 60,61.

¹⁷³ Akçura Karaman, a.g.e., s. 21-23.

Öte yandan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulması, her üye ülkede farklı şekilde düzenlenen üreticinin sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin uyumlulaştırılması yoluna gidilmesini gerektirmiştir.¹⁷⁴ Nitekim böyle bir uyumlulaştırma, üye devletlerin ekonomik ve politik entegrasyonunu teşvik etmektedir.¹⁷⁵ Ayrıca Avrupa Topluluğu'nun amaçlarından biri de üye devletler arasında fark gözetilmeksizin tüketicilerin korunmasıdır.¹⁷⁶ Böylelikle Strazburg'da Avrupa Konseyi tarafından *Vücut Bütünlüğünün İhlali ve Ölüm Halinde Ürün Sorumluluğu Hakkında Avrupa Konvansiyonu*¹⁷⁷ ve bundan ayrı olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu Konseyi tarafından üreticinin sorumluluğuna ilişkin bir Direktif taslağı hazırlanmıştır. Her iki çalışma ile güdülen amaç, üreticinin sorumluluğunu düzenleyen hükümlerin yeknesaklaştırılması ve tüketicilerin korunmasıdır. Bununla beraber taslak halindeki Direktif ile Konvansiyon arasındaki en önemli fark, Konvansiyon'un kişiye gelen zararla sınırlı sorumluluk öngörmesine karşın taslak halindeki Direktif'in aynı zamanda bazı maddi zarar biçimlerini de ele almasıydı.¹⁷⁸ Konsey tarafından hazırlanarak 1977 yılında tamamlanan bu Konvansiyon, Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından yürütülen çalışmalar için de bir ön çalışma niteliği taşımıştır.¹⁷⁹ Bununla beraber söz konusu Konvansiyon yalnızca birkaç devletçe imzalanmıştır.¹⁸⁰ Zira üye devletler AB Konsey Direktifi'nin hazırlık çalışmalarının tamamlanmasını beklemişlerdir.¹⁸¹

Avrupa Topluluğu'nda, üretilen ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararların tazmini bakımından sözleşme sorumluluğunun yahut da haksız fiil sorumluluğunun yetersiz

¹⁷⁴ Öztan, a.g.e., s. 301.

¹⁷⁵ Hans Claudius Taschner, "Harmonization of Products Liability Law in the European Community.", *Texas International Law Journal*, C. 34, S. 1 (1999), s. 23, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

¹⁷⁶ Taschner, a.g.m., s. 22.

¹⁷⁷ European Convention on Products Liability in regard to Personal Injury and Death. Bkz. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/091> [Erişim 16.01.2020].

¹⁷⁸ Hondius, a.g.m., s. 38; van Gattwijck, a.g.m., s. 792.

¹⁷⁹ Öztan, a.g.e., s. 303.

¹⁸⁰ Belçika, Fransa ve Lüksemburg tarafından 27.01.1977 tarihinde imzalanmıştır. Bkz. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/091/signatures?p_auth=AERaX5uD [Erişim 16.01.2020].

¹⁸¹ Kırca, a.g.e., s. 59.

kaldığı anlaşıldığından, Amerikan Hukuku'nun da etkisiyle¹⁸² üreticinin kusursuz sorumluluğunu öngören *Üye Devletlerin Ayıplı Ürünlerden Doğan Sorumluluk ile İlgili Hukuki ve İdari Düzenlemelerinin Uyumlaştırılmasına İlişkin 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi* 25.07.1985 tarihinde kabul edilmiştir.¹⁸³ Söz konusu Direktif, piyasaya sürülmüş bulunan ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararlardan dolayı Direktif'te öngörülen üreticilerin kusursuz sorumluluğunu düzenlemiştir. Dolayısıyla da Direktif ile benimsenen kusursuz sorumluluğun, Avrupa Topluluğu'nun ürün sorumluluğu hukukunda büyük bir değişikliğe sebep olduğu, zira öncesinde yalnızca üç üye devlet hukukunun üreticinin sorumluluğu alanında kusursuz sorumluluk kabul ettiği belirtilmiştir.¹⁸⁴ Dolayısıyla da Direktif'in kabul edilmesi ile klasik sorumluluk sistemi uyarınca üreticiyi sorumlu tutabilmek için kusurun aranıyor olmasından vazgeçilerek zarar görenlere daha iyi korumanın sağlanması amaçlanmıştır. Keza Avrupa Birliği'ne üye olan ülkeler arasında serbest ticaret anlaşmalarının yapılması ve gümrük duvarlarının kaldırılması dolayısıyla pazara giderek daha fazla mal sunulmaya başlandığından, bu malların ayıplarına karşı tüketicilerin korunması gereklilik arz etmekteydi.¹⁸⁵ Üye devletlerin farklı düzenlemelerinin bulunması ise serbest ticareti güçleştirmekteydi.¹⁸⁶ Gerçekten de eşit olmayan ekonomik yüklerin

¹⁸² Hatta Direktif m. 6'da belirtilen ayıp kavramının, Restatement (second) of Torts'un 402A maddesinin örnek alınarak belirlendiği belirtilmiştir. Bkz. Gregory G. Scott, "Product Liability Laws in the European Community in 1992.", *William Mitchell Law Review*, C. 18, S. 2 (1992), s. 359,360, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

¹⁸³ Atamer, a.g.m., s. 74,75; Amerika Birleşik Devletleri Ürün Sorumluluğu Hukuku, söz konusu Direktif'in oluşumunda önemli etkiye sahiptir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 4; AB Komisyonu'nun 2018 yılında sunduğu raporda, söz konusu Direktif'in 1985 yılında kabul edildiğinde, Üye Devletlerin medeni kanunlarının önemli ölçüde uyarlanmasını gerektiren cesur ve modern bir araç olduğu ifade edilmiştir. Bkz. COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 1, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0246&from=EN> [Erişim 29.03.2020].

¹⁸⁴ Lori M. Linger, "The Products Liability Directive: A Mandatory Development Risks Defense," *Fordham International Law Journal* C. 14, S. 2 (1990-1991), s. 483, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]. Söz konusu devletler Fransa, Belçika ve Lüksemburg'dur. Bkz. Linger, a.g.m., s. 483, dn. 35.

¹⁸⁵ Tiryaki, Hizmet, s. 23.

¹⁸⁶ Öztan, a.g.e., s. 302; Avrupa Topluluğu içerisinde tek tip uygulama öngörülmesi AT'ye ihracat yapan ABD imalatçılarına da avantaj sağlamıştır zira ihracat yaptıkları her üye devletin ürün sorumluluğuna ilişkin farklı hukuki düzenlemeleri söz konusu olabilmekteydi, öte yandan yeni AT sorumluluk yasaları her ne kadar ABD yasalarına benzese de birçok açıdan farklılıkların bulunduğu ve bunun bir dezavantaj olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Scott, a.g.m., s. 358.

rekabetin bozulmasına yol açtığı kabul edilmektedir.¹⁸⁷ Dolayısıyla Direktif'in amaçlarından biri, farklı üye devlet üreticileri arasındaki rekabetin bozulmasının önlenmesi, diğer bir ifadeyle serbest rekabetin korunmasıdır, zira rekabetin bozulması ortak pazarda malların dolaşımını etkileyecektir.¹⁸⁸ Diğer bir ifadeyle Direktif, şirketlerin piyasaya yenilikçi ürünler yerleştirmesine olanak sağlayan istikrarlı ve yasal bir eşit rekabet ortamı sağlayarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.¹⁸⁹ Görüldüğü üzere AB'nin ortak pazar politikası da ürün sorumluluğuna dair düzenlemelerin hazırlanmasına ivme katmıştır.¹⁹⁰

Ayrıca belirtmek gerekir ki Direktif'in 13. maddesi uyarınca söz konusu Direktif bildirildiğinde mevcut olan özel sorumluluk sistemi yahut akdi veya akit dışı sorumluluğa ilişkin hukuk kuralları uyarınca zarar görenin sahip olabileceği haklar etkilenmeyecektir. Dolayısıyla üye devletlerin çoğunda, Direktif'i uygulayan ulusal hükümlerin genellikle sözleşme, sözleşme dışı veya diğer sorumluluk türlerine ilişkin diğer düzenlemelerle birlikte uygulandığı, böylelikle Direktif m. 13 kapsamında izin verilen farklı ürün sorumluluğu kurallarının bir arada bulunmasıyla, Direktif'in kapsamadığı hususların da kapsam dahiline alınarak tüketiciye daha iyi bir koruma sağlandığı ifade edilmiştir.¹⁹¹

85/374 Sayılı AB Direktifi m. 19 uyarınca, üye devletlere üç yıl içinde Direktif'e uygun şekilde gerekli iç hukuk düzenlemelerini yapma yükümlülüğü yüklenmiştir. Belirtmek gerekir ki bir AB Direktifi, üye devletlere bununla güdülen amaçlara ulaşılmasını zorunlu kılmaktadır.¹⁹² Bu doğrultuda Direktif ile getirilen sorumluluk sistemi AB'ye üye devletlerin iç hukuklarına uygulanmıştır.¹⁹³ Bununla beraber üye devletlerin birçoğu söz konusu üç yıllık süre geçtikten sonra Direktif'i iç hukuklarına

¹⁸⁷ Taschner, a.g.m., s. 22.

¹⁸⁸ van Gattwijck, a.g.m., 793,794; Kırca, a.g.e., s. 61.

¹⁸⁹ COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 1.

¹⁹⁰ Akipek, a.g.m., s. 24.

¹⁹¹ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 11, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0157&from=EN> [Erişim 29.03.2020].

¹⁹² Ümit Gezder, *Erzurumlu Şerhi Mesafeli Sözleşmeler* (İstanbul: Beta, 2006), s. 6.

¹⁹³ Fulya Erlüle, "Yapımcının Sorumluluğu", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (MÜHF-HAD)*, C. 14, S. 4 (2008), s. 303; Kulaklı, a.g.e., s. 1.

uyarlayabilmişlerdir.¹⁹⁴ Kimi üye devletler özel kanun çıkarmak suretiyle, kimisi ise Direktif hükümlerinin Medeni Kanun yahut da Tüketicinin Korunmasına Dair Kanun içerisine aktarılması suretiyle Direktif'i iç hukuklarına uyarlamıştır.¹⁹⁵ Örneğin Almanya Direktif'i Ürün Sorumluluğu Kanunu¹⁹⁶ ile iç hukukuna uyarlamıştır. Öte yandan AB Direktifi'nin İsviçre¹⁹⁷ gibi AB üyesi olmayan ve hatta Japonya veya Brezilya gibi Avrupa Kıtasında bulunmayan ülkelerin hukuk düzenlenmelerinde de etkili olduğu ifade edilmektedir.¹⁹⁸

Kıta Avrupası Hukuk Sisteminde üreticinin ayıplı ürünün sebep olduğu zararlardan sorumluluğu ile ilgili düzenlemelerin bu denli gecikmesinin başlıca sebepleri arasında, üreticilere ağır sorumluluk yüklenmesinin üretim faaliyetlerini azaltarak sanayi sektörünün gerilemesine ve buna bağlı olarak da uluslararası rekabette geri kalınmasına yol açacağı endişesinin hakim olması yer almaktaydı.¹⁹⁹ Zira kusursuz sorumluluğun kabul edilmesi halinde üreticilerin durumu ağırlaşacak, üreticinin ürün sorumluluğu sigortası yaptırması halinde sigorta masrafını ürününe yansıtması dolayısıyla piyasadaki rekabet gücü azalabilecek, ürün sorumluluğu sigortasını yaptırmaması halinde ise ödemek durumunda kalacağı tazminat miktarı çok yüksek olabilecektir.²⁰⁰

¹⁹⁴ Bkz. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/NIM/?uri=CELEX:31985L0374> [Erişim 29.03.2020].

¹⁹⁵ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 203.

¹⁹⁶ Produkthaftungsgesetz – ProdHaftG, 15.12.1989; Bundesgesetzblatt Teil 1, (22.12.1989), s. 2198. Bununla beraber yüksek bir özen standardı uygulaması ve ispat yükünün tersine çevrilmesi yoluyla, 823(1) BGB paragrafı kapsamındaki sorumluluğun neredeyse kusursuz hale geldiği, Almanya'da Ürün Sorumluluğu Direktifi'nin uygulanmasının yalnızca tüketicilerin haklarına sembolik bir katkı sağladığı, bu bakımdan ProdHaftG ile esas olarak yalnızca üretim kaçakları bakımından tüketicinin konumunun iyileştirildiği ifade edilmektedir. Bkz. Frank Peter Schuster, "Main Structures of Product Liability in German Private and Criminal Law.", *Stellenbosch Law Review*, C. 20, S. 3 (2009), s. 432,433, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

¹⁹⁷ Ürün sorumluluğu hakkında İsviçre Federal Kanunu'nun [Loi fédérale sur la responsabilité du fait des produits (LRFP), RO 1993 3122.] da 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi ile getirilen prensipleri benimsediği ifade edilmiştir. Bkz. Franz Werro, "Les nouveautés en droit de la responsabilité civile", *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, C. 32, S. 49 (2011), s. 146, <http://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/6260> [Erişim 17.02.2020].

¹⁹⁸ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 204.

¹⁹⁹ Dinç, a.g.e., s. 81.

²⁰⁰ Akçura Karaman, a.g.e., s. 37.

Son olarak belirtmek gerekir ki, AB Komisyonu'nun 2018 yılında sunduğu²⁰¹ raporda, her ne kadar günümüzde ürünler Direktif'in kabul tarihi olan 1985'ten çok daha karmaşık olsa da, yapılan değerlendirmeler sonucunda söz konusu Direktif'in yeterli bir araç olmaya devam ettiği belirtilmiştir.²⁰²

3.1.1. 85/374 sayılı AB Direktifi uyarınca sorumluluğunun hukuki niteliği

85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nin ilk maddesinde üreticinin ürünündeki bir hatanın sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Direktif m. 4'de, zarara uğrayan kişinin zararı, ayıbı ve zarar ile ayıp arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan madde metni içerisinde kusursuz sorumsuzluk ifadesi yer almasa da Direktif'te kusursuz sorumluluk öngörülmüştür.²⁰³ Keza Direktif'in başında yer alan açıklamaların ikinci paragrafında da, çağımızdaki teknik ayrıntıların artmasına özgü olarak modern teknolojik üretimin içerdiği risklerin adil bir şekilde paylaştırılması problemine çözüm getirecek tek yeterli yöntemin üreticinin kusursuz sorumluluğunu kabul etmek olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Direktif uyarınca üreticilerin sorumluluğu, üreticinin kusurlu olması şartına değil ürünün ayıplı olması şartına bağlanmış, böylelikle üreticilere kusursuz sorumluluk getirilmiştir.²⁰⁴

Görüldüğü üzere üretici, malın ayıbı sebebiyle doğan zararlardan kusuru olmasa dahi sorumludur. Bu bakımdan üreticinin, gerekli özeni gösterdiğini, işletmesini en uygun şekilde organize ettiğini ispat ederek dahi sorumluluktan kurtulması söz konusu değildir. Bununla beraber belirtmek gerekir ki üreticiye Direktif m. 7 ile birtakım sorumluluktan kurtuluş imkânları getirilmiştir.

²⁰¹ Direktif m. 21 uyarınca Komisyon'un her beş yılda bir Konsey'e, bu Direktif'in uygulanması ile ilgili bir rapor ve gerekli olması halinde uygun öneriler sunacağı belirtilmiştir. Komisyon tarafından bugüne kadar sunulan raporlar COM (95) 617 final, COM (2000) 893 final, COM (2006) 496 final, COM (2011) 547 final ve son olarak da beşinci rapor COM (2018) 246 final'dir.

²⁰² COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 2.

²⁰³ COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 1; Anita Bernstein, "A Duty to Warn: One American View of the EC Products Liability Directive," *Anglo-American Law Review*, C. 20, S. 3 (1991), s. 224, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]; Liivak, a.g.m., s. 179.

²⁰⁴ Erlüle, Yapımcı, s. 303; İnal, a.g.e., s. 75; Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 204; Akipek, a.g.m., s. 23; Aydos, a.g.e., s. 79; Demirci, a.g.m., s. 124; Kırca, a.g.e., s. 60.

Her ne kadar Direktif’te düzenlenen ürün sorumluluğunun kusura bağılı olmayan bir sorumluluk türü olduğu kabul edilse de, bu kusursuz sorumluluğun özen sorumluluğu mu yoksa tehlike sorumluluğu mu olduğu hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre üreticinin sorumluluğunun olağan sebep sorumluluğu olarak kabul edilmesi gerekir.²⁰⁵ Diğer görüş uyarınca ise tehlike yahut hakkaniyet sorumluluğunun kabul edilmesi uygun olur.²⁰⁶ Bir diğer görüşe göre Direktif’te düzenlenen üreticinin sorumluluğu hem olağan sebep sorumluluğu hem de tehlike sorumluluğuna ilişkin unsurları içerisinde bir arada barındırmaktadır.²⁰⁷

3.2. Türk Hukukundaki Gelişim

3.2.1. 4077 sayılı eTKHK hükümleri bakımından

Türk Hukukunda üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu konusunda özel bir düzenleme yapıncaya kadarki dönemde bu sorumluluğa mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu’nun 41. vd. maddelerinde yer alan haksız fiil sorumluluğu hükümleri uygulanmıştır.²⁰⁸ Ancak üreticiler karşısında ekonomik yönden zayıf bulunan tüketicilerin korunması doğrultusunda devlet Anayasa ile görevli kılındığından²⁰⁹ ve ayrıca Avrupa Birliği mevzuatına uyum sağlanmak istendiğinden, ülkemizde tüketicilerin korunmasına yönelik düzenlemelerin yapılması gereklilik arz etmiş ve bu konudaki en önemli ilk gelişme mülga 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un 1995 yılında yürürlüğe girmesi ile yaşanmıştır.²¹⁰

²⁰⁵ Kulaklı, a.g.e. s. 24.

²⁰⁶ Aydos, a.g.e., s. 97.

²⁰⁷ Havutçu, a.g.e., s. 101.

²⁰⁸ Yargıtay 11. HD. E. 1979/3398, K. 1979/4053, T. 20.09.1979, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 1973/1603, K. 1974/1537, T. 06.05.1974, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 4. HD. E. 1997/4787, K. 1997/8679, T. 25.09.1997, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 1985/7325, K. 1986/951, T. 26.02.1986, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

²⁰⁹ Anayasa’nın 172. maddesi uyarınca devletin, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirleri alması ve tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik etmesi gerekmektedir. 1982 tarihli Türk Anayasası’nın söz konusu 172. maddesi Türkiye’de tüketicinin korunması için yasal düzenlemeye atılmış ilk adım olarak kabul edilmektedir.

Bkz. Gezder, a.g.e., s. 2.

²¹⁰ F. Yıldırım, a.g.m., s. 245; Tiryaki, Hizmet, s. 25.

Söz konusu Kanun, ülkemizde tüketicilerin korunması bakımından çağdaş anlamda atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir.²¹¹ Tüketicinin sağlık ve güvenliğinin, ekonomik çıkarlarının korunması ve zararlarının tazmin edilmesini sağlayıcı önlemlerin alınması, Kanun'un ilk maddesinde amaçlar arasında sayılmıştı. AB mevzuatı ile iç hukukumuzun uyumlaştırılması amacı ve böylelikle 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nin etkisiyle, Türk Hukukunda üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğuna, diğer bir ifade ile ürün sorumluluğuna ilişkin ilk düzenleme de 4077 sayılı eTKHK'nın içerisine dahil edilmişti.²¹² Nitekim ülkemizde üreticilerin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu hakkındaki ilk özel düzenlemenin 4077 sayılı eTKHK m. 4 olduğu kabul edilmektedir.²¹³ Belirtmek gerekir ki 1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı eTKHK, 2003 yılında 4822 sayılı Kanun ile değişikliğe uğramıştır.

4077 sayılı eTKHK'nın 4822 sayılı Kanun ile 2003 yılında yapılan değişiklikten önceki orijinal halindeki m. 4 f. 2 c. 4 uyarınca, ayıplı maldan ve/veya ayıplı malın neden olduğu her türlü zarardan dolayı tüketiciye karşı satıcının, imalatçı-üreticinin ve maddede sayılan diğer kişilerin müşteren ve müteselsilen sorumluluğu²¹⁴ öngörülmüştü. Dolayısıyla 4077 sayılı eTKHK'nın değişiklik öncesi hali uyarınca tüketiciler hem kendilerine tanınan seçimlik hakların yerine getirilmesini, hem de malın ayıplı olmasından dolayı uğrayacakları zararların tazminini üreticiden talep edebilirdi. Bununla beraber 4077 sayılı eTKHK'nın değişiklik öncesi orijinal metninde m. 4 f. 2 c. 5 uyarınca satılan malın ayıplı olduğunun bilinmemesinin bu sorumluluğu ortadan kaldırmayacağı belirtilmişti. Söz konusu düzenlemelerden yola çıkıldığında öğretide üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan

²¹¹ Kulaklı, a.g.e., s. 1.

²¹² Petek, a.g.e., s. 54.

²¹³ Petek, a.g.e., s. 21; Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 212.

²¹⁴ Yargıtay 13. HD. 11.12.1997 tarihli E. 1997/9164, K. 1997/10305 sayılı kararında, ayıplı otomobilin ayıpsız ile değiştirilmesi talebinden tüketiciye karşı imalatçı-üretici firmanın satıcı ile birlikte müteselsil sorumlu bulunduğunu belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

sorumluluğunun kusur sorumluluğu mu kusursuz sorumluluk²¹⁵ mu olduğu konusunda görüş birliği sağlanamamıştı.²¹⁶

4822 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında ise 4077 sayılı eTKHK m. 4 f. 2 c. 4 uyarınca tüketicinin maddede sayılan seçimlik haklardan biri ile birlikte ayıplı malın ölüm ve/veya yaralanmaya sebebiyet vermesi ve/veya kullanımda olan diğer mallara zarar vermesi hallerinde imalatçı-üreticiden tazminat isteme²¹⁷ hakkına sahip olduğu belirtilmişti.²¹⁸ Görüldüğü üzere 4822 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde ayıplı malın sebep olduğu zararların tazmini, satıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olan kişilerden istenebilecekken yapılan değişiklik ile müteselsil sorumluluk, her türlü zarardan müteselsilen sorumlu olduğu kabul edilen kişiler üzerinden alınmış ve zararların tazmininin üreticiden talep edilebileceği belirtilmişti. Ayrıca madde metninde ayıplı malın sebep olduğu her türlü zarardan değil, yalnızca

²¹⁵ Yargıtay 13. HD. 01.12.2004 tarihli E. 2004/9354, K. 2004/17500 sayılı kararında, buradaki sorumluluğun kusursuz sorumluluk olduğunu kabul etmişti. Bkz. Kâmil Kadioğlu, *Gereğeli-Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yargıtay Kararları ve İlgili Mevzuat*, 2.bs. (Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2005), s. 69.

²¹⁶ Akçura Karaman'a göre, üretici de dahil olmak üzere maddede sayılan kişiler satıcının sorumluluğuna müteselsilen bağlanmış olup, üreticinin tazminat sorumluluğu satıcının tazminat borcunun doğması koşuluna bağlı ve satıcının sorumlu olduğu tazminat miktarı ile sınırlıydı. Bu bakımdan üreticiler için müteselsil sorumluluktan kaynaklı olarak objektif sorumluluk öngörülüyordu. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 135,136; Petek, bu bakımdan üreticinin TKHK m. 4'de belirtilen zararlardan sorumlu olabilmesinin, ayıba karşı tekeffül borcunun maddi ve şekli şartlarının gerçekleşmesi ile mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Bkz. Petek, a.g.e., s. 102; Aydoğdu da üreticinin sorumluluğunun bağımsız olarak ele alınmasının daha uygun olacağını fakat 4077 sayılı Kanun'da bunun satıcının ayıplı maldan sorumluluğuna bağlanmış olduğunu belirtmiştir. Bkz. Aydoğdu, Tüketici, s. 115,116; Havutçu'ya göre üreticinin kusursuz sorumluluğunun, 4077 sayılı TKHK'nın 4822 sayılı Kanun ile değiştirilmesinden önceki 4. maddesine dayandırılmasına yönelik değerlendirmeler isabetli değildir. Bununla beraber maddenin değişiklik sonrası hali itibarıyla üreticinin sorumlu tutulduğu zararlar dikkate alındığında ve çıkarılan Ayıplı Mal Yönetmeliği hükümleri dikkate alındığında kanun koyucunun üreticinin sorumluluğunun düzenlemek istediği hususunda kuşku duyulmaması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca 4077 sayılı eTKHK'nın hem 4822 sayılı Kanun ile değiştirilmesinden öncesi hem de sonrası bakımından Kanun'un 4. maddesinde yer alan ayıp kavramının, üreticinin sorumluluğu alanındaki hata kavramı ile ilgisinin olmadığını belirtmiştir. Bkz. Havutçu, a.g.e., s. 114,115.

²¹⁷ Kanun Tasarısının 4. madde gerekçesinde tüketiciye tanınan tazminat hakkının 85/374 sayılı Avrupa Birliği Direktifi esas alınarak düzenlendiği belirtilmiştir. Bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/d22/1/1-0477.pdf> [Erişim 14.01.2020].

²¹⁸ Kırca'ya göre söz konusu madde uyarınca satıcının ayıba karşı tekeffül sorumluluğu ile ayıba refakat eden zararlar dolayısıyla ürün sorumluluğu bir arada düzenlenmiştir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 85. Erlüle de, 4822 sayılı Kanun ile değişik 4077 sayılı TKHK m. 4 ile üreticinin sorumluluğunun bağımsız olarak hüküm altına alındığını belirtmiştir. Bkz. Erlüle, Yapımcı, s. 308.

klasik üreticinin sorumluluğu alanında üreticinin tazmin etmesi gereken zararlar dolayısıyla üretici sorumlu tutulmuş, dolayısıyla da maddede hem hem ayıba karşı tekeffül sorumluluğu hem de üreticinin sorumluluğu, diğer bir ifade ile ürün sorumluluğu düzenlenmişti.²¹⁹ Bunun yanı sıra 4822 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası 4077 sayılı TKHK m. 4 f. 3 c. 2’de²²⁰, ayıplı malın neden olduğu zararlardan birden fazla kişinin sorumlu olması halinde bunların müteselsilen sorumlu olacağı kabul edilmiş, dolayısıyla da sorumlular arasında teselsül ilişkisinin bulunacağı belirtilmişti. Ayrıca 4822 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrası 4077 sayılı TKHK m. 4 f. 3²²¹ c. 1 uyarınca imalatçı-üretici, satıcı ve maddede diğer sayılan kişiler, ayıplı maldan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı da müteselsilen sorumlu tutulmuşlardı.²²² Böylelikle tüketiciler, ayıplı mal dolayısıyla satıcıya karşı sahip olduğu seçimlik hakları aralarında herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmamasına rağmen doğrudan doğruya üreticiye karşı da kullanabilirlerdi. Zira kanundan doğan müteselsil sorumluluk hali söz konusuydu.²²³ Dolayısıyla bu düzenleme, tüketiciye karşı üreticinin de ayıba karşı tekeffül borcunu öngörmüştür.

²¹⁹ Havutçu, a.g.e., s. 118; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 47.

²²⁰ 4077 sayılı eTKHK m. 4, 5582 Sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG Tarihi: 06.03.2007, RG Sayısı: 26454) ile tekrar değişikliğe uğradığından sözü edilen hüküm Kanun metninin son halinde m. 4 f. 3 c. 5’de yerini almıştır.

²²¹ eTKHK m. 4 f. 3, 5582 Sayılı Kanun m. 22 ile tekrar değişikliğe uğramıştır.

²²² Yargıtay 13. HD. 24.12.2015 tarihli E. 2014/46527, K. 2015/37972 sayılı kararına konu olayda davacı, davalı tarafından inşa edilen siteden daire satın almış, siteye dahil olduğu belirtilmiş olan sosyal donatıların ise belediye taşınmazında kaldığı anlaşılmış, dolayısıyla taşınmazın değer kaybı ve muhtemel zararlarının hesaplatılarak faiziyle birlikte davalıdan tahsili talep edilmiştir. Davalı ise kendisine husumet yöneltilemeyeceğini ileri sürerek davanın reddini talep etmiştir. Mahkeme, davacı ile davalı arasında herhangi bir sözleşme bulunmadığından davalıyı haklı bularak davanın reddine karar vermiştir. Yargıtay, imalatçı-üretici kavram ve sorumluluğunun dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan 4077 sayılı yasanın 3 ve 4. maddelerinde düzenlenmiş bulunduğunu, buna göre İmalatçı-üreticinin de ayıplı maldan ve tüketicinin bu maddede yer alan seçimlik haklarından dolayı müteselsilen sorumlu bulunduğu ve imalatçı-üretici konumundaki kişiye de husumet yöneltilebileceğinden, Mahkeme tarafından davalının davaya konu projenin üretici-imalatçısı olup olmadığının araştırılması ve söz konusu projenin imalatçı-üreticisi olması halinde de işin esasına girilerek uygun bir karar verilmesi gerektiğini belirtmiş ve Mahkemece verilen kararı bozmuştur. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020]; Yargıtay 13. HD. E. 2013/30034, K. 2013/31220, T. 12.12.2013, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020].

²²³ Tiryaki, Hizmet, s. 100.

Görüldüğü üzere her ne kadar üreticinin sorumluluğu konusu özel bir düzenlemeyi gerektirse de kanun koyucu, üreticinin sorumluluğu konusunu 4077 sayılı eTKHK m. 4’de ele almayı uygun görmüştü. Halbuki eTKHK m. 4 esasında ayıba karşı tekeffül borcunu düzenlemekteydi. Bilindiği üzere satıcının ayıba karşı tekeffül borcu her ne kadar 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu’nda düzenlenmiş bulunsada, eTKHK’da yapılan düzenleme ile tüketiciler daha iyi bir konuma getirilmişti. Bununla beraber üreticinin sorumluluğu ile ayıba karşı tekeffül sorumluluğu farklı amaca yönelen farklı sorumluluklardır. Nitekim üreticinin ayıplı ürünün sebep olduğu zararlardan sorumluluğunu düzenleyen 85/374 sayılı AB Konsey Direktif’i de malın ayıbının tekeffülüne ilişkin bir hüküm içermemektedir.²²⁴ Dolayısıyla da ayıba karşı tekeffül sorumluluğu ile üreticinin ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluğu, her ne kadar Avrupa Birliği Hukukunda iki farklı Direktif ile düzenlenmiş bulunsada, 4077 sayılı eTKHK’da her iki sorumluluğun tek madde ile düzenlenmeye çalışılması eleştirilere maruz kalmış²²⁵, birbirinden farklı olan iki hukuki müessesenin aynı madde içerisinde düzenlenmesinin birçok hukuki sorunu beraberinde getirdiği belirtilmiş²²⁶ ve Tüketici Malları Satım Sözleşmeleri ve İlgili Garantilerin Bazı Yönleri Hakkında 1999/44/AT sayılı AB Direktifi ile ürün sorumluluğuna dair 85/374 sayılı AB Direktif’i arasındaki ayrımın Türk Hukukunda net bir şekilde ortaya konulamadığı ifade edilmişti.²²⁷ Böylelikle de eTKHK m. 4 ile ayıba karşı tekeffül borcu ve üreticinin sorumluluğu olmak üzere birbirinden farklı amaçlara hizmet eden iki farklı hukuki müessese düzenlenmek istenmiş olduğundan, üreticinin sorumluluğunun kusur sorumluluğu mu kusursuz sorumluluk mu olduğu yönünde yeterince açıklık getirilemediği ifade edilmişti.²²⁸ Hal böyleyken üreticinin sorumluluğunun olağan sebep sorumluluğu yahut da tehlike sorumluluğu olarak düzenlendiği şeklinde herhangi bir söylemde bulunulması da imkân dahilinde gözükmemekteydi.²²⁹ Öte yandan öğretildeki diğer görüş, burada düzenlenen

²²⁴ Baykan, a.g.e., s. 331.

²²⁵ Abdulkerim Yıldırım, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, S. 1-2 (2013), s. 1032; Akipek, a.g.m., s. 26; Atamer ve Baş, a.g.m., s. 49,50.

²²⁶ Gümüş, Şerh, s. 106,107; Kırca, a.g.e., s. 3; Havutçu, a.g.e., s. 20.

²²⁷ Aydos, a.g.e., s. 91.

²²⁸ Petek, a.g.e., s. 103,109; Havutçu, a.g.e. s. 131; Akçura Karaman, a.g.e., s. 6.

²²⁹ Petek, a.g.e., s. 103,104.

sorumluluğun kusursuz sorumluluk olduğunu belirtmişti.²³⁰ Bununla beraber kusursuz sorumluluğun kabul edildiği halde dahi bunun olağan sebep sorumluluğu olduğunu kabul edenler olduğu gibi tehlike sorumluluğu olduğunu kabul eden görüşler²³¹ de mevcuttu.

Dikkat edilmesi gereken husus, 4077 sayılı eTKHK’da öngörülen üreticinin ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluğunun yalnızca tüketiciye karşı olduğudur. Zira madde metninde sorumluluğun tüketiciye karşı olduğu açıkça belirtildiğinden, tüketici sıfatını haiz olmayan kişilerin 4077 sayılı eTKHK kapsamında tazminat talebinde bulunmaları mümkün değildi. Keza Kanun’un kapsam başlıklı ikinci maddesinde Kanun’un uygulama alanı gösterilmiş olup, buna göre Kanun ancak ilk maddesinde belirtilen amaçlarla mal ve hizmet piyasalarında tüketicinin taraflardan birini oluşturduğu her türlü tüketici işlemleri²³² bakımından uygulanmaktaydı. Dolayısıyla Kanun’un kapsamı tüketici işlemleri ile sınırlı olduğundan²³³, üreticinin ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluğunun bu Kanun kapsamına girebilmesi için de yine bir tüketici işlemi bulunmalıydı.²³⁴ Dolayısıyla da niteliği gereği sözleşmeden bağımsız olan üreticinin sorumluluğu ile ilgili düzenlemenin, kapsamı tüketici işlemleri ile sınırlı olan 4077 sayılı eTKHK’nın içerisinde yer alması eleştirilmişti.²³⁵ Hal böyleyken, tüketici sıfatını haiz olmayan kişiler, üreticiye karşı ancak haksız fiil hükümlerine göre talep yöneltebileceklerdi. Diğer bir ifadeyle 4077 sayılı eTKHK ile tüketici olmayan kişilerin uğradığı zararlar yönünden üreticinin sorumlu olup olmayacağı hususuna çözüm getirilmemişti. Ayrıca 4077

²³⁰ Mustafa Tiftik, *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural İle Düzenlenmesi Sorunu*, 2.bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2005), s. 54; Kulaklı, a.g.e., s. 102; Aydos, a.g.e., s. 95; Aslan, a.g.e., s. 215; Gümüş, Şerh, s. 106,107.

²³¹ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 204; Aslan, 4077 sayılı eTKHK’da üreticinin sorumluluğunun bir tür kanundan doğan tehlike sorumluluğu olduğunu biçiminde düzenlendiğini belirtmiştir. Bkz. Aslan, a.g.e., s. 215.

²³² Tüketici işlemi Kanun’un tanımlar başlıklı 3. maddesinin (h) bendinde tanımlanmış olup buna göre mal veya hizmet piyasalarında tüketici ile satıcı-sağlayıcı arasında yapılan her türlü hukuki işlem, tüketici işlemidir.

²³³ Dikkat etmek gerekir ki, tüketici işlemi aracılığı ile mal edinen bir kimsenin maldaki ayıp sebebiyle ölmesi halinde, ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin üreticiden tazminat talep edebilmeleri, üçüncü kişilerin TKHK kapsamında üreticiden tazminat isteyebildikleri anlamına gelmemektedir. Bkz. Havutçu, a.g.e., s. 136.

²³⁴ Tiryaki, Hizmet, s. 90.

²³⁵ Tiryaki, Hizmet, s. 98; Petek, a.g.e., s. 54.

sayılı eTKHK'daki tüketici tanımı, her ne kadar 4822 kanun ile değiştirilmiş²³⁶ ve tüketicinin malı edinen, kullanan veya yararlanan kişi olabileceği belirtilmişse de, yine de bu husus üçüncü kişilerin uğradığı zararlar yönünden gündeme gelen sorunu tamamen çözememişti; zira edinme, kullanma veya yararlanma dışında ürün ile hiçbir ilgisi bulunmamasına rağmen sırf o esnada ürünün yakınında bulunduğu için üründen zarar gören kişinin uğradığı zararların tazmini halen 4077 sayılı eTKHK'nın kapsamı dışında kalmaktaydı.²³⁷

Sonuç olarak, 4077 sayılı eTKHK'daki düzenlemenin ürün sorumluluğu düzenlemesinin amacına uygun olmadığı ifade edilmiştir.²³⁸ Zira üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu yalnızca tüketicileri koruyacak şekilde düzenlenmiş bulunmaktaydı. Halbuki 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nde zarar gören kişiler bakımından bir ayırım yapılmadığından sorumluluk yalnızca tüketiciye karşı değildir. Dolayısıyla ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğuna ilişkin olarak 4077 sayılı eTKHK'da getirilen çözümlerin, 85/374 sayılı AB Direktifi ile getirilen modern çözümler ile uyumlu olmadığı ifade edilmiştir.²³⁹

3.2.2. Ayıplı Malın Sebep Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik hükümleri bakımından

4077 sayılı eTKHK'nın 31. ve 4822 sayılı Kanun'la değişik 4. maddelerine dayanılarak Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik çıkarılmıştır. İlk maddesinde belirtildiği üzere Yönetmelik ile amaçlanan, üreticinin ayıplı malın neden olduğu zararlardan sorumluluğunun usul ve esaslarını düzenlemektir. Yönetmelik'in kapsam başlıklı ikinci maddesi uyarınca da söz konusu Yönetmelik'in ayıplı malın neden olduğu zararlara uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla 4077 sayılı eTKHK'da ayıplı malın ölüme ve/veya yaralanmaya sebebiyet vermesi ve/veya kullanımda olan diğer mallara zarar vermesi

²³⁶ 4822 Sayılı Kanun ile eTKHK'nın değişiklik yapılmadan önceki orijinal halinde tanımlar başlıklı 3. maddenin (f) bendinde tüketicinin tanımı yapılmış olup buna göre bir mal yahut da hizmeti özel amaçlarla satın alarak nihaî olarak kullanan veya tüketen gerçek veya tüzel kişi tüketiciyi ifade etmekteydi.

²³⁷ Aydos, a.g.e., s. 95.

²³⁸ Kulaklı, a.g.e., s. 105; Havutçu, a.g.e., s. 136.

²³⁹ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 219.

hallerinde tüketicinin üreticiye tazminat davası açabileceği belirtilmişse de, üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğunun hukuki niteliği ve şartları esas olarak 4077 sayılı eTKHK’da değil, bu kanuna dayanılarak çıkarılan Yönetmelik ile düzenlenmiştir.²⁴⁰

Yönetmelik m. 6 uyarınca üreticinin ayıplı malın ölüm veya yaralanma yahut da bir malın zarar görmesine yol açması halinde doğan zararı kusuru aranmaksızın tazmin etmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Yönetmelik uyarınca 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi’ndeki objektif sorumluluk neredeyse aynen benimsenerek üreticilere kusursuz sorumluluk getirilmiştir.²⁴¹ Bununla beraber 4077 sayılı eTKHK m. 4’de yer alan hükmün ise üreticilere kusursuz sorumluluk getirip getirmediği hususunda görüş birliği sağlanamamıştı. Dolayısıyla da 4077 sayılı eTKHK m. 4 uyarınca üreticinin kusursuz sorumluluğunun öngörülmediği kabul edildiği takdirde, kuşkusuz yönetmelikle kusursuz sorumluluk öngörülmesi mümkün olmayacaktır.²⁴² Zira bir kimsenin kusursuz olmasına rağmen bir zararı tazmin ile yükümlü tutulabilmesi için bu konuda bir kanuni düzenlemenin bulunması gereklidir. Anayasa m. 124 uyarınca, yönetmeliklerin kanuna aykırı olmamak şartıyla çıkarılabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla da 4077 sayılı eTKHK m. 4 uyarınca üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu kusur esasına dayandığı halde Ayıplı Mal Yönetmeliği üreticilere kusursuz sorumluluk getirdiğinden, Yönetmelik’in Kanun’a aykırılık teşkil ettiği, diğer bir ifade ile normlar hiyerarşisini ihlal etmesi dolayısıyla hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir.²⁴³ Bununla beraber diğer görüş, sorumluluğa ilişkin temel koşulların Kanun’da düzenlenmiş olduğunu, kusursuz sorumluluğun öngörülmüş olduğunu, Yönetmelik’in de bu sebeple Kanun’a aykırılık taşımadığını ifade etmiştir.²⁴⁴

²⁴⁰ Petek, a.g.e., s. 21,25.

²⁴¹ Hakan Hakeri, *İlaç Hukuku*, 2.bs. (Ankara: Astana Yayınları, 2018), s. 163. Yönetmelik’in 85/374 sayılı Direktif’in bazı birkaç husus dışında neredeyse tercümesi niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 100.

²⁴² Petek, a.g.e., s. 105; Havutçu, a.g.e., s. 117; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 50; Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 219; Gümüş, Şerh, s. 107; Hakeri, a.g.e., s. 163.

²⁴³ Akçura Karaman, a.g.e., s. 6,130,144; Kulaklı, a.g.e., s. 118.

²⁴⁴ Kırca, a.g.e., s. 101.

Diğer taraftan, Yönetmelik'teki ayıp kavramı yalnızca ürün sorumluluğunu düzenleyen 85/374 sayılı AB Direktifi'nde benimsenen ve haklı güvenlik beklentisini temel alan ayıp kavramı ile uyumlu²⁴⁵ şekilde düzenlenmiştir.²⁴⁶ Zira Yönetmelik, esas itibarıyla güvenlik ayıbı bulunan ürünler ile ilgili olarak özel düzenleme yapılması ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Böylelikle aslında 4077 sayılı eTKHK'da ayıba karşı tekeffül ve üreticinin sorumluluğu olmak üzere iki farklı sorumluluğa birlikte yer verildiğinden, ayıp için iki farklı tanım yapılmış bulunmaktaydı.²⁴⁷

Özetle, Ayıplı Mal Yönetmeliği her ne kadar 85/374 sayılı AB Direktifi'ne paralel olarak düzenlenmiş olsa da, üreticinin sorumluluğuna 4077 sayılı eTKHK'da tek bir cümlede yer verilip sorumlulukla ilgili düzenlemelerin Yönetmelik ile yapılması eleştiri konusu olmuştur.²⁴⁸ Ayrıca Yönetmelik ile her ne kadar üreticinin sorumluluğu konusu özel olarak düzenlenmeye çalışılmış ise de herhangi bir çözüm getirilebilmiş değildir.²⁴⁹ Söz konusu Yönetmelik'in Kanun'a aykırılık taşıdığı, 4077 sayılı eTKHK'daki ayıp kavramı ile çelişki yaratarak karışıklığa sebep olduğu belirtilmiştir.²⁵⁰ Diğer bir ifadeyle 4077 sayılı eTKHK'da yer almayan hükümler içermesi dolayısıyla söz konusu Yönetmelik'in geçerliliği şüphelidir.²⁵¹ Yönetmelik hükümleri dikkate alınmadığında da, eTKHK m. 4 ile hukukumuzda 85/374 sayılı AB Direktifi'ne uygun şekilde üreticinin sorumluluğunun düzenlendiğini söylemek mümkün olmadığından, hukukumuzda üreticinin sorumluluğu bakımından örtülü bir boşluk olduğu belirtilmekteydi.²⁵²

²⁴⁵ Yönetmelik m. 5 f. 1 uyarınca malın ayıplı olup olmadığının tespitinde maldan haklı olarak beklenebilecek güvenliğin kıstas alınmaktadır.

²⁴⁶ Baykan, a.g.e., s. 330; Kulaklı, a.g.e., s. 109.

²⁴⁷ Baykan, a.g.e., s. 330.

²⁴⁸ Özsunay ve Özsunay, a.g.m. s. 215; Aydos, a.g.e., s. 91,92; Baykan, a.g.e., s. 327; Tarman, İmalatçı, s. 326.

²⁴⁹ Petek, a.g.e., s. 21,56.

²⁵⁰ Aydoğdu, Tüketici, s.115,116; Ömer Çınar, "Avrupa Konseyinin 25.07.1985 Tarihli ve 5/374 Sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 9 S. 18 (2010), s. 136; Kulaklı, a.g.e., s. 109,110; Baykan, a.g.e., s. 327.

²⁵¹ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 212.

²⁵² Havutçu, a.g.e., s. 117,118; Petek, a.g.e., s. 110,355.

3.2.3. 4703 sayılı Ürönlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun hükümleri bakımından

4703 sayılı Ürönlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun m. 1’de belirtildiğı üzere bu Kanun ile amaçlanan, ürünlerin piyasaya arzına, uygunluk değerlendirmesine, piyasa gözetimi ve denetimine ve bununla ilgili olarak yapılacak bildirimlere ilişkin usul ve esasların düzenlenmesidir. Diğer bir ifadeyle bu Kanun ile hedeflenen, esas itibarıyla ürünlerin güvenli olması ve bunun denetiminin sağlanmasıdır. Kanun’un 12. maddesinde de bu Kanun’da öngörölen yükümlölüklerin yerine getirilmemesi halinde üreticinin sorumlu olacağı idari para cezalarına yer verilmiştir. Böylelikle 4703 sayılı Kanun ile üreticilere yüklenen birtakım yükümlölüklerin yerine getirilmemesi halinde üreticilerin denetim kuruluşlarına karşı sorumlulukları, piyasaya sürölen güvenli olmayan ürünler sebebiyle idari yaptırımlar gibi hususlar düzenlenmiş olup üreticinin hukuki sorumluluğı, diğer bir ifade ile üreticilerin ayıplı ürünün sebep olduğı zararlardan dolayı tazminat sorumluluğı düzenlenmemiştir.²⁵³ Bununla beraber, 4703 sayılı Kanun ile üreticilere getirilen yükümlölüklerin ve piyasaya ayıplı mal sürmeme yükümlölüğünün ihlal edilmesinin, ürünün ayıplı olmasında üreticinin kusuru bulunduğı yönünde delil teşkil edebileceğı ifade edilmiştir.²⁵⁴ Keza, bu Kanun ile güvenlik eksikliğine ilişkin olarak getirilen ölçütlerden üreticinin sorumluluğı bakımından da yararlanılabileceğı ifade edilmiştir.²⁵⁵

Öte yandan öğretideki diğer görüş, ayıplı ifanın 4703 sayılı Kanun’un 1. vd. maddeleri gereğince güvenli olmayan bir ürünün piyasaya sürölmesi mahiyetinde olması halinde, zarar görenin TBK m. 49 yahut da 4703 sayılı Kanun m. 5’e dayanarak tazminat talep edebileceğini belirtmiştir.²⁵⁶

²⁵³ Yasan, a.g.t., s. 13,14; Havutçu, a.g.e., s. 115; Dinç, a.g.e., s. 85; Tarman, İmalatçı, s. 309; Demirci, a.g.m., s. 126; Kırca, a.g.e., s. 81,82; Akçura Karaman, a.g.e., s. 49,131

²⁵⁴ Akçura Karaman, a.g.e., s. 154.

²⁵⁵ Dinç, a.g.e., s. 85.

²⁵⁶ Turgut Öz, “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Ayıba Karşı Tekefföl Hükümlerinin Uygulanmasında Borçlar Kanunu Hükümlerinin Yeri ve Rolü”, *Tüketicici Hukuku Konferansı*, Ed. Hüseyin Can Aksoy (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), s. 179; Zevkliler, Özel ve Aydoğdu da 4703 sayılı Kanun’da üreticinin güvenli olmayan ürünlerin sebebiyet verdikleri zararlar bakımından kanunen ve kusursuz sorumlu tutulduğunu,

4703 sayılı Kanun²⁵⁷ ile esasında Avrupa Parlamento ve Konseyi'nin 3 Aralık 2001 tarihli Genel Ürün Güvenliği Hakkındaki 2001/95/AT sayılı Direktif²⁵⁸,²⁵⁹nde yer alan düzenlemeler benimsenmiştir. 2001/95 sayılı Direktif ile amaçlanan ise piyasaya sürülen ürünlerin güvenli olmasının sağlanmasıdır. Zira AB bir iç pazar niteliğinde olduğundan, serbest dolaşımın sağlanabilmesi adına AB'ye üye ülkelerin gümrüklerinden geçip tüketiciye ulaşan malların genel güvenlik gereklerini sağlaması gereklidir.²⁵⁹ Üreticinin hukuki sorumluluğu ise bu Direktif'te düzenlenmemiştir. Güvenli olmayan ürünler sebebiyle zarar görenlerin zararlarının tazminine ilişkin hususlar 85/374 sayılı AB Direktifi ile düzenlenmiştir. Ayrıca 2001/95 sayılı AB Direktifi m. 17 uyarınca bu Direktif'in, 85/374 sayılı AB Direktif'in uygulanmasına etki etmeyeceği belirtilmiştir. Bununla beraber 2001/95 sayılı Direktif ile tüketicilerin güvenli olmayan ürünlere karşı korunması idari nitelikli tedbir ve yaptırımlar vasıtasıyla olduğundan esasında her iki Direktif'in de tüketicilerin güvenli olmayan ürünlere karşı korunmasına yönelik olduğu, güttükleri amaç yönünden birbirlerini tamamladıkları kabul edilir.²⁶⁰

Özetle, Avrupa Birliği Hukuku'na uyum sağlamak amacıyla çıkartılan 4077 sayılı eTKHK, bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan Ayıplı Mal Yönetmeliği ve 4703 sayılı Kanun ile üreticinin sorumluluğu bakımından tartışmasız bir şekilde kabul edilebilecek bir sistem yaratılamamış, dolayısıyla da Türkiye'de üreticinin sorumluluğu bakımından yeterli ve açık bir düzenlemenin bulunmadığı kabul edilmekteydi.²⁶¹ Belirtmek gerekir ki 5.3.2020 kabul tarihli 7223 sayılı ÜGTDK m. 25 uyarınca 4703 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Ancak 7223 sayılı ÜGTDK, yürürlük maddesi olan m. 26 uyarınca yayımı tarihinden bir yıl sonra

dolayısıyla da zarar görenin bu Kanun uyarınca zararlarının tazminini üreticiden talep edebileceğini belirtmiştir. Bkz. Zevkliler ve Özel, a.g.e., s. 194,195; Aydoğdu, Araç, s. 340.

²⁵⁷ Söz konusu kanun AB ile teknik mevzuat uyumu süreci devam ederken, AB teknik mevzuatının etkin biçimde uygulanmasını sağlayabilmek adına gereken hukuki altyapının oluşturulmasını temin maksadıyla hazırlanmıştır. Bkz. Zevkliler ve Özel, a.g.e., s. 67.

²⁵⁸ AB Resmi Gazetesi, L 011, 15.1.2002, s. 4-17. (Directive 2001/95/EC of the European Parliament and of the Council of 3 December 2001 on general product safety) Bu Direktif'te Avrupa Parlamento ve Konseyi'nin 765/2008/AT (AB Resmi Gazetesi, L 218, 13.8.2008, s. 30.) ve 596/2009/AT (AB Resmi Gazetesi, L 188, 18.7.2009, s. 14.) sayılı Direktifleri ile ilgili değişiklik yapılmıştır.

²⁵⁹ İnal, a.g.e., s. 467.

²⁶⁰ Havutçu, a.g.e., s. 66.

²⁶¹ Petek, a.g.e., s. 21,355.

yürürlüğe gireceğinden, 12 Mart 2021 tarihine kadar 4703 sayılı Kanun uygulanmaya devam edecektir.

3.2.4. 6502 sayılı TKHK hükümleri bakımından

7.11.2013 tarihli 6502 sayılı TKHK da tıpkı yürürlükten kaldırdığı 4077 sayılı eTKHK’da olduğu gibi, ilk maddesinde tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarının korunmasını ve zararlarının tazmin edilmesini sağlayıcı önlemlerin alınmasını Kanun’un amaçları arasında göstermiştir. Ancak 6502 sayılı TKHK’da üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu düzenlenmemiştir.²⁶² Dolayısıyla da üretici ile aralarında sözleşme bulunmayan kişilerin güvenli olmayan ürünler dolayısıyla uğradıkları zararların üreticiden tazmin edilmesi ancak TBK m. 49 vd. maddelerde düzenlenen haksız fiil hükümleri uyarınca mümkündür.²⁶³ Belirtmek gerekir ki öğretide üreticinin sorumluluğu konusunun 6502 sayılı Kanun’da düzenlenmeme sebebinin, konunun 4073 sayılı Kanun’un revize edilmesi amacıyla hazırlanan *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı*²⁶⁴ ile düzenlenmek istenmesi olduğu ifade edilmişti.²⁶⁵ Öyle ki, üreticinin sorumluluğunun söz konusu Taslakta düzenlenmiş olması dolayısıyla, üreticinin sorumluluğunun sıkıştırıldığı 4077 sayılı eTKHK m. 4’den kurtarıldığı dile getirilmişti.²⁶⁶ Zira ayıplı üretilen mallar dolayısıyla tüketici sıfatı taşımayan üçüncü kişilerin de zarar görebileceği ve bu kişilerin de üreticinin sorumluluğuna başvurmaları gündeme gelebileceğinden, üreticinin sorumluluğunun yalnızca tüketicileri koruma altına alacak şekilde TKHK kapsamında düzenlenmemesinin, dolayısıyla da 4077 sayılı eTKHK’dan farklı olarak 6502 sayılı TKHK’da üreticinin sorumluluğuna yer

²⁶² İnceoğlu, a.g.m., s. 220; Aydoğdu, Tüketici, s. 72; Yasan, a.g.t., s. 15; Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 212; Demirci, a.g.m., s. 125.

²⁶³ Özel, a.g.e., s. 136.

²⁶⁴ Ekonomi Bakanlığı’nca 4703 sayılı Kanun’un yerine geçmek üzere 2013 yılında *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı* yayınlanmış ve taslağın 7. maddesinde ürün sorumluluğu düzenlenmişti. Bkz. http://www.itkib.org.tr/duyurular/sirkuler/dosyalar/kanun%20taslagi%2022nisan2013_00002103.pdf [Erişim 22.11.2019].

²⁶⁵ Yasan, a.g.t., s. 15; Ünal ve Kalkan, a.g.m.,s. 47. Ayrıca Aydoğdu, konunun 4703 sayılı Kanun’a bırakılmış olabileceğini belirtmiştir. Bkz. Aydoğdu, Tüketici, s. 116.

²⁶⁶ A. Yıldırım, a.g.m., s. 1033.

verilmemiş olmasının isabetli bir yaklaşım olduğu belirtilmiştir.²⁶⁷ Gerçekten de tüketici kavramının evrensel olduğu ve herkesin esasında tüketici olduğu kabul edilmektedir.²⁶⁸

Görüldüğü üzere 6502 sayılı TKHK'da da üreticinin sorumluluğu düzenlenmemiş bulunduğundan, TBK m. 49 vd. haksız fiil hükümleri ile çözümlenmeye çalışılsa da TBK'da üreticinin kusursuz sorumlu olacağına ilişkin bir hüküm bulunmadığından konunun ayrı bir Kanun ile düzenlenmesinin faydalı olacağı belirtilmişti.²⁶⁹ Nitekim söz konusu Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı²⁷⁰ her ne kadar Tasarı²⁷¹ haline getirildikten sonra yasama döneminin sona ermesine bağlı olarak hükümsüz kalsa da, 4073 sayılı Kanun'un revize edilmesi amacıyla tekrar *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Teklifi* 17 Ocak 2020 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuş ve teklif kanunlaşmıştır. Söz konusu 7223 sayılı ÜGTDK m. 6'da ürün sorumluluğu tazminatı düzenlenmiştir²⁷² fakat Kanun yayımı tarihinden bir yıl sonra, dolayısıyla da 12 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecektir. Dolayısıyla da

²⁶⁷ İnceoğlu, a.g.m., s. 220; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 62. Keza 4077 sayılı eTKHK döneminde de 4077 sayılı eTKHK ile Direktif arasındaki en önemli farklılık, zarar görenlerin TKHK kapsamında üreticiden tazminat talep edebilmek için tüketici sıfatını haiz olmalarının gerekli olmasıydı. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 4.

²⁶⁸ Aydoğdu, Tüketici, s. 1.

²⁶⁹ İnceoğlu, a.g.m., s. 220; Gümüş de, ürün sorumluluğunun bağımsız bir sorumluluk türü olduğundan TKHK dışında bağımsız bir kanunla düzenlenmesi gerektiğini belirtmişti. Bkz. Gümüş, Şerh, s. 106.

²⁷⁰ Özsunay, söz konusu taslakta üreticinin hem hukuksal sorumluluğunun, hem de teknik-idari sorumluluğunun bir arada düzenlenmiş olması sebebiyle kavram kargaşasına sebebiyet verebilecek çözümler getirdiğini belirtmişti. Bu bakımdan, ürün sorumluluğu konusunda iki farklı AB Direktifi'nin bir araya getirilmesinden ziyade, doğrudan 85/374 sayılı Direktifi ve bu Direktif'i benimsemiş AB ülkelerinin ürün sorumluluğu ile ilgili kurallarına paralel bir düzenleme hazırlanmasının amaca daha uygun olacağını belirtmişti. Bkz. Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 221,222.

²⁷¹ Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Taslağı değişikliklere uğrayarak daha sonra 1/934 esas numarasıyla Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu Tasarısı şeklinde 29.03.2018 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuş ancak söz konusu tasarı 26. Yasama dönemi 24.06.2018 tarihinde sona ermeden önce sonuçlandırılmadığından hükümsüz sayılmıştır. Bkz.

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tasari_teklif_gd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=228003 [Erişim 14.01.2020]; Söz konusu tasarının ürün sorumluluğu tazminatı başlıklı 6. maddesinde ürünün bir kişiye yahut bir mala zarar vermesi halinde ürünün imalatçısı yahut ithalatçısının bu zararı gidermekle yükümlü olduğu belirtilmişti. Bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0934.pdf> [Erişim 14.01.2020].

²⁷² Nitekim daha önce de üreticinin tazminat sorumluluğuna ilişkin düzenlemeye 4703 sayılı Kanun'da yer verilmesinin düşünülebilir olduğu ifade edilmişti. Bkz. Petek, a.g.e., s.113.

söz konusu 7223 sayılı ÜGTDK yürürlüğe girinceye kadar üreticinin sorumluluğu konusu TBK hükümleri ile çözülmek durumundadır.

Ayrıca 6502 sayılı TKHK ile yürürlükten kaldırılan 4077 sayılı eTKHK'nın 31. ve 4822 sayılı Kanun'la değişik 4. maddelerine dayanılarak çıkarılan Ayıplı Mal Yönetmeliği'nin 6502 sayılı Kanun döneminde, yani günümüzde yürürlükte olup olmadığı hususu tartışılmıştır. Bir görüşe göre söz konusu Yönetmelik yeni bir Yönetmelik çıkarılmadığı sürece 6502 sayılı Kanun zamanında da uygulanmaya devam edecektir, zira 6502 sayılı TKHK'nın geçici m. 1 f. 3 uyarınca bu Kanun'da öngörülen yönetmelikler yürürlüğe girinceye kadar, 4077 sayılı eTKHK'ya dayanılarak çıkartılan yönetmelik ve diğer mevzuatın bu Kanun'a aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.²⁷³ Öte yandan 6502 sayılı Kanun m. 84 f. 2 uyarınca 6502 sayılı TKHK'da öngörülen yönetmeliklerin, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde Bakanlık tarafından çıkartılacağı belirtilmiştir. 6502 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve üzerinden altı ay geçmiş ve bu sürede bu Kanun'da öngörülen yönetmelikler çıkarılmıştır. Ayrıca 4077 sayılı eTKHK döneminde üreticiye 4077 sayılı eTKHK ve buna dayanılarak çıkartılan Ayıplı Mal Yönetmeliği ile kusursuz sorumluluk getirildiği kabul edilse dahi, 4077 sayılı eTKHK yürürlükten kalktığından hukukumuzda üreticinin sorumluluğunun Yönetmelik ile kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmiş olması gibi bir durum söz konusu olacaktır ki şüphesiz, kusursuz sorumluluğun Yönetmelik ile öngörülmesi mümkün değildir.²⁷⁴ Özetle, Ayıplı Mal Yönetmeliği'nin yürürlükte olmadığı, yürürlükte olduğu kabul edilse dahi de uygulanamayacağı dile getirilmektedir.²⁷⁵

²⁷³ Özel, a.g.e., s. 137.

²⁷⁴ Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 50.

²⁷⁵ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 212,220; Ünal ve Kalkan, a.g.m., s. 50; Dinç, a.g.e., s. 88; Hayrunnisa Özdemir, "Gıda Hukuku ve Hukuki Sorumluluk", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref Ertuş'a Armağan*, C. 19, Özel S. (2017), s. 452; Burcu G. Özcan Büyüktanır ve Dila Okyar Karaosmanoğlu, Endikasyon Dışı (Off-Label) İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin ve Hekimin Hukuki Sorumluluğu, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8 S. 1 (2017), s. 172; Akçura Karaman, a.g.e., s. 157,158.

3.2.5. 7223 Sayılı ÜGTDK hükümleri bakımından

7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu 12 Mart 2020 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bununla beraber söz konusu Kanun, yürürlük maddesi gereği yayımı tarihinden itibaren bir yıl sonra, yani 12 Mart 2021’de yürürlüğe girecektir.

7223 sayılı ÜGTDK’nın ürün sorumluluğu tazminatı başlığını taşıyan 6. maddesinin ilk fıkrasında bir ürünün, bir kişiye yahut da mala zarar vermesi durumunda imalatçısının yahut da ithalatçısının meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca maddenin ikinci fıkrası uyarınca da tıpkı 85/374 sayılı AB Direktifi m. 4’de olduğu gibi zarar görenin uğranılan zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki illiyet bağıını ispatlamasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla da imalatçılar 7223 sayılı ÜGTDK gereği üründeki uygunsuzluğun bir kişiye yahut da mala zarar vermesi durumunda kusurları olmasa dahi sorumludur. Diğer bir ifadeyle 7223 sayılı ÜGTDK ile kusursuz sorumluluk getirilmiştir. Nitekim madde gerekçesinde de buradaki düzenlemenin AB’ye üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin 25.7.1985 tarihli 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi esas alınarak hazırlandığı belirtilmiştir. Gerekçenin devamında da bu Kanun uyarınca basiretli bir iktisadi işletmecinin²⁷⁶, piyasaya sağladığı ürünlerin Kanun’da öngörülen tüm gereklere uygun olmasından, uygun olmayan ürünler bakımından da gerekli tedbirlerin alınmasından sorumlu tutulduğu, bu sorumluluğun doğal uzantısının da üründeki bir uygunsuzluğun sebep olduğu zararların telafi edilmesi olduğu belirtilmiştir.

7223 sayılı ÜGTDK 12 Mart 2021’de yürürlüğe gireceğinden, söz konusu Kanun yürürlüğe girinceye kadarki dönem bakımından üreticinin sorumluluğu hakkında genel hükümler uygulanacaktır. Dolayısıyla da üreticinin sorumluluğunun çözümlenmesinde TBK m. 49’de düzenlenen haksız fiil sorumluluğunun, eğer üreticinin çalışanının kusuru var ise somut olayın şartlarına göre TBK m. 66’da düzenlenen adam çalıştıranın sorumluluğunun, üretici ile zarar gören arasında

²⁷⁶ ÜGTDK m. 3 f. 1 (f) bendi uyarınca iktisadi işletmeci ile ifade edilmek istenen, imalatçı, yetkili temsilci, ithalatçı, dağıtıcı yahut da ilgili teknik düzenleme kapsamında ürünlerin imalatı, piyasada bulundurulması yahut hizmete sunulması ile ilgili sorumluluğu bulunan diğer gerçek yahut da tüzel kişilerdir.

sözleşme bulunması halinde ise ayrıca sözleşme sorumluluğunun uygulanabileceği belirtilmiştir.²⁷⁷

²⁷⁷ Dinç, a.g.e., s. 88.

BÖLÜM II

ÜRETİCİNİN AYIPLI MALIN SEBEP OLDUĞU ZARARLARDAN SORUMLULUĞUNUN KOŞULLARI

1. 85/374 SAYILI AB KONSEY DİREKTİFİ BAKIMINDAN

1.1. Ürünün Ayıplı Olması

Direktif uyarınca sorumluluğun doğması için aranan temel unsur ürünün ayıplı olmasıdır.²⁷⁸ Nitekim 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nin ilk maddesi uyarınca üretici, ürünündeki bir ayıbın sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlu tutulmuştur. Direktif m. 4 uyarınca ise zarar görenin, ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Bu bakımdan Direktif'te üreticinin sorumluluğu üreticinin kusurlu davranışına değil, doğrudan doğruya ürünün ayıplı olmasına bağlanmıştır.²⁷⁹ Böylelikle Direktif uyarınca üreticilere ayıplı ürün üretmeme ve başkalarının zarar görmesine sebep olmama ödevi yüklenmiş olup, bu ödevin ihlali hukuka aykırılığa yol açmaktadır.²⁸⁰

Direktif m. 6 uyarınca, ürünün sunumu, üründen makul olarak beklenen kullanım ve ürünün piyasaya sürüldüğü tarih dahil olmak üzere tüm durumlar göz önünde bulundurulduğunda bir kişinin beklemeye hakkı olduğu güvenliği sağlamayan ürünün ayıplı olduğu belirtilmiştir.²⁸¹ Dolayısıyla Direktif uyarınca güvenli olmayan ürünlerin ayıplı olduğu kabul edilmektedir.²⁸² Bu bakımdan Direktif'te öngörülen

²⁷⁸ Kırca, a.g.e., s. 60.

²⁷⁹ Erlüle, Yapımcı, s. 309; Çınar, a.g.m., s. 136.

²⁸⁰ Dinç, a.g.e., s. 131.

²⁸¹ Bu tanım Ayıplı Mal Yönetmeliği ile de benimsenmiş olup söz konusu Yönetmelik'in 5. maddesinin ilk fıkrası uyarınca malın piyasaya sunulma tarzı, makul kullanım şekli ve piyasaya sürüldüğü an ile benzeri diğer hususlar göz önüne alındığında bir kimsenin o maldan haklı olarak bekleyebileceği güvenliği sağlamayan malın ayıplı olduğu belirtilmiştir.

²⁸² Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 207.

ürün sorumluluğunu kuran unsur güvenlik eksikliğidir. Ürünün amaca uygun veya kullanıma uygun olup olmadığı önemsizdir.²⁸³ Keza ürünün satılabilecek iyi kalite ve şartlarda olup olmaması da bir kriter değildir.²⁸⁴

1.1.1. Haklı güvenlik beklentisi ve belirlenmesi

Direktif uyarınca ürünün ayıplı olup olmadığının tespiti esas itibarıyla kişilerin o üründen haklı olarak beklediği güvenliği sağlayıp sağlamadığına göre yapılacaktır. Üründen haklı olarak ne derece güvenlik beklendiğine hâkim karar verecektir.²⁸⁵ Şüphesiz, kişilerin her ürün bakımından aynı güvenlik beklentisinde olmaları söz konusu değildir.²⁸⁶ Dolayısıyla da her somut olayda ayrı değerlendirme yapılacaktır.²⁸⁷ Ayrıca ifade etmek gerekir ki güvenliğin mutlak olması da gerekmez.²⁸⁸

Direktif m. 6'da ürünün güvenli olup olmadığı tespit edilirken bir kimsenin beklemeye hakkı olduğu güvenlikten söz edildiği dikkate alındığında, ürünün ayıplı olup olmadığının tespitinin objektif bir ölçüte bağlandığı görülmektedir.²⁸⁹ Bu bakımdan orta vasıftaki tüketicinin ürüne ilişkin haklı güvenlik beklentileri esas alınacak, üreticinin sübjektif güvenlik anlayışı ürünün hatalı olup olmadığının belirlenmesinde dikkate alınmayacaktır.²⁹⁰ Keza zarar görenin sübjektif beklentileri de dikkate alınmayacaktır.²⁹¹ Başka bir deyişle toplumun, kamunun güvenlik beklentisi esas alınacaktır.²⁹² Gerçekten de ürünlerin alıcısı dışındaki üçüncü kişilerin de ürünün ayıplı olması dolayısıyla zarar görmelerinin mümkün olması, ürünün

²⁸³ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 103.

²⁸⁴ Hondius, a.g.m., s. 40.

²⁸⁵ Taschner, a.g.m., s. 30.

²⁸⁶ Atamer, a.g.m., s. 78.

²⁸⁷ Özel, a.g.e., s. 134,135; Kulaklı, a.g.e., s. 40.

²⁸⁸ Taschner, a.g.m., s. 30.

²⁸⁹ Daily Wuyts, "The Product Liability Directive - More than Two Decades of Defective Products in Europe," *Journal of European Tort Law*, C. 5, S. 1 (2014), s. 8, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]; Havutçu, a.g.e., s. 72; Atamer, a.g.m., s. 78; Tiryaki, Hizmet, s. 77.

²⁹⁰ Havutçu, a.g.e., s. 73; Atamer, a.g.m., s. 78; Aydos, a.g.e., s. 152; Kulaklı, a.g.e., s. 40. Bu bakımdan tamamen cahil olan yahut da bilgi düzeyi fazla yüksek olan kişilerin beklentileri dikkate alınmayacaktır. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 132.

²⁹¹ Taschner, a.g.m., s. 30; Wuyts, a.g.m., s. 8.

²⁹² Taschner, a.g.m., s. 30.

ayıplı olup olmadığının tespitinde kamunun ürüne ilişkin güvenlik beklentilerinin dikkate alınmasını gerektirir.²⁹³ Bu bakımdan haklı güvenlik beklentisi, bir ürünün belirli bir kullanıcısı değil, herhangi normal bir kullanıcısının beklentilerine göre belirlenir.²⁹⁴ Örneğin objektif olarak güvenli kabul edilebilecek bir deterjan yahut parfüme nadiren görülen bir alerjik reaksiyon gösteren zarar görenin, söz konusu yan etkiler konusunda uyarı yapmış bir üreticiyi Direktif kapsamında sorumlu tutması mümkün değildir.²⁹⁵ Bununla beraber üreticinin, ürünün yalnızca belirli bir uzman çevresince kullanılacağı yönünde haklı beklentisi varsa bu halde ürünün ayıplı olup olmadığının değerlendirmesi bu çevrenin beklentileri esas alınarak yapılacaktır.²⁹⁶

1.1.1.1. Sunum

Ürünün haklı güvenliği sağlayıp sağlamadığı tespit edilirken bakılacak hususlardan biri ürünün sunumudur. Ürünün sunumu, onun piyasaya nasıl sürüldüğü, kamuya ne şekilde arz edildiği ile ilgilidir.²⁹⁷ Bu bakımdan ürünün sunumundan anlaşılması gereken, ürünün özellik ve niteliğine ilişkin her türlü bilgi ve tanımlamalar da dahil olmak üzere ürünün topluma sunduğu, gösterdiği her türlü faaliyettir.²⁹⁸ Dolayısıyla da ürünün niteliklerinin, kullanım alanlarının, taşıdığı risklerin potansiyel kullanıcıya tanıtılmasına ilişkin faaliyetler ürünün sunumu ile ilgilidir.²⁹⁹ Ürünün şekli, ambalajı ve etiketi, nasıl görüldüğü, kullanma talimatı, ürüne ilişkin yapılan reklam ve ilanlar gibi ürün hakkında kullanıcı nezdinde kanaat ve beklentilerin şekillenmesinde etkili olan faktörler ürünün sunum tarzı olarak ürünün güvenli olup olmadığının tespitinde rol oynar.³⁰⁰ Örneğin yanlış veya eksik bilgi olması, özellikle de tıbbi cihazlar veya eczacılık ürünleri gibi ürünler söz konusu olduğunda bir ürünü ayıplı hale getirebilir.³⁰¹ Ayrıca üretici tarafından bizzat yapılan kullanım açıklamaları ve

²⁹³ Havutçu, a.g.e., s. 73.

²⁹⁴ Akçura Karaman, a.g.e., s. 218.

²⁹⁵ Wuyts, a.g.m., s. 8.

²⁹⁶ Atamer, a.g.m., s. 78; Çınar, a.g.m., s. 144.

²⁹⁷ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 104; Atamer, a.g.m., s. 78.

²⁹⁸ Özdemir, Gıda, s. 455; Kırca, a.g.e., s. 134, 135.

²⁹⁹ Havutçu, a.g.e., s. 74.

³⁰⁰ Çınar, a.g.m., s. 145; SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 104.

³⁰¹ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 104

reklamların³⁰² yanı sıra onun bilgisi ve rızasıyla yapılanlar da güvenlik beklentileri belirlenirken dikkate alınır.³⁰³ Herkesçe bilinen hususların dışında ürünün herhangi bir risk taşıması durumunda, üreticinin bu hususlar hakkında ürünün tanıtımı, ambalajı, kullanma talimatı gibi ürün ile ilgili bilgileri sağlayan araçlar vasıtasıyla rahatlıkla anlaşılacak şekilde uyarıda bulunması gerekir.³⁰⁴ Nitekim araştırmalara göre tüketicilerin alacakları ürünü satın almaya yönelik kararlarının üç saniye gibi kısa bir sürede oluştuğu ifade edilmiştir.³⁰⁵ Bu bakımdan kapsamlı bir uyarı listesinin bulunması dahi ürünün güvenli olduğunu garanti etmez; hâkim, ürünün kullanımına ilişkin uyarı ve talimatların genel olarak halkın güvenlik beklentilerine uygun olup olmadığını belirler, diğer bir ifadeyle söz konusu uyarı ve talimatlar değerlendirme için mahkeme tarafından dikkate alınır.³⁰⁶

1.1.1.2. Makul olarak beklenen kullanım

Bir ürünün haklı güvenlik beklentisini sağlayıp sağlamadığı belirlenirken o ürünün makul kullanım şekli dikkate alınır. Ayrıca üreticinin, piyasaya sürdüğü ürünün kendi öngördüğü amaç çerçevesinde kullanılmasının yanı sıra tüketiciler tarafından kullanılması mümkün olabilecek diğer kullanım tarzlarını da hesaba katması³⁰⁷ ve bu konuda uyarı yapması gerekir.³⁰⁸ Bununla beraber üreticinin hesaba katamayacağı kötüye kullanım şekilleri ürünün güvensiz olduğu anlamına gelmez.³⁰⁹ Zira ürün güvenliği yalnızca belirli kullanım amaçları göz önünde tutularak sağlanabilir.³¹⁰ Dikkat etmek gerekir ki kötüye kullanım ile yanlış kullanım farklı iki kavramı ifade etmekte, nitekim kötüye kullanım hallerinde kullanıcının kendisi sorumlu iken yanlış kullanımlar ise kullanıcının bu konuda uyarılmış olmasıyla bertaraf edilebilen ve

³⁰² Reklamalarda yer alan ifadelerin yeterince somut, belirgin olmaması yahut da bunların genel övgü mahiyetinde olması halinde güvenlik beklentisi oluşturmaları söz konusu değildir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 137,138.

³⁰³ Kırca, a.g.e., s. 135.

³⁰⁴ Havutçu, a.g.e., s. 75.

³⁰⁵ Aydoğdu, Tüketici, s. 20.

³⁰⁶ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 104.

³⁰⁷ Özdemir, Gıda, s. 455; Çınar, a.g.m., s. 147.

³⁰⁸ Havutçu, a.g.e., s. 75.

³⁰⁹ Atamer, a.g.m., s. 78,79.

³¹⁰ Kırca, a.g.e., s. 140.

dolayısıyla üretici tarafından dikkate alınması gereken kullanımlardır.³¹¹ Örneğin kas ve eklemlerdeki ağrıları azalttığı belirtilen bir kızılötesi lambanın on dakikadan fazla kullanılması sağlık bakımından sakıncalı ise bu konuda uyarıda bulunulması gerekir. Böylelikle söz konusu lambanın kullanıcısı ilgili risk hakkında uyarılmış olacağından, yanlış kullanım sonucunda ortaya çıkabilecek zararlı sonuçlar da önlenmiş olacaktır. Halbuki bir kalem esas itibarıyla yazı yazılması amacıyla üretildiğinden, bu kalemin insan cildine bastırılması kötüye kullanımdır ve bu halde kalemin insan sağlığını tehlikeye attığı ve güvensiz olduğundan söz edilemez. Zira kalemin esas itibarıyla yazı yazılmak için kullanıldığı herkes tarafından bilinen bir hususken, kızılötesi lambanın ise ne şekilde kullanılacağına toplumdaki herkes tarafından bilinmesi mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla da ürünün yanlış kullanılması sonucu oluşabilecek zararların önüne geçilmesi bakımından üreticinin uyarıda bulunması beklenir. Kötüye kullanım halleri bakımından ise üreticinin uyarıda bulunma yükümlülüğü söz konusu değildir.³¹²

Bir ürün, toplumun kullanımına yönelik olmayıp yalnızca belirli bir kişi çevresinin kullanımına yönelik ise ve o belirli kişi çevresi dışında kullanılması haklı olarak öngörülemezse, bu halde ürünün toplumu oluşturan herhangi bir tüketici tarafından kullanılmasının risk taşıması o ürünün güvensiz olduğu anlamına gelmeyecektir.³¹³ Söz konusu ürünün belirli kişi çevresi dışında kullanılmasının öngörülebilir olması halinde ise üreticinin gerekli uyarıları yapması gerekir. Dolayısıyla ürünün belli bir çevreye yönelik olmasına rağmen başkaca çevrelerce kullanılabilir olup olmadığının da hesaba katılması gerekir.³¹⁴

1.1.1.3. Piyasaya sürülme zamanı

Ürünün güvenli olup olmadığı hakkında değerlendirme yapılırken zararın meydana geldiği tarihe değil, ürünün piyasaya sürüldüğü³¹⁵ tarihe itibar edilir.³¹⁶ Dolayısıyla

³¹¹ Kırca, a.g.e., s. 142,143.

³¹² Schuster, a.g.m., s. 432.

³¹³ Havutçu, a.g.e., s. 73.

³¹⁴ Kırca, a.g.e., s. 142.

³¹⁵ ABAD, 09.2.2006 tarihli C-127/04 sayılı kararında, piyasaya sürülme ile anlaşılması gerekenin, ürünün üretici tarafından imalat sürecinden çıkarılarak kullanılması veya

da üretici ancak üründeki ayıba imalat sürecinde sebep olunduysa sorumludur.³¹⁷ Zira ürün piyasaya sürüldükten sonra kötü nakliyat, saklama, yanlış yahut kötü kullanım gibi sebeplerle de ayıplı hale gelmiş olabilir.³¹⁸

Ayrıca Direktif m. 6 f. 2 uyarınca bir ürünün yalnızca sonradan daha iyi bir ürünün piyasaya sürülmüş olması sebebiyle ayıplı sayılmayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla güvenlik ayıbı piyasaya sürüldüğü ana kadar olan süreçten kaynaklanmayan ve piyasaya sürüldükten sonra güvensiz hale gelen ürünlerin Direktif uyarınca güvenli olmadıklarından söz edilemez. Nitekim kişilerin ürünlerin güvenliğine ilişkin beklentileri zaman ile değişebildiğinden, bir üründen haklı olarak beklenebilecek güvenliğin o ürünün piyasaya sürüldüğü zamana bakılarak tespit edilmesi gerekli olup, yükselen beklentilerin piyasaya sürüldüğünde güvenli olduğu kabul edilen bir ürünü güvensiz konuma düşürmesi söz konusu değildir.³¹⁹

1.1.1.4. Haklı güvenlik beklentilerini belirleyen diğer hususlar

Direktif m. 6 uyarınca ürünün haklı güvenliği sağlayıp sağlamadığı tespit edilirken tüm durumlar dikkate alınacak olup, madde metninde gösterilen ürünün sunumu, üründen makul olarak beklenen kullanım ve ürünün piyasaya sürüldüğü tarih yalnızca örnek olarak gösterilmiş olup sınırlı bir sayım söz konusu değildir.³²⁰ Nitekim Direktif'te ürünün güvenli olup olmadığının tespiti bakımından tüm durumların dikkate alınması gerektiği belirtilirken bu üç kıstas hakkında *dahil olmak üzere* ifadesine yer verilmiştir. Dolayısıyla da ürünün doğası, fiyatı, varsa teknik düzenlemesi gibi hususlar da ürünün güvenli olup olmadığının belirlenmesi

tüketilmesi için halka arz edilmek şeklinde bir pazarlama sürecine girmesi olduğu belirtilmiştir. Bkz.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=55647&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2655331#ctx1> [Erişim

29.03.2020]; Avusturya, Belçika, Kıbrıs ve Çek Cumhuriyetinin bir ürünün ne zaman piyasaya sürüleceğini belirlemek için iç hukuklarında kriter belirlediği ifade edilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 11.

³¹⁶ Özdemir, Gıda, s. 455.

³¹⁷ Taschner, a.g.m., s. 30

³¹⁸ Taschner, a.y.

³¹⁹ Atamer, a.g.m., s. 79.

³²⁰ Taschner, a.g.m., s. 30; Wuyts, a.g.m., s. 13; SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 104.

bakımından dikkate alınacak kıstaslar arasındadır.³²¹ Nitekim örneğin teknik düzenlemeler bilimsel ve teknik gelişmeler dikkate alınarak hazırlandığı ve güncellendiği için ürünlerin bu düzenlemelere uygun olması, tüketiciler nezdinde ürünlerin gerek can gerek mal güvenliği bakımından risk teşkil etmediği yönünde güven sağladığından, ürünün güvenli olup olmadığının tespitinde teknik düzenlemelere uygun olup olmadığı da göz önünde bulundurulur.³²² Bununla beraber teknik düzenlemeye uyulmuş olması, hukuki sorumluluk bakımından tek başına ürünün güvenli olduğunu göstermez.³²³ Öte yandan teknik düzenlemeye uyulmaması halinde zarar meydana gelmişse, ürünün ayıplı olduğu kabul edilecek ve üretici beklenen haklı güvenliği sağladığını ispat etmek durumunda kalacaktır.³²⁴ Yine keza, bir ürün ne kadar ucuz olursa olsun kendisinden haklı olarak beklenebilecek güvenliği sağlamalıdır.³²⁵

Belirtmek gerekir ki, üreticinin sorumluluğuna yol açan ayıplı ürünlerin zarar doğurma ihtimali, genel olarak tehlike arz eden, başka bir deyişle mahiyeti gereği tehlikeli olan malların zarar doğurma ihtimali olmadığından, tehlikeli mal üreten üreticinin ürettiği malın tehlikeli olması sebebiyle sorumlu tutulması söz konusu değildir.³²⁶ Dolayısıyla ürünlerin niteliği gereği güvenli olmaması bu ürünlerin ayıplı olduğu anlamına gelmez, zira bu ürünler ayıplı bir şekilde üretilerek piyasaya sürülen ürünler değildir. Gerçekten de bazı ürünler, ayıplı olmasa dahi mahiyeti icabı tehlike arz ederler ve bu durum herkesçe bilinmektedir.³²⁷ Örneğin tabanca gibi ateşli silahlar, bıçak, balta gibi aletler tabiatı icabı tehlikeli olduklarından bu ürünlerden tehlike beklenmesi normaldir.³²⁸ Bu tarz ürünlerin niteliği gereği tehlikeli olduğu ve sağlığa, vücut bütünlüğüne yahut da başka mallara yönelik olarak zarara sebebiyet verebileceği toplum tarafından kabul edildiğinden, diğer bir ifadeyle bu ürünlerin mahiyeti icabı tehlikeli oldukları yönünde bir sosyal mutabakat bulunduğundan

³²¹ Havutçu, a.g.e., s. 76.

³²² Havutçu, a.g.e., s. 79.

³²³ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 221.

³²⁴ Kırca, a.g.e., s. 146.

³²⁵ Özel, a.g.e., s. 135.

³²⁶ Aslan, a.g.e., s. 214.

³²⁷ Aslan, a.g.e., s. 224.

³²⁸ Aydos, a.g.e., s. 151,165.

uğranılan zararın tazmin edilmesi de gerekmez.³²⁹ Bununla beraber, eğer bilinen tehlike ölçüsü aşılsa bu halde söz konusu üründen beklenen haklı güvenlik sağlanamayacağından ürün ayıplı kabul edilir.³³⁰ Örneğin bir yemek bıçağının niteliği gereği tehlikeli olduğu bilinmektedir, fakat söz konusu bıçağın örneğin kahvaltıda beyaz peynir keserken plastik sapı kolayca kırılmış ve kişinin yaralanmasına sebep olmuşsa burada zarara yol açan, ürünün ayıplı üretilmiş olması, diğer bir ifadeyle toplumun ondan beklediği güvenliği sağlamamış olmasıdır; zira toplum bir bıçağın tehlikeli olduğunu bilse bile bunu makul şekilde kullanarak peyniri kestiğinde bu şekilde kırılmamasını ve zarara yol açmamasını haklı olarak bekler. Dolayısıyla tüketicinin bu şekilde bilemeyeceği ayıp ve tehlikelerin sebep olduğu zararlardan üretici sorumludur. Keza örneğin sürtünme sonucunda tutuştuğu bilinen bir maddenin en ufak temas sonucu alev alıyor olması, onun bilinen tehlike ölçüsünü aşacağından haklı güvenlik beklentilerini karşılamayacaktır.

1.1.2. Ayıpların sınıflandırılması

Direktif m. 6 uyarınca tüm durumlar göz önünde bulundurulduğunda, bir kişinin beklemeye hakkı olduğu güvenliği sağlamayan ürünün ayıplı olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Direktif'in 6. maddesi gayet açık olduğundan, ayıp türleri arasında ayırım yapılmaksızın hepsi aynı şekilde ele alınır.³³¹ Keza gelişmiş ürün sorumluluk rejimlerinin çoğunluğunda da bu ayıp türleri arasında ayırım yapılmadığı ifade edilmiştir.³³² Gerçekten de ürünün ayıplı olmasının altında yatan sebepler çok türdür. Bu bakımdan burada belirtilecek ayıpların içerisinde farklı sebepler bulunması mümkündür.

³²⁹ Kulaklı, a.g.e., s. 38.

³³⁰ Kırca, a.g.e., s. 139.

³³¹ Wuyts, a.g.m., s. 10; Reimann, a.g.m., s. 770.

³³² Reimann, a.g.m., s. 770.

1.1.2.1. Tasarım ayıpları

Bu ayıplara *yapım-bileşim ayıpları*³³³ veya *yapı hataları*³³⁴ yahut da *konstrüksiyon ayıpları*³³⁵ da denilmektedir. Tasarım ayıpları ürünün tasarlanması ve planlanması aşamasında yapılan ve ürünün üretildikten sonra güvensiz olmasına sebebiyet verecek mahiyetteki hatalardır.³³⁶ Bu bakımdan tasarım ayıpları, üretimin ön safhasında yeterli özenin gösterilmemesine dayanır.³³⁷ Halbuki bu aşamada üreticilerin mevcut bilimsel ve teknolojik düzeyi dikkate alarak ürünün güvenli olmasını sağlayacak şekilde doğru malzeme ve üretim yöntemini seçmesi gerekir.³³⁸ Gerçekten de planlama ve konstrüksiyon aşamasında gerekli özenin gösterilmemiş olması malların ayıplı üretilmesinin başlıca sebepleri arasında gösterilmektedir.³³⁹ Zira bir malın tasarım ayıbı taşıması, üretilen tüm ürünlerin ayıplı olmasına sebebiyet vermektedir.³⁴⁰ Bu, seri üretimin doğal bir sonucudur.³⁴¹ Örneğin çocuklar tarafından oynanılmak üzere piyasaya sürülecek bir oyuncakın tasarımı yapılırken onun bir köşesinin sivri bırakılması, seri üretime geçildiğinde üretilen her bir oyuncakta söz konusu köşenin sivri olması sonucunu doğuracağından ürünün tüm kullanıcıları aynı riski taşıyacaktır. Keza bir cep telefonu doğru şekilde tasarlanmadığı için şarj olur olmaz patlamaya sebebiyet veriyor ise söz konusu telefonun tüm kullanıcıları ürünündeki bu tasarım ayıbının doğurabileceği zararlar bakımından risk altındadır. Bu bakımdan hatanın ürünün tasarlanması aşamasında yapıldığı tespit edilirse bu

³³³ Günergök, a.g.m., s. 315; Petek, a.g.e., s. 169.

³³⁴ Tiftik, a.g.e., s. 58.

³³⁵ Öztan, a.g.e., s. 179.

³³⁶ Petek, a.g.e., s. 169.

³³⁷ Öztan, a.g.e., s. 179.

³³⁸ Schuster, a.g.m., s. 431.

³³⁹ Öztan, a.g.e., s. 122.

³⁴⁰ İnal, a.g.e., s. 386; Hakeri, a.g.e., s. 171; Tiftik, a.g.e., s. 58; Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 207.

³⁴¹ ABAD, 5.3.2015 tarihli C-503/13 sayılı kararında kalp pilleri ve implante edilebilir kardiyoverter defibrilatörler gibi aynı gruba ait veya aynı üretim serisinin bir parçasını oluşturan ürünlerin potansiyel bir kusura sahip olduğu tespit edilirse, bu tür bir ürünün böyle bir kusura sahip olduğunu tespit etmeye gerek kalmadan kusurlu olarak sınıflandırılacağı belirtilmiştir. Bkz.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=162686&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2662939#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

husus, aynı şekilde üretilen diğer ürünlerin de ayıplı olduğu yönünde ispata yarayabilecektir.³⁴²

1.1.2.2. Fabrikasyon ayıpları

Fabrikasyon ayıpları, ürün tasarlandıktan ve üretime geçildikten sonra bu aşamada yapılan ve tasarım ayıplarından kaynaklanmayan ayıplardır.³⁴³ Bu ayıplar ürünün, üreticinin kendi koyduğu standartlara dahi uymaması halinde söz konusu olur.³⁴⁴ Zira bu ayıplara sebep olan, üretim sürecine katılanların özensizliği yahut kullanılan makinelerin bozulması gibi sebeplerdir.³⁴⁵ Dolayısıyla da üretim sürecinin gereği gibi kontrolü sağlanamazsa bu tür ayıplar ortaya çıkabilmektedir.³⁴⁶ Örneğin bir ilacın etken maddesini teşkil eden kısım eklenmeden o ilacın üretilmesi halinde fabrikasyon ayıbından söz edilir.³⁴⁷ Görüldüğü üzere bu örnekte ilacın ne şekilde üretileceği planlama ve tasarım aşamasında doğru şekilde yapılmıştır ancak üretim aşamasında söz konusu ilaç öngörüldüğü şekilde üretilmemiştir.

Fabrikasyon ayıplarında, tasarım ayıplarından farklı olarak üretilen ürünlerin hepsi değil, yalnızca hataya maruz kalan ürün ayıplı olmaktadır.³⁴⁸ Hataya maruz kalarak ayıplı olan bu ürünler ise genel olarak *üretim kaçağı* olarak ifade edilir.³⁴⁹ Bununla beraber üretim kaçakları, fabrikasyon ayıplarının özel bir biçimidir.³⁵⁰ Nitekim hataya maruz kalan bu ürünün üretim kaçağı olarak nitelendirilebilmesi için seri üretimde ürün üretim bandında iken önlenmesi mümkün olmayan bir teknik aksaklığın meydana gelmesi ve ürünün bu yüzden ayıplı üretilmesi gerekmektedir; örneğin üretim bandındaki bir makinenin aniden kontrol edilemez ve önlenemez şekilde arıza yapması dolayısıyla ürünün ayıplı olması bu durumu yansıtmaktadır.³⁵¹ Dolayısıyla da üretim kaçakları üretici bakımından önlenmesi mümkün olmayan

³⁴² Dinç, a.g.e., s. 117.

³⁴³ Akçura Karaman, a.g.e., s. 198,199

³⁴⁴ Kırca, a.g.e., s. 150.

³⁴⁵ Özsunay, a.g.m., s. 108.

³⁴⁶ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 207.

³⁴⁷ Öztan, a.g.e., s. 181.

³⁴⁸ Günergök, a.g.m., s. 314,315.

³⁴⁹ Havutçu, a.g.e., s. 29.

³⁵⁰ Özel, a.g.e., s. 146.

³⁵¹ Havutçu, a.y.

ayıplardır.³⁵² Diğer bir ifadeyle teorik olarak öngörülebilir fakat uygulamada önlenemez bir durum söz konusudur.³⁵³ Örneğin otomatik kumandanın yahut da denetim donanımının çalışmaması halinde salt teknik bir tehlikenin söz konusu olacağı ve bu sebeple ürünlerde bozukluk olacağı ifade edilmiştir.³⁵⁴ Üreticinin her türlü alınması mümkün önlemi almasına rağmen sorumlu tutulmasının altında yatan düşünce ise onun üretim faaliyetinin getiri ve götürüsünü analiz etmesine rağmen söz konusu riski bilinçli olarak göze almasıdır.³⁵⁵

1.1.2.3. Bilim ve teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan ayıplar

Bu ayıplara *gelişim ayıpları*³⁵⁶ yahut *gelişme riskleri*³⁵⁷ de denilmektedir. Bilim ve teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya bu çıkan ayıplar, ürün piyasaya sürüldüğünde varlıkları ortaya çıkarılamayan ayıplar olup, diğer bir ifadeyle ürünlerdeki ayıbın belirlenmesi bakımından objektif imkânsızlık söz konusudur.³⁵⁸ Bu tür ayıplara özellikle ilaç ve kozmetik sanayiinde rastlanır.³⁵⁹ Ayrıca ileride genetik mühendislik alanında da ilgili vakıalara rastlanabileceği ifade edilmiştir.³⁶⁰

Gelişim ayıpları da tıpkı tasarım ayıpları gibi tüm üretilen malların ayıplı olmasına sebep olur.³⁶¹ Bununla beraber tasarım ayıpları, gelişim ayıplarından farklı olarak yeterli araştırmaların yapılması ve gerekli özenin gösterilmesi ile önlenmesi mümkün ayıplardır. Örneğin bir ilacın, her türlü bilimsel ve teknik imkândan faydalanılarak üretilmesine rağmen zararlı sonuçlar doğurabileceğinin ilacın piyasaya sürülmesinden sonraki bilimsel ve teknik gelişmeler sayesinde ortaya çıktığı hallerde gelişme riski söz konusuyken, aynı ilacın bilimsel ve teknik gelişmelerin yeterince iyi takip edilmemesi sonucunda eksik planlanması ve tasarlanması halinde ise tasarım ayıbı söz konusu olacaktır. Bununla beraber söz konusu ilaç ister gelişme

³⁵² Tiftik, a.g.e., s. 57; Özel, a.g.e., s. 146.

³⁵³ Rajneri Karageorgevitch, a.g.m., s. 199.

³⁵⁴ Özsunay, a.g.m., s. 106.

³⁵⁵ Rajneri Karageorgevitch, a.g.m., s. 200.

³⁵⁶ Petek, a.g.e., s. 167,199; Öztan, a.g.e., s. 184.

³⁵⁷ Baykan, a.g.e., s. 312.

³⁵⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 200.

³⁵⁹ Havutçu, a.g.e., s. 30.

³⁶⁰ Taschner, a.g.m., s. 32.

³⁶¹ Tiftik, a.g.e., s. 59.

riski ister tasarım ayıbı taşıyın, her halde seri olarak üretilirse birçok kişinin kullanımına sunulacağından seri zararlara yol açabilecektir.

Belirtmek gerekir ki, bilim ve tekniğin daha iyi bir ürün geliştirilmesine imkân sağlaması dolayısıyla önceki ürünün güvensiz kabul edilmiyor olması ile bilim ve tekniğin gelişmesi sonucu bir ürünün güvensiz olduğunun ortaya çıkması birbirine karıştırılmaması gereken iki ayrı husustur.³⁶² Bilim ve tekniğin gelişmesi sonucu bir ürünün güvensiz olduğunun ortaya çıktığı hallerde, ürün piyasaya sürülürken ayıplı olmasına rağmen bu ayıbın farkedilmesi piyasaya sürülme zamanında mümkün değildir. Bir ürünün yalnızca sonradan daha iyi bir ürünün piyasaya sürülmüş olması sebebiyle ayıplı sayılmayacağı ise 85/374 sayılı AB Direktifi m. 6 f. 2’de düzenlenmiştir. Gerçekten de bilim ve teknoloji sürekli ilerleme kat ettiğinden, bir ürünün piyasaya sürülmesinden sonraki süreçte o ürün geliştirilmekte ve piyasaya daha iyisi sürülmektedir. Önceki ürüne göre geliştirilmiş ve daha iyi olan ürünlerin piyasaya sürülmesi ise kullanıcıların o ürüne ilişkin olarak güvenlik beklentilerinin artmasına vesile olacaktır. Bununla beraber bir ürünün haklı güvenlik beklentilerini sağlayıp sağlamadığı bakımından o ürünün piyasaya sürüldüğü tarih esas alınacağından, sonradan piyasaya sürülen ürünün daha yüksek güvenlik sunuyor olması, diğer bir ifadeyle bilimsel ve teknolojik gelişmelerin önceki üründen daha güvenli bir ürün üretilmesine izin vermesi, piyasaya sürüldüğünde haklı güvenlik beklentilerini karşılayan ürünün ayıplı hale gelmesi sonucunu doğurmayacaktır.³⁶³

Ayrıca belirtmek gerekir ki 85/374 sayılı AB Direktifi’nde ürün gözleme yükümlülüğü öngörülmemiş olup, üye ülkelerin ürün gözleme yükümlülüğünü iç hukuklarında öngörmeleri ise mümkündür.³⁶⁴ Ürün gözleme yükümlülüğü³⁶⁵ ile ifade edilmek istenen, üreticinin ürünü piyasaya sürüldükten sonraki süreçte ürün ile ilgisini kesmeyerek onu izlemesidir.³⁶⁶ Bu konuda üreticinin ulaşılan bilimsel ve teknik seviyeyi takip ederek güncel üretim sürecini buna uygun sürdürme yükümlülüğü aktif ürün gözleme yükümlülüğünü, önceden piyasaya sürmüş

³⁶² Dinç, a.g.e., s. 122.

³⁶³ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 105.

³⁶⁴ Havutçu, a.g.e., s. 80,81.

³⁶⁵ Ürün takip yükümü olarak da ifade edilmektedir. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 149.

³⁶⁶ Günergök, a.g.m., s. 317,318.

bulunduğu ürünleri izleyerek gerekli olduğu takdirde tehlikenin önlenmesine yönelik önlemleri alması ise pasif ürün gözleme yükümlülüğünü ifade etmektedir.³⁶⁷ Buna göre ürünün piyasaya sürülmesinden daha sonra ortaya çıkan tehlikelerin üretici tarafından belirlenmesi durumunda gerekirse ürünler toplatılmalı yahut gerekli uyarılar yapılmalıdır, aksi takdirde üreticinin sorumluluğu gündeme gelebilecektir.³⁶⁸ Ayrıca üretici bu yükümlülüğüne uyarak ürününün kullanım amacı dışında kullanılması halinde bu halleri de tespit edebilmiş olacaktır.³⁶⁹

Genel Ürün Güvenliği Hakkındaki 2001/95/AT sayılı Direktif m. 5’de ve keza 4703 Kanun m. 5 f. 7’de ise üreticilere ürün gözleme yükümlülüğü getirilmişse de söz konusu Direktif ve 4703 sayılı Kanun, üreticilerin ayıplı malın sebep olduğu zararların tazminini düzenlememiştir. 12 Mart 2021 tarihinde yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı ÜGTDK’da ise konuya m. 7’de yer verilmiş olup burada yer alan ilgili yükümlülükleri ihlal edenlere Kanun’un 20. maddesi ile idari para cezası getirilmiştir.

1.1.2.4. Yanlış ve eksik bilgilendirmeden kaynaklanan ayıplar

Bu ayıplara *talimat ayıpları*³⁷⁰ yahut *uyarma hataları*³⁷¹ veya *yönerge hataları*³⁷² da denilmektedir. Talimat ayıplarında doğrudan doğruya malın kendisinde bir ayıp söz konusu olmamasına rağmen tehlike, malı kullanacak olanın yeteri kadar aydınlatılmamış olmasından kaynaklıdır.³⁷³ Dolayısıyla bu tür ayıplar hiç yahut da yeterli bilgilendirmenin yapılmadığı hallerde gündeme gelen ayıplardır.

Görüldüğü üzere bir mal olması gerektiği gibi tasarlanmış ve bu tasarımına uygun şekilde, öngörüldüğü şekilde üretilmiş olsa dahi söz konusu ürünün zarar doğurabilmesi mümkün ise ve bu konuda yeterli bilgilendirme yapılmamış ise yine bir ayıp söz konusudur. Dolayısıyla da ürünün zarar doğurabilmesinin mümkün

³⁶⁷ Günergök, a.g.m., s. 318.

³⁶⁸ Özel, a.g.e., s. 147.

³⁶⁹ Kırca, a.g.e., s. 149.

³⁷⁰ Petek, a.g.e., s. 176; Aydos, a.g.e., s. 168.

³⁷¹ Baykan, a.g.e., s. 312; Kırca, a.g.e., s. 151.

³⁷² Özel, a.g.e., s. 146.

³⁷³ Baysal, a.g.e., s. 269; Tiryaki, Hizmet, s. 81.

olduğu hallerde üreticinin malın nasıl kullanılacağı hususunda açıklama ve ikaz yükümlülüğü³⁷⁴ bulunur.³⁷⁵ Örneğin nemlendirici bir kremin yüze sürülmemesi gerekiyorsa, elektronik bir cihazın yarım saatten uzun süre kullanılmaması gerekiyorsa, bir maddenin kolayca alev alabilmesi mümkün ise yahut asla solunmaması gerekiyorsa, bir ilacın kullanımının haftada dört dozu aşmaması gerekiyorsa bu tarz durumlarda ürünün gerekli bilgilendirmeyi içermemesi halinde talimat ayıbı söz konusu olacaktır. Ayrıca yapılan ikazların malı kullanan kişi tarafından kolaylıkla anlaşılabilmesi gerekir.³⁷⁶ Görüldüğü üzere üretilen ürüne tasarım yahut imalat aşamasında bir ayıp yüklenmemiş olmasına rağmen, o ürünün zarar doğurabilecek yönleri bakımından gerekli ve yeterli uyarıda bulunulmadığı için toplumdaki kimseler o üründen zarar görebilme riski altında bulunmakta ve dolayısıyla da söz konusu ürünün haklı güvenlik beklentilerini sağlamadığı, talimat ayıbı taşıdığından söz edilmektedir. Bununla beraber herkes tarafından bilinen hususlar bakımından üreticinin bilgilendirme yapması gerekmez.³⁷⁷ Dolayısıyla bir testerenin, baltanın kesici olabileceği, yahut iğnenin batabileceği, bir çakmağın ateş yakabileceği gibi hususlarda üreticinin bu konuda bilgilendirme yapması gerekmeyecektir.

Belirtmek gerekir ki, talimat ayıpları ürününü sunumu ile ilgilidir.³⁷⁸ Direktif m. 6 f. 1 (a) bendi uyarınca ürünün sunumunun üründen beklenen haklı güvenliğin değerlendirilmesinde dikkate alınacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla ürünün tanıtımı, güvenlik eksikliğinin belirlenmesinde bir kriter olduğundan, ürünündeki ayıbın bilgilendirme eksikliğinden kaynaklandığını ispatlamak da güçlük arz etmeyecektir.³⁷⁹ Nitekim ürünün sunumu, o ürün ile ilgili bilgilerin her türlü faaliyet

³⁷⁴ ÜGTDK m. 7 f. 1 (g) bendi uyarınca imalatçının, ürünün taşıyabileceği risklere karşı gereken önlemleri alması gerektiği ve bu risklerden sakınabilmeleri için de nihai kullanıcılara bu hususta gerekli bilgileri sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Keza aynı maddenin (ğ) bendinde imalatçının, ürünün veya ambalajının üzerinde yahut da ürüne eşlik eden belgelerde yer alan ürünün taşıyabileceği risklerden sakınılması için gerekli bilgiler ile montaj, kullanım ve bakım talimatları ile güvenlik kurallarının Türkçe olmasını temin edeceği belirtilmiştir.

³⁷⁵ Kırca, a.g.e., s. 151.

³⁷⁶ Öztan, a.g.e., s. 152.

³⁷⁷ Öztan, a.g.e., s. 184.

³⁷⁸ Aydos, a.g.e., s. 168.

³⁷⁹ Dinç, a.g.e., s. 121.

aracılığıyla topluma, kamuya sunulması olduğundan bu bilgilerin bir değerlendirmeye tabi tutulması sonucunda söz konusu ürünün kullanıcısının yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediği, gerekli uyarılarda bulunulup bulunulmadığı tespit edilebilecektir. Bu bakımdan zarar görenler, yanlış veya eksik bilgilendirmeye dayalı ayıplar sebebiyle zararların tazmini için üreticiyi dava ettiklerinde, iddialarını örneğin ürünün kullanım kılavuzunda yeterli bilgilendirme, uyarı veya talimatın olmadığını göstererek ispatlayabilirler.³⁸⁰

Dikkat edilmesi gereken diğer husus ise, ürün üzerine çok genel bir uyarı konulmasının üreticileri sorumluluktan kurtarmayacak olduğu; bunun yanı sıra üreticinin ürün ile ilgili ilettiği bilgilerin sorumsuzluk kaydı gibi işlev göremeyecek olduğudur ki aksi durum 85/374 sayılı AB Direktifi m. 12'nin ihlali anlamına gelecektir.³⁸¹

1.2. Zarar

85/374 sayılı AB Direktifi'nin ilk maddesi uyarınca üretici, ürünündeki ayıp dolayısıyla ortaya çıkacak zararlardan dolayı sorumlu tutulmuştur. Direktif'in 9. maddesinde ise, 1. maddenin amacı doğrultusunda zarar ile neyin ifade edildiği belirtilmiştir. Buna göre Direktif m. 9 uyarınca zarar ile ifade edilen, ölüm veya yaralanmaların neden olduğu zarar ile; genellikle özel kullanım yahut da tüketime yönelik türden olmak ve ayrıca zarar gören tarafından temel olarak özel kullanım yahut tüketim amacıyla kullanılmış olmak koşuluyla, ayıplı ürünün kendisi dışındaki herhangi bir maldaki alt eşiği 500 Euro olan³⁸² hasar ya da zayıttır.

Görüldüğü üzere söz konusu 9. maddede, hem kişiye yönelik zararlar hem de mala yönelik zararlar ele alınmıştır. Ölüm ve yaralanma vakıalarında tazminat tipik olarak tıbbi harcamalar, uzun süreli bakım maliyetleri, rehabilitasyon ve gelir kaybı gibi

³⁸⁰ Akçura Karaman, a.g.e., s. 204,205

³⁸¹ Akçura Karaman, a.g.e., s. 207.

³⁸² Bu alt eşik sayesinde Direktif çok sayıda dava açılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 9.

doğrudan sonuçları kapsar.³⁸³ Bununla birlikte mala yönelik zararların Direktif uyarınca zarar kapsamında kabul edilebilmesi birtakım koşullara bağlanmıştır.

Direktif uyarınca mala yönelik zararın söz konusu olması için ilk koşul, hasar yahut zayırlığın ayıplı ürünün kendisi dışındaki bir üründe meydana gelmesidir. Buradan çıkan sonuç, ayıplı ürünün kendisinde oluşan değer eksilmelerinin tazmininin bu Direktif kapsamında üreticiden talep edilemeyeceğidir.³⁸⁴ Zira ayıplı ürünün kendisinde meydana gelen değer eksilmelerinin tazmininin ayıba karşı tekeffül hükümleri ile çözümlenebileceği³⁸⁵ kabul edilmektedir.³⁸⁶ Bunun yanı sıra ayıplı ürünün kullanılamamış olmasından kaynaklı kayıplar da Direktif kapsamında üreticinin sorumluluğuna dahil değildir.³⁸⁷

Mala yönelik zararlar bakımından bir diğer koşul ise, hasar gören yahut zayı olan malın genellikle özel kullanım yahut tüketime yönelik türden olması ve ayrıca zarar gören tarafından da temel olarak³⁸⁸ özel kullanım yahut tüketim amacıyla kullanılmış olmasıdır.³⁸⁹ Bu bakımdan Direktif uyarınca hasar gören veya zıya uğrayan eşyanın niteliği bakımından hem objektif hem de sübjektif olmak üzere iki ölçüt belirlenmiş olup objektif ölçüt uyarınca genel olarak malın hangi amaç doğrultusunda kullanıldığı yahut tüketildiği esas alınacak; sübjektif ölçüt uyarınca ise zarar gören

³⁸³ Reimann, a.g.m., s. 783.

³⁸⁴ Atamer, a.g.m., s. 79; Kulaklı, a.g.e., s. 21.

³⁸⁵ Ürün bir bütün olarak temin edildiği sırada bazı parçaları ayıplı ise, bu ayıpların ürünün bütününde hasara veya zıya yol açması sebebiyle üretici Direktif uyarınca sorumlu olmamalıdır. Ancak ürün bir bütün olarak temin edildikten sonra ürünün bütününe oluşturan bazı parçalarının değiştirilmesi, yenilenmesi gibi durumlar söz konusu ise ve bu parçalar üründe hasar veya zıya yol açmışsa, bu halde o parçanın üreticisi bu zararlardan Direktif uyarınca sorumlu olmalıdır, zira bu halde söz konusu zararlar bakımından ürünün bütün olarak temin edildiği kişiye karşı ayıba karşı tekeffül hükümleri uyarınca başvurma imkânı bulunmamaktadır. Bkz. Havutçu, a.g.e., s. 86.

³⁸⁶ Tarman, İmalatçı, s. 317; Özel, a.g.e., s. 137,138.

³⁸⁷ Akçura Karaman, a.g.e., s. 250,251.

³⁸⁸ Madde metninde *temel olarak* ifadesi yer aldığından, karma kullanımlar bakımından malın ağırlıklı kullanım amacı dikkate alınmaktadır. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 248. Ağırlıklı yahut ilk plandaki kullanıma bakılacaktır. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 159.

³⁸⁹ ABAD, 04.6.2009 tarihli C-285/08 sayılı kararında 85/374 sayılı Konsey Direktifi'nin, bir kişinin profesyonel kullanımına yönelik olan ve bu şekilde kullanılan bir malın hasar görmesi veya zayı olması halinde bu zararın tazminine yönelik iç hukukun yorumlanmasını veya yerleşik yerel içtihatların uygulanmasını engellemeyeceğini belirtmiştir. Bkz. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=74809&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2662939#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

tarafından malın fiilen nasıl kullanıldığına bakılacak ve her iki ölçütten yola çıkılarak tespit edilen unsurlar bir arada bulunacaktır.³⁹⁰ Dolayısıyla da zarara uğrayan her eşyanın Direktif uyarınca üreticinin sorumluluğuna yol açması söz konusu değildir, zarara uğrayan eşyanın kullanım ve tahsis amacına bakılmalıdır.³⁹¹ Bu bakımdan genellikle özel kullanım yahut tüketime yönelik olmayan bir mal, temel olarak kişisel olarak kullanılmış yahut tüketilmiş olursa; yahut da genellikle özel kullanım veya tüketime yönelik olan bir mal özel, kişisel olmayan şekilde kullanılmış³⁹² yahut tüketilmiş olursa, bu mala gelen zararların Direktif kapsamında tazmini mümkün olmayacaktır.³⁹³ Dolayısıyla iş hayatı ve profesyonel alanda kullanılan ürünlere gelen zararlar Direktif'in kapsamına alınmamıştır.³⁹⁴ Örneğin bir diş hekiminin muayenehanesindeki tıbbi ekipmanların, bir şantiyede yer alan inşaat ile ilgili makine ve malzemelerin, bir fabrikadaki otomasyon sistemlerinin, bir otelin mutfağındaki ekipmanların zarara uğraması halinde bu zararların Direktif kapsamında tazmini mümkün değildir. Ayrıca özel kullanımdaki malların zarar görenin mülkiyetinde bulunması koşulu aranmamış olup, zilyetlikte bulunan mallar bakımından da sorumluluk söz konusudur.³⁹⁵ Bundan başka, ayıplı ürünün kendisi dışında hasar gören yahut zayi olan mal dolayısıyla yoksun kalınan kazançların da Direktif uyarınca üreticinin sorumluluğuna dahil olmadığı, zira gelir getirici bir faaliyete tahsis edilmiş eşyanın hasar görmesi yahut zayi olması halinde bu tür zararların Direktif kapsamı dışında olduğu belirtilmektedir.³⁹⁶

Gerçekten de hukuksal sistemlerin genel olarak yalnızca tüketicinin korunup korunmaması bakımından üç farklı yaklaşım üzerine kurulu olduğu, nitekim bazı ülkelerde tüketici olup olmadığı ile ilgilenmeksizin herkesin ticari yahut tüketim mallarına gelen zararlar bakımından davacı olabileceği, bazı ülkelerde ürün

³⁹⁰ Kırca, a.g.e., s. 158,159.

³⁹¹ Havutçu, a.g.e., s. 84.

³⁹² İş yerinde bulunan eşyaların Direktif kapsamına alınıp alınmayacağı hakkındaki açıklamaları için bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s.246,247,314,315,316.

³⁹³ Davaların reddedilme nedenlerinin %7'sini zarar görenin ürünü temel olarak özel kullanım yahut tüketim amacıyla kullanmamış olması teşkil etmektedir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 28.

³⁹⁴ Liivak, a.g.m., s. 179.

³⁹⁵ Kırca, a.g.e., s. 158; Liivak, a.g.m., s. 179.

³⁹⁶ Havutçu, a.g.e., s. 88.

sorumluluğu rejiminin yalnızca tüketicileri koruma altına aldığı ve bazen de 85/374 sayılı Direktif'te olduğu gibi ölüm ve yaralanmalar bakımından koruma sağlansa da yalnızca tüketim mallarına gelen zararların koruma kapsamına alındığı ifade edilmiştir.³⁹⁷

Mala yönelik zararlar bakımından getirilen bir diğer bir koşul ise 500 Euro'luk alt eşik³⁹⁸, diğer bir ifade ile maldaki hasar veya zayıtın parasal karşılığının 500 Euro'dan fazla olmasıdır.³⁹⁹ Dolayısıyla 500 Euro'ya kadar olan zararlar Direktif kapsamında üreticiden talep edilemeyecek olup⁴⁰⁰, zarar gören üzerinde bırakılmıştır. Bununla beraber, yalnızca 500 Euro'nun üzerinde olan zararların mı tazmin edileceği, yoksa 500 Euro'yu geçmek şartıyla bütün zararların mı tazmin edileceği hususunun belirgin olmadığı ifade edilmektedir.⁴⁰¹ Dikkat etmek gerekir ki, kişiye

³⁹⁷ Reimann, a.g.m., s. 763.

³⁹⁸ ABAD, 25.4.2002 tarihli C-154/00 sayılı kararında, 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nin 9. maddesinin (b) bendinde yer alan 500 Euro'luk alt eşik mevzuatında öngörmeyen Yunanistan'ı haksız bulmuştur. Bkz. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=47302&pagenum=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2655331#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

³⁹⁹ ABAD, 25.4.2002 tarihli C-52/00 sayılı kararında, Fransız Medeni Kanunu'nun 1386-2. maddesinin 500 Euro'nun altındaki zararları da kapsamı nedeniyle Fransa'nın 85/374 sayılı Konsey Direktifi m. 9 (b) bendine uygun olmayan uygulamasını haksız bulmuştur. Bkz. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=47307&pagenum=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5416306#ctx1> [Erişim 29.03.2020]; Nitekim Komisyon, üye devletlerin Direktif'i iç hukuka aktarmalarını izlemekte, bu bağlamda, raporlama döneminde Direktif'in yanlış bir şekilde iç hukuka aktarıldığı için ihlal işlemlerinin başlatıldığı, bunlardan birinin maddi zarar eşiklerinin 500 Euro'dan düşük olması olduğu ifade edilmiş ve C-52/00 davası buna örnek gösterilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 11.

⁴⁰⁰ 7.5.2018 tarihli Komisyon Çalışma Dokümanı'nda, tüketici örgütlerinin daha fazla koruma talep ettiği ve bunun 500 Euro'luk eşik kaldırılması anlamına geldiği, öte yandan üreticiler ve sigortacılar tarafından ileri sürülen argümanların ise ispat yükü yahut mal zararı eşik üzerindeki kuralların gevşetilmesi halinde ufak çaplı zararlar için daha fazla dava açılması riskine odaklandığı belirtilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 4.

⁴⁰¹ Laurie McCutcheon Mathewson, "Harmonization of Product Liability Laws in the European Community: A Comparative Analysis of the Approaches of the Federal Republic of Germany and the United Kingdom," *Law and Policy in International Business*, C. 24, S. 4 (1993), s. 1292, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020]; Hondius, a.g.m., s. 40. Taschner, zararın 500 Euro'yu aştığı durumlarda üreticinin yalnızca aşan kısmı ödeyeceğini belirtmiştir. Bkz. Taschner, a.g.m., s. 31; Aynı doğrultuda bkz. Erlüle, Yapımcı, s. 326; Keza yalnızca Birleşik Krallık ve Hollanda'nın bunu eşik geçmek şartıyla bütün zararların tazmin edileceği şeklinde okudukları, diğer üye devletlerin ise zararın eşik aştığı durumlarda söz konusu eşik indirim sağladıkları ifade edilmiştir. Bkz. Reimann, a.g.m., s. 785.

ilişkin zararlar bakımından ise Direktif'te herhangi bir alt eşik öngörülmemiştir. Dolayısıyla üründeki ayıbın ölüm veya cismani bir zarara sebebiyet verdiği durumlarda, zarar görenin zararı 500 Euro'dan az dahi olsa üreticiden tazmin edilmesi mümkündür.

Görüldüğü üzere üründeki ayıp, Direktif'te öngörüldüğü şekilde bir zarara sebep olursa, üretici bu zararlardan sorumlu olacaktır. Ölüm veya yaralanmaların sebep olduğu zararların tazmini bakımından herhangi bir koşul öngörülmemişken, mala yönelik zararların tazmin edilmesi ise birtakım koşullara bağlanmıştır. Ayrıca dikkat etmek gerekir ki Direktif m. 9'da mala yönelik zararlar bakımından yer alan koşullar, ayıplı ürün dolayısıyla hasar gören yahut zayi olan mal ile ilgili olup, zararın doğmasına sebebiyet veren ayıplı ürünün kendisine ilişkin değildir.

Bir diğer husus, Direktif m. 9 uyarınca bu maddenin maddi olmayan zararlara ilişkin iç hukukta öngörülen hükümlere halel getirmeyeceğidir. Dolayısıyla manevi zararlar Direktif kapsamına alınmamıştır. Bu zararlar bakımından her üye devletin kendi ulusal mevzuat hükümleri uygulanacaktır. Bunun yanı sıra Direktif m. 14 uyarınca bu Direktif nükleer kazalardan kaynaklı olan ve üye devletler tarafından onaylanmış bulunan uluslararası sözleşmelerin kapsamına giren yaralanma yahut zarar durumunda da uygulanmayacaktır.

1.3. İlliyet Bağı

Direktif m. 4 uyarınca zarar görenin ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispat etmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. AB Komisyonu'nun 2018 yılında sunduğu raporda zararların tazmini için en zor basamak taşının, zarar görenin üründeki ayıp ile zarar arasındaki nedensellik bağıını ispatlaması⁴⁰² olduğu ifade edilmiştir.⁴⁰³ Söz konusu raporda Direktif'in zarar görenler ile üreticilerin çıkarları

⁴⁰² Bir araştırmaya göre ayıplı ürünler ile ilgili iddiaların reddedilmesinin en sık nedenlerinin ispat yükü ile ilişkili olduğu ve nitekim vakıaların %32'sinin ayıp ispatlanamadığı için ve %21'inin de illiyet bağı ispatlanamadığı için reddedildiği, böylelikle reddedilen davaların %53'ünü ispat yükünün ilgilendirdiği ifade edilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 27.

⁴⁰³ COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 5. Konuyla ilgili olarak COM(2000) 893 final raporda, İsveç'te özellikle teknik açıdan karmaşık davalarda ispat yükünün mahkemelerce

arasında bir denge kurmakla ilgili olduğu⁴⁰⁴, bu bakımdan yüklerin doğrudan bir değiş tokuş halinde bulunduğu, nitekim üreticiler için kusursuz sorumluluk öngörülmesi karşısında tüketicilerin de ispat yükümlülüğü bulunduğu belirtilmiştir.⁴⁰⁵ Diğer bir ifadeyle Direktif, tüketiciler ve üreticiler arasında adil bir risk dengesi sağlayarak, tüketicilerin menfaatlerini üreticilerin menfaatleri ile, özellikle malların serbest dolaşımı ve adil bir rekabet için tek pazar politikaları doğrultusunda uzlaştırmayı amaçlamaktadır.⁴⁰⁶

Direktif'te illiyetin belirlenmesi bakımından kriterlere yer verilmediği ve illiyet bağı kesen sebepler ayrıca belirtilmediğinden, illiyet bağı her üye ülkenin kendi illiyet bağı teorileri kapsamında belirlenecek ve kusursuz sorumluluk bakımından illiyeti kesen sebepler, diğer bir ifadeyle mücbir sebep, zarar görenin kusuru ve üçüncü kişinin kusurunun üründeki ayıp ile zarar arasındaki illiyeti keseceğini kabul etmek gerekecektir.⁴⁰⁷

kolaylaştırıldığı, Finlandiya'da hâkimin üründeki ayıbın veya nedensellik ilişkisinin tespit edilmesinin zorluğunu göz önünde bulundurduğu, Almanya'da çoğu davada olayların normal seyrinde zararın meydana geldiği prima facie ispat temelinde nedenselliğin kurulduğu, İspanya'da yargıçların kararlarını varsayımlara dayandığı zira ürün kaybolduğunda -örneğin patlayan bir şişe - ayıbın kaynağını bulmanın zor olduğu, Hollanda'daki hâkimlerin istisnai durumlarda ispat yükünü kaldırma gücünü kullandığı, Danimarka'da ispat gerekliliklerinin davaya göre değiştiği ve bunun hâkim tarafından kararlaştırıldığı nitekim tüketicilerin kanıt sunamadıkları ve mahkemenin üreticiden çürütücü kanıtlar sunmasını istediği birkaç kararın bulunduğu, Fransa ve Belçika'daki yasal uygulamalara göre bir ürünün ayıplı olduğunun herhangi bir şekilde, kanıt veya olasılıkla ispatlanabildiği ve hâkimin nedensellik çıkarımında bulunabileceği, Birleşik Krallık'ta zarar, ayıp ve nedensellik konularına basit olasılık dengesi testi - *en az %51* - uygulandığı belirtilmiştir. Bkz. COM (2000) 893 final, 31.1.2001, s. 14,15, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52000DC0893&from=EN> [Erişim 29.03.2020].

⁴⁰⁴ Bununla beraber çoğu tüketici derneği Direktif ile üreticinin çıkarlarının tüketicilerin çıkarlarından daha iyi korunduğunu ve tüketiciler bakımından Direktif'in tam olarak etkili olmadığını düşünmektedir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 31.

⁴⁰⁵ COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 6.

⁴⁰⁶ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 5.

⁴⁰⁷ Akçura Karaman, a.g.e., s. 271,272.

2. 7223 SAYILI ÜGTDK BAKIMINDAN

2.1. Ürünün Uygunsuz Olması

ÜGTDK m. 6 f. 2 uyarınca imalatçı yahut da ithalatçının sorumlu tutulabilmesinin ancak zarar gören tarafından uğranılan zararın ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki illiyet bağının ispatı ile mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bu bakımdan imalatçının ÜGTDK kapsamında sorumlu tutulabilmesi için üründe uygunsuzluk bulunmalıdır. Uygunsuzluk ise ÜGTDK m. 3 f. 1 (r) bendi uyarınca tanımlanmış olup buna göre uygunsuzluk ile ifade edilen, ürünün ilgili teknik düzenlemesine yahut genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmamasıdır. Dolayısıyla bir ürünün uygunsuz olmaması için o ürünün varsa teknik düzenlemesine ve ayrıca genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması gerekir, aksi takdirde o üründe uygunsuzluk bulunduğu sonucuna varılacaktır. Madde metninde veya denildiğinden hem teknik düzenlemeye hem de genel ürün güvenliği mevzuatına uyulması zorunludur. Keza imalatçı, ÜGTDK m. 7 f. 1 (a) bendi uyarınca da piyasaya yalnızca teknik düzenlemesine uygun ürünleri, eğer teknik düzenleme bulunmuyor yahut da insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin hüküm içermiyorsa da genel ürün güvenliği mevzuatına uygun ürünleri piyasaya sürebilir. Ayrıca ÜGTDK m. 4 f. 1 hükmü de ürünlerin teknik düzenlemesine uygun olmak mecburiyetinde olduğunu öngörmüştür. Dolayısıyla esas itibarıyla kanun koyucu imalatçıya güvenli olmayan ürün üretmeme, başkalarının zarar görmesine engel olma konusunda bir davranış yükümlülüğü getirmektedir. İmalatçı bu davranış yükümlülüğünü ihlal eder ve piyasaya güvenli olmayan bir ürün sürer ise bu davranışı hukuka aykırı kabul edilecektir.

Teknik düzenleme ÜGTDK m. 3 f. 1 (n) bendi uyarınca tanımlanmıştır. Buna göre teknik düzenleme; idari hükümler de dâhil olmak üzere, ürünün niteliğini veya işleme yahut üretim yöntemlerini veyahut bunlara dair olan terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme veya uygunluk değerlendirme işlemlerini tek tek yahut da birkaçını ele almak suretiyle belirleyen uyulması mecburi olan mevzuatı ifade etmektedir. Madde gerekçesinde de teknik düzenlemelerin uyulması zorunlu düzenleyici işlemler olduğu ve yönetmelik, kararname, tebliğ, genelge, talimat ve benzeri biçimde olabildiği belirtilmiştir. Bunun yanı sıra ÜGTDK m. 5 f. 2 uyarınca,

teknik düzenlemenin insan sağığı ve güvenliğıne dair olan hükümlerine uygun olan ürünün, aksi ispatlanıncaya kadar güvenli olduğunun kabul edileceğı belirtilmiştir. Dolayısıyla da teknik düzenlemenin insan sağığı ve güvenliğı ile ilgili hükümlerine uygunluk, ürünün güvenli olduğu yönünde bir karine teşkil etmektedir.⁴⁰⁸ Maddenin üçüncü fıkrasında ise teknik düzenlemenin bulunmaması halinde yahut da bir teknik düzenleme bulunmakla beraber söz konusu teknik düzenlemede insan sağığı ve güvenliğı ile ilgili hüküm yer almaması halinde, söz konusu ürünün güvenli olup olmadığı incelemesinin genel ürün güvenliğı mevzuatına göre yapılacağı belirtilmiştir.

ÜGTDK m. 5 ürün güvenliğı başlığını taşımakta olup ÜGTDK m. 5 f. 1 uyarınca ürün, güvenli⁴⁰⁹ olmak zorundadır. Güvenli ürün ise ÜGTDK m. 3 f. 1 (e) bendi uyarınca tanımlanmış olup buna göre güvenli ürün; kullanım süresi, hizmete sunumu, kurulması, kullanılması, bakım ve gözetimine ilişkin talimatlara uygun bir şekilde ve normal kullanım koşullarında kullanıldığı takdirde risk barındırmayan yahut yalnızca ürünün kullanımına özgü olmak üzere asgari risk barındıran ve de insan sağığı ve güvenliğı bakımından gerekli seviyede koruma sağılayan ürünü ifade etmektedir. Dolayısıyla esas itibarıyla bir ürünün güvenli olabilmesi için iki hususun bir arada bulunması gerekir. Bu hususlarda ilki, ürünün maddede sayılan hususlara ilişkin talimatlara uygun ve normal kullanım koşullarında kullanılması halinde risk içermemesi yahut da yalnızca ürünün kullanımına özgü olmak üzere asgari risk içermesidir. Normal kullanım koşulları ile anlatılmak istenen hem üreticinin ürünü için öngördüğü kullanım şekilleri, hem de o ürünün sosyal çevrelerce makul biçimde öngörülebilir kullanım şekilleridir.⁴¹⁰ Ürünün güvenli kabul edilmesi için aranan diğer husus ise söz konusu ürünün insan sağığı ve güvenliğı bakımından gerekli seviyede koruma sağılamasıdır. Dolayısıyla belirtilen bu hususlar bakımından bir değerlendirme yapılarak ürünün güvenli olup olmadığı tespit edilecektir. Belirtmek gerekir ki ürünün güvenli olup olmadığının tespitinde üreticinin objektif özeni

⁴⁰⁸ Bu husus madde gerekçesinde de açıkça belirtilmiştir.

⁴⁰⁹ Madde gerekçesinde ürünün güvenli olmasının, onun insan sağığı ve güvenliğı bakımından yüksek koruma sağılayan, diğer bir ifadeyle ciddi bir risk yahut da tehlike arz etmeyen ürün olduğu ifade edilmiştir.

⁴¹⁰ Akçura Karaman, a.g.e., s. 212.

göstermiş olmasının bir rolü yoktur. Zira 7223 sayılı ÜGTDK uyarınca imalatçılara kusursuz sorumluluk getirilmiş, m. 6 f. 2 uyarınca imalatçı yahut da ithalatçının sorumlu tutulabilmesinin ancak zarar gören tarafından uğranılan zararın ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki illiyet bağının ispatı ile mümkün olabileceği belirtilmiştir. Gerçekten de bir kanun yahut kanun hükmünün sorumluluk sebebi olması mümkün olup, bu hallerde zararın kusurlu davranışın bir sonucu olması yahut da sözleşmeden doğmuş olması aranmaz.⁴¹¹ Kusursuz sorumluluk da sorumluluk sebebinin kanun yahut kanun hükmü olduğu hallerden biridir.⁴¹² Kanun uyarınca sorumluluğu kuran olguların belirlendiği hallerde bu olguların mevcut olması söz konusu hükme bağlanan yaptırımın uygulanması sonucunu doğurur.⁴¹³ Nitekim 7223 sayılı ÜGTDK m. 6 f. 1 uyarınca, bir ürünün bir kişiye yahut mala zarar vermesi halinde bu ürünün imalatçısı yahut ithalatçısının zararı gidermekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Sorumluluğun kusursuz sorumluluk olduğu yönünde ayrıca bir ifadenin bulunmuyor olması bu sorumluluğun kusursuz sorumluluk olduğunu kabule engel değildir. Diğer bir ifadeyle kusursuz sorumluluğun bulunduğu söz etmek için, Kanun'da mutlaka kusursuz sorumluluk ifadesinin yer alması şart değildir.⁴¹⁴ Görüldüğü üzere üreticilerin kusuru olmasa dahi sorumlu tutulması gerektiği yönündeki modern eğilimin bir gereği olarak üreticilerin kusursuz sorumluluğu 7223 sayılı ÜGTDK ile öngörülmüştür. Gerçekten de ürün sorumluluğunu haksız fiil sorumluluğundan ayıran en önemli unsurun ürün sorumluluğunda kusurun aranmaması olduğu ifade edilmektedir.⁴¹⁵

Güvenli ürünü tanımlayan ÜGTDK m. 3 f. 1 (e) bendi ile esas itibarıyla 4703 sayılı Kanun m. 3 (e) bendindekine benzer bir tanım getirilmiştir. Nitekim 4703 sayılı Kanun m. 3 (e) bendi uyarınca da kullanım süresi içerisinde, normal kullanım şartlarında risk taşımayan yahut da kabul edilebilir ölçülerde risk taşıyan ve temel gerekler bakımından azamî ölçüde koruma sağlayan ürünün güvenli ürün olduğu belirtilmiştir.

⁴¹¹ Eren, Genel, s. 492.

⁴¹² Eren, Genel, s. 493.

⁴¹³ Ünlütepe, a.g.e., s. 126.

⁴¹⁴ Kırca, a.g.e., s. 94.

⁴¹⁵ Kırca, a.g.e., s. 109.

Özetle, 12 Mart 2021 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecek olan ÜGTDK uyarınca imalatçıların ürün sorumluluğu tazminatı yükümlüsü olabilmeleri bakımından üründe uygunsuzluk bulunması koşulu aranmıştır. Buradaki uygunsuzluk ise ürünün varsa teknik düzenlemesine veya genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olmamasını ifade etmektedir. Dolayısıyla üründe uygunsuzluğun bulunmadığından söz edebilmek için hem teknik düzenlemesine hem de genel ürün güvenliği mevzuatına uygun olması gerekir.

2.2. Zarar

Sorumluluk hukukunda tazminat borcunun doğabilmesi için bir zararın söz konusu olması gerekir.⁴¹⁶ Zarar, kişinin malvarlığında iradesi dışında meydana gelen eksilmedir.⁴¹⁷ Malvarlığı ise kişinin para ile ölçülebilen, diğer bir ifade ile ekonomik değeri olan hak ve borçlarının tümüdür.⁴¹⁸ Bir kimsenin malvarlığının zarar verici olay sonucu önceki durumuna göre fiilen azalması fiili zarardır.⁴¹⁹ Bu da malvarlığı aktifinin azalması yahut da pasifinin artması şeklinde gündeme gelebilir.⁴²⁰ Yoksun kalınan kar ise, zarar verici olay gerçekleşmemiş olsaydı malvarlığında meydana gelecek artmayı ifade eder.⁴²¹ Dar anlamda zarar maddi zarar olup, malvarlığında eksilme yani fiili zarar yahut da malvarlığının artmasının önlenmesi yani kazanç kaybı şeklinde ortaya çıkabilir.⁴²² Geniş anlamda zarar ise hem maddi hem de manevi zararı kapsar.⁴²³

⁴¹⁶ Erkan Küçükgüngör, “Bedensel Zararların Türk ve Yabancı Hukuku Yönünden Tazminine İlişkin Esasların Değerlendirilmesi”, *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre Cilt-2* (Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016), s. 293; Baysal, a.g.e., s. 143.

⁴¹⁷ Haluk N. Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12.bs. (İstanbul: Beta, 2012), s. 118; Oğuzman ve Öz, Cilt-2, s. 38; Eren, Genel, s. 522.

⁴¹⁸ M. Kemal Oğuzman ve Nami Barlas, *Medeni Hukuk*, 25.bs. (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019), s. 147; Cansel ve Özel, a.g.e., s. 84; Eren, Genel, s. 521.

⁴¹⁹ Aral, a.g.e., s. 160.

⁴²⁰ Özel, a.g.e., s. 148; Baysal, a.g.e., s. 146.

⁴²¹ Aral, a.g.e., s.160; Eren, Genel, s. 526.

⁴²² Özel, a.g.e., s. 148.

⁴²³ Fulya Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 2.bs. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015) s. 37; Özel, a.g.e., s. 148; Eren, Genel, s. 521.

7223 sayılı ÜGTDK m. 6 f. 1 uyarınca, bir ürünün bir kişiye yahut mala zarar vermesi halinde bu ürünün imalatçısı yahut ithalatçısının zararı gidermekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca maddenin 7. fıkrası ile de diğer kanunlardaki tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümlerin saklı tutulduğu belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere kişinin ihlal edilen değerinin türüne göre zarar sınıflandırmasında yer alan mala yönelik zararlar, kişiye yönelik zararlar ve diğer zararlar, imalatçının sorumluluğu bakımından önem arz eder.⁴²⁴ Nitekim madde metninde bir ürünün kişiye yahut da mala zarar vermesinden söz edilmiştir. Esasında her halde zarara uğrayan kişinin kendisidir, zira zarar malvarlığındaki eksilmeyi ifade etmekte ve yalnızca kişilerin malvarlığı bulunmaktadır.⁴²⁵

Kişiye yönelik zarar, bedensel zararlar⁴²⁶ yani kişinin vücut tamlığı, diğer bir ifadeyle fizik ve ruh bütünlüğü ile hayatına yönelik ihlaller sonucunda malvarlığındaki eksilmedir.⁴²⁷ Burada zarar, ölüm ve yaralanma değil, bunlar dolayısıyla meydana gelen ekonomik sonuçlardır.⁴²⁸ Gerçekten bazı durumlarda şahıs varlığı değerlerinin ihlali maddi zarara yol açar, örneğin kişinin sağlık ve vücut bütünlüğünün ihlal edilmesi sonucu oluşan tedavi masrafı, yahut çalışamadığı için uğradığı gelir kaybı malvarlığında eksilmeye yol açacaktır.

Ayıplı mal dolayısıyla bir kişinin ölmesi yahut bedensel zarar görmesi halinde, diğer bir ifade ile kişiye yönelik zarar bulunması halinde TBK'nın 53. ila 56. maddeleri uygulanacaktır.

Ürünün bir kişinin ölümüne yol açması halinde imalatçının TBK m. 53 gereği özellikle cenaze masrafları, ölümün hemen gerçekleşmemesi halinde tedavi

⁴²⁴ Dinç, a.g.e., s. 132; Nitekim Özsunay da, üreticinin ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararlardan sorumluluğu hakkında AB Hukuku'na uygun şekilde hazırladığını belirttiği ve önerdiği Kanun Tasarısı metninin ilk maddesinde, üreticinin tazmin ile yükümlü olduğu zararlar bakımından kişiye gelen zarar ve şeye gelen zarar şeklinde ayırım yapmıştır. Bkz. Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 225

⁴²⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 223. Sorumluluk hukuku kapsamında yalnızca kişilerin zarar görmesi mümkün olup, mal ise ancak hasar yahut ziyaa uğrar. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 188, dn. 93.

⁴²⁶ Kişinin bedeni ve bu bedeni oluşturan organ ve dokuları kişinin bedensel bütünlüğünü oluşturur. Bkz. Erlüle, Manevi, s. 129; Alerji, yanıklar, organ kaybı gibi durumlara sebebiyet verilmesi bedensel bütünlüğün ihlaline dahildir. Bkz. Öztan, a.g.e., s. 95.

⁴²⁷ Eren, Genel, s. 528; Aral, a.g.e., s. 161.

⁴²⁸ Petek, a.g.e., s. 240.

masrafları ile çalışma gücünün eksilmesi yahut da yitirilmesi sebebiyle uğranılan kayıplar, ve eğer ölenin desteğinden yoksun kalan kimseler var ise de bu sebeple uğradıkları zararları tazmin etme yükümlülüğü vardır. Bunun yanı sıra zarara sebep olan sonuç ile ölüme kadar olan süreçte doğrudan meydana gelen ve doğrudan ölüm ile bağlantısı olan zararların da tazmini gerekir.⁴²⁹

Bedensel zararların kapsamı esas itibarıyla TBK m. 54’de düzenlenmiştir. Bu hüküm hem sözleşmesel sorumluluk hem de sözleşme dışı sorumluluk hallerinde uygulanmaktadır.⁴³⁰ Buna göre özellikle tedavi masrafları, uğranılan kazanç kaybı, çalışma gücünün azalması yahut da yitirilmesi dolayısıyla uğranılan kayıplar ve ayrıca ekonomik geleceğin sarsılması sebebiyle uğranılan kayıplar bedensel zararların kapsamındadır.

Mala yönelik zarar ile ifade edilen ise maddi mallarda meydana gelen hasar yahut zayıat dolayısıyla kişinin malvarlığındaki eksilmedir.⁴³¹ Ayıplı mal dolayısıyla kişinin eşyaları hasar veya zıyaa uğrar ise diğer bir ifade ile mala yönelik zarar gerçekleşirse bu halde bu eşyalardaki değer kaybı tazmin edilebilecektir, ancak burada da 85/374 sayılı AB Direktifi’nde olduğu gibi ürünün doğrudan kendisinde meydana gelen zararlar ürün sorumluluğuna dahil değildir. Nitekim ÜGTDK, imalatçının sorumlu olacağı zararları ürünün bir kişiye yahut mala verdiği zararlar ile sınırlamıştır. Ürünün ayıplı olması sebebiyle kendisinde meydana gelen değer azalmalarının kural olarak sözleşmesel sorumluluk kapsamında çözümlenebileceği ifade edilmektedir.⁴³² Bunun yanı sıra ayıplı ürünü alan kimsenin bu üründen beklediği faydanın gerçekleşmemesi dolayısıyla uğradığı zarar yahut ayıplı malı satan kişilerin ticari itibarının sarsılması şeklinde ortaya çıkan zararların da imalatçının sorumluluğuna dahil olmadığı kabul edilir.⁴³³ Söz konusu zararlar saf ekonomik zararlara örnektir. Zira doğrudan yahut da dolaylı olarak mutlak hak ihlal edilmeksizin kişinin salt ekonomik bir kaybının olduğu hallerde saf ekonomik

⁴²⁹ Kırca, a.g.e., s. 154.

⁴³⁰ Akipek, a.g.m., s. 36.

⁴³¹ Eren, Genel, s. 528.

⁴³² Reimann, a.g.m., s. 785; Öz, a.g.m., s. 179,180.

⁴³³ Öztan, a.g.e., s. 22,23.

zarardan söz edilmekte ve bu zararlar genelde diğer zararlar⁴³⁴ kapsamında ele alınmaktadır.⁴³⁵ Verilen örnekte ürünü alan kimse bu üründen beklediği faydanın gerçekleşmemesi halinde mutlak bir hakkı ihlal edilmeksizin zarar gördüğünden saf ekonomik zararı söz konusudur. Keza ayıplı ürünü satan kişilerin ticari itibarının sarsılması örneğinde ise imalatçının malı ayıplı üretmesi sebebiyle malına, canına yahut bedensel bütünlüğüne zarar verilen kişi esasında malı ondan temin eden kişi olduğundan satıcının mutlak hakkı ihlal edilmeksizin oluşan zararı saf ekonomik zarar kapsamındadır. Saf ekonomik zararların da ürün sorumluluğu hukukunda tazmine konu olmadıkları belirtilmektedir.⁴³⁶ Nitekim ÜGTDK'nın örnek aldığı 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi ile ilgili Komisyon Çalışma Dokümanı'nda Direktif'te öngörülen zarar kavramının, ekonomik zararlar, gizlilik ihlalleri veya çevresel zarar gibi zarar türlerine genişletilmesinin ayrıntılı olarak incelenmesi gereken politik bir seçim olduğu belirtilmiştir.⁴³⁷ Keza ürün sorumluluğu rejimlerinin tipik olarak sadece kişilere ve mülke verilen fiziksel hasarı telafi etmek için tasarlandığı, bu hasarın tetiklemediği ve genel olarak saf ekonomik zarar olarak adlandırılan zararların dışlandığı ve zarar görenin bu tür zararların tazmini için genel olarak özel hukuk ve sözleşmeye dayanması gerektiği ifade edilmektedir.⁴³⁸

Belirtmek gerekir ki kişinin cismani bir zarar yahut da mala yönelik zarar görmesi sebebiyle uğradığı dolaylı zararlar, güvenlik ayıbı taşıyan ürünün piyasaya sürülmesi ile uygun illiyet bağı taşıyorsa üreticinin sorumluluğu kapsamına girmektedir.⁴³⁹ Nitekim Yargıtay da 27.1.1989 tarihli kararında⁴⁴⁰ dolaylı maddi zararların üreticinin

⁴³⁴ Diğer zararlar ise kişiye ve şeye ilişkin zararlar haricinde malvarlığındaki eksilmelerin tümüdür. Bkz. Aral, a.g.e., s. 162; Eren, Genel, s. 528. Kişinin şöhret ve itibarının ihlalinden, maddi olmayan malının ihlalinden doğan zararlar yahut haksız rekabetten doğan zararlar bu zararlara örnektir. Bkz. Eren, Genel, s. 528,529.

⁴³⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 224.

⁴³⁶ Dinç, a.g.e., s. 138.

⁴³⁷ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 55.

⁴³⁸ Reimann, a.g.m., s. 786.

⁴³⁹ Dinç, a.g.e., s. 139.

⁴⁴⁰ Yargıtay 11. HD. 27.01.1989 tarihli E. 1989/216, K. 1989/328 sayılı kararında, üreticinin sorumluluğunda haksız fiil kurallarının uygulanması gerekeceğinden ayıplı ürünün fan bedeli ile bunun değiştirilmesine ilişkin masraflar dışında, bu ürünün patlaması dolayısıyla fabrikada meydana gelen diğer zararlar ve de bu olayla illiyeti ispatlandığı takdirde bundan doğan kazanç kaybının üreticiden istenebileceğine karar vermiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

sorumluluğu kapsamında tazminine karar vermiştir. Görüldüğü üzere ayıplı mal dolayısıyla kişinin sahip olduğu eşyaların hasar görmesi yahut zayi olması halinde bu değer kaybı ve bunun yanı sıra bu yüzden uğranılan dolaylı maddi zararların tazmini mümkündür. Halbuki 85/374 sayılı AB Direktifi bakımından ise hasar gören yahut da zayi olan eşyanın özel kullanım yahut tüketime yönelik olması ve fiilen de özel amaçla kullanılması yahut tüketilmesi gerektiğinden, gelir getirici eşyaların hasar görmesi yahut da zayi olması halinde bu zararların tazmini ve ayıplı ürünün kendisi dışında hasar gören yahut zayi olan mal dolayısıyla yoksun kalınan kazançların Direktif uyarınca tazmini mümkün değildir.⁴⁴¹

Türk Hukukunda kusursuz sorumluluk hallerinde manevi tazminat istenebileceği kabul edilmekte, dolayısıyla da ayıplı mal sebebiyle ölüm yahut da vücut bütünlüğünün ihlali söz konusu olduğunda manevi zarar söz konusu ise⁴⁴² bu zarar da zarar verenin kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın tazmin edilmek durumundadır.⁴⁴³ Bedensel bütünlüğün zedelenmesi dolayısıyla zarar görene ödenebilecek manevi tazminat ile ağır bedensel zarar yahut ölüm dolayısıyla zarar gören yahut ölenin yakınlarına ödenebilecek manevi tazminat, TBK m. 56'da düzenlenmiştir. TBK m. 56 uyarınca bedensel bütünlüğü zedelenen kimseye hâkim somut olayın şartlarını dikkate alarak uygun bir miktar manevi tazminata hükmedebilir. Ağır bedensel zarar yahut da ölümün söz konusu olması halinde zarar gören yahut ölenin yakınları da hâkimin uygun göreceği miktarda manevi tazminat elde edebilirler. Kişilik hakkının zedelenmesi dolayısıyla zarar görene ödenebilecek manevi tazminat ise TBK m. 58'de düzenlenmiştir. Kişilik hakkı zedelenen bu maddeye dayanarak manevi tazminat talep edebilir.

2.3. İlliyet Bağı

ÜGTDK m. 6 f. 2 uyarınca imalatçı yahut da ithalatçının sorumlu tutulabilmesinin, ancak zarar gören tarafından uğranılan zararın ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki illiyet bağının ispatı ile mümkün olabileceği belirtilmiştir.

⁴⁴¹ Havutçu, a.g.e., s. 88.

⁴⁴² Gerçekten de bedensel bütünlüğün ihlali kişilerde çoğu kez ağrı, acı, ruhsal çöküntü gibi ruhsal yahut fiziksel tepkilere yol açar. Bkz. Erlüle, Manevi, s. 133.

⁴⁴³ Kırca, a.g.e., s. 163.

Hukukumuzda sorumluluk bakımından aranan illiyet, uygun illiyettir.⁴⁴⁴ Uygun illiyetin bulunup bulunmadığı değerlendirilirken objektif bir değerlendirme yapılmalı, dolayısıyla da fiilin söz konusu zararı meydana getiren olaylar silsilesine dahil olması hayat tecrübeleri uyarınca olayların olağan akışında objektif bakımdan mümkün olmalıdır.⁴⁴⁵

İllyet bağının kesilmesi halinde ise sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Zarar görenin kusuru, üçüncü şahsın kusuru ve mücbir sebep seviyesindeki beklenmedik bir olay illiyet bağının kesilmesine sebep olabilecektir.⁴⁴⁶ Bu sebeplerden zarar görenin kusurlu davranışı ile ifade edilmek istenen, hukuk düzenince zarar görenden makul olarak beklenen ve zararın meydana gelmemesi yahut da artmaması bakımından gerekli özenin gösterilmemiş olmasıdır.⁴⁴⁷ Dolayısıyla üreticinin sorumluluğu bakımından da örneğin yanlış voltajda çalıştırılan ürünün patlaması sonucu oluşan zarar ile üründeki ayıp arasındaki illiyet bağı kesileceği gibi, freni tutmayan bir arabanın önüne intihar etmek amacıyla atlayan zarar görenin kusurlu davranışı da üründeki ayıbı geri plana atarak zarar ile arasındaki illiyet bağını kesecektir.⁴⁴⁸

3. TBK M. 49 KAPSAMINDA GENEL HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞU BAKIMINDAN

3.1. Hukuka Aykırı Fiil

Kişilerin mal yahut şahıs varlıklarının doğrudan veya dolaylı biçimde korunması amacını güden yazılı yahut da yazılı olmayan emredici davranış kurallarının ihlali hukuka aykırılığa sebep olur.⁴⁴⁹ Diğer bir ifadeyle hukuka uygunluk sebeplerinin bulunmadığı durumlarda, başka kimselere zarar vermek bakımından yasak koyan

⁴⁴⁴ Dinç, a.g.e., s. 144.

⁴⁴⁵ Baysal, a.g.e., s. 159.

⁴⁴⁶ H. Nomer, a.g.e., s. 121; Yargıtay 3. HD. E. 2016/660, K. 2016/3189, T. 03.03.2016, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

⁴⁴⁷ Baysal, a.g.e., s. 105.

⁴⁴⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 270.

⁴⁴⁹ Eren, Genel, s. 586; Reisoğlu, a.g.e., s. 164.

yahut zararlı sonucun doğmasını önlemek adına belirli bir davranışı emreden hukuk kurallarını ihlal eden davranışlar hukuka aykırıdır.⁴⁵⁰

TBK m. 49 vd. hükümleri uyarınca haksız fiil sorumluluğundan söz edebilmek için hukuka aykırı bir fiilin bulunması gerekir. Üretici ayıplı bir mal üreterek bunu piyasaya sürme şeklinde bir davranışta bulunmaktadır. Failin fiilinin hukuka aykırı kabul edilmesi için de bu fiilin genel bir davranış kuralını ihlal etmiş olması gerekmekte; genel davranış kuralları ise yazılı hukuktan yahut yazılı olmayan hukuktan kaynaklı⁴⁵¹ olabilmektedir.⁴⁵² Yazılı olmayan hukuktan kaynaklı kurallar arasında özellikle örf ve adet hukuku ve hukukun genel ilkelerine dayalı kurallar bulunmaktadır.⁴⁵³ Ayrıca bu kurallar yargı kararları ile de belirlenmektedir.⁴⁵⁴

Üreticinin 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 2 f. 1 uyarınca koruma yükümlülüğü bulunduğu ve bu yükümlülük uyarınca tüketicinin vücut tamlığının korunması ve her türlü zarardan uzak tutulmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir.⁴⁵⁵ Dolayısıyla üreticilerin piyasaya ayıplı mal sürmeme yükümlülüğünün bulunduğu ve bu yükümlülüğün doğrudan doğruya dürüstlük kurallarından doğan genel davranış ödevlerine dayandığı kabul edilmektedir.⁴⁵⁶ Yargıtay da 11.4.2000 tarihli kararında⁴⁵⁷ ayıplı mal üretmeyi hukuka aykırı kabul ederek üreticiyi haksız fiil

⁴⁵⁰ Eren, Genel, s. 586.

⁴⁵¹ Hakeri, hatalı bir ilacın piyasaya sürülmesini, yazılı olmayan hukuktan kaynaklı tehlike kuralını ihlal eden bir davranış sayarak hukuka aykırı kabul etmektedir. Bkz. Hakeri, a.g.e., s. 213.

⁴⁵² Eren, Genel, s. 588,589.

⁴⁵³ Eren, Genel, s. 589.

⁴⁵⁴ Akçura Karaman, a.g.e., s. 179.

⁴⁵⁵ İnal, a.g.e., s. 385,386.

⁴⁵⁶ Akçura Karaman, a.g.e., s. 91. Akçura Karaman, üreticinin ayıplı bir ürün üretmesinin ve bunu piyasaya sürmesinin hukuka aykırı bir davranış olduğunun hukukumuzda prensip olarak kabul edildiğini, bununla beraber görüş farklılıklarının bulunduğunu tespit etmiştir. Nitekim bu konuda tehlike kuralının ihlal edilmesi yahut mutlak bir hakkın ihlal edilmesi veya da yaratılmış güvenin ihlal edilmesi şeklindeki farklı düşünceler mevcutsa da, bu düşüncelerin ortak sonucunun, üreticinin ayıplı ürün üretmesinin ve bunu piyasaya sürmesinin hukuk düzeni tarafından kabul edilmeyen bir davranış olduğu ve hukuka aykırı sayılacağını ifade etmiştir. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 184,185.

⁴⁵⁷ Yargıtay 4. HD. 11.04.2000 tarihli, E. 2000/517, K. 2000/3348 sayılı kararında imalatçının imal etmiş olduğu bir malın belirtilen niteliklere sahip olmaması halinde bunun sebebiyet verdiği zararlardan sorumlu tutulmasının genel hukuk ilkeleri gereği olduğu, bu halde imalatçının hatalı mal üretmesinin hukuka aykırı bir eylem olduğunu kabul etmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

hükümlerince sorumlu tutmuştur. Hatta Yargıtay, üçüncü kişilerde yaratılan güvenin ihlâl edilmiş olduğu gerekçesiyle de üreticiyi haksız fiil hükümleri çerçevesinde sorumlu tutmuştur.⁴⁵⁸ Ayrıca belirtmek gerekir ki hukukumuzda 4703 sayılı Kanun m. 5 f. 3 uyarınca da üreticinin piyasaya yalnızca güvenli ürünleri arz etmek zorunda olduğu belirtilmiş olup aksi durum hukuka aykırılığa yol açacaktır. Yine keza üreticinin sorumluluğu kapsamındaki zararlar, ölüm veya cismani zarar yahut da mala gelen zarar olduğundan, yazılı yahut yazılı olmayan emir veya yasaklar vasıtasıyla hukuken korunan varlıklara zarar verildiği kabul edilerek de hukuka aykırılığın gerçekleştiğinin kabul edilebileceği belirtilmiştir.⁴⁵⁹ Nitekim üreticinin sorumluluğundan söz edebilmek için malın üretilerek piyasaya sürülmesi ve ayıby takip eden zarar doğması gerekmekte; ayıby takip eden bir zarardan söz edebilmek için de kişinin ayıby mal dışındaki mallarının hasar görmesi veya zayi olması yahut da kişinin hayat veya bedensel bütünlüğünün ihlâl edilmesi gerekir. Mülkiyet hakları ile şahıs varlığı hakları ise mutlak hak olup, bu hakların herkes tarafından korunması lazım gelir. Bu bakımdan üreticinin sorumluluğu alanındaki ayıby takip eden zararlar ancak mutlak hakların ihlâl edilmesi yoluyla mümkün olabileceğinden ayrıca hukuka

⁴⁵⁸ Yargıtay 4. HD. 05.07.1977 tarihli E. 1977/2921, K. 1977/7745 sayılı kararında, davacıların miras bırakanı tarafından aracın satın alındığı şirketin satıcı sıfatıyla sözleşmeden, davalı şirketin ise imalatçı sıfatıyla kanundan doğan bir sorumluluğunun bulunduğu, davalı ortaklığa ait fabrikanın bizzat imal yahut monte ettiği bir ürünlerdeki fabrikasyon hatası dolayısıyla o malı alan herkese karşı sorumlu olduğunu, davalı şirketin umuma arz ettiği malın imalinde ihmal ve teseyyübü sonucu mevcut bir hata bulunduğunu ve bu hata dolayısıyla haksız şekilde zarar görenin bu zararının tazmin edilmesi gerektiğini, bu haksızlığın objektif bir haksızlık olduğu zira davacının miras bırakanının söz konusu malı satın alırken bu malı hangi fabrikanın imal ettiğini bildiği ve bu fabrika ile o mala güven duyduğu belirtilmiş, bu sebeplerle davalı ortaklığın tazminatla sorumlu tutulmasının kanuna aykırı olmadığına karar verilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Keza Yargıtay 11. HD. 20.09.1979 tarihli E. 1979/3398, K. 1979/4053 sayılı kararında da davacının malı alırken onun davalı yapımcı tarafından üretildiğini bildiği ve ona güven duyduğu dolayısıyla da yaratılan güvenden dolayı davalının sorumluluğunun bulunduğu kabulünün gerektiğini belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 15. HD. 08.12.2010 tarihli E. 2009/4636, K. 2010/6761 sayılı kararında imalatçı şirketin imalat hatası sonucu bir zarar oluşmuş ise, imalatçının BK m. 41 hükmü ve yaratılan güvenden dolayı sorumlu olacağını belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

⁴⁵⁹ Özel, a.g.e., s. 138,139.

aykırılık bağı⁴⁶⁰ aranmasına gerek duyulmaksızın bu zararlara yol açan davranışın hukuka aykırı olduğu kabul edilmektedir.⁴⁶¹ Gerçekten de mutlak hak ihlallerinin, hukuka aykırılığın en belirgin hali olduğu ifade edilir.⁴⁶² Diğer bir ifadeyle mutlak hakka saldırı teşkil eden fiiller her daim hukuka aykırıdır.⁴⁶³ Mutlak hakların dışında yer alan değerlerin ihlal edilmesi halinde ise hukuka aykırılık, söz konusu değerleri koruyan bir koruma normunun ihlalinde ortaya çıkar.⁴⁶⁴

3.1.1. Ürünün ayıplı olduğunun belirlenmesi

TBK m. 49 vd. düzenlenen haksız fiil sorumluluğu uyarınca üreticinin sorumlu tutulabilmesi bakımından ürünün ayıplı olması, 85/374 sayılı AB Direktifi'nden farklı olarak başlı başına unsur olarak aranmamaktaysa da hem haksız fiil sorumluluğu için aranan kusur unsurunun ispatını kolaylaştırmakta hem de üreticinin davranışının hukuka aykırı olduğunun belirlenmesine yardımcı olmaktadır.⁴⁶⁵

Üreticinin sorumluluğu alanında bir malın ayıplı olup olmadığı belirlenirken bakılacak ölçüt, o malın piyasaya sürülmesi de dahil olmak üzere tüm durumlar göz önünde bulundurulduğunda bir kimsenin beklemeye hakkı olduğu güvenliği sağlayıp sağlamadığıdır.⁴⁶⁶ Ürünün güvenli olup olmadığının belirlenmesinde toplumun, diğer bir ifadeyle genelin beklentisi dikkate alınacaktır.⁴⁶⁷

Ürünün haklı güvenlik beklentisini karşılayıp karşılamadığı, diğer bir ifadeyle güvenlik ayıbı taşıyıp taşımadığını tespit edebilmek için 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun'dan faydalanmanın da mümkün olduğu ifade edilmiştir.⁴⁶⁸ Nitekim 4703 sayılı Kanun m. 3 (e) bendinde

⁴⁶⁰ Bir kimsenin haksız fiil sorumluluğuna giderek ondan tazminat istemek için, ihlal edilen hukuk kuralının amacı ile ihlal edilen menfaatin arasında bulunması gereken ilişkiye hukuka aykırılık bağı adı verilir. Bkz. Petek, a.g.e., s. 77.

⁴⁶¹ Dinç, a.g.e., s. 130.

⁴⁶² Eren, Genel, s. 592.

⁴⁶³ Reisoğlu, a.g.e., s. 164.

⁴⁶⁴ Kırca, a.g.e., s. 42.

⁴⁶⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 188,189.

⁴⁶⁶ Öztan, a.g.e., s. 25.

⁴⁶⁷ Dinç, a.g.e., s. 110.

⁴⁶⁸ Öz, ayıplı ifa halinde üreticinin sorumluluğunu ilgilendiren 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun hükümlerinin de

güvenli ürünün tanımı verilmiştir. Dolayısıyla buradaki hususlar üreticinin sorumluluğu alanında ürünün ayıplı olup olmadığı tespit edilmesine yardımcı olabilecektir.

4703 sayılı Kanun m. 3 (e) bendi uyarınca⁴⁶⁹ kullanım süresi içerisinde, normal kullanım şartlarında risk taşımayan yahut da kabul edilebilir ölçülerde risk taşıyan ve temel gerekler bakımından azamî ölçüde koruma sağlayan ürünün güvenli ürün olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü üzere maddede iki husus belirtilmiş olup bu iki hususun bir arada bulunması ürünün güvenli kabul edilebilmesi bakımından gereklidir. Bu hususlardan ilki, ürünün normal süresi içinde ve normal kullanım koşullarında ya hiç risk taşımaması yahut da kabul edilebilir ölçülerde risk taşımasıdır. Ürünün güvenli sayılabilmesi için aranan diğer husus ise, temel gerekler bakımından azamî ölçüde koruma sağlamasıdır. Temel gerekler ise m. 3 (f) bendinde tanımlanmıştır. Buna göre temel gerekler ile ifade edilmek istenen; ürünün insanın sağlık, can ve mal güvenliği, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığı, çevre ve tüketicinin korunması bakımından sahip olması gereken asgarî güvenlik koşullarıdır. Bir ürünün güvenli olduğunun kabul edilebilmesi için temel gerekler bakımından azamî ölçüde koruma sağlanması arandığından bu korumanın sağlanıp sağlanamadığının tespit edilmesi gerekir. 4703 sayılı Kanun m. 5 f. 5’de temel gerekler bakımından azamî ölçüde korumanın sağlanıp sağlanmadığını tespiti yarayacak hususlar belirtilmiştir. Söz konusu madde uyarınca bir ürünün güvenli kabul edilmesi için değerlendirmeye tutulacak hususlar; o ürünün bileşimi, ambalajlanması, montajı ve bakımına ile ilgili talimatlar dahil olmak üzere özellikleri; eğer ürünün başka ürünlerle beraber kullanılması öngörülüyorsa birlikte kullanılacağı bu diğer ürünler üzerindeki etkileri; ürünün piyasaya arz edilmesi, etiketlenmesi, kullanılması ve yok edilmesi ile ilgili talimatlar ve üretici tarafından temin edilecek diğer bilgiler ile son olarak da bu

uygulanabileceği, dolayısıyla da ayıplı ifanın 4703 sayılı Kanun’un 1. vd. maddeleri gereğince güvenli olmayan bir ürünün piyasaya sürülmesi mahiyetinde olması halinde, zarar gören tüketicinin TBK m. 49 yahut da 4703 sayılı Kanun m. 5’e dayanarak tazminat talep edebileceğini belirtmiştir. Bkz. Öz, a.g.m., s. 179.

⁴⁶⁹ Söz konusu hükme temel kaynak teşkil eden düzenleme 2001/95 sayılı AB Direktifi m. 2 (b) bendidir. Gerçekten de AB, kişilerin sağlığı, emniyeti, tüketicilerin ve çevrenin korunması bakımından ulusal mevzuat hükümlerindeki farklılıkların ticarete engel teşkil edebileceğini göz önünde bulundurarak, serbest dolaşımda bulunacak malların temel gerekleri sağlamasını temin etmektedir. Bkz. Zevkliler ve Özel, a.g.e., s. 55.

ürünü kullanması muhtemel risk altında bulunan tüketici gruplarıdır. Dolayısıyla maddede sayılan tüm bu hususlar bakımından bir değerlendirme yapıldığında ilgili ürünün temel gerekler bakımından azamî ölçüde koruma sağladığı sonucuna ulaşılması halinde o ürünün 4703 sayılı Kanun anlamında güvenli olduğu kabul edilecektir. Görüldüğü üzere ürünün ayıplı olup olmadığı belirlenirken bir çok husus değerlendirmeye alındığından, zarar görenin tüm bu hususları ispat etmesi oldukça güç ve hatta ürünün ayıp dolayısıyla imha olduğu durumlarda çok daha güçtür.⁴⁷⁰

Ayrıca 4703 sayılı Kanun m. 5 f. 3 c. 2 uyarınca teknik düzenlemelere uygun ürünlerin güvenli olduğunun kabul edileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla aksi ispatlanmadığı sürece teknik düzenlemelere uygun olan ürünlerin güvenli olduğu kabul edilmektedir.⁴⁷¹ Gerçekten de toplumun üründen haklı olarak bekleyebileceği güvenliğin sağlanması bakımından ürünün teknik düzenlemelere uygun olarak üretilmiş olması gerekir, ancak salt teknik düzenlemeye uygunluk da haklı olarak beklenen güvenliğin sağlandığı anlamına gelmemektedir.⁴⁷² 4703 sayılı Kanun m. 5 f. 3 c. 3 uyarınca teknik düzenlemenin mevcut olmadığı durumlar bakımından ise ürünün güvenli olup olmadığının tespiti, ulusal yahut uluslararası standartlara; bunların da olmaması halinde ise söz konusu sektördeki iyi uygulama kodu veya bilim ve teknoloji düzeyi yahut da tüketicinin güvenliğe ilişkin makul beklentisi dikkate alınarak değerlendirileceği belirtilmiştir.

Öte yandan 4703 sayılı Kanun m. 5 f. 6⁴⁷³ uyarınca üreticinin üretmiş olduğu üründen daha güvenli bir ürünün üretilmesi mümkün ise yahut da piyasada daha az

⁴⁷⁰ Yargıtay 19. HD. 05.06.2018 tarihli E. 2016/17417, K. 2018/3193 sayılı kararına konu olayda davalıdan alınan iki adet konteynerin ayıplı olduğu ve yangına sebebiyet verdiği iddia edilerek uğranılan zararların tazmini talep edilmiştir. Yargıtay, malın ayıplı olduğunun mal üzerinde inceleme yapılarak tespit edilmesi gerektiğini, fakat davacının bu konuda herhangi bir tespit yahut bilirkişi incelemesi yaptırmaksızın malı imha ettiğini ve delilleri yok ettiğini, diğer yandan dosya üzerinden yapılan bilirkişi incelemesinde esas alınan yangın raporunda malın ayıplı olduğuna dair bir belirlemenin bulunmadığını, yalnızca yangının çıkış sebebinin bildirildiğini, dolayısıyla da üretim hatasının mı yoksa kullanıcı hatasının mı bulunduğu hususu davacının malı imha etmiş olması dolayısıyla tespit edilemeyeceğinden davayı kabul eden mahkemenin kararını bozmuştur. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

⁴⁷⁰ Özel, a.g.e., s. 138,139.

⁴⁷¹ Baykan, a.g.e., s. 315.

⁴⁷² Dinç, a.g.e., s. 114.

⁴⁷³ Söz konusu madde 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nin 6. maddesinin 2. fıkrasına benzer bir düzenlemedir.

risk taşıyan ürünler bulunuyorsa bu durumun üreticinin üretmiş olduğu ürünün ilgili teknik düzenlemesinde⁴⁷⁴ aksi belirtilmiş olmadıkça ürünün güvenli olmadığı anlamına gelmeyeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla ürünün ilgili teknik düzenlemesinde aksi belirtilmiş olmadıkça, üreticinin üretmiş olduğu ürünün bilim ve teknoloji düzeyinin mümkün kıldığı olabilecek en yüksek güvenliği sunmuyor olması başlı başına o ürünün güvensiz olduğu anlamına gelmemektedir.

Son olarak vurgulamak gerekir ki ürünün ayıplı olup olmadığının tespitinde üreticinin objektif özeni göstermiş olmasının, üreticinin davranışının bir rolü bulunmamakta, zira bu hususlar ürünün ayıplı olup olmadığının değil üreticinin kusurunun bulunup bulunmadığının tespitinde dikkate alınacak hususlar olduğundan, ürünün üretilmesi bakımından daha iyi bir teknolojinin maliyetli olması yahut da buna ulaşmanın güç olması gibi hususlar ancak üreticinin kusurlu olup olmadığının belirlenmesinde dikkate alınabilecektir.⁴⁷⁵

3.2. Zarar

Üreticinin sorumluluğundan söz edebilmek için ayıplı bir malın piyasaya sürülmesi ve ayıbı takip eden bir zarar doğması gerekir.⁴⁷⁶ Ayıplı takip eden zararlar kişi varlığı yahut da ayıplı malın dışındaki mallarda meydana gelen zararlardır.⁴⁷⁷ Dolayısıyla üretici, ürünlerdeki güvenlik eksikliği sebebiyle doğan her türlü zarardan değil, yalnızca ayıplı ürün dolayısıyla gerçekleşen ölüm ve yaralanma sonucu doğan zararlardan ve ayıplı ürünün dışındaki malların uğradığı zararlardan sorumlu tutulmaktadır.⁴⁷⁸ Ayıplı mal dolayısıyla bir kişinin ölmesi yahut bedensel zarar görmesi halinde, diğer

⁴⁷⁴ Teknik düzenlemeler tehlikenin doğmaması bakımından alınacak tedbirlerin alt sınırını belirleyen düzenlemelerdir. Bkz. Öztan, a.g.e., s. 128. Teknik düzenleme ile neyin kastedildiği Kanun'un 3. maddesinin (j) bendinde ifade edilmiş olup bu tanım uyarınca teknik düzenleme; bir ürünün, ilgili idarî hükümler de dahil olmak üzere, özellikleri, işleme ve üretim yöntemleri, bunlarla ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme, etiketleme ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri hususlarından biri veya birkaçını belirten ve uyulması zorunlu olan her türlü düzenlemedir.

⁴⁷⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 214.

⁴⁷⁶ Öztan, a.g.e., s. 21,22.

⁴⁷⁷ Kırca, a.g.e., s. 87; Havutçu, a.g.e., s. 22.

⁴⁷⁸ Yavuz, İmalatçı, s. 1316.

bir ifade ile kişiye yönelik zarar bulunması halinde TBK'nın 53. ila 56. maddeleri uygulanacaktır.

Kişiye yahut mala gelen zararlar haksız fiil sorumluluğu kapsamında tazmin edilebilmekle beraber uğranılan bu zararlara bağlı olarak uğranılan ilave zararların, diğer bir ifade dolaylı zararların tazmin edilebilmesi ise uygun illiyet bağının bulunması halinde mümkündür.⁴⁷⁹ Nitekim Yargıtay da 27.1.1989 tarihli kararında⁴⁸⁰ dolaylı maddi zararların üreticinin sorumluluğu kapsamında tazminine karar vermiştir.

Ürünün ayıplı olması sebebiyle kendisinde meydana gelen değer azalmaları kural olarak üreticinin haksız fiil sorumluluğu kapsamına dahil edilmemektedir, zira söz konusu değer azalmalarının sözleşmesel sorumluluk kapsamında çözümlenebileceği kabul edilir.⁴⁸¹ Belirtildiği üzere üreticinin sorumluluğu kapsamındaki zararlar ayıba takip eden zararlardır. Bir zararın yalnızca kişiye ve mala verilen zarar ile sınırlandırılması ise o sorumluluğun sözleşme sorumluluğu olarak nitelendirilmesini engeller.⁴⁸² Bu bakımdan maldaki değer düşüklüğünü de kapsayan ifa menfaatleri sözleşme sorumluluğuna dayanılarak talep edilebilirler.⁴⁸³ Örneğin, fren sistemi bozuk üretilen bir aracın kaza yapması halinde aracın kendisindeki değer azalması, tamir masrafları, tamirde bulunduğu sürede kullanılamaması dolayısıyla yapılan masraflar ve kazanç yoksunluğu gibi üründen beklenen faydanın sağlanamaması dolayısıyla uğranılan zararlar üreticinin sorumluluğu kapsamında değil, ayıba karşı tekeffül borcu kapsamındadır.⁴⁸⁴ Ayrıca bir görüş, nihai ürünün bileşen parçasının⁴⁸⁵ ayıplı olduğu ve bu parçanın nihai ürünün diğer kısımlarında hasar veya zıyaaya yol açtığı takdirde, her ne kadar bileşen parça ürünün kendisinde mevcut olsa da eğer ayıbın hangi bileşen parçadan kaynaklandığı ve diğer kısma verilen hasar saptanabiliyorsa, verilen bu zararın bileşen parça üreticisinin haksız fiil sorumluluğu

⁴⁷⁹ Oğuzman ve Öz, Cilt-2, s. 42.

⁴⁸⁰ Yargıtay 11. HD. 27.01.1989 tarihli E. 1989/216, K. 1989/328, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

⁴⁸¹ Öz, a.g.m., s. 179,180.

⁴⁸² Kırca, a.g.e., s. 83.

⁴⁸³ Kırca, a.g.e., s. 88.

⁴⁸⁴ Havutçu, a.g.e., s. 37.

⁴⁸⁵ Bileşen parçayı ifade etmek üzere *kısmi ürün, yan parça, ara ürün, parça ürün, yarı mamul* de denilmektedir.

kapsamında tazmin edilebilmesinin de gerekli olduğunu ifade etmiştir.⁴⁸⁶ Diğer görüş ise nihai ürünün hiçbir şekilde diğer mal olarak kabul edilemeyeceğini, ürünün bileşen parçasının ayıplı olup nihai ürünün diğer kısımlarında hasar veya ziyaa yol açtığı halin de ürünün ayıplı olması sebebiyle kendisinde meydana gelen değer azalmaları olarak nitelendirileceğini kabul etmektedir.⁴⁸⁷

Saf ekonomik zararlar⁴⁸⁸, kişinin mutlak bir hakkının ihlal edilmesinden bağımsız olarak maddi zararının bulunduğu durumlarda söz konusu olmakta ve bu şekilde mutlak hak ihlal edilmeksizin ortaya çıkan saf ekonomik zararlar bakımından mutlak hak ihlali sonucu ortaya çıkan zararlardan farklı bir hukuki rejim uygulanmaktadır.⁴⁸⁹ Söz konusu saf ekonomik menfaatlerin ihlal edilmesi kural olarak haksız fiil teşkil etmemekte, bu menfaat ihlallerinin haksız fiil oluşturabilmesi ancak zarar verici eylemin böyle bir ihlale karşı özel bir koruma amacı güttüğü ve herkes bakımından da geçerli olan özel bir davranış buyruk yahut da yasağı söz konusu ise mümkündür.⁴⁹⁰ Dolayısıyla da örneğin ayıplı malı satan kişinin ticari itibarının sarsılması şeklindeki zarar kalemleri üreticinin sorumluluğu kavramına dahil değildir.⁴⁹¹

Manevi zararlar da haksız fiil sorumluluğu kapsamında tazmini mümkün zararlardır. Haksız fiil sorumluluğu çerçevesinde bedensel bütünlüğün zedelenmesi dolayısıyla zarar görene ödenebilecek manevi tazminat ile ağır bedensel zarar yahut ölüm dolayısıyla zarar gören yahut ölenin yakınlarına ödenebilecek manevi tazminat, TBK m. 56'da düzenlenmiştir. Kişilik hakkının zedelenmesi dolayısıyla zarar görene ödenebilecek manevi tazminat ise TBK m. 58'de düzenlenmiştir. Bu maddeler uyarınca zarar görenin manevi tazminat elde etmesi de mümkündür.

⁴⁸⁶ Akçura Karaman, a.g.e., s. 237.

⁴⁸⁷ Aydos, a.g.e., s. 49; Dinç, a.g.e., s. 135,136.

⁴⁸⁸ Bu zararlar kural olarak sözleşmeye aykırılıktan doğan zarar kapsamında tazmin edilebilmektedir. Haksız fiil hukukunda ise yalnızca özel bir koruma normu söz konusu ise tazmin edilebilmektedir. Bkz. Ayşe Nur Kılınç, "Adam Çalıştırmanın Organizasyon Sorumluluğu" (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2017), s. 65.

⁴⁸⁹ Akçura Karaman, a.g.e., s. 224.

⁴⁹⁰ Rona Serozan, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Üçüncü Cilt*, 6.bs. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014), s. 294.

⁴⁹¹ Öztan, a.g.e., s. 23.

3.3. İlliyet Bağı

Haksız fiil sorumluluğunun doğması bakımından aranan bir diğer unsur illiyet bağıdır.⁴⁹² Hukukumuzda sorumluluk bakımından aranan illiyet, uygun illiyettir.⁴⁹³

Bu bakımdan üreticinin haksız fiil sorumluluğunun doğması için de onun fiili ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması, diğer bir ifadeyle hayat tecrübelerine göre olayların olağan akışı göz önünde bulundurularak objektif bir değerlendirme ile üreticinin fiilinin doğan zarara sebep olabilecek olması gerekir.⁴⁹⁴ İlliyet bağının

⁴⁹² Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s. 91; Yargıtay 3. HD. E. 2016/660, K. 2016/3189, T. 03.03.2016, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

⁴⁹³ Dinç, a.g.e., s. 144.

⁴⁹⁴ Yargıtay 13. HD. 27.01.2014 tarihli E. 2013/5564, K. 2014/1941 sayılı kararına konu olayda davalı tarafından üretimi ve dağıtımı yapılan bira şişeleri davacı tarafından dolaba yerleştirilirken şişelerden biri kırılarak patlamış ve dağılan cam parçaları gözüne isabet etmiştir. Bilirkişi raporunda bira ve soda gibi gazlı içeceklerin genel olarak üç teknik sebepten dolayı patlama riskinin bulunduğu belirtilmiş, bunlardan ilkinin şişenin iç basıncının iyi şekilde ayarlanmamış olması sebebiyle şişenin iç basıncına şişenin dayanamaması olduğu, ikincisinin şişenin imalatı aşamasında şişe et kalınlığı ve camın heryerininin homojen olmaması gibi imalat hataları olabileceği, üçüncüsünün ise cam şişelerin cisme yahut başka şişeye çarpması dolayısıyla şişenin içindeki basıncın sıfırlanmaması olabileceği belirtilmiş, somut olayın da bu üçüncü sebepten dolayı gerçekleştiği belirtilerek kusur durumu tespit edilmiştir. Yargıtay, mahkeme tarafından karara esas alınan bilirkişi raporunda, kırılan cam şişenin parçaları ve davalı taraflarca üretilen aynı ürün şişeleri üzerinde teknik bir incelemenin yapılmadığını, yalnızca olayın gerçekleşme nedenine ilişkin olarak genel açıklama ve teknik sebeplere atıfta bulunulduğunu, dolayısıyla da somut uyumsuzluk ile ilgili olarak illiyet bağının kurulabilmesi için yeterli bir gerekçeyle yer verilmeksizin rapor tanzim edildiğini, keza raporda cam şişelerin bir cisim yahut da başka şişeye çarpması halinde şişe içi basıncın dengelenmesi için imalatçı tarafından yeterli boşluk bırakılsaydı dahi aynı kazanın söz konusu olup olmayacağının tartışılmadığı gibi, diğer iki sebebe ilişkin de kırılan cam parçaları ile diğer şişeler üzerinde teknik bir incelemenin yapılmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla da mahkemenin olayın meydana gelmesinde etkisi olan şişenin üretim aşamasında teknik şartlara ve standartlara uygunluğun sağlanıp sağlanmadığını, şişe doldurulurken gazlı içeceklerin dolumu ile ilgili standartlara uyulup uyulmadığını, söz konusu ürünün dağıtım, muhafaza ve satışında alınması gereken önlemler bakımından tüketicilerin ve satıcıların bilgilendirilmesi ve uyarılması için gereken çalışmaların belirlenmesine yönelik olarak bu konularda uzman olan bilirkişilerden oluşan bir heyetten alınacak raporun sonucuna göre karar vermesi gerektiğini belirterek eksik incelemeye dayanan bilirkişi raporuna göre verilen kararı bozmuştur. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 13. HD. 04.06.2018 tarihli E. 2016/11697, K. 2018/6517 sayılı kararına konu olayda üretimi davalı tarafca yapılmış bir aracın alışveriş merkezinin otoparkına park edilerek kapılarının uzaktan kumanda ile kilitlendiği, geri gelindiğinde ise herhangi bir zorlama yapılmaksızın aracın açıldığı ve içindeki bazı eşyaların çalınmış olduğu, olaydan sonra emniyet görevlilerinin hazırladığı rapor uyarınca da araca ait uzaktan kumandanın sinyalleri kesildiği için aracın kilitlenmeyerek açık kaldığı ve hırsızlığın bu şekilde gerçekleştiği, dolayısıyla aracın ayıplı olduğu belirtilerek uğranılan maddi ve manevi

kesilmesi halinde sorumluluk söz konusu olmayacaktır. Zarar görenin kusuru, üçüncü şahsın kusuru ve mücbir sebep seviyesindeki beklenmedik bir olay illiyet bağının kesilmesine sebep olabilecektir.⁴⁹⁵

3.4. Kusur

İlliyet bağının mevcudiyetini tespit edebildikten sonra kusur değerlendirmesi yapılır.⁴⁹⁶ Bir kimsenin kusurlu sayılması, onun davranışıyla hukuk düzeninin kendisinden makul şekilde beklediği gerekli özeni göstermediği hallerde söz konusu olmaktadır.⁴⁹⁷ Hukuka aykırı sonucun istenmesi yahut da bu sonucun istenmemiş olmasına rağmen hukuka aykırı davranıştan kaçınmak bakımından yeterli derecede iradenin gösterilmemesi kusurun varlığını gösterir.⁴⁹⁸ Bu bakımdan kusur, hem kast hem de ihmal şeklinde ortaya çıkabilir.⁴⁹⁹

zararın tazmini talep edilmiştir. Davalı taraf ise araçta herhangi bir imalat hatasının bulunmadığını, dolayısıyla da illiyet bağının bulunmadığını belirterek davanın reddini talep etmiştir. Mahkeme, bilirkişi raporu ve hırsızlık olayından sonra emniyet görevlileri tarafından hazırlanan raporu hükme esas alarak davacının aracının uzaktan kumanda ile kilitleme mekanizmasının dışarıdan müdahale ile bertaraf edilebilmesi ve araç kilitlenmeksizin sinyallerin yanıp sönmelerini ayıp olarak değerlendirmiş ve davalı firmayı araçtaki ayıptan sorumlu tutarak davacının davasını kabul etmiştir. Yargıtay, bilirkişi raporunda aracın imalat hatası taşıyıp taşımadığına ilişkin bir belirleme bulunmadığından ve emniyet görevlileri tarafından düzenlenen rapor uyarınca jammer diye ifade edilen bir sinyal kesicinin kullanılmış olması sebebiyle hırsızlığın gerçekleşmiş olabileceği değerlendirmeleri söz konusu olduğundan imalat hatasının bulunduğu tespit edilememiş olan aracın mevcut vaziyeti ile hırsızlık olayının gerçekleşmesi ile arasında illiyet bağının kurulamadığını kabul ederek mahkemenin kararını bozmuştur. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay HGK. 15.04.2011 tarihli E. 2011/4-58, K. 2011/176 sayılı kararında davacının malûl kalması ile sonuçlanan trafik kazasının meydana gelme sebebinin hatalı çeliğin kullanıldığı aks milinin kırılması olması sebebiyle aracın üreticisi olan davalının davacının uğradığı zarardan sorumlu olması gerektiği belirtilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 2001/8923, K. 2002/1069, T. 11.02.2002, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 2013/14654, K. 2014/16363, T. 23.10.2014, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 2014/1814, K. 2014/4165, T. 05.03.2014, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 11. HD. E. 2016/2192, K. 2017/4986, K. 03.10.2017, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

⁴⁹⁵ H. Nomer, a.g.e., s. 121.

⁴⁹⁶ Baysal, a.g.e., s. 159.

⁴⁹⁷ Baysal, a.g.e., s. 104.

⁴⁹⁸ Oğuzman ve Öz, Cilt-2, s. 52.

⁴⁹⁹ Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s. 98.

TBK m. 49 uyarınca haksız fiil sorumluluğundan söz edebilmek için zarar verenin kusurlu olması gerekir. Gerçekten de sözleşme dışı ilişkilerde kişilerin birbirlerini tanımaları mümkün olmadığından, kişilerin belirli davranış ölçülerine göre hareket etmeleri beklenmekte, dolayısıyla da hukuk düzeninin aradığı mutad davranış ölçülerinden sapılması davranışın kusurlu sayılmasına sebebiyet vermektedir.⁵⁰⁰

Haksız fiil sorumluluğuna kusur prensibi hakim olduğundan, üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan hakkaniyete uygun şekilde sorumlu tutulabilmesinin, tehlikeyi uzaklaştırma prensibi ile mümkün olduğu belirtilmiştir.⁵⁰¹ Bu prensip, haksız fiil hukukunun yazılı olmayan temel prensiplerinden biri olup⁵⁰², buna göre tehlikeli bir durum yaratan veya onu idame ettirenin, bu tehlikeyi uzaklaştırmak için gerekli tedbirleri alması gerekmekte, aksi takdirde kusurlu olduğu kabul

⁵⁰⁰ Öztan, a.g.e., s. 109,110.

⁵⁰¹ Öztan, a.g.e., s. 111,213; Tiryaki, Hizmet, s. 76; Tehlikeyi uzaklaştırma yükümlülüğü içtihatlar ile yaratılmış bir normdur. Bkz. Öztan, a.g.e., s. 88.

⁵⁰² Yargıtay HGK E. 1996/4-588 K. 1996/831 T. 27.11.1996 sayılı kararında, imalatçının bulunduğu faaliyeti gereği hukuk düzenince gerekli olan ve kendisinden beklenebilen tüm özeni göstermesinin gerekli olduğu, önleyici tedbirleri alması gerektiği ve bunun hukukun yazılı olmayan kurallarından kaynaklanan bir ilke olduğu belirtilmiştir. İmalatçının tehlikeyi uzaklaştırması ilkesinden kaynaklanan yüksek özen yükümlülüğünün bulunduğu ve tehlikenin uzaklaştırılabilmesi bakımından gereken ve akla gelen her türlü tedbiri, gerekli güvenlik ve denetim önlemlerini alması gerektiği, bilim ve tekniğin gerekli kıldığı son durumu gözetmek durumunda olduğu, üretilen malın özelliği yahut da yarattığı tehlikenin alınacak önlemleri artırabileceği, keza söz konusu ürünü kullanan kişinin bilgisiz ve tecrübesiz olması muhtemel ise bu halde üreticinin özen yükümlülüğünün de ona göre artacağı belirtilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 4. HD, 27.03.1995 tarihli E. 1994/6256 K. 1995/2596, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay 3. HD. 03.12.2012 E. 2012/18844, K. 2012/24787, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019]; Yargıtay HGK. T. 13.02.2002 E. 2002/4-114, K. 2002/84 sayılı kararında, Türk Hukukunda her ne kadar yapımcının sorumluluğu ile ilgili olarak özel bir düzenleme bulunmasa da bu konuda BK'nın 41. maddesinin ilk fıkrasının uygulanmasının mümkün olduğu, söz konusu fıkra kusuru ile diğer bir kimseye zarar ıka eden şahsın o zararı tazmin etmek zorunda olduğu, buradaki kusurun, hukuka uygun olmayan ve hukuk düzeninin kınadığı bir irade yahut irade noksanı olduğu belirtilmiştir. İmalatın, normal şartlarda kullanım halinde, zarar vermeye elverişli olması halinde kural olarak kusurun bulunduğu kabul edilmesinin gerektiği, zira böyle bir malı piyasaya süren yapımcının tehlike yaratmış bulunduğu, yapımcının söz konusu tehlikenin gerçekleşmesini engellemek bakımından gereken tedbirleri almaması halinde zararı tazmin ile yükümlü olduğu, nitekim Federal Mahkeme'nin de imalatatta kullanılan malzemenin seçim ve kontrolü, malın yapım ve birleşimi, sonraki denetimi, elemanın seçimi bakımından gereken özeni göstermeyen imalatçının, hatalı imalatı piyasaya sürerek başkaları için tehlikeli bir durum yaratması ve göstermesi gereken özeni yerine getirmemiş olması dolayısıyla BK'nın 41. maddesine göre sorumlu tuttuğunu belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 26.11.2019].

edilmektedir.⁵⁰³ Alınacak bu tedbirlerin somut olaya göre objektif açıdan yeterli, gerekli, alınması mümkün ve kendisinden beklenebilir olması gereklidir.⁵⁰⁴ Dolayısıyla üreticinin, bilim ve teknolojinin ulaştığı son seviyeyi gözeterek ürününün risklerini öngörmesi ve bu risklerin sebep olabileceği zararların önüne geçmek için gerekli tedbirleri alması gerekir.⁵⁰⁵ Malın ayıpsız olarak üretilmesi ve piyasaya sürülmesi için tüm bu tedbirlerin alınmasına rağmen bir zarar doğmuşsa bu halde üreticinin kusurundan söz edilemeyeceğinden sorumluluğu da doğmayacaktır.

Öte yandan TBK m. 50 uyarınca zarar görenin, uğramış olduğu zararı ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altında olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla üreticinin kusurlu olduğunu zarar görenin ispat etmesi gerekir. Bununla beraber günümüzde üretim faaliyetinde modern üretim teknikleri kullanıldığından ve üretim otomasyona bağlandığından üreticinin kusurunun ispatlanması üretim faaliyetine hakim olmayan zarar gören bakımından güçlük arz eder. Gerçekten de günümüzde üretim faaliyetinin genellikle büyük tüzel kişi şirketlerce gerçekleştirildiği ve üretim sürecinde karar organları, işçiler, makinalar gibi unsurların mevcut olduğu göz önüne alındığında, tüm bu unsurların bir araya gelerek oluşturduğu üretim organizasyonunda hatalı bulunan bir unsur, kendinden sonraki süreci de etkileyebilecek olduğundan üründeki ayıbın ve dolayısıyla üreticinin kusurunun ispatı oldukça zordur.⁵⁰⁶ Nitekim üründeki ayıbın üreticinin kusurlu davranışı sonucu meydana gelip gelmediğinin tespiti için öncelikle üründeki ayıbın neden kaynaklandığının tespit edilmesi önem arz eder.⁵⁰⁷

Üreticinin kusurunun ispatı meselesine adil bir çözüm getirebilmek için konu hakkında özel bir düzenleme bulunmadan önceki zamanlarda doktrin ve uygulama çözüm arayışlarına girmiş; özellikle Alman hukukunda Ürün Sorumluluğu Kanunu kabul edilmeden önceki dönemde, ispat yükünün zarar gören üzerinde olmasının hafifletilmesi hususunda atılan ilk adım prima-facie ispat prensibi ve ispat yükünün

⁵⁰³ Öztan, a.g.e., s. 103; Havutçu, a.g.e., s. 28,29.

⁵⁰⁴ Petek, a.g.e., s. 168,169; Öztan, a.g.e., s. 113-116; Havutçu, a.g.e., s. 31.

⁵⁰⁵ Dinç, a.g.e., s. 66.

⁵⁰⁶ Akçura Karaman, a.g.e., s. 168.

⁵⁰⁷ Akçura Karaman, a.y.

tersine çevrilmesi prensiplerinin benimsenmesi olmuştur.⁵⁰⁸ Prima-facie ispat prensibi uyarınca zarar gören belirli somut bir olayı değil de diğer bazı soyut olayların mevcudiyetini ispat ederse hâkim, zarar görenin ispat ettiği bu olaylardan hayat tecrübeleri ve olayların olağan akışına göre o olaylar ile zararın doğması arasında ilişki kurabilir ise üreticinin kusurlu olduğu kabul edilebilecek; üretici ise, kendisine kusur izafe edilemeyeceğini ispatlar ise sorumlu olmayacaktır.⁵⁰⁹ Öte yandan, zarar gören tarafından bu tür soyut olayların gösterilmesinin de ihtiyacı karşılamadığı anlaşılmış ve Alman mahkemeleri ispat yükünün tersine çevrilmesi prensibini kabul etmişlerdir.⁵¹⁰ Bu prensip uyarınca ispat yükünün yer değiştirmesi dolayısıyla üreticinin kusurlu olduğu var sayıldığından, üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu, tehlike sorumluluğu ile kusur sorumluluğu arasında bir yere konumlandırılmıştır.⁵¹¹ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da 27.11.1996 tarihli kararında⁵¹² üreticinin sorumluluğunun kusura dayanan bir sorumluluk olmakla

⁵⁰⁸ Öztan, a.g.e., s. 218 vd.

⁵⁰⁹ Öztan, a.g.e., s. 220,221.

⁵¹⁰ Petek, a.g.e., s. 320; Öztan, a.g.e., s. 221.

⁵¹¹ Öztan, a.g.e., s. 222,224.

⁵¹² Yargıtay HGK. E. 1996/4-588 K. 1996/831 T. 27.11.1996 sayılı kararında, imalatçının bulunduğu faaliyeti gereği hukuk düzenince gerekli olan ve kendisinden beklenebilen tüm özeni göstermesinin gerekli olduğu, zira üreticinin yaptığı işin kapsamı itibarıyla tehlikeli bir durum yarattığı veya bunu sürdüren bir kişi olduğu, dolayısıyla da önleyici tedbirleri alması gerektiği ve bunun hukukun yazılı olmayan kurallarından kaynaklanan bir ilke olduğu, bu hususta hareketsiz kalması halinde hukuka aykırılığın söz konusu olacağı, hatta başka kimseler için tehlikeli bir durum yaratması söz konusu olduğundan, onun özen kuralının bir sonucu olarak üçüncü kişilerin zarardan korunması için gerekli önlemleri almak zorunda olduğu, böylelikle de meselenin söz konusu özenin gösterilip gösterilmediği hususunda toplandığı ifade edilmiştir. Özenin objektif olarak belirleneceği, dolayısıyla da kişinin belli bir standartta olmasının kabul edileceği, ancak bu ölçünün mutlaka tüm insanlar bakımından ayniyet taşımasının ve de katı şekilde uygulanmasının zorunlu olmadığı, her somut olay bakımından olayın özelliklerinin göz önünde bulundurularak özenin, bunun sonucunda da kusurun mevcudiyetinin tespit edilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla da üreticinin sorumluluğu tespit edilirken kendisinden beklenen özenin, örneğin bir kazı yapan işçiden beklenen özenden daha yüksek bir özen yükümlülüğü olduğu zira imalatçının yaptığı işin özelliğine göre büyük tehlike yarattığı, büyük tehlike yaratan bir iş yapması sebebiyle de onun tehlikeyi uzaklaştırması ilkesinden kaynaklanan yüksek özen yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla da üreticinin tehlikenin uzaklaştırılabilmesi bakımından gereken ve akla gelen her türlü tedbiri alması gerektiği, gerekli güvenlik ve denetim önlemlerini alması gerektiği, bilim ve teknolojinin gerekli kıldığı son durumu gözetmek durumunda olduğu, üretilen malın özelliği yahut da yarattığı tehlikenin alınacak önlemleri artırabileceği, keza söz konusu ürünü kullanan kişinin bilgisiz ve tecrübesiz olması muhtemel ise bu halde üreticinin özen yükümlülüğünün de ona göre artacağı belirtilmiştir. Açıklanan söz konusu ilkeler dikkate alındığında zarar görenin, zarar verenin kusurunu ispat

beraber burada ispat yükünün ters çevrilmesini kabul etmiştir. Görüldüğü üzere üreticiyi haksız fiil hükümleri uyarınca sorumlu tutabilmek için ispat yükünün zarar gören üzerinde olması hakkaniyete uygun olmayan durumlara yol açabileceğinden önce prima-facie ispat prensibi, bunun da ihtiyacı karşılamadığı anlaşıncaya ispat yükünün tersine çevrilmesi prensibi kabul edilmiştir.

Üreticiler gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir. Bilindiği üzere hukukumuzda fiziki varlığı olmayan ancak hak sahibi olabilen topluluk, kurumlar diğer bir ifadeyle tüzel kişiler de mevcuttur.⁵¹³ MK m. 50 f. 1 uyarınca tüzel kişiler iradelerini organları aracılığı ile açıklamaktadır. Dolayısıyla da tüzel kişi üreticilerin kusurlu olup olmadıklarının tespit edilmesi bakımından organlarının davranışının kusurlu olup olmadığı incelenecek, böylelikle de organın alacağı yanlış bir karar sonucu ürünün ayıplı olması, tüzel kişinin kusurunu gündeme getirecektir.⁵¹⁴ Bu bakımdan, tüzel kişinin organının fiili hukuka aykırı, kusurlu ise ve zarara yol açıyorsa tüzel kişi haksız fiil hükümleri uyarınca sorumlu olacaktır. Bununla beraber bazen aynı olay bakımından eğer şartları gerçekleşirse tüzel kişinin organın fiili dolayısıyla sorumlu olması ile tüzel kişinin adam çalıştıran sıfatıyla sorumlu olmasının olanaklı olduğu ifade edilmektedir.⁵¹⁵ Tüzel kişinin bir organ üyesinin aynı zamanda tüzel kişinin çalışanı olması da mümkün olduğundan, bu organ üyesinin sebebiyet vereceği zararların organ mı yoksa çalışan sıfatıyla mı verildiğinin tespit edilebilmesinin ise zarar gören bakımından mümkün olmadığı ifade edilmiştir.⁵¹⁶

Üreticinin sorumluluğu hakkında özel bir düzenleme yapılmaya kadar, üreticinin haksız fiil hükümleri uyarınca sorumlu tutulmasının tatmin edici sonuç vermemesi dolayısıyla hakkaniyete uygun bir çözüm için ispat yükünün tersine çevrilmesi

etme bakımından yükümlülüğünün hafiflediği, zira imalatın karmaşık bir iş olması sebebiyle zaten zarar görenin bazı hususları ispatlamasının imkânsız olacağı, dolayısıyla da fiili karinenin ispat yerine geçmesi kabul edilmek durumunda olduğu belirtilmiştir. Böylelikle zararın üretilen şeyin kullanımından kaynaklı olmadığına üretici tarafından kanıtlanacağı belirtilmiş, nitekim Alman Mahkemelerince de bu hususun kabul edildiği ifade edilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020]; Yargıtay 4. HD, 27.03.1995 tarihli E. 1994/6256 K. 1995/2596, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020].

⁵¹³ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*, 16.bs. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), s. 261.

⁵¹⁴ Akçura Karaman, a.g.e., s. 168.

⁵¹⁵ Kılınç, a.g.t. s. 265

⁵¹⁶ Kılınç, a.y.

prensibinden yararlanılması gerekmektedir.⁵¹⁷ Zira gerçekten de kusurlu olmadığının üretici tarafından ispatlanması, bunun zarar gören tarafından ispatlanmasına göre çok daha kolay olacaktır.

3.4.1. İmalat kaçağı veya gelişme riski sebebiyle ürünün ayıplı olması

İmalat kaçağı ayıpları, bilim ve teknolojinin gelmiş olduğu seviyenin önlemeye yetmediği yahut da üreticiden beklenemeyecek kadar pahalı bir yatırım gerektirdiği için önlenemediği hallerde söz konusu olmaktadır.⁵¹⁸ Nitekim gerçekten de üretim sistemlerinde yer alan makineler, her ne kadar düzgün işlese dahi bazen arıza yaparak ürünün ayıplı olmasına sebebiyet verebilirler. Üreticiyi haksız fiil hükümleri uyarınca sorumlu tutabilmek için ise kusurlu olması arandığından, makinedeki arızanın üreticinin kusurlu davranışından kaynaklanıp kaynaklanmadığının tespiti gerekir. Dolayısıyla makinenin arıza yapmasının sebebi onun usulüne uygun kullanılmaması, gereğinden fazla çalıştırılması, bakımının yapılmaması gibi hususlar ise bu tür hallerde üründeki ayıp esas itibarıyla üreticinin kusurlu davranışının bir sonucudur. Bundan başka, fabrikasyon safhasında bazen mallar ayıplı çıkacağından üreticinin gerekli kontrol mekanizmalarını kurması ve ürünlerin ayıplı bir şekilde piyasaya dağıtılmasının önüne geçmek için onları kontrolden geçirmesi gerekir.⁵¹⁹ Nitekim imalat kaçağı ile anlatılmak istenen, objektif ve sübjektif tüm özenin gösterilmesine rağmen önlenmesi yahut da kontrol altına alınması mümkün olmayan ayıplardır.⁵²⁰ Dolayısıyla da imalat kaçağının bulunduğu hallerde üreticinin kusurlu olduğundan söz edilemeyeceğinden, üreticinin haksız fiil hükümleri uyarınca sorumlu tutulması söz konusu olamayacaktır.

Gelişme riski dolayısıyla ürünün ayıplı olması da üretici tarafından önlenemez bir ayıp olduğundan üreticinin kusurundan söz edilemeyecektir.⁵²¹ Nitekim gelişim riskinin bulunduğu bir durumda, bilim ve teknoloji, ürünün piyasaya sürüldüğü anda o ürünün ayıplı olduğunu tespit edebilecek düzeye ulaşamamıştır. Dolayısıyla da

⁵¹⁷ Özel, a.g.e., s. 152.

⁵¹⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 174.

⁵¹⁹ Schuster, a.g.m., s. 432; Öztan, a.g.e., s. 143,200.

⁵²⁰ Petek, a.g.e., s. 172.

⁵²¹ Tiftik, a.g.e., s. 58.

üreticinin gelişme riski sebebiyle ayıplı bulunan ürünlerinin sebep olduğu zararlardan haksız fiil hükümlerine dayanarak sorumlu tutulması mümkün olmayıp, zarar gören zarara katlanmak durumunda kalmaktadır.

Görüldüğü üzere gelişme riski ve imalat kaçağı dolayısıyla ürünün ayıplı olduğu haller üreticinin ürünün ayıplı olmaması bakımından tüm özeni göstermesine, tüm mümkün tedbirlerin alınmasına rağmen önüne geçilemeyen durumlardır. Söz konusu haller modernleşmenin ortaya çıkardığı risklerdir.⁵²²

4. TBK M. 66 KAPSAMINDA ADAM ÇALIŞTIRANIN SORUMLULUĞU BAKIMINDAN

Ürünün adam çalıştıranın üretim organizasyonda bulunan bir çalışanın davranışı sebebiyle ayıplı olması da mümkündür.⁵²³ Hatta ürünlerin ayıplı olmasının çoğu kez çalışanların ihmalinden kaynaklı olduğu belirtilmektedir.⁵²⁴ TBK m. 66 f. 1 uyarınca adam çalıştıran, çalışanın kendisine verilen işi yaparken başkalarına verdiği zararı gidermek ile yükümlü tutulmuştur. Dolayısıyla üreticinin sorumluluğu ile ilgili olarak da gerekli şartları sağlıyorsa TBK m. 66'da yer alan adam çalıştıranın sorumluluğu söz konusu olabilecektir.

4.1. Genel Şartlar

Adam çalıştıranın kusursuz sorumluluğu⁵²⁵, onun üzerine düşen özen gösterme yükümünü ihlal etmiş olmasına, bu yüküme uygun davranmamış olması esasına

⁵²² Havutçu, a.g.e., s. 17.

⁵²³ Yargıtay 9. HD. 28.03.2013 tarihli E. 2012/31043, K. 2013/10463 sayılı kararına konu olayda yat yapımı işiyle uğraşan davalı iş yerinde depo sorumlusu imalatçıya NB49 olarak adlandırılan projeye ait kumaş yerine NB52 numaralı başka bir projeye ait kumaşın göndermiş ve imalatçıyı hatalı imalat nedeniyle zarara uğratmıştır. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 08.02.2020]; Yargıtay 9. HD. E. 2009/4571, K. 2011/3804, T. 17.02.2011, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 08.02.2020].

⁵²⁴ Tiftik, a.g.e., s. 51.

⁵²⁵ Yargıtay 4. HD. E. 2018/1598, K. 2019/5590, T. 26.11.2019, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 08.02.2020].

dayanır.⁵²⁶ Bu bakımdan adam çalıştırmanın objektif özeni göstermesi gerekir. Kusura dayanmayan bu sorumluluk geniş anlamda haksız fiil sorumluluğu⁵²⁷ alanında yer alan bir sorumluluktur.

Adam çalıştırmanın sorumlu olabilmesi için öncelikle genel haksız fiil sorumluluğunun kusur dışındaki tüm unsurlarının bulunması gerekir. Ayrıca Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 15.06.1994 sayılı kararında⁵²⁸ adam çalıştırmanın çalışanın kusurunun bulunmasının da gerekli olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla çalışanın kusurlu olması aranmadığı gibi, adam çalıştırın bakımından kusursuz sorumluluk kabul edildiğinden onun kusurlu olması da aranmaz. Kusur dışındaki diğer genel haksız fiil sorumluluğuna dair unsurlar ise burada da aranır. Bu bakımdan kusur dışındaki unsurlar olan hukuka aykırı fiil, zarar ve zarar ile hukuka aykırı fiil arasındaki illiyet bağı, adam çalıştırının sorumluluğu bakımından da genel şartlardır. Dolayısıyla da öncelikle adam çalıştırının sorumlu tutulabilmesi için onun bir çalışanın hukuka aykırı bir davranışının bulunması gerekir. Bunun yanı sıra bir zarar doğmalıdır. Burada da TBK m. 49 hükmünde olduğu gibi zararın kapsamına maddi ve manevi zararlar dahildir.⁵²⁹ Adam çalıştırının sorumluluğunun doğması için aranan bir diğer genel şart da illiyet bağıdır. Hukukumuzda sorumluluk bakımından aranan illiyet, uygun illiyettir.⁵³⁰ Dolayısıyla zararın doğması ile adam çalıştırının özensizliği arasında uygun illiyet bulunması gerekir.⁵³¹ Diğer bir ifadeyle, zarara sebep olan

⁵²⁶ Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s. 98.

⁵²⁷ Sözleşme dışı sorumluluk geniş anlamda haksız fiil sorumluluğunu ifade eder. Bkz. Ünlütepe, a.g.e., s. 126. Geniş anlamda haksız fiil sorumluluğu ise hem kusur sorumluluğunu hem de kusursuz sorumluluğu kapsamına alır. Bkz. Eren, Genel, s. 489.

⁵²⁸ Yargıtay HGK. E. 1994/11-178, K. 1994/398 T. 15.06.1994 sayılı kararında adam çalıştırının sorumluluğunun bir kusur sorumluluğu değil olağan sebep sorumluluğu olduğu, adam çalıştırana kanunun genel nitelikte objektif bir özen yükümü, gözetim yükümü yüklediği, adam çalıştırının sorumluluğunun kendisinin yahut da emrinde çalışan yardımcı kişinin kusurunun bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, kusurdan bağımsız olarak doğduğu, sorumluluğun doğması bakımından objektif özen yükümlülüğünün ihlali ile zarar arasında, uygun illiyet bağının bulunmasının yeterli olduğu belirtilmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 08.02.2020].

⁵²⁹ Eren, Genel, s. 621.

⁵³⁰ Dinç, a.g.e., s. 144.

⁵³¹ Kılınç, a.g.t., s. 65.

çalışanın davranışının, adam çalıştırmanın özen ödevinin ihlalinin uygun sonucu olması gerekir.⁵³²

4.2. Özel Şartlar

Adam çalıştırmanın sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için kusur dışındaki genel haksız fiil sorumluluğuna ilişkin şartların yanı sıra birtakım özel şartların mevcudiyeti de aranmaktadır. Bu şartlar ise adam çalıştırıcı ile çalışan arasında bir bağımlılık ilişkisinin bulunması, çalışanın işi gördüğü sırada ve işle ilgili olarak üçüncü kişiye bir zarar vermesi ve adam çalıştırıcının kurtuluş beyyinesi getirememiş olmasıdır.⁵³³

4.2.1. Adam çalıştırıcı ile çalışan arasında bağımlılık ilişkisi

Adam çalıştırıcı ile ifade edilmek istenen, işlerini gördürebilmek için bağımlılık ilişkisi dahilinde üçüncü bir kimsenin hizmet ediminden faydalanan ve onun üzerinde gözetim ve denetim yetkisi olan kimsedir.⁵³⁴ Bu bakımdan adam çalıştırıcının sorumluluğundan söz edebilmek için de çalıştırılanın, çalıştırıcının emir, denetim, kontrolü altında olması, çalıştırıcının talimatlarına uygun şekilde çalıştırılması gerekir.⁵³⁵ Diğer bir ifadeyle bu sorumluluk uyarınca, adam çalıştırıcı ile çalışan arasında üstlük-altlık ilişkisi, tabiyet ilişkisi aranır.⁵³⁶ Buradaki en önemli husus adam çalıştırıcının, adam çalıştırıcının amaç ve menfaatine yönelik olmasıdır.⁵³⁷

⁵³² Eren, Genel, s. 621.

⁵³³ H. Nomer, a.g.e., s. 129 vd.; Kılınç, a.g.t., s. 67,68.

⁵³⁴ Eren, Genel, s. 623.

⁵³⁵ Reisoğlu, a.g.e., s. 183.

⁵³⁶ H. Nomer, a.g.e., s. 129; Eren, Genel, s. 622.

⁵³⁷ Eren, Genel, s. 623.

4.2.2. Zararın çalışanın işi gördüğü sırada hukuka aykırı davranışı sonucu meydana gelmesi

Çalışanın zarara sebebiyet veren davranışı, adam çalıştırmanın işinin görülmesiyle ilgili olmalıdır.⁵³⁸ Bu bakımdan adam çalıştırmanın görülen işi ile zarara sebebiyet veren fiil arasında fonksiyonel bir bağlantının bulunması gerektiği kabul edilir.⁵³⁹ Böylelikle üreticinin menfaatine çalışanın, üreticinin işini gördüğü sırada bir davranışı ile ürünün ayıplı olmasına sebebiyet vermesi ve ürünün ayıplı olmasının da zarara yol açması⁵⁴⁰ halinde, diğer şartlar da sağlanıyorsa üretici, adam çalıştırın sıfatıyla çalıştırdığı çalışanın davranışının sebep olduğu zararlardan objektif olarak sorumludur.

4.2.3. Kurtuluş kanıtının getirilmemiş olması

TBK m. 66 uyarınca adam çalıştırmanın sorumluluğu olağan sebep sorumluluğudur.⁵⁴¹ TBK m. 66 f. 2 uyarınca adam çalıştırmanın çalıştırdığı kişileri seçmede, işi ile ilgili talimat vermede, gözetim ve denetimde bulunma hususunda zararın doğmasını önlemek için gereken özeni gösterdiğini ispat etmesi halinde sorumlu olmayacağı belirtilmiştir. Özen yükümünü yerine getirdiğini ispatlayamaması halinde failin elbette özen eksikliği ile zarar arasında nedensellik bağının olmadığını ispat ederek sorumluluktan kurtulması mümkündür.⁵⁴² Diğer bir ifadeyle adam çalıştırın, gerekli özeni göstermiş olsaydı dahi zararın gerçekleşeceğini ispatlarsa sorumluluktan kurtulacaktır.⁵⁴³

Öte yandan, maddenin üçüncü fıkrası uyarınca bir işletmede adam çalıştırının, işletme çalışma düzeninin zararın doğmasını engellemek bakımından elverişli olduğunu ispat etmediği sürece o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan

⁵³⁸ Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s. 98; Petek, a.g.e., s. 158; H. Nomer, a.g.e., s. 134; Yargıtay 4. HD. E. 2018/1598, K. 2019/5590, T. 26.11.2019, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 08.02.2020].

⁵³⁹ Akıntürk ve Ateş, a.g.e., s. 98,99; Eren, Genel, s. 625,626.

⁵⁴⁰ Kusurlu fiil ürünün ayıplı olmasına sebep olduğundan ve ürünün ayıplı olması da zarara yol açtığından buradaki zarar kusurlu hareketin doğrudan değil, dolaylı bir sonucudur. Bkz. Dinç, a.g.e., s. 123.

⁵⁴¹ Eren, Genel, s. 499.

⁵⁴² Oğuzman ve Öz, Cilt-2, s. 147.

⁵⁴³ Eren, Genel, s. 629.

zararı tazmin ile yükümlü olduğu belirtilmiştir. Böylelikle üreticinin sorumluluktan kurtulmasını zorlaştıran organizasyon sorumluluğuna yer verilmiş olup, kusursuz sorumluluğun uygulama sahası işletmeler yönünden genişletilmiştir.⁵⁴⁴ Dolayısıyla da üreticinin sorumluluktan kurtulması için çalıştırdığı kişileri seçmede, işi ile ilgili talimat vermede, gözetim ve denetiminde bulunma hususunda zararın doğmasını önlemek için gereken özeni gösterdiğini ispat etmesi yeterli olmayıp, ayrıca işletme çalışma düzeninin, diğer bir ifadeyle organizasyonunun zararın doğmasını engellemek bakımından elverişli olduğunu, dolayısıyla da gerekli tedbirlerin alındığını da ispatlaması gereklidir. Bu bakımdan adam çalıştıranın çalışanın sebep olduğu zararlardan sorumluluktan kurtulmasını zorlaştıran ek bir özen yükümlülüğü söz konusudur. Dolayısıyla da üreticiler piyasaya ayıpsız mal sürebilmek için, işletmelerinde çalışacak kişilerin işlerini en iyi yapabilecekleri şekilde bir organizasyon kurmalıdır.⁵⁴⁵

Ayrıca belirtmek gerekir ki adam çalıştıranın sorumluluğu ile ilgili olarak 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 66 f. 3 ile getirilen hüküm dolayısıyla hukukumuzda adam çalıştıranın sorumluluğundan bağımsız olarak organizasyon sorumluluğunun getirilip getirilmediği konusu tartışılmaktadır. Bir görüş uyarınca TBK m. 66 f. 3’de düzenlenen sorumluluğun adam çalıştıranın sorumluluğundan bağımsız yeni bir sorumluluk olduğu kabul edilmektedir.⁵⁴⁶ Bu görüşü eleştiren görüş ise üreticinin sorumluluğunun çeşitli yorumlar yoluyla kusursuz sorumluluk hâllerinin kapsamına dâhil edilemeyeceği, her ne kadar TBK 66/3 hükmü işletmeler bakımından adam çalıştıranı organizasyon yükümlülüğü getirirse de bu yükümlülüğün, çalışanların fiilleriyle verilen zararlar ile sınırlı şekilde anlaşılması gerektiği, üreticinin

⁵⁴⁴ Ünlütepe, a.g.e., s. 133; Organizasyon sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için ise bir işletmenin bulunması zorunludur. Bkz. Ünlütepe, a.g.e., s. 192.

⁵⁴⁵ Özel, a.g.e., s. 151.

⁵⁴⁶ Ahmet Türkmen, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III)”, *İÜHF*, C. 70, S. 2 (2012), s. 261,262; Kılınç, a.g.t., s. 58. Aynı doğrultuda bkz. Erdem Büyüksağış, “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1 (2006), s. 8, dn. 20.

sorumluluğunun ise kendine özgü hukuki sorunlara çözüm sağlayacak şekilde ayrı ve özel bir kanunda düzenlenmesinin gerekli olduğu yönündedir.⁵⁴⁷

Öte yandan Yargıtay henüz TBK m. 66 f. 3 ile organizasyon sorumluluğu öngörülmeden önceki dönemde dahi, 1989 tarihli kararında⁵⁴⁸ iş organizasyonunun iyi bir şekilde kurulmadığı, işletme kusurunun bulunduğu gerekçesiyle işletmeyi zarardan sorumlu tutmuştur.

Belirtmek gerekir ki, ürünlerin ayıplı olmasının tek sebebi çalışanların fiillerinden kaynaklı değildir. Nitekim üretim sürecinde makina hatasından kaynaklı fabrikasyon hataları da gündeme gelebilmektedir. Hatta eğer bilim ve teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan ayıplar söz konusu ise bunlar önceden önlenemeyeceğinden adam çalıştırmanın işletmesini yeterli şekilde organize etmesiyle de bunların önüne geçilemeyecektir. Bu bakımdan üreticinin, işletmesinde organizasyonun iyi bir şekilde yapılması için gerekli olan bütün özeni gösterdiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulabilmesi, organizasyon sorumluluğunun üreticinin sorumluluktan kurtulmasını tamamen engellemediğini göstermektedir; halbuki bilim ve teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan ayıpların yahut da rastlantısal olarak ortaya çıkan ayıpların sebebiyet verdiği zararların zarar gören üzerinde kalması değil, bu zararlara üreticinin katlanması daha adil bir çözümdür.⁵⁴⁹

Bunun yanı sıra adam çalıştırmanın sorumluluğunda çalışan ile adam çalıştırın arasında bağımlılık ilişkisi arandığından, TBK anlamında çalışan sayılmayan kişilerin o ürünün planlamasını, tasarımını yapması halinde adam çalıştırının sorumluluğuna başvurulması söz konusu olamayacaktır.⁵⁵⁰

⁵⁴⁷ Dila Okyar Karaosmanoğlu, “Adam Çalıştırının Sorumluluğu (TBK M.66)” (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2019), s. 237.

⁵⁴⁸ Yargıtay 11. HD 1988/5107 K. 1989/1017 T. 21.02.1989. Söz konusu olayda davacıların çocuğu ve kardeşi, davalıya ait trenden inerken inilen hattın bitişiğindeki raydan gelen trenin çarpması sebebiyle ölmüştür. Her ne kadar olay tarihinde raylar arasında tel örgü bulunduğu belirtilse de Yargıtay, davalı işletmenin denetim ve gözetimindeki tren istasyonunda yolcuların yaya alt geçidinden geçmeksizin rayların üzerinden geçmelerini önleyici tedbirleri tam anlamıyla almadığını, dolayısıyla bu bakımdan bir nevi işletmenin yolcuların rayların üzerinden geçmelerine bir nevi müsaade ettiğini, bu bakımdan da işletme kusurunun bulunduğunu belirtmiştir. <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020].

⁵⁴⁹ Akçura Karaman, a.g.e., s. 113.

⁵⁵⁰ Öztan, a.g.e., s. 207.

Görüldüğü üzere adam çalıştırmanın sorumluluğuna ilişkin hükümler somut olayın şartlarına uygun düştüğü ölçüde uygulanabilecekse de üreticinin sorumluluğu alanında tamamıyla tatmin edici çözümler sunmamaktadır.

BÖLÜM III

ÜRÜN KAVRAMI, SORUMLULAR, TAZMİNAT TALEP EDEBİLENLER VE SORUMLULUKLA İLGİLİ DİĞER KONULAR

1. ÜRÜN KAVRAMI

1.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi Bakımından

85/374 sayılı AB Direktifi'nde mal kavramı, *ürün* olarak ifadesini bulmuştur.⁵⁵¹ Direktif m. 2 uyarınca ürün tanımlanmış olup, bu maddenin Avrupa Parlamento ve Konseyi'nin 10 Mayıs 1999 tarihli ve 1999/34/AT sayılı Direktifi ile değişikliğe uğramadan önceki hali itibarıyla ürün, başka bir taşınır veya taşınmaza bağlı olsa dahi birincil tarım ürünleri ve av ürünleri haricindeki her türlü taşınırı ve elektriği ifade etmekteydi. Ayrıca birincil tarım ürünü ile kastedilenin ilk işleminden geçmiş ürünler haricindeki toprak, besicilik ve balıkçılık ürünleri olduğu da aynı maddede ifade edilmişti. Böylelikle her ne kadar zirai ürünler ve av ürünleri sanayi ürünlerinden ayrı tutulmuş olsalar da, sınai bir işleme tabi tutuldukları takdirde bunlar da Direktif kapsamında ürün olarak kabul edilecekti.⁵⁵²

Bununla beraber Direktif'in ürünü tanımlayan ikinci maddesi, Avrupa Parlamento ve Konseyi'nin 10 Mayıs 1999 tarihli ve 1999/34/AT sayılı Direktifi ile değişikliğe uğramış ve ürün tanımında bulunan *doğal tarım ürünleri ve av ürünleri hariç olmak üzere* ifadesi tanımdan çıkarılarak, başka bir taşınır veya taşınmazın bir parçasını oluştursa dahi her türlü taşınırın ve elektriğin ürün olacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla 1999/34/AT sayılı Direktif ile birincil tarım ürünleri, diğer bir ifade ile işlenmemiş dahi olsalar toprak, besicilik ve balıkçılık ürünleri ile avlanma sonucu elde edilen

⁵⁵¹ Tiryaki, Hizmet, s. 45.

⁵⁵² İnal, a.g.e., s. 385.

şeyler de ürün kavramına dahil edilerek ürün kavramının kapsamı genişletilmiştir.⁵⁵³ Bunun sebebi ise hastalıklı hayvanlardan elde edilen ürünlerin sebep olduğu zararlar ile işlenmemiş dahi olsa hayvansal ve tarımsal ürünlerin gen teknolojisi kullanılarak manipüle edilmiş olma ihtimalinin giderek arttığı ve daha önce Avrupa Birliği'nin benzeri birçok sorun ile karşılaşmış olduğu gerçeği doğrultusunda doğabilecek zararların Direktif kapsamına alınmak istenmesidir.⁵⁵⁴ Dolayısıyla da işlenmemiş ürün olarak kabul gören tarım ve hayvansal ürünlerin çok fazla piyasaya sürüldüğü ve bu ürünlerin ayıplı olması halinde zarar görebilecek kitlenin çok geniş olduğu dikkate alındığında, üreticinin sorumluluğuna giren ürünlerin kapsamının bu şekilde genişletilmesinin isabetli olduğu ifade edilmiştir.⁵⁵⁵ Bu bakımdan örneğin hayvanın eti, sütü, tüyü, yünü, derisi, bal, tutulan balıklar gibi hayvancılık ve av sonucu elde edilen ürünler, toprakta yetiştirilen ve toplanan meyve ve sebzeler Direktif kapsamında ürün sayılacaktır.⁵⁵⁶ Nitekim ürün sorumluluğunun yalnızca sınai malların üretilmesi ile sınırlı bir sorumluluk olmadığı ifade edilmektedir.⁵⁵⁷

Görüldüğü üzere Direktif uyarınca üreticinin kusursuz sorumluluğunun kapsamındaki ürün kavramı, başka bir taşınır veya taşınmaza bağlı olsalar dahi her türlü taşınırı ve elektriği ifade etmektedir. Ayrıca elektriğin ürün kapsamına dahil olduğu Direktif ile ayrıca açıkça belirtildiğinden, söz konusu Direktif'in maddi olmayan mallara uygulanmadığı sonucuna varılabilecektir.⁵⁵⁸ Bununla beraber Direktif'te taşınırın tanımı yapılmadığından taşınır ile neyin kastedilmiş olduğunu her üye devletin iç hukuku belirleyecektir.⁵⁵⁹

⁵⁵³ Kulaklı, a.g.e., s. 102.

⁵⁵⁴ Atamer, a.g.m., s. 77; Özsunay ve Özsunay, a.g.m. s. 206; *Deli dana* krizinin ardından Komisyon, 85/374 sayılı Direktif'te öngörülen sorumluluğun kapsamına birincil tarımsal ürünlerini de dahil etmiş ve üye devletleri işlenmemiş birincil tarım ürünlerini de kusursuz sorumluluk kapsamına almakla yükümlü kılmıştır. Bkz. COM (2000) 893 final, 31.1.2001, s. 6.

⁵⁵⁵ Havutçu, a.g.e., s. 68.

⁵⁵⁶ Aydos, a.g.e., s. 146.

⁵⁵⁷ Demirci, a.g.m. s. 134.

⁵⁵⁸ Wuyts, a.g.m., s. 5.

⁵⁵⁹ Demirci, a.g.m., s. 130; Bu belirleme yapılırken iç hukukta yer alan taşınır-taşınmaz ayrımına mutlak şekilde bağlı kalınmadan Direktif'te yer alan tüm hükümlere uygun bir değerlendirme yapılmasının gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Havutçu, a.g.e., s. 67.

Endüstri ürünleri yahut el yapımı ürünler, doğal tarım ve avlanmayla elde edilen ürünler, geri dönüştürülebilmesi mümkün olup yeniden kullanılabilirlerse bu geri dönüşüm ürünleri, petrol veya doğalgaz gibi ham maddeler, kitap, harita ve benzeri basılı eserler de dahil olmak üzere her türlü taşınır Direktif kapsamında ürün kavramına dahildir.⁵⁶⁰ Dolayısıyla da Direktif kapsamındaki taşınırın işlenip işlenmemesi, el yapımı yahut da endüstri ürünü olması önem arz etmez.⁵⁶¹ Atıklar dahi eğer tekrar satışa sunulabiliyor ise yahut geri dönüştürülebiliyorsa ürün sayılacak⁵⁶² ve bunları işleyenler de üretici sıfatı taşıyabilecektir.⁵⁶³ Bununla beraber, kan nakli için kullanılan insan kanı, onu bağışlayandan alınıp işleme tabi tutulduktan sonra ürün sayılabilmektedir.⁵⁶⁴

Öte yandan, elektrik Direktif uyarınca ürün sayılmakla beraber öğretide elektriğin ne zaman ayıplı kabul edileceği, elektrik kesintisi veya voltaj değişikliklerinin ayıp sayılıp sayılmayacağı hususunda görüş birliği yoktur. Dolayısıyla da voltaj değişikliği yahut elektrik kesintileri bakımından bu hallerin ancak ayıp olarak kabul edilmesi halinde, vücut bütünlüğü yahut da mal varlığında ortaya çıkacak zararların 85/374 sayılı AB Direktifi kapsamında olmaları söz konusu olabilecektir.⁵⁶⁵ Böylelikle de örneğin yüksek yahut düşük gerilimlerin evdeki aletlere zarar vermesi halinde elektrik üreten teşebbüslerin de ürün sorumluluğu kurallarına tabi⁵⁶⁶ olacağı belirtilmiştir.⁵⁶⁷

Diğer yandan, bilgi taşıyıcısı olan matbaa ürünlerindeki salt baskı hatalarının üreticinin sorumluluğuna yol açması söz konusu değildir.⁵⁶⁸ Keza bilgisayar yazılımları bakımından da durum benzer olup, bilgisayar yazılımları sebebiyle üreticinin sorumlu olabilmesi, ancak söz konusu yazılımın bir taşıyıcıya kaydedilmiş

⁵⁶⁰ Erlüle, Yapımcı, s. 310,311.

⁵⁶¹ Demirci, a.g.m., s. 130.

⁵⁶² Demirci, a.g.m., s. 132, dn. 42.

⁵⁶³ Aydos, a.g.e., s. 135.

⁵⁶⁴ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 206.

⁵⁶⁵ Döğerlioğlu Işıksungur, a.g.m., s. 122.

⁵⁶⁶ Elektriğin ayıplı olduğunu ispat oldukça güçlük arz etmekte ve ürünlerin piyasaya sürüldüğü an ayıplı olması arandığından, ayıplı olup olmadığının saptanması bakımından elektriğin üreticinin elinden çıkarak devreye sokulması anı esas alınmalıdır. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 285.

⁵⁶⁷ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 206.

⁵⁶⁸ Kulaklı, a.g.e., s. 60,61.

olması ve bu yazılımın ilettiği iletiler dolayısıyla taşıyıcısının zarara yol açması halinde mümkündür.⁵⁶⁹ Dolayısıyla bilgisayar programının, mektup, kitap, ölçü aleti, kitaplarda olduğu gibi içerdiği bilgi yahut verdiği tavsiye veya teşhislerin sebep olduğu zararlar Direktif kapsamında üreticinin sorumluluğuna dahil değildir.⁵⁷⁰ Bu bakımdan yazılımın genellikle fiziksel olarak sağlanmadığı, örneğin internet üzerinden elde edildiği bir durumda yazılımın maddi bir varlığından söz edilemeyeceğinden Direktif kapsamı dışında kalacaktır.⁵⁷¹

Direktif m. 2 uyarınca başka bir taşınır yahut taşınmaza bağlı olsalar dahi her türlü taşınırın ve elektriğin ürün kapsamında olduğu belirtildiğinden, bir taşınır veya taşınmaza işlenen, bunların bütünleyici parçası konumunda bulunan ara malzeme ve hatta ham madde dahi ürün olarak kabul edilecektir.⁵⁷² Dolayısıyla hukukumuzda Medeni Kanun m. 684 gereği taşınmazın bütünleyici parçası haline gelen taşınır eşya hakkında her ne kadar taşınmaz mülkiyeti hükümleri uygulanacak ise de⁵⁷³, 85/374 sayılı AB Direktifi bundan farklı olarak taşınmazın bütünleyici parçası halindeki taşınırın da ürün sayılacağını kabul ettiğinden, bir taşınmaza bağlanmış olan taşınırın ayıplı olması halinde ayıplı taşınırın üreticisinin sorumluluğu gündeme gelebilecektir.⁵⁷⁴ Dolayısıyla her ne kadar taşınmazların sebep olduğu zararlar Direktif kapsamına alınmamış olsa da, bir taşınmaza işlenmiş olan her bir taşınırın üreticisine gidebilme imkânı vardır. Örneğin bir binanın çökmesi halinde, binanın taşınmaz olması ve taşınmazların da Direktif kapsamına alınmamış olması sebebiyle yükleniciden Direktif uyarınca tazminat istenememesi durumu, Direktif m. 2 ile yumuşatıldığından, söz konusu binanın örneğin demir, tuğla yahut çimentosunun

⁵⁶⁹ Aydos, a.g.e., s. 137; Örneğin bir tam otonom ve bağlı aracın yazılımı hasara neden oluyorsa otomatik olarak aracın ayıplı olduğu kabul edilmeli ve zarar görenler bu tür ayıplar sebebiyle ürünün imalatçısına başvurabilmelidir. Bkz. Liivak, a.g.m., s. 188.

⁵⁷⁰ Aydos, a.g.e., s. 136,137.

⁵⁷¹ Wuyts, a.g.m., s. 6.

⁵⁷² Akçura Karaman, a.g.e., s. 283.

⁵⁷³ Dolayısıyla da Direktif uyarınca ürün tanımının bu şekilde yapılması Direktif'in Eşya Hukuku'na hakim ilkelerden ayrıldığı ve bunun sonucu olarak da üreticinin sorumluluğu alanındaki ürün kavramının Eşya hukukundaki eşya ile farklı anlamda olduğu belirtilmiştir. Bkz. Erlüle, Yapımcı, s.312.

⁵⁷⁴ Tiryaki, Hizmet, s. 48.

ayıplı olması nedeniyle çökmesi halinde bunların üreticisinden Direktif kapsamında tazminat istenebilir hale gelmiştir.⁵⁷⁵

Bundan başka, bir taşının diğer bir taşına bağlanması halinde de bu taşınır, 85/374 sayılı AB Direktifi uyarınca ürün olma özelliğini korumaktadır. Bu durum Direktif m. 3'de düzenlenen bileşen parça üreticisinin sorumluluğu bakımından önem arz etmektedir.⁵⁷⁶ Bu bakımdan örneğin bir monitörün camı, yahut bir telefonun tuş takımının ayıplı olması halinde bunların üreticisinin sorumluluğuna gidilebilecektir.

Taşınmazlar ise, Direktif'te yalnızca taşınırların ürün kapsamına girdiğinin belirtilmiş olması dolayısıyla ürün sayılmazlar.⁵⁷⁷ Gerçekten de modern ürün sorumluluğu hukukunun merkezindeki prototip konseptin sanayileşmiş seri üretimden kaynaklanan taşınabilir ve somut bir mal olduğu, binaların bu kapsama alındığı rejimlerin ise istisnai olduğu ifade edilmektedir.⁵⁷⁸ Ayrıca hizmet edimleri ve maddi varlığı bulunmayan fikir ürünleri de ürün kavramına dahil olmadığından örneğin bir hizmet sağlayıcı bu Direktif kapsamında sorumlu tutulamayacaksa⁵⁷⁹ da bir kitap, CD gibi fikir ve sanat ürünlerini taşıyan cisimler, maddi varlığa sahip bulunduklarından ürün niteliği taşırlar.⁵⁸⁰ Belirtmek gerekir ki hizmetlerin Direktif kapsamı dışında kalması, hizmet sunumunda kullanılan ayıplı ürünün yol açtığı zararların Direktif kapsamında olmadığı anlamına gelmez.⁵⁸¹ Ayrıca Direktif, ayıplı ürünler dolayısıyla üreticilerin kusursuz sorumluluğu sınırlanmadığı sürece, üye

⁵⁷⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 281,283.

⁵⁷⁶ Tiryaki, Hizmet, s. 48,49.

⁵⁷⁷ COM (2000) 893 final raporunda bazı üye devletlerde binalarla ilgili sorumluluk hakkında özel düzenlemelerin mevcut olduğu, diğer üye devletlerde sözleşme hukuku kurallarının binada bir sorun olması durumunda kişinin tazminat talep edebilmesini sağladığı, Direktif'in endüstriyel olarak seri üretilen ürünlerdeki ayıplar dolayısıyla üreticinin sorumluluğunu öngördüğü, nitekim taşınmaza dahil edilen inşaat ürünlerinin de Direktif kapsamında olduğu, taşınmazların ise farklı düzenlemeler gerektirdiği ifade edilmiştir. Bkz. COM (2000) 893 final, 31.1.2001, s. 24.

⁵⁷⁸ Reimann, a.g.m., s. 766.

⁵⁷⁹ ABAD, 21.12.2011 tarihli C-495/10 sayılı kararında hastanede tedavi hizmeti sunanın, üreticisi olmadığı bir ayıplı ürünün sebep olduğu zararlardan dolayı sorumlu olmadığını, hizmet sağlayıcıların sorumluluğunun 85/374 sayılı Konsey Direktifi kapsamında olmadığını belirtmiştir. Bkz. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=117194&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2662939#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

⁵⁸⁰ Havutçu, a.g.e., s. 70,71.

⁵⁸¹ Wuyts, a.g.m., s. 6.

devletlerin hizmet sağlayıcılar için kusursuz sorumluluk öngörmelerini engellememektedir.⁵⁸²

1.2. 7223 Sayılı ÜGTDK Bakımından

ÜGTDK m. 3 f. 1 (s) bendinde bu Kanun kapsamında ürün⁵⁸³ ile ifade edilenin ne olduğu belirtilmiştir. Buna göre ürün; her türlü madde, müstahzar yahut da eşyayı ifade etmektedir. ÜGTDK’da maddenin, müstahzarın yahut da eşyanın tanımı yapılmamıştır. TDK’nın tanımlaması uyarınca madde, duyular ile algılanması mümkün olan nesneyi, bir cismi oluşturan ögeyi ifade etmektedir.⁵⁸⁴ Müstahzar ise TDK’nın tanımlaması uyarınca, önceden hazırlanarak eczanede bulundurulmuş ticari ilaç, preparattır.⁵⁸⁵ Eşya hukukundaki ifadesiyle eşya ise, maddi bir varlığı olan ve üzerinde hâkimiyet kurulabilen⁵⁸⁶, insan dışı, sınırlandırılması mümkün ve iktisadi bir değere sahip herşeydir.⁵⁸⁷ Diğer bir ifadeyle eşya, üzerinde fiili ve hukuki hâkimiyet kurulmaya elverişli olan maddi mallardır.⁵⁸⁸ Buradan varılan sonuç, maddi olmayan malların ÜGTDK kapsamında ürün sayılmadığıdır. Nitekim mallar haklara konu olabilen şeyler olup,⁵⁸⁹ maddi ve maddi olmayan mallar şeklinde iki türdür.⁵⁹⁰ ÜGTDK kapsamına giren mallar ise maddi mallar, diğer bir ifade ile eşyalardır. Esas itibarıyla ÜGTDK m. 3 f. 1 (s) bendi uyarınca belirtilen madde ve müstahzar da cismi bulunan maddi varlıklar olduklarından eşya kavramına dahildir. Maddi varlığa sahip bulunmayan fikir ve sanat ürünleri veya hizmet edimleri ise üreticinin

⁵⁸² COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s.4,5.

⁵⁸³ ÜGTDK m. 2 f. 4 uyarınca Avrupa Birliği üyesi olan ülkeler haricindeki ülkelere ihraç edilen yahut da ihraç edilmesi öngörülen ürünlerin 7223 sayılı Kanun’un kapsamı dışında olduğu, ancak bu ürünler bakımından da güvenli olmanın, taşıma konusu olmamanın ve alıcıyı yanıltmayacak bir şekilde ürüne ilişkin işaretleme, etiketleme ve belgelendirmenin yapılmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

⁵⁸⁴ <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim 29.03.2020].

⁵⁸⁵ <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim 29.03.2020].

⁵⁸⁶ Yalnızca fiziksel imkânsızlıklar sebebiyle değil kamu düzeni yasakları sebebiyle de hâkimiyet kurulması da mümkün olmayabilir. Bkz. Şeref Ertaş, *Eşya Hukuku*, 14.bs. (İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2018), s. 6.

⁵⁸⁷ Ertaş, a.g.e., s. 6.

⁵⁸⁸ Turgut Akıntürk, *Eşya Hukuku*, (İstanbul: Beta, 2009), s. 26

⁵⁸⁹ Akıntürk, a.g.e., s. 25.

⁵⁹⁰ Eren, Özel, s. 31; Akıntürk, a.g.e., s. 25.

sorumluluğu alanında ürün sayılmazlar,⁵⁹¹ nitekim ÜGTDK kapsamında da ürün sayılmamışlardır.

Görüldüğü üzere maddi mallar ÜGTDK kapsamında ürün sayılmaktadır. Maddi mallar ise, taşınır ve taşınmaz mal olmak üzere iki türdür.⁵⁹² Bir mal, özüne zarar vermeden bir yerden başka bir yere taşınabiliyorsa bu mal taşınır maldır.⁵⁹³ Diğer bir ifadeyle niteliği, işlevi ve değeri değişmeksizin bir yerden başka yere taşınabilmesi mümkün olan mallara taşınır mallar denir.⁵⁹⁴ Öte yandan TMK m. 762 uyarınca, mahiyeti gereği taşınabilen maddî şeyler ile edinilmesi mümkün olan ve ayrıca taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerin taşınır mülkiyetinin konusunu oluşturduğu dikkate alındığında elektrik de edinmeye elverişli doğal güç olduğundan taşınır eşya kavramına dahildir.⁵⁹⁵ Keza cismani bir varlığı bulunmayan diğer doğal güçler de taşınır eşya mülkiyetine dair hükümlere tabidir.⁵⁹⁶ İnsan vücudu ve bunun yanı sıra organları, dokuları ve ceset ise eşya sayılmaz.⁵⁹⁷ Bununla beraber insan vücudundan ayrıldıktan sonra parçaların eşya kapsamında sayılacakları kabul edilmektedir.⁵⁹⁸ Vücuttan ayrılabilen takma diş, peruk gibi suni uzuvlar da eşyadır.⁵⁹⁹

ÜGTDK m. 3 f. 1 (s) bendi uyarınca eşyanın ürün sayıldığı belirtildiğinden, Kanun'un lâfzına göre taşınırların yanı sıra taşınmazlar da üreticinin sorumluluğuna dahil gözükmektedir. Belirtmek gerekir ki 4077 sayılı eTKHK döneminde de, 4077 sayılı eTKHK'nın 4. maddesi uyarınca tüketicinin ayıplı malın neden olduğu maddede sayılan zararlar ile ilgili imalatçı-üreticiden tazminat isteme hakkı bulunduğu belirtilmiş ve aynı Kanun'un 3. maddesinin (c) bendinde mal tanımına

⁵⁹¹ Yavuz, İmalatçı, s. 1316; Havutçu, a.g.e., s. 21.

⁵⁹² Fikret Eren, *Mülkiyet Hukuku*, 4.bs. (Ankara: Yetkin Yayınları, 2016), s. 489; Tiryaki, Hizmet, s. 45.

⁵⁹³ Ömer Adil Atasoy, Mustafa Taşkın, Hakan Acar, *Tüketiciyi Koruma Hukuku (İlgili Mevzuat ve Yargıtay Kararları)*. 2.bs. (Ankara: Yargı Yayınevi, 2000), s. 35.

⁵⁹⁴ Tiryaki, Hizmet, s. 45.

⁵⁹⁵ Aydın Aybay ve Hüseyin Hatemi, *Eşya Hukuku* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009), s. 11; Erlüle, Yapımcı, s. 314.

⁵⁹⁶ Kırca, a.g.e., s. 184.

⁵⁹⁷ Ertaş, a.g.e., s. 6.

⁵⁹⁸ M. Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, 19.bs. (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016), s. 5.

⁵⁹⁹ Atasoy, Taşkın, Acar, a.g.e., s. 33.

konut ve tatil amaçlı taşınmaz mallar da dahil edilmişti. Keza Ayıplı Mal Yönetmeliği'nin 4. maddesinin (c) bendinde de konut ve tatil amaçlı taşınmazların mal kapsamında olduğu belirtilmişti. Dolayısıyla da Kanun'un lâfzına göre taşınmazlar da üreticinin sorumluluğu kapsamında ürün kavramına dahildi. Bununla beraber öğretide bir görüş, taşınmazların ürün sorumluluğu kapsamına girmediği görüşündeydi.⁶⁰⁰ Diğer görüş ise konut ve tatil amaçlı taşınmazların bir üretim faaliyetinin sonucunda ortaya çıkan taşınmazlar olduğu ve tüketim faaliyeti içinde değerlendirilebileceği düşüncesiyle bunların ürün olarak değerlendirilmesinin isabetli olduğunu belirtmişti.⁶⁰¹ Nitekim Yargıtay da taşınmaz imal eden yüklenicinin taşınmaz imalatçısı olduğunu kabul etmişti.⁶⁰² ÜGTDK m. 3 f. 1 (s) bendi ise yalnızca konut ve tatil amaçlı taşınmazların ürün kapsamında olduğu şeklinde bir belirleme yapmamış, eşyanın ürün kapsamına girdiği belirtmiştir. Dolayısıyla ÜGTDK m. 3 f. 1 (s) bendi uyarınca eşya ürün olarak belirtilmiş olduğundan taşınmaz eşyanın da ürün kapsamında olduğu söylenebilirse de bu noktada yalnızca Kanun'un lâfzına değil, Kanun koyucunun amacı ve Kanun'un ruhuna da uygun yorum yaparak sonuca varmak gerekir. Zira 7223 sayılı ÜGTDK'nın 6. maddesi ürün sorumluluğu tazminatı öngörmüş olmakla beraber madde gerekçesinde buradaki düzenlemenin AB'ye üye devletlerin ürün sorumluluğuna ilişkin 25.7.1985 tarihli 85/374/AET sayılı Konsey Direktifi doğrultusunda hazırlandığı belirtilmiştir. Söz konusu Direktif'te ise taşınmazlar ürün sorumluluğu kapsamına alınmamıştır. Keza öğretide de imalatçının ürün sorumluluğu bakımından taşınmaz malların ürün kavramının dışında kaldığı belirtilmiştir.⁶⁰³

Ayrıca Direktif uyarınca başka bir taşınır veya taşınmaza bağlı olsalar dahi her türlü taşınır ürün kapsamındayken, ÜGTDK'da ise böyle bir ifadeye yer verilmemiştir. Bilindiği üzere Medeni Kanun m. 684 gereği bütünleyici parça, yerel âdetlere uyarınca asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmeden, zarara uğratılmadan

⁶⁰⁰ Kırca, a.g.e., s. 192; Havutçu, a.g.e., s. 21.

⁶⁰¹ Aydos, a.g.e., s. 129,130.

⁶⁰² Yargıtay 13. HD. E. 2013/3071, K. 2013/18297, T. 03.07.2013, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 13. HD. E. 2013/30034, K. 2013/31220, T. 12.12.2013, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 17. HD. E. 2016/11567, K. 2019/7145, T. 10.06.2019, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

⁶⁰³ Yavuz, İmalatçı, s. 1316.

yahut da yapısı değiştirilmeden ondan ayrılması mümkün olmayan parçadır. Bu bakımdan Eşya Hukukumuz uyarınca bir taşınırın başka taşınır yahut da taşınmazın bütünleyici parçası haline gelmesi halinde bağımsız bir eşya vasfı kalmayacaktır. Direktif uyarınca ise bir taşınırın başka bir taşınır yahut da taşınmazın bütünleyici parçası olması durumunda da ürün niteliğini korumaktadır. Dolayısıyla ürün sorumluluğu bakımından mal kavramı ile eşya hukuku bakımından mal kavramının aynı şeyi ifade etmediği belirtilmiş; keza 4077 sayılı eTKHK döneminde de eşya hukukundaki belirlilik ilkesine ürün sorumluluğu bakımından bir istisnanın getirilip getirilemeyeceği meselesinin bulunduğu, taşınır eşya kavramının belirlenmesinde 85/374 sayılı AB Direktifi ile uyum sağlama amacı dikkate alınarak değerlendirilme yapılmasının gerekli olduğu ve ayıplı mal üreticisinin Eşya Hukuku kuralları uyarınca sorumluluktan kurtulmasının amaca uygun olmadığı ifade edilmişti.⁶⁰⁴ Aynı gerekliliğin ÜGTDK uygulaması bakımından da geçerli olduğu söylenebilir.

1.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından

Ürün bir üretim faaliyeti sonucunda elde edilen maldır.⁶⁰⁵ Üreticinin haksız fiil sorumluluğu kapsamında ürün kavramı bakımından herhangi bir sınırlama bulunmamakta, dolayısıyla her çeşit ürün bu sorumluluğun kapsamında yer almaktadır.⁶⁰⁶ Böylelikle yatırım malları, tüketim malları, el yapımı yahut endüstriyel yöntemler ile imal edilen mallar, tarım, av ve hayvancılık ürünleri veya ham maddeler üreticinin sorumluluğu kapsamındaki ürün kavramının içerisinde yer alır.⁶⁰⁷ Ürünün ne şekilde üretildiğine dair bir kısıtlama bulunmadığından eser de ürün kapsamına dahildir.⁶⁰⁸ Taşınmazların ayıplı inşa edilmiş olması halinde uğranılan zararların da TBK'nın genel haksız fiil sorumluluğu yahut da yapı malikinin sorumluluğu hükümleri⁶⁰⁹ uyarınca tazmininin mümkün olduğu da ifade

⁶⁰⁴ Kırca, a.g.e., s. 191.

⁶⁰⁵ Kırca, a.g.e., s. 184.

⁶⁰⁶ Öztan, a.g.e., s. 84; Akçura Karaman, a.g.e., s. 278.

⁶⁰⁷ Yavuz, İmalatçı, s. 1316; Havutçu, a.g.e., s. 21.

⁶⁰⁸ Aydos, a.g.e., s. 130,131; Demirci, a.g.m., s. 130.

⁶⁰⁹ TBK m. 69 uyarınca bir bina yahut da diğer yapı eserinin yapımındaki bozukluklardan yahut bakımındaki eksikliklerden dolayı bunların malikinin kusursuz sorumluluğuna gidebilir.

edilmiştir.⁶¹⁰ Hizmet edimleri ve maddi varlığı bulunmayan fikir ürünleri üreticinin haksız fiil sorumluluğu bakımından da ürün kavramına dahil değildir.

2. SORUMLULAR

2.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi Bakımından

85/374 Sayılı AB Direktifi m. 3’de ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumlu olan kişiler belirtilmiştir. Bu maddenin ilk fıkrasında üretici ile kimin ifade edildiği belirtilmiş; ikinci fıkrasında kimin üretici sayılarak üretici gibi sorumlu olacağı gösterilmiş; üçüncü fıkrasında ise ilk fıkarda belirtilen üretici ile ikinci fıkarda belirtildiği üzere üretici sayılarak üretici gibi sorumlu tutulan kişilerin belirlenemediği hallerde, ürünün tedarikçilerinin her birinin üretici gibi muamele göreceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla ancak üretici ve üretici sayılarak üretici gibi sorumlu olan kişilerin, diğer bir ifade ile maddenin ilk ve ikinci fıkrasındaki kişilerin belirlenemediği durumlar bakımından tedarikçilerin sorumluluğu gündeme geldiğinden, üretici ve üretici sayılarak üretici gibi sorumlu tutulan kişiler birinci derecede sorumlu, tedarikçiler ise ikinci derece sorumludur.⁶¹¹ Görüldüğü üzere Direktif uyarınca ayıplı ürünün sebep olduğu zararlar bakımından sorumlu tutulan kişi yalnızca ürünü üreten kişi değildir. Gerçekten de ürün sorumluluğu rejimlerini genel haksız fiil veya sözleşme hukukundan ayıran önemli bir özelliğin, kimin kimi dava edebileceği konusunda özel kurallar içermesi olduğu belirtilmiştir.⁶¹²

2.1.1. Üretici

85/374 Sayılı AB Direktifi m. 3 f. 1 uyarınca nihai bir ürünün imalatçısı, herhangi bir ham maddenin üreticisi yahut bir bileşen parçanın imalatçısı ve ismini, ticari markasını yahut da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirterek kendisini

⁶¹⁰ Akçura Karaman, a.g.e., s. 282.

⁶¹¹ Akçura Karaman, a.g.e., s. 295.

⁶¹² Reimann, a.g.m., s. 762.

ürünün üreticisi olarak tanıtan herhangi bir kişi, üreticiyi⁶¹³ ifade etmektedir. Dolayısıyla Direktif uyarınca ayıplı ürünün sebep olduğu zararlardan sorumluluk üreticilere yüklenmişse de üretici kavramının kapsamı geniş tutulmuştur. 7.5.2018 tarihli Komisyon Çalışma Dokümanı'nda, üretici teriminin kasıtlı olarak geniş tutulduğu, böylece zarar görenin kolayca sorumlu bir kişi bulabileceği ifade edilmiştir.⁶¹⁴

Üretici olduğu belirtilen ilk kişi nihai ürün imalatçısıdır. Nihai ürün imalatçısı ile ifade edilmek istenen, ürünü kullanım ve tüketime hazır duruma getiren kişidir.⁶¹⁵ Ürünlerin çeşitli üreticiler tarafından üretilen parçaların bir araya getirilmesi ile imal edilmesi mümkün olduğundan, söz konusu parçaları bir araya getirerek nihai ürünü oluşturan kişi de nihai ürün imalatçısı olarak Direktif kapsamında üretici olarak sayılmıştır. Belirtmek gerekir ki nihai ürün imalatçısı, ürününü imal ederken kullandığı ham madde ve bileşen parçaların ayıplarından da sorumludur ancak örneğin bir otomobilin lastiği patlamış ve bu lastik değiştirilmiş ise, bu yeni lastiğin ayıplı üretilmiş olması dolayısıyla otomobilin zarara sebebiyet vermesi halinde, zarar gören bu zarar bakımından otomobil üreticisini nihai ürün üreticisi olarak sorumlu tutamaz.⁶¹⁶

Bileşen parça imalatçısının da üretici olduğu belirtilmiştir. Bileşen parça ile ifade edilen, bir nihai ürünün üretiminde kullanılan, onun bir parçasını oluşturan taşınırlardır.⁶¹⁷ Bileşen parça üreticileri de kendi ürettikleri bileşen parçanın ayıplarından dolayı sorumlu olacaktır.

Üretici sayılan bir diğer kişi olan ham madde üreticisi ile anlatılmak istenen, bileşen parça yahut nihai ürünün imalatında kullanılan malzeme yahut maddeyi üreten

⁶¹³ Bileşen parçanın veya nihai ürünün imalatçısını belirtmek üzere 85/374 Sayılı AB Direktifi'nin İngilizce metninde *manufacturer* kelimesi, Fransızca metninde ise *fabricant* kelimesi yer almıştır. Ham madde üreticisini belirtmek için ise Direktif'in İngilizce metninde *producer* kelimesi, Fransızca metninde ise *producteur* kelimesi kullanılmıştır. Direktif'te genel olarak üreticiyi belirtmek üzere İngilizce *producer* ve Fransızca *producteur* ifadesi kullanıldığı dikkate alındığında, üretici kelimesinin imalatçıları da kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

⁶¹⁴ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 8.

⁶¹⁵ Havutçu, a.g.e., s. 89.

⁶¹⁶ Havutçu, a.g.e., s. 90.

⁶¹⁷ Atamer, a.g.m., s. 77.

kişidir.⁶¹⁸ Ham madde, tarım ürünü veya hayvansal ürün yahut da topraktan çıkarılan maden cevheri gibi, bileşen parça veya nihai ürünün imal edilebilmesi için gerekli olan taşıyıcı ifade eder.⁶¹⁹ Bu maddeleri üreten kişiler de Direktif uyarınca üretici olarak belirtilen kişilerdendir. Dolayısıyla ham madde üreticileri de ürettikleri ham maddelerin ayıplı olması halinde sorumlu olacaklardır.

Son olarak ismini, ticari markasını yahut da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirterek kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan herhangi bir kişi⁶²⁰ de Direktif uyarınca üreticidir. Bu kişiler, görünüşteki üretici olarak da anılmaktadır.⁶²¹ Nitekim malı kendi konstrüksiyonuna uygun olarak bir başka işletmeye yaptıran fakat üzerine kendi firmasının adını veren teşebbüsler böyledir ve bu kişiler de üretici gibi sorumlu tutulmalıdır.⁶²² Zira üreticinin malını belirli bir marka altında piyasaya sürmesi, alıcıda itimat uyandırmakta ve alınmasının istenmesi hususunda bir fonksiyon üstlenmekte, diğer bir ifadeyle tüketicilerin alacakları malı seçmelerinde o malın üreticisine duyulan güven rol oynamaktadır.⁶²³ Dolayısıyla söz konusu kişiler üretimin herhangi bir safhasında yer almamış olsalar dahi Direktif uyarınca üreticiler arasında sayıldıklarından Direktif kapsamında sorumlulukları söz konusu olabilecektir. Ayrıca bu kişilerin sorumluluğunun doğması bakımından zarar görenin ürünün gerçek üreticisini bilip bilmemesinin bir rolü yoktur, nitekim bu kişilerin zarar görene gerçek üreticinin kim olduğunu bildirerek sorumluluktan kurtulma imkânları bulunmamaktadır.⁶²⁴ Böylelikle de ürünleri başka imalatçılara yaptırıp üzerlerine kendi markasını koyanların bu suretle sorumluluktan sıyrılması engellenmiştir.⁶²⁵

Dikkat etmek gerekir ki üreticiye bağımlı olarak üretim faaliyetinde çalışanlar, örneğin ustabaşı, üretim bandında çalışanlar yahut montaj yapanlar; lisans, franchise

⁶¹⁸ Havutçu, a.g.e., s. 91.

⁶¹⁹ Atamer, a.g.m., s. 77.

⁶²⁰ Burada önemli olan, kendisini üretici olarak tanıtan kişinin tüketiciler nezdinde, gerçek üretici olduğuna dair izlenim uyandırmasıdır. Bkz. Erlüle, Yapımcı, s. 317. Bu kişiler Direktif uyarınca sorumlu tutulduklarından franchise veren şirket isminin ürün üzerinde gözükmemesini istemeyecektir. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s.298,299.

⁶²¹ Hakeri, a.g.e., s. 157; Havutçu, a.g.e., s. 91.

⁶²² Öztan, a.g.e., s. 27.

⁶²³ Öztan, a.g.e., s. 11,17.

⁶²⁴ Havutçu, a.g.e., s. 91.

⁶²⁵ Atamer, a.g.m., s. 76.

vererek üretime yalnızca soyut katkısı olanlar, üretici kavramının dışında kalır.⁶²⁶ Keza, kan ve organ bağışlayan kişiler de, ürünü üreten değil bağışlayan kişiler olduğundan Direktif uyarınca üretici kapsamında sayılmazlar.⁶²⁷

2.1.2. İthalatçı

85/374 Sayılı AB Direktifi m. 3 f. 2 uyarınca üreticinin sorumluluğuna halel getirmeksizin, ticari faaliyetleri çerçevesinde satış, kiralama, finansal kiralama yahut da herhangi bir şekilde dağıtım için Topluluğa ürün ithal eden herhangi bir kişinin Direktif uyarınca üretici sayıldığı ve üretici gibi sorumlu olacağı belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere AT içindeki ithalat Direktif kapsamında değildir.⁶²⁸ Ayrıca Direktif uyarınca ithalatçının üretici gibi sorumlu tutulabilmesi için bu ithalat işini ticari veya mesleki faaliyetleri çerçevesinde yapıyor olması gerekir.⁶²⁹ Bu bakımdan öncelikle kişisel kullanım amacıyla bir ürün ithal edilip, sonradan Topluluk içerisinde ticari amaçla dağıtılsa dahi Direktif kapsamında üretici gibi sorumlu olmayacaklardır.⁶³⁰

Bunun yanı sıra maddede üreticinin sorumluluğuna halel getirmeyeceği belirtilmiş olduğundan, ithalatçının sorumluluğunun gündeme gelmesi üreticinin sorumlu tutulmasını engellemeyecektir.

Bir diğer husus, ithalatçının üreticinin kim olduğunu zarar görene bildirerek sorumluluktan kurtulmasının mümkün olmadığıdır. Dolayısıyla da ithalatçının sorumluluğu da ikinci değil, birinci derecede sorumluluktur. Avrupa Topluluğu'na ithal edilen ürünün üreticisinin Avrupa Topluluğu dışında bulunması ve Topluluk sınırları dışında adalet aramanın zarar görene çıkarabileceği zorluklar göz önüne alınarak bu şekilde bir düzenleme yapılmıştır.⁶³¹

⁶²⁶ Aydos, a.g.e., s. 113,114.

⁶²⁷ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 204, dn. 10.

⁶²⁸ Taschner, a.g.m., s. 30.

⁶²⁹ Aydos, a.g.e., s. 122; Dinç, a.g.e., s. 93.

⁶³⁰ Erlüle, Yapımcı, s. 317.

⁶³¹ Reimann, a.g.m., s. 764; Akipek, a.g.m. s. 27; Atamer, a.g.m., s. 76.

2.1.3. Tedarikçi

85/374 Sayılı AB Direktifi m. 3 f. 3 c. 1 uyarınca üreticinin belirlenemediği hallerde, ürünün tedarikçilerinden⁶³² her birinin, zarara uğrayan kişiye, üreticinin yahut kendisine ürünü kim tedarik etmiş ise o kişinin kimliğini makul bir süre içerisinde bildirmemesi durumunda, ürünün üreticisi gibi muamele göreceği belirtilmiştir. Fıkranın ikinci cümlesinde ise ithal edilen bir ürün söz konusuysa bu ürünün, maddenin ikinci fıkrasında belirtilen ithalatçının kimliğini belirtmemesi halinde, üreticinin ismi belirtilmiş dahi olsa aynı hükmün geçerli olacağı belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere üreticiler ve üretici sayılarak üretici gibi sorumlu olan ithalatçıların belirlenemediği haller bakımından tedarikçilere başvurma olanağı getirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, ürünün dağıtım zincirinde yer alan nihai satıcı, bayi, toptancı gibi diğer kişilerin de belirtilen şartlarda üretici gibi sorumlu tutulabilmelerine imkân tanınmıştır. Bu bakımdan, tedarikçilere ikinci derecede (tali) sorumluluk getirildiği ifade edilmektedir.⁶³³ Böylelikle de zarar gören kişinin her halde başvurabileceği birinin bulunması sağlanmıştır.⁶³⁴ Bununla beraber Direktif'in bu hükmü ile asıl amaçlanan, sorumluluğun tedarikçiler üzerinde kalması değil⁶³⁵, üretici yahut da ithalatçı tarafından üstlenilmesidir⁶³⁶, zira tedarikçiler, zarar görene makul bir süre içerisinde ürünün üreticisinin yahut kendilerine ürünü tedarik eden kişinin kimliğini

⁶³² Tedarikçi (sağlayıcı) ifadesinin kapsamı hakkında açıklamalar için bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 302-304.

⁶³³ Atamer, a.g.m., s. 76; Dinç, a.g.e., s. 92.

⁶³⁴ Atamer, a.g.m., s. 76.

⁶³⁵ ABAD, 25.4.2002 tarihli C-52/00 sayılı kararında, Fransız Medeni Kanunu'nun 1386-7. maddesinin tedarikçileri her durumda ve üretici ile aynı esasta sorumlu tutması nedeniyle Fransa'nın 85/374 sayılı Konsey Direktifi m. 3 f. 3'e uygun olmayan uygulamasını haksız bulmuştur. Bkz.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=47307&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=5425217#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

⁶³⁶ ABAD, 10.1.2006 tarihli C-402/03 sayılı kararında, 85/374 sayılı Konsey Direktifi m. 3 f. 3'de ayrıntılı olarak sıralanan durumların ötesinde tedarikçinin sorumlu olduğu bir ulusal kuralın getirilemeyeceğini belirtmiştir. Bkz.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=57286&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2655331#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

bildirirlerse sorumlu olmayacaklardır.⁶³⁷ Makul sürenin ne kadar olacağı üye devletlerin iç hukuklarına bırakılmıştır.⁶³⁸

Ayrıca ithal ürünler bakımından ürünün üreticisi belli olmasına rağmen ithalatçı belli değilse, zarar gören kişi, kendisine ithalatçıyı yahut malı kendisine kimin sağladığını makul sürede bildirmeyen tedarikçilerin sorumluluğuna gidebilecektir. Bu bakımdan Topluluğa ithal edilen ürünler ile ilgili olarak üreticinin kim olduğu belli olsa bile, zarar görenler zararlarını tazmin için üreticiye başvurmak zorunda bırakılmadığından, ithal ürünler bakımından ithal eden ile üreticinin sorumluluğu aynı derecededir.

2.2. 7223 Sayılı ÜGTDK Bakımından

2.2.1. İmalatçı

ÜGTDK m. 3 f. 1 (g) bendinde imalatçının tanımı yapılmıştır. Buna göre imalatçı, ürünü imal ederek veya tasarımını yahut da imalatını yaptırarak o ürünü kendi isim veya ticari markasıyla piyasaya arz eden gerçek yahut da tüzel kişidir. Görüldüğü üzere burada da 85/374 sayılı AB Direktifi'nde olduğu gibi ürünleri başka imalatçılara yaptırıp üzerlerine kendi isim yahut da ticari markasını koyanların bu şekilde sorumluluktan sıyrılmasına imkân tanınmamıştır. Bununla beraber Direktif'te isim veya ticari markanın yanı sıra diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirtmek suretiyle kendisini ürünün üreticisi gibi tanıtan herhangi bir kişi de üretici sayılmaktadır. ÜGTDK'nın düzenlemesi bu bakımdan daha dar

⁶³⁷ ABAD, 2.12.2009 tarihli C-358/08 sayılı kararında ayıplı olduğu iddia edilen bir üründen yaralanan kişinin, söz konusu ürünün tedarikçisine karşı haklarını kullanmadan önce ürünün üreticisini makul bir şekilde tanımlayamamış olması gerektiğini belirtmiştir. Bkz. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=76602&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2662939#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

⁶³⁸ COM (2000) 893 final raporunda üye devletlerin *makul süre* göstergesini küçük değişimlerle uyguladıklarının görüldüğü, bu farklılıkların pratik etkileri hakkında herhangi bir veri mevcut olmadığı, dolayısıyla bu aşamada uyumlaştırma ihtiyacı için açık bir kanıt bulunmadığı ifade edilmiştir. Bkz. COM (2000) 893 final, 31.1.2001, s. 20; İspanya, Macaristan, İtalya, Polonya, Portekiz ve İsveç, makul süreyi belirlemiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 11.

kapsamlıdır. Zira ÜGTDK uyarınca hem isim veya ticari markanın dışında diğer bir ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirtmesi suretiyle kendisini üretici gibi tanıtan herhangi bir kişi üretici sayılmamış, hem de ürünün üzerlerine kendi isim yahut da ticari markasını koyanların dahi o ürünü imal etmeleri veya tasarımını yaptırmaları yahut da imalatını yaptırmaları şartı aranmıştır. Bununla beraber, ÜGTDK m. 11 f. 1 uyarınca dağıtıcının ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz etmesi halinde bu Kanun kapsamında imalatçı sayıldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla Direktif kadar kapsamlı düzenlenmiş olmasa da, ÜGTDK m. 3 f. 1 (ç) bendinde yer alan tanımı uyarınca tedarik zincirinde yer alarak ürünü piyasada bulunduran ve imalatçı yahut ithalatçı dışındaki kişi olan dağıtıcılar da, her ne kadar ürünü imal eden yahut ürünün imalat veya tasarımını yaptıran kişiler olmasa da ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz etmeleri durumunda ÜGTDK kapsamında imalatçı sayılacaklardır.

Öte yandan, ÜGTDK uyarınca imalatçı tanımı yapılırken *imal* kavramı esas alınmıştır. *İmal* sözcüğü ham madde işlenerek mal üretilmesi anlamına gelmektedir.⁶³⁹ *İmalat* sözcüğü ise ham madde işlenerek yapılan her türlü malı, işlenerek yapılan üretimi ifade etmektedir.⁶⁴⁰ Bu bakımdan imalatın ham maddelerin işlenmesi suretiyle yapıldığı dikkate alındığında ham madde üreticilerinin Kanun kapsamında imalatçı sayılmayacağı sonucuna varılmaktadır. Dolayısıyla da ÜGTDK kapsamında sorumlu imalatçı kavramı, 85/374 sayılı Direktif uyarınca sorumlu üretici kavramından daha dar kapsamlıdır. Zira Direktif uyarınca yalnızca imalatçılar değil üreticiler de, diğer bir ifadeyle ham madde üreticileri, toprak, besicilik, av ürünleri gibi işlenmemiş, sınai olmayan ürünlerin üreticileri de sorumlu tutulmaktadır. Gerçekten de üretim kavramının, imalatın yanı sıra tarımsal üretim yahut ham madde üretimini de içerisinde barındıran geniş bir kavram olduğu belirtilmekte, dolayısıyla da ürün sorumluluğunun sadece sınai malların üretimi ile sınırlı olmaması gerektiği, bu sebeple de imalatçı kavramının değil üretici kavramının tercih edilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır.⁶⁴¹ Bu bakımdan

⁶³⁹ <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim 29.03.2020].

⁶⁴⁰ <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim 29.03.2020].

⁶⁴¹ Kırca, a.g.e., s. 203.

ÜGTDK uyarınca ürün sorumluluğunun asıl süjesinin üretici değil imalatçı olarak belirtilmesi ürün sorumluluğu hukuku açısından yetersiz bir çözümdür.

2.2.2. İthalatçı

İthalatçılar⁶⁴² her ne kadar 85/374 Sayılı AB Direktif'ten farklı olarak ÜGTDK uyarınca üretici sayılan kişiler arasında gösterilmemiş olsalar da, Kanun'un 6. maddesinin ilk fıkrası uyarınca ürünün bir kişiye yahut da bir mala zarar vermesi halinde ürünün imalatçısı veya ithalatçısının zararı gidermekle yükümlü tutulacağı belirtildiğinden bu kişiler de ürün sorumluluğu tazminatı bakımından tıpkı üretici gibi sorumlu tutulmuştur. Belirtmek gerekir ki ithalatçının, üreticinin kim olduğunu zarar görene bildirerek sorumluluktan kurtulması söz konusu değildir. Dolayısıyla da zarar görenin ülkeye ithal edilen ürünün üreticisine başvurmak bakımından yaşayabileceği sıkıntıların önüne geçilmesi sağlanmış ve ithal bir ürünün ÜGTDK'da öngörüldüğü şekilde zarara yol açması halinde ürünün ithalatçısı da zararlardan sorumlu tutulmuştur.

2.2.3. Dağıtıcı

ÜGTDK m. 3 f. 1 (ç) bendi uyarınca dağıtıcı, ürünü tedarik zincirinde yer alarak piyasada bulunduran, imalatçı yahut ithalatçı dışındaki gerçek yahut da tüzel kişiyi ifade etmektedir. ÜGTDK m. 6 f. 1'de ürünün, bir kişiye yahut da bir mala zarar vermesi halinde, zararı gidermekle yükümlü olan kişiler arasında dağıtıcı sayılmamıştır. Bununla beraber, Kanun'un 11. maddesinin ilk iki fıkrasında dağıtıcının ÜGTDK kapsamında imalatçı sayıldığı haller belirtilmiş, üçüncü fıkrasında ise ÜGTDK kapsamında imalatçı sayılmasa da yalnızca imalatçı gibi ürün sorumluluğu tazminatından sorumlu olduğu hal düzenlenmiştir.

ÜGTDK m. 11 f. 1 uyarınca dağıtıcının ürünü kendi isim veya ticari markası altında piyasaya arz etmesi yahut da piyasada bulundurulan ürünü teknik düzenlemesine veya teknik düzenlemenin bulunmadığı veya insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin

⁶⁴² ÜGTDK m. 3 f. 1 (ğ) bendi uyarınca ithalatçı, ürünü ithal ederek piyasaya arz eden gerçek yahut da tüzel kişiyi ifade etmektedir.

hükümler içermediği durumlarda genel ürün güvenliği mevzuatına uygunluğunu etkileyecek şekilde değiştirmesi halinde bu Kanun kapsamında imalatçı sayıldığı ve imalatçının Kanun'un 7. maddesinde belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmekle sorumlu tutulduğu belirtilmiştir.

ÜGTDK m. 11 f. 2 uyarınca ise ürünün imalatçısının, yetkili temsilcisinin⁶⁴³ yahut da ithalatçısının tespit edilemediği hallerde, yetkili kuruluş⁶⁴⁴ tarafından yapılan bildirimin kendisine tebliğ edildiği tarih itibarıyla on iş günü içinde imalatçının, yetkili temsilcinin yahut da ithalatçının isim ve irtibat bilgilerini, bu bilgilere sahip olmaması halinde ise tedarik zincirinde yer alan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat bilgilerini bildirmeyen dağıtıcının, bu Kanun kapsamında imalatçı sayıldığı belirtilmiştir. Görüldüğü üzere söz konusu hükümler uyarınca dağıtıcı imalatçı sayılmaktadır.

ÜGTDK m. 11 f. 3 uyarınca da dağıtıcının imalatçı gibi ürün sorumluluğu tazminatından sorumlu olduğu hal düzenlenmiştir. Buna göre ürünün imalatçısının, yetkili temsilcisinin yahut da ithalatçısının belirlenemediği hallerde, zarar görene bu iktisadi işletmecilerin isim ve irtibat bilgilerini, eğer bu bilgilere sahip değilse de tedarik zincirinde bulunan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat bilgilerini⁶⁴⁵, bu talebin kendisine tebliğ tarihinden itibaren on iş günü içinde bildirmeyen dağıtıcının bu Kanun kapsamında imalatçı gibi ürün sorumluluğu tazminatından sorumlu olacağı belirtilmiştir. Belirtmek gerekir ki 85/374 sayılı AB Direktifi ile benzer çözüm getirmesi isteniyor ise ithal ürünler bakımından imalatçı biliniyor fakat yetkili temsilci veya ithalatçı belirlenememişse dahi dağıtıcının talep edene bu iktisadi işletmecilerin isim ve irtibat bilgilerini, eğer bu bilgilere sahip değilse de tedarik zincirinde bulunan bir önceki iktisadi işletmecinin isim ve irtibat

⁶⁴³ ÜGTDK m. 3 f. 1 (f) bendi uyarınca yetkili temsilci, imalatçının bu Kanun ve ilgili olan diğer mevzuat kapsamında bulunan bazı yükümlülüklerini onun adına yerine getirmek için imalatçının yazılı olarak görevlendirdiği ve Türkiye'de yerleşik bulunan gerçek yahut da tüzel kişiyi ifade etmektedir.

⁶⁴⁴ ÜGTDK m. 3 f. 1 (ş) bendi uyarınca yetkili kuruluş, ürünlere dair teknik düzenlemeleri hazırlayan, yürüten yahut da ürünlerin denetimini yapan kamu kuruluşunu ifade etmektedir.

⁶⁴⁵ Nitekim ÜGTDK m. 12 f. 1 uyarınca iktisadi işletmecilerin, tedarik zincirinde bir önce yer alan ve varsa da bir sonra yer alan iktisadi işletmecinin isim, ticari unvan yahut marka ve irtibat bilgileri ile ürünün takip edilmesini kolaylaştıran diğer bilgileri düzenli bir biçimde kayıt altına almaları, ürünü piyasaya sürdükleri yahut da piyasada bulundurmaya başladıkları tarihten itibaren de en az on yıl olmak üzere muhafaza etmeleri gereklidir.

bilgilerini vermesi gerekir, zira ithal ürünün üreticisinin ülke sınırları dışında olması muhtemel olup zarar görenin bu kimselere ulaşması güçlükler arz edebilecektir.

Görüldüğü üzere ÜGTDK m. 11 f. 3 uyarınca imalatçının, onun yetkili temsilcisinin yahut da ürün ithal ise ithalatçısının belirlenemediği haller bakımından dağıtıcılara başvurma olanağı getirilmiştir. Dolayısıyla da burada dağıtıcılara ikinci derecede sorumluluk getirilmiştir. Ayrıca dağıtıcıların ÜGTDK m. 11 f. 1 ve f. 2’de belirtilen hallerde de bu Kanun kapsamında imalatçı olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Böylelikle ürünün tedarik zincirinde yer alan acente, toptancı, bayi, nihai satıcı gibi diğer kişilerin belirtilen şartlarda imalatçı gibi sorumlu tutulabilmelerine imkân tanınarak zarar gören kişinin her halde başvurabileceği birinin bulunması sağlanmıştır.

2.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından

Üreticinin sorumlu olması için onun bir malı imal ederek piyasaya sürmesi ve bu maldaki ayıp dolayısıyla başkalarının hukukten korunan mal ve bedeni varlıklarında zarar meydana gelmesi gerekir.⁶⁴⁶ TBK m. 49 vd. hükümler dolayısıyla üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumlu tutulabilmesi için gereken hususlardan biri de, kusurlu olarak piyasaya ayıplı ürün sürmüş olmasıdır. Nitekim genel haksız fiil sorumluluğu uyarınca üreticinin ürünün ayıbının neden olduğu zararlardan sorumlu tutulabilmesi için, 85/374 sayılı AB Direktifi’nde öngörülen kusursuz sorumluluk halinden farklı olarak üreticinin kusuru bulunması gerekir. Dolayısıyla haksız fiil sorumluluğu bakımından kusurlu bir şekilde ürünün ayıplı olmasına sebebiyet veren ve piyasaya başkalarının şahsını yahut malını riske atacak şekilde bu ayıplı bulunan ürünü süren kişi⁶⁴⁷ üretici sayılmakta ve bu bakımdan ürünün ayıplı olmasına kusuru ile ham madde üreticisi sebebiyet veriyse ham madde üreticisi, bileşen parça üreticisi sebebiyet veriyse bileşen parça üreticisi,

⁶⁴⁶ Öztan, a.g.e., s. 21.

⁶⁴⁷ İmalatçı, bir malı imal eden ve piyasaya süren kimsedir. Bkz. Yargıtay HGK E. 1996/4-588 K. 1996/831 T. 27.11.1996 <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019]; Yargıtay 4. HD, 27.03.1995 tarihli E. 1994/6256 K. 1995/2596, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019].

nihai ürün üreticisi sebebiyet verdiyse de nihai ürünün üreticisi sorumlu olacaktır.⁶⁴⁸ Bununla beraber nihai ürünlerdeki ayıp, ham madde yahut bileşen parça üreticisinin kusurundan kaynaklansa dahi eğer nihai ürün üreticisi, ham madde yahut bileşen parçayı seçerken kusurlu davranmış ise bu halde nihai ürün üreticisi sorumludur, zira üreticinin imalatla kullanacağı malzemeyi ve malzeme temin ettiği kişiyi seçerken de gereken özeni göstermesi gerekir.⁶⁴⁹ Görüldüğü üzere bu hususlar, iş bölümünün de üreticinin sorumluluğunun belirlenmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla beraber, belirtmek gerekir ki nihai kullanıcı çoğu kez malın ayıplı olmasına üretim sürecinde kimin sebebiyet verdiğini bilemeyeceğinden genellikle nihai imalatçıya başvuracaktır.⁶⁵⁰

Ayrıca üreticinin sorumluluğu konusunun 4703 sayılı Kanun'da düzenlendiğini savunan görüş, üreticinin yahut üretici gibi sorumlu olanların kimler olduğunu belirleyebilmek için 4703 sayılı Kanun'un üreticiyi belirten hükümlerinden de faydalanılması gerektiğini ifade etmiştir.⁶⁵¹ Söz konusu Kanun m. 3 (g) bendi uyarınca bir ürünü üretenler, onu imal edenler veya ıslah edenler yahut da ürün üzerine isim, ticarî marka yahut başkaca bir ayırt edici işaret koyarak kendini üretici şeklinde tanıtan gerçek yahut tüzel kişiler üretici sayılmaktadır. Bunun yanı sıra eğer üretici Türkiye dışında ise üreticinin yetkilendirdiği temsilci ve/veya ithalatçı, ayrıca da ürünün tedarik zincirinde bulunan ve faaliyetleriyle ürünün güvenliğini etkileyen gerçek veya tüzel kişiler üretici olarak kabul edilmiştir.

Franchising bakımından, eğer ürünü veya onun bileşen parçasını yahut da ham maddelerinden herhangi birini franchise verenin kendi üretiyorsa, bu halde franchise veren sorumlu olacak, ancak eğer bunların hiçbirinin üretimini franchise veren yapmıyorsa üretici gibi sorumlu olmayacaktır.⁶⁵²

Bundan başka örneğin onarılan ve bakımı yapılan bir ürün bakımından bu onarım ve bakım faaliyetini gerçekleştirenin üretici sayılması için, ürün üzerinde yapılan işlem ile yeni bir üründen bahsetmek olanaklı olmalıdır, aksi takdirde üreticiden

⁶⁴⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 291,292.

⁶⁴⁹ Öztan, a.g.e., s.123,124.

⁶⁵⁰ Atamer, a.g.m., s. 75.

⁶⁵¹ Aydoğdu, Tüketici, s. 75.

⁶⁵² Dinç, a.g.e., s. 97,98.

bahsedilemeyeceği için bu işlemi yapan kişiyi üretici gibi sorumlu tutmak da mümkün olmayacaktır.⁶⁵³

3. TAZMİNAT TALEP EDEBİLENLER

3.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi Bakımından

Ürünlerin ayıplı olması halinde, diğer bir ifade ile ürünlerin kendilerinden beklenen haklı güvenliği sağlamamaları halinde o ürünün etki alanındaki herkes risk altında sayılacağından, üreticinin sorumluluğu da herkese karşı olmalıdır. Nitekim Direktif'te öngörülen sorumluluk da herkese karşıdır.⁶⁵⁴ Her ne kadar Direktif'in başında bulunan açıklayıcı paragrafta Direktif ile tüketicinin korunmasının amaçlandığı belirtilse de, Direktif'te tüketicinin tanımı yapılmadığı gibi üreticiden tazminat talep edecek kişiler bakımından herhangi bir kısıt getirilmeksizin zarar görenin üreticiden tazminat talep edebileceği belirtildiğinden, zarar gören herkes Direktif kapsamında üreticiye başvurabilecektir. Gerçekten de AB mevzuatının aynı kavrama çoğu kez farklı anlam yüklediği bu sebeple de temel kavram olan tüketicinin dahi çeşitli Direktif'lerde farklı anlamlar taşıyabildiği ifade edilmiştir.⁶⁵⁵ Dolayısıyla Direktif'in amacı tüketicileri korumak olmakla beraber, Direktif uyarınca zarar görenlerin tazminat talep edebilmeleri bakımından herhangi bir tüketici işlemine taraf olmaları şartı aranmamıştır.⁶⁵⁶ Gerçekten de ayıplı bir üründen zarar görenlerin üretici ile aralarında herhangi bir özel ilişkinin bulunmasına ihtiyaç duyulmaksızın dava açabileceği kuralıyla ilgili neredeyse tamamen tekdüzelik olduğu ve her alıcı, kullanıcı yahut üçüncü kişinin davacı olabileceği ifade edilmiştir.⁶⁵⁷

Özetle, Direktif kapsamında ürün sayılan malların Direktif'te öngörüldüğü şekilde ayıplı olması dolayısıyla Direktif'te tanımlanan zarara sebebiyet vermesi halinde,

⁶⁵³ Akçura Karaman, a.g.e., s. 291.

⁶⁵⁴ Baykan, a.g.e., s. 333; Çınar, a.g.m., s. 139.

⁶⁵⁵ Zevkliler ve Özel, a.g.e., s. 36.

⁶⁵⁶ Kulaklı, a.g.e., s. 13.

⁶⁵⁷ Reimann, a.g.m., s. 762.

zarar gören herkes bu zararın tazmini için Direktif uyarınca sorumlu tutulan kişilerden tazminat talebinde bulunabilir.

3.2. 7223 Sayılı ÜGTDK Bakımından

Zarar görenin tanımı 7223 sayılı ÜGTDK'da yapılmamış, keza tazminat talep edecek kişiler bakımından da herhangi bir belirleme de yapılmamıştır. ÜGTDK m. 6'da ürünün bir kişiye veya bir mala zarar vermesi durumunda söz konusu ürünün imalatçısı yahut ithalatçısının zararı tazminle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Zarar görenlerin tazminat talep edebilmeleri için herhangi bir tüketici işlemine taraf olmaları gerekmediği gibi zarar gören ile sorumlular arasında zararın meydana gelmesinin öncesinde herhangi bir hukuki ilişkinin mevcudiyeti gerekmez. Dolayısıyla da şahsına yahut da malına ÜGTDK kapsamına giren bir ürün dolayısıyla zarar verilen herkesin ÜGTDK uyarınca sorumlu kişilerden tazminat talep etmesi mümkündür.

3.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından

Üreticinin ayıplı ürün üreterek bunu piyasaya sürmeme yükümlülüğünün toplumdaki yaşayan herkesin can ve mal güvenliğinin sağlanmasına yönelik bir genel davranış kuralı olduğu dikkate alındığında, bu kuralın ihlali dolayısıyla zarar gören herkesin zararlarının tazminini üreticiden haksız fiil hükümleri çerçevesinde talep edebilmesi gerekir. Bu bakımdan üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumluluğu yalnızca aralarında sözleşmesel ilişki bulunan kişileri değil, üçüncü kişileri de kapsayacak şekilde herkese karşıdır.⁶⁵⁸ Diğer bir ifadeyle, ürün ile teması bulunan yahut teması bulunmasa da ürünün etki alanında olan herkes, ürünün güvensiz olması sebebiyle risk altında olduğundan üreticiden tazminat talep edebilecek, örneğin ürünün kullanıcısının tanıdıkları yahut yoldan geçen herhangi bir kimse dahi piyasaya sürülen ve güvenli olmayan üründen zarar görmüş ise tazminat talep edebilecektir.⁶⁵⁹ Ayrıca tazminat kuralı olarak zarar gören tarafından talep edilmekle beraber, güvensiz ürün ölümüne sebebiyet verirse bu halde ölen kişinin desteğinden

⁶⁵⁸ Kırca, a.g.e., s. 1.

⁶⁵⁹ Dinç, a.g.e., s. 100,101.

yoksun kalanlar da yansıma yoluyla zarar gördüklerinden onların da zararlarının tazmini gerekir.⁶⁶⁰

4. SORUMLULUKLA İLGİLİ DİĞER KONULAR

4.1. Sorumluluğun Sınırlandırılması

85/374 sayılı AB Direktifi m. 16 uyarınca herhangi bir üye devletin, aynı ayıbı taşıyan özdeş ürünlerin sebep olduğu ve ölüm veya yaralanma sonucu meydana gelen zarar bakımından üreticinin toplam sorumluluğunu 70 milyon Euro'dan az olmamak üzere bir tutar ile sınırlandırabileceği belirtilmiştir. Görüldüğü üzere üst sınır ancak özdeş ürünlerdeki aynı ayıplar bakımından getirilebilir. Dolayısıyla da farklı ürünlerdeki benzer ayıplar yahut da aynı ürünlerdeki farklı ayıplar bakımından bu üst sınır geçerli olmaz. Ayrıca madde metninden anlaşılacağı üzere Direktif bu düzenleme ile yalnızca bir opsiyon tanımış, bu konuda inisiyatifi üye devletlere bırakmıştır. Bu bakımdan tazminat miktarının kanun ile sınırlandırılması halinde üretici rizikoyu uygun primler ile sigorta ettirebileceğinden sorumluluğunun katlanılabilir düzeyde kalacağı, sınırlandırılmaması halinde ise sigortacıların üreticilerden çok yüksek miktarlar talep edebileceği ve bunun ürünlerin maliyetlerine yansıtacağı ifade edilmiştir.⁶⁶¹ Belirtmek gerekir ki aynı ayıp dolayısıyla birden fazla kişinin zarar görmesi halinde zarar görenlerin toplam talepleri söz konusu sınırı aşarsa ne olacağı hususuna Direktif'te açıklık getirilmemiştir.⁶⁶²

7223 sayılı ÜGTDK'da sorumluluğa bu şekilde bir sınırlama getirilmemiştir. Halbuki rekabet gücünün zedelenmemesi adına, üreticinin sorumluluğunun belli bir tutar ile sınırlandırılmasının uygun bir çözüm olacağı ifade edilmiştir.⁶⁶³

⁶⁶⁰ Dinç, a.g.e., s. 101.

⁶⁶¹ Tiftik, a.g.e., s. 57.

⁶⁶² Aydos, a.g.e., s. 213.

⁶⁶³ Çınar, a.g.m., s. 142.

4.2. Müteselsil Sorumluluk

85/374 Sayılı AB Direktifi m. 5 uyarınca bu Direktif hükümlerinin sonucunda aynı zarardan iki yahut daha fazla kişinin sorumlu olduğu durumlarda bu kişilerin, payı oranında sorumlu olma ve rücu hakkına ilişkin iç hukukta öngörülen hükümlere halel gelmeksizin müştereken ve müteselsilen sorumlu oldukları belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere Direktif ile getirilen müteselsil sorumluluk yalnızca Direktif'te sorumlu olabileceği belirlenen kişiler arasında gündeme gelebilecektir, zira Direktif'te yer alan müteselsil sorumluluk hakkındaki m. 5, *bu Direktif hükümlerinin bir sonucu olarak* ifadesi ile başlamaktadır. Bu bakımdan Direktif m. 3 f. 1'de üretici ile ifade edilenin; nihai bir ürünün imalatçısı, herhangi bir ham maddenin üreticisi veya bir bileşen parçanın imalatçısı yahut ismini veya ticari markasını yahut da diğer ayırt edici özelliğini ürün üzerinde belirterek kendisini ürünün üreticisi olarak tanıtan herhangi bir kişi olduğu göz önüne alındığında ve aynı maddenin ithalatçılarla ilgili ikinci fıkrasında ise *üreticinin sorumluluğuna halel gelmeksizin* ifadesine yer verilmiş olduğu dikkate alındığında, üretici olduğu belirtilen tüm bu kişiler ile ithalatçıların müteselsilen sorumlu olabilecekleri sonucuna varılacaktır. Böylelikle de zarar gören, bu kişilerden dilediği birinden zararın tamamının tazminini talep edebilecektir.

Öte yandan ithal bir ürünün söz konusu olmadığı hallerde, tedarikçilerin sorumluluğu ürünün üreticisi belirlenemiyorsa gündeme gelebileceğinden tedarikçi ile üreticinin müteselsil sorumluluğu mümkün gözükmemektedir. Bununla beraber ithal bir ürünün söz konusu olduğu hallerde ise tedarikçilerin sorumluluğu, Direktif m. 3 f. 3 gereğince ürünün üreticisi belirtilmiş olsa dahi Direktif m. 3 f. 2'de belirtilen ithalatçının belirlenemediği durumlarda gündeme gelebileceğinden, belirtilen durumda tedarikçiler ile üreticinin müteselsil sorumluluğu da söz konusu olabilecektir.

ÜGTDK m. 6 f. 3 uyarınca da, birden fazla imalatçı yahut da ithalatçının ürünün sebep olduğu zararlardan sorumlu olması durumunda bu kişilerin müteselsilen sorumlu oldukları belirtilmiştir. Bu halde zarar görenin dilediği tazminat borçlusundan alacağın tamamını isteyebilme hakkı mevcuttur.

TBK m. 61 uyarınca da birden çok kişinin birlikte bir zarara sebebiyet vermesi yahut aynı zarardan türlü sebeplerle sorumlu olmaları halinde haklarında müteselsil sorumluluk uygulanacaktır.⁶⁶⁴ TBK m. 62 ise iç ilişkiyi düzenlemektedir.

4.3. Sorumluluktan Kurtuluş İmkânları

4.3.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi bakımından

Direktif uyarınca üreticinin sorumluluğunun doğması için gerekli koşullar gerçekleşse dahi üreticinin bu sorumluluktan kurtulmasını sağlayan imkânlar Direktif m. 7’de sayılmıştır. Söz konusu sorumluluktan kurtuluş imkânları sınırlı sayıda olup, bu sebeplerin bulunduğu ispatlanamaması halinde üreticinin sorumlu olduğu kabul edileceğinden esas itibarıyla kurtuluş sebeplerinin bulunmadığı karene olarak kabul edilmiştir.⁶⁶⁵ Üreticiye bu şekilde sorumluluktan kurtuluş imkânları tanınarak⁶⁶⁶, ürünün ayıplı olması dolayısıyla yaratılan risklerin Direktif uyarınca sorumlu olduğu öngörülen kişiler ile zarar görenler arasında hakkaniyete uygun şekilde dağıtılması amaçlanmıştır.⁶⁶⁷

4.3.1.1. Üreticinin ürünü bizzat piyasaya sürmemiş olması

Direktif m. 7 (a) bendi uyarınca üretici, ürünü piyasaya bizzat sürmediğini ispatlarsa sorumlu olmayacaktır. Malın piyasaya sürülmesi ile kastedilen⁶⁶⁸, malın üretici tarafından sürüm zincirine, diğer bir ifade ile dağıtım zincirine sokulmasıdır.⁶⁶⁹ Keza

⁶⁶⁴ Yargıtay 3. HD. E. 2016/660, K. 2016/3189, T. 03.03.2016, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 08.02.2020].

⁶⁶⁵ Kırca, a.g.e., s. 165.

⁶⁶⁶ Komisyon Çalışma Dokümanı’nda, üreticinin sorumluluk muafiyetlerine bağlı dava reddinin, davaların red nedenleri arasında %10'luk bir dilim kapladığı belirtilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 27.

⁶⁶⁷ Havutçu, a.g.e., s. 101.

⁶⁶⁸ ABAD, 09.2.2006 tarihli C-127/04 sayılı kararında, piyasaya sürülme ile anlaşılması gerekenin, ürünün üretici tarafından imalat sürecinden çıkarılarak kullanılması veya tüketilmesi için halka arz edilmek şeklinde bir pazarlama sürecine girmesi olduğu belirtilmiştir. Bkz.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=85%252F374&docid=55647&pageIndex=0&doclang=en&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=2655331#ctx1> [Erişim 29.03.2020].

⁶⁶⁹ Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 210; Öztan, a.g.e., s.21,22; Tiryaki, Üretici, s. 231.

nihai bir ürünün imalatında kullanılacak olan ham madde yahut bileşen parçaların nihai ürün üreticisine teslim edilmek üzere üreticilerinin hâkimiyet alanından ayrılması, örneğin nakliyeciyeye teslim edilmesi de piyasaya sürülme kavramına dahildir.⁶⁷⁰

Üreticinin ürün üzerindeki hakimiyeti, kural olarak o ürün üretim sürecinden çıkarak tedarik zincirine sokulmadıkça sona ermez. Dolayısıyla da bir mal henüz piyasaya sürülmeden bir kullanıcı tarafından kullanılmış ve zarar doğmuşsa, bu aşamada üreticiye tehlikeyi uzaklaştırma yükümlülüğü yüklenemeyeceğinden sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.⁶⁷¹ Örneğin ürünün malzeme kontrolü aşamasında üçüncü bir kişiye zarar vermesi halinde üretici Direktif uyarınca sorumlu olmayacaktır.⁶⁷² Dolayısıyla da üretici yahut da onun gibi sorumlu olanlar, üretilen ürünü ancak kendi iradeleriyle etki ve organizasyon alanından çıkardıklarında ürünü piyasaya sürmüş sayılacaklardır.⁶⁷³ Bu bakımdan üreticinin ürün üzerindeki zilyetliğinin iradi olmayan şekilde sona erdiği hallerde, örneğin ürünün üreticinin hâkimiyet alanında iken çalınması durumunda üreticinin ürünü piyasaya sürdüğünden söz edilemez.⁶⁷⁴

4.3.1.2. Ürünün piyasaya sürülürken ayıpsız olması

Bir mal ayıplı ise onun imalat alanından çıkmaması ve piyasaya sürülmemesi gerekir. Direktif m. 7 (b) bendi uyarınca da üretici, tüm şartlar göz önünde bulundurulduğunda zarara sebebiyet veren ayıbın, ürünün kendisi tarafından piyasaya sürüldüğü anda bulunmadığını yahut da bu ayıbın daha sonra meydana gelmesinin muhtemel olduğunu ispatlarsa sorumlu olmayacaktır. Örneğin, üretici tarafından piyasaya sürülen ayıpsız bir kutunun kullanıcısı tarafından cilde alerji yapan bir boya ile boyanmış olduğu bir durumda yahut üretici tarafından ayıpsız olarak piyasaya sürülen bir bisikletin gerekli bakımı yapılmadığı için sürüş emniyetini kaybettiği bir durumda üreticinin bu hususları ispatlayarak sorumluluktan kurtulması mümkündür. Bunun yanı sıra bir ürünün uygun şekilde kullanılmaması

⁶⁷⁰ Havutçu, a.g.e., s. 102.

⁶⁷¹ Öztan, a.g.e., s. 22.

⁶⁷² Dinç, a.g.e., s. 149.

⁶⁷³ Kırca, a.g.e., s. 166,167.

⁶⁷⁴ Atamer, a.g.m., s. 81.

sebebiyle ayıplı hale gelmesi de mümkündür. Keza kullanım ömrünün bitmesiyle de üründeki ayıp sonradan oluşmuş olabilir.⁶⁷⁵ Dolayısıyla da üreticilere ürünün piyasaya sürülürken ayıpsız olduğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulma imkânı tanınmıştır. Hatta üretici, ürününün hâkimiyeti alanından çıktıktan sonra sürüm zincirindeki diğer kişilerin saklama koşullarını sağlamaması, nakliye sırasında gerekli özeni göstermemesi gibi sebeplerle ayıplı hale gelmiş olabileceği yönünde kuvvetli bir olasılık bulunduğunu ispatlaması halinde de bu ayıbın sebep olduğu zararlardan sorumlu olmayacaktır.⁶⁷⁶ Zira Direktif m. 7 (b) bendi uyarınca üretici, zarara sebebiyet veren ayıbın ürünün kendisi tarafından piyasaya sürüldüğü anda bulunmamasının yanı sıra bu ayıbın daha sonra meydana gelmesinin muhtemel olduğunu ispatlayarak da sorumluluktan kurtulabilecektir. Görüldüğü üzere ürünü kendi hakimiyet sahasından ayrılan bir üreticinin söz konusu ürünün sonradan ayıplı hale geldiğini ispatlamak bakımından yaşayacağı güçlüklerin önüne geçilebilmesi için bu şekilde bir sorumluluktan kurtuluş imkânı getirilmiştir.

4.3.1.3. Ürünün ticari yahut mesleki faaliyet çerçevesinde üretilmemiş olması

Direktif m. 7 (c) bendi uyarınca üretici, ürünün kendisi tarafından ne satış veya ekonomik amaçlı olarak herhangi bir şekilde dağıtım için imal edildiğini, ne de mesleki faaliyetleri çerçevesinde imal edildiğini veya dağıtıldığını ispat ederse sorumluluktan kurtulacaktır. Burada ticari amaçla üretilmemiş olma olgusu değerlendirilirken izlenen amaç esas alınacak, mesleki faaliyetler çerçevesinde üretilmemiş olma olgusu değerlendirilirken ise üreticinin ürünü ürettiği süreçteki faaliyeti esas alınacaktır.⁶⁷⁷ Görüldüğü üzere ticari amaçla üretilmemiş olma ile mesleki faaliyet çerçevesinde üretilmemiş olma koşullarının bir arada bulunması gerekmektedir, aksi halde Direktif uyarınca üreticinin sorumluluğu söz konusu olmaktadır. Belirtmek gerekir ki mesleki faaliyet kapsamındaki mesleğin asıl yahut yan meslek olmasının bir rolü yoktur.⁶⁷⁸ Keza söz konusu kazanç karşılığının para olması da şart olmayıp, malın reklam yahut test için verilmesi gibi ekonomik menfaat

⁶⁷⁵ Erlüle, Yapımcı, s. 332.

⁶⁷⁶ Havutçu, a.g.e., s. 103; Atamer, a.g.m., s. 81.

⁶⁷⁷ Erlüle, Yapımcı, s. 333,334.

⁶⁷⁸ Erlüle, Yapımcı, s. 334; Kırca, a.g.e., s. 173.

elde etmeye yönelik bir amacın bulunması yeterli kabul edilir.⁶⁷⁹ Nitekim üreticinin ayıplı malın sebep olduğu zararlardan sorumlu olmasının mantığı, onun söz konusu mallar dolayısıyla kazanç sağlıyor olmasıdır.⁶⁸⁰ Üretici her ne kadar kusursuz sorumlu tutulsa da, onun ayıplı ürün dolayısıyla meydana gelen zararlardan kaynaklı masraflarını alıcılara yansıtma imkânı bulunduğundan, somut bir olayda zarar gören bir kimsenin zararları esasında tüm alıcılar tarafından kolektif bir biçimde karşılanmaktadır.⁶⁸¹ Dolayısıyla da yalnızca mesleki veya ekonomik bir amaç taşımaksızın imal edilen ürünler bakımından üreticiye sorumlu olmama imkânı tanınmıştır.⁶⁸² Kazanç sağlama maksadı olmaksızın üretilmiş olan bir ürün zarara sebebiyet vermiş ise bu zararların tazmini, haksız fiil hukuku esasları çerçevesinde çözümlenecektir.⁶⁸³ Kuşkusuz, kişisel ihtiyaçların karşılanması amacıyla özel olarak üretilmiş bir ürünün, daha sonra kazanç sağlama maksatlı olarak piyasaya sürülmesi durumunda bu sorumluluktan kurtulma imkânından faydalanılması mümkün değildir.⁶⁸⁴

4.3.1.4. Ürünün emredici hukuk kurallarına uygun üretilmesi

Direktif m. 7 (d) bendi uyarınca üretici, ürününün ayıplı olmasının sebebinin kamu otoriteleri tarafından çıkarılan zorunlu düzenlemelere uygunluğun sağlanması olduğunu ispatlarsa sorumlu olmayacaktır. Diğer bir ifadeyle ürünün ayıplı olmasının sebebi, o ürünün üretiminin farklı şekilde yapılmasına kamu otoriteleri tarafından çıkarılan zorunlu düzenlemelerin müsaade etmemiş olması ise bu halde söz konusu düzenlemeler uyarınca öngörülenden farklı şekilde üretim yapmayan üreticiye sorumluluk yüklenemeyecektir. Bu sorumluluktan kurtuluş imkânına dayanabilmek için kamu otoriteleri tarafından çıkarılan bu kuralların idari makamlarca yayımlanmış olması ve uyulmasının zorunlu olması gerekir.⁶⁸⁵ Diğer bir ifadeyle söz konusu

⁶⁷⁹ Kırca, a.g.e., s. 173.

⁶⁸⁰ Yasan, a.g.t., s. 5,6; Atamer, a.g.m., s. 81.

⁶⁸¹ Kırca, a.g.e., s. 171,172.

⁶⁸² Aydos, a.g.e., s. 204.

⁶⁸³ Atamer, a.g.m., s. 81.

⁶⁸⁴ Erlüle, Yapımcı, s. 334.

⁶⁸⁵ Akçura Karaman, a.g.e., s. 344.

normun hem egemenlik tasarrufuna dayanması hem de bağlayıcı olması şarttır.⁶⁸⁶ Belirtmek gerekir ki ürün güvenliğine ilişkin teknik yahut yasal standartlar ile yalnızca üründe bulunması gerekli asgari nitelikler belirlendiğinden salt bu asgari standartlara uygunluk ürünün beklenen güvenlikte olduğu anlamına gelmez.⁶⁸⁷

4.3.1.5. Ürün piyasaya sürüldüğü sıradaki bilimsel ve teknolojik bilgi seviyesinin ürünün ayıplı olduğunu ortaya çıkarmak bakımından yetersiz kalması

Direktif m. 7 (e) bendi uyarınca üretici, ürününü piyasaya sürdüğünde mevcut bilimsel ve teknik bilgi düzeyinin ayıbın varlığını tespit etmeye imkân tanıyacak nitelikte olmadığını ispatlarsa sorumlu olmayacaktır.⁶⁸⁸ Bu savunma genel olarak gelişme riski savunması olarak ifade edilmektedir.⁶⁸⁹ Bununla beraber söz konusu savunmanın kusur ile kusursuz sorumluluk arasındaki çizgiyi bulandırdığı ifade edilmiştir.⁶⁹⁰ Keza Direktif ile üreticilere gelişme riski savunmasında bulunma imkânının getirilmiş olmasının, tüketiciler bakımından kolaylıkla eleştirilebilir bir husus olduğu ve olması gereken hukuktan uzak kaldığı ifade edilmiştir.⁶⁹¹

Direktif uyarınca üreticinin sorumluluğu objektif sorumluluk olduğundan, burada üreticinin ürününü piyasaya sürdüğü zamanki bilim ve tekniğin geldiği seviyeyi öğrenmek için özenli davranıp davranmadığına bakılmaksızın objektif bir değerlendirme yapılarak üreticinin bu seviyenin gereklerini yerine getirip getirmediği

⁶⁸⁶ Erlüle, Yapımcı, s. 335.

⁶⁸⁷ Akçura Karaman, a.g.e., s. 344.

⁶⁸⁸ AB Komisyonunun 2018 yılında sunduğu raporda, AB'nin yeniliği teşvik eden bir ürün sorumluluğu rejimine sahip olmasını sağlamayı hedeflediğini belirtmiştir. Bkz. COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s. 2; Ayrıca Komisyon Çalışma Dokümanı'nda davaların %4'ünün gelişme riski savunması maddesine uyarınca reddedildiği belirtilmiş, böylelikle üreticinin sorumluluk muafiyetlerine bağlı dava reddinin, davaların red nedenleri arasında %10'luk bir dilim kapladığı dikkate alındığında, gelişim riski savunmalarının sorumluluk muafiyetleri arasında en sık görülen tür olduğu belirtilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 27.

⁶⁸⁹ Karanikic, a.g.m., s.124; Hondius, a.g.m., s. 41.

⁶⁹⁰ Josephine Liu, "Two Roads Diverged in a Yellow Wood: The European Community Stays on the Path to Strict Liability," *Fordham International Law Journal*, C. 27, S. 6 (2004), s. 1942, <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

⁶⁹¹ Hondius, a.g.m., s. 44.

analiz edilecek, üreticinin sübjektif savunmaları ise dikkate alınmayacaktır.⁶⁹² Dolayısıyla da burada bakılacak hususlardan ilki dünyada herhangi bir bilim adamının bu ayıbı bilebilecek olup olmadığı, ikinci husus ise ürünün piyasaya sürülme anında üreticinin bu bilgiye objektif olarak ulaşabilme imkânının⁶⁹³ bulunup bulunmadığıdır.⁶⁹⁴ Ürünün piyasaya sürüldüğü sırada ürünün taşıdığı tehlikeler hakkında bilimsel tartışmaların mevcut olması halinde dahi gelişim riski savunmasında bulunulamayacağı ifade edilmektedir.⁶⁹⁵

Direktif m. 15 uyarınca burada sözü edilen sorumluluktan kurtulma imkânının, diğer bir ifadeyle gelişme riski savunmasının üreticiye tanınıp tanınmaması konusunda üye ülkelere serbesti tanınmıştır. Dolayısıyla her ne kadar gelişim ayıpları sebebiyle üreticinin sorumlu tutulması istenmemiş olsa da üye devletlere bunun aksinin öngörülmesi yetkisi tanınmıştır.⁶⁹⁶ Nitekim AB Komisyonu'nun 2018 yılında sunduğu raporda beş üye devletin, Direktif m. 15 f. 1 (b) bendine dayanarak gelişme riski savunmasını üreticiye tanımadıklarını, böylece üreticinin, ürün piyasaya sürüldüğünde bilimsel ve teknik bilginin ayıbı tespit etmeye elverişsiz olduğu durumlarda dahi sorumlu olduğunu, Finlandiya ve Lüksemburg'un bunu tüm sektörler bakımından, Macaristan ve İspanya'nın ilaç ürünleri bakımından ve Fransa'nın da insan vücudu ile ilgili ürünler bakımından kabul ettiğini belirtmiştir.⁶⁹⁷

Gelişme riski barındıran ürünleri üreticilerin kusursuz sorumluluğu kapsamına dahil etmek her ne kadar üreticileri ürünlerini iyileştirmekten, geliştirmekten alıkoyabilir şeklinde düşünülebilirse de bu ürünlerin verdiği zararlar dolayısıyla açılan davaların ayıplı ürünle ilgili davaların önemli bir kısmını teşkil ettiği belirtilmekte ve söz konusu ayıplı ürünleri üreticinin sorumluluğunun kapsamı dışında tutmanın yeterli korumayı sağlamayacağı dile getirilmektedir.⁶⁹⁸

⁶⁹² Akçura Karaman, a.g.e., s.345.

⁶⁹³ Bilgiye objektif olarak ulaşabilmek, söz konusu bilginin kamuya açıklanmış olmasıyla mümkündür. Bkz. Kırca, a.g.e., s. 180.

⁶⁹⁴ Kırca, a.g.e., s. 179.

⁶⁹⁵ Büyüksağış, a.g.m., s. 13.

⁶⁹⁶ Reimann, a.g.m., s. 780.

⁶⁹⁷ COM (2018) 246 final, 7.5.2018, s.4.

⁶⁹⁸ Akçura Karaman, a.g.e., s. 201.

4.3.1.6. Bileşen parçadaki ayıbın, bileşen parçanın dahil edildiği ürünün tasarımından yahut da ürünün üreticisinin talimatlarından kaynaklanması

Bileşen parça üreticileri, Direktif m. 4 f. 1 uyarınca üretici olarak kabul edildikleri için Direktif'te yer alan sorumluluktan kurtuluş imkânlarından elbette yararlanabilirler. Ayrıca bileşen parça üreticilerine özgü olarak Direktif m. 7 (f) bendinde bir imkân daha tanınmıştır. Buna göre bileşen parça imalatçısı, ürünündeki ayıbın, ürettiği bileşen parçanın dahil edildiği ürünün tasarımına yahut da ürettiği bileşen parçanın dahil edildiği ürünün imalatçısının verdiği talimatlara atfedilebilir olduğunu ispat ederse sorumluluktan kurtulacaktır. Maddede belirtilen ilk halde, bileşen parça üreticisinin ürettiği bileşen parçada nihai ürünün tasarımı sebebiyle ayıp meydana gelmekte; ikinci halde ise bileşen parça üreticisi nihai ürün üreticisinin talimatlarını yerine getirmesi sebebiyle bileşen parça ayıplı imal edilmektedir. Dolayısıyla bileşen parça üreticisinin ürünün ayıplı olmasına sebep olan, nihai ürünün tasarımı yahut da nihai ürün üreticisinin talimatı ise bu durumda bileşen parça imalatçısı bu iki husustan herhangi birini ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilecektir.

Görüldüğü üzere Direktif ile getirilen bu sorumluluktan kurtulma imkânı yalnızca bileşen parça imalatçılara tanınmıştır. Nihai ürün imalatçılarının ise bileşen parçalardaki ayıplar dolayısıyla bu sorumluluktan kurtulma imkânına dayanmaları söz konusu değildir. Diğer bir ifadeyle nihai ürünün üreticisi ürününün tüm bileşen parçalarının ayıplarından dolayı kusursuz sorumludur.⁶⁹⁹ Dolayısıyla ürünündeki ayıbın bileşen parçadan kaynaklandığı bilinse dahi, hem ayıplı bileşen parçayı ürününde kullanan nihai imalatçıya hem de ürünü ayıplı olan bileşen parça imalatçısına, diğer bir ifade ile ikisine birden başvurulması mümkündür.⁷⁰⁰

4.3.2. 7223 Sayılı ÜGTDK bakımından

ÜGTDK m. 21'de sorumluluktan kurtuluş halleri belirtilmiştir. Buna göre ÜGTDK m. 21 f. 3 uyarınca imalatçı yahut ithalatçı, maddenin ikinci fıkrasında belirtilen

⁶⁹⁹ Aydos, a.g.e., s. 115.

⁷⁰⁰ İnal, a.g.e., s. 1034,1035; Atamer, a.g.m., s. 75.

şartlardan birini ispatlar ise Kanun'un 6. maddesinde belirtilen tazminat sorumluluğundan kurtulacaktır. Maddenin 2. fıkrasında ise üç hal sayılmıştır.

4.3.2.1. Ürünü bizzat piyasaya arz etmemiş olması

Bu hallerden ilki ÜGTDK m. 21 f. 2 (a) bendi uyarınca imalatçı yahut ithalatçının, ürünü piyasaya bizzat arz etmediğini ispatlamasıdır. ÜGTDK m. 3 f. 1 (k) bendi uyarınca piyasaya arz ile ifade edilmek istenen, ürünün piyasada ilk kez bulundurulmasıdır. Görüldüğü üzere 85/374 sayılı AB Direktifi m. 7 (a) bendi ile öngörülen sorumluluktan kurtulma imkânına hukukumuzda ÜGTDK m. 21 f. 2 (a) bendi ile yer verilmiştir.

4.3.2.2. Uygunsuzluğun üçüncü kişilerin davranışlarından kaynaklanması

Bir diğer sorumluluktan kurtuluş imkânı, ÜGTDK m. 21 f. 2 (b) bendi uyarınca imalatçı yahut ithalatçının, uygunsuzluğun dağıtıcının yahut da üçüncü bir kişinin ürüne müdahale etmiş olmasından veya kullanıcıdan kaynaklı olduğunu ispatlamasıdır. Görüldüğü üzere burada da esas itibarıyla 85/374 sayılı AB Direktifi m. 7 (b) bendinde yer alan hususa benzer bir ifadeye yer verilmiştir. Bu bakımdan zarara sebebiyet veren ayıbın, ürün piyasaya sürülürken bulunmadığını, bu ayıbın üçüncü bir kişi yahut kullanıcıdan kaynaklı olduğunu ispatlayan imalatçı veya ithalatçı sorumluluktan kurtulacaktır. Öte yandan burada Direktif m. 7 (b) bendinden farklı olarak ayıbın daha sonra meydana gelmesinin muhtemel olduğunu ispatlayarak sorumluluktan kurtulunabileceğine ilişkin bir ifade yer almamaktadır.

4.3.2.3. Ürünün emredici hukuk kurallarına uygun üretilmesi

Başka bir sorumluluktan kurtuluş imkânı ise imalatçı yahut ithalatçının, üründeki uygunsuzluğun teknik düzenlemelere uyulmasından yahut da diğer uyulması zorunlu olan teknik kurallara uygun olarak üretim yapılmasından kaynaklandığını ispatlamasıdır. Görüldüğü üzere burada da 85/374 sayılı AB Direktifi m. 7 (d) bendine benzer şekilde bir sorumluluktan kurtuma imkânı öngörülmüştür.

4.4. Sorumsuzluk Kaydı

4.4.1. 85/374 sayılı AB Direktifi bakımından

85/374 sayılı AB Konsey Direktifi m. 12 uyarınca üreticinin bu Direktif'ten kaynaklanan sorumluluğunu zarar gören kişiye karşı sınırlayan veya üreticiyi bu sorumluluktan muaf tutan bir kayıt ile sınırlandırmanın yahut da kaldırmanın mümkün olmadığı belirtilmiştir.

4.4.2. 7223 sayılı ÜGTDK bakımından

ÜGTDK m. 6 f. 4 uyarınca tıpkı 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi m. 12'de olduğu gibi herhangi bir sözleşme maddesinde imalatçı yahut da ithalatçının üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğundan kurtarılması veya bu sorumluluğun azaltılması öngörülmüş ise bunun hükümsüz olacağı belirtilmiştir.

4.4.3. TBK Kapsamında Haksız Fiil Sorumluluğu Bakımından

Haksız fiil sorumluluğunu kaldıran bir sorumsuzluk anlaşması yapılmasının mümkün olduğu kabul edilmektedir.⁷⁰¹ Bununla beraber kişinin hayatının, bedensel bütünlüğünün ve kişilik haklarının ihlal edilmesine göstereceği rıza geçersiz olduğundan bu değerleri ihlale yönelik haksız fiiller bakımından yapılacak sorumsuzluk anlaşmasının geçersiz olacağı, dolayısıyla da üreticiyle yalnızca mala yönelik zararlar bakımından sorumsuzluk anlaşmasının yapılabileceği; ayrıca bu anlaşmanın geçerli olabilmesi için de TBK m. 115 hükmünün kıyasen uygulanabileceği ve dolayısıyla da üreticinin ürünün ayıplı olmasında ağır kusurunun bulunmamasının gerekli olduğu belirtilmiştir.⁷⁰² Bilindiği üzere zarar doğduktan sonra yapılan anlaşmalar ise sorumsuzluk anlaşması kapsamında değerlendirilmediklerinden bu anlaşmaların geçerliliği ile ilgili bir sorun söz konusu değildir.

⁷⁰¹ Öztan, a.g.e., s. 74 vd.

⁷⁰² Akçura Karaman, a.g.e., s. 339.

4.5. Zamanaşımı ve Hak Düşürücü Süre

4.5.1. 85/374 Sayılı AB Konsey Direktifi bakımından

85/374 sayılı AB Konsey Direktifi m. 10 f. 1 uyarınca üye devletler, iç hukuklarında bu Direktifte öngörülen zararların tazminine yönelik işlemler bakımından üç yıllık bir zamanaşımı süresi öngörmelidir.⁷⁰³ Bu zamanaşımı süresinin, davacının zararı, ayıbbı ve üreticinin kimliğini öğrendiği yahut da makul olarak öğrenmiş olmasının kendisinden beklendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir.⁷⁰⁴ Zamanaşımı süresinin kesilmesi veya durmasına ilişkin üye ülkelerin iç hukuk hükümleri saklı tutulmuştur.

Bunun yanısıra Direktif m. 11 uyarınca üye devletlerin, iç hukuklarında üreticinin zarar doğuran ürününü piyasaya sürdüğü tarihten itibaren on yıllık bir dönemin ardından, bu süre içerisinde zarar görenin üretici aleyhine işlem başlatmamış olması kaydıyla bu Direktif kapsamında zarar görene verilen hakların sona ermesini öngörecekları belirtilmiştir. Dolayısıyla Direktif'te ayrıca on yıllık bir hak düşürücü süre öngörülmüştür. Bu bakımdan on yıllık süre, üreticinin ürünü piyasaya sürdüğü andan itibaren başlayacağından, dağıtım zincirinde uzun süre kalan veya etkilerini uzun bir süre gösteren ürünler bakımından tüketicilerin korunmasının beklentiler karşısında zayıf kaldığı ifade edilmiş, özellikle de farmasötik ürünler⁷⁰⁵ konuya örnek gösterilmiştir.⁷⁰⁶

⁷⁰³ Davaların reddedilme nedenlerinin %4'ünü üç yıllık süresinin sona ermesi teşkil etmektedir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 28.

⁷⁰⁴ COM (2000) 893 final raporunda, teknolojik yeniliği caydırmamak ve sigorta korumasına izin vermek için sorumluluk süresinin sınırlandırıldığı belirtilmiştir. Bkz. COM (2000) 893 final, 31.1.2001, s. 20.

⁷⁰⁵ İlaç mağdurları derneklerinin, üç yıllık ve on yıllık sürelerinin bir hastanın ürün ve zarar arasındaki bağlantıyı kanıtlamak için ilgili tüm bilgi ve belgeleri toplamasına imkân vermeyecek kadar kısa olduğunu düşündüğü ve keza ilaçların olumsuz etkilerinin tüketimden sadece uzun bir süre sonra belirginleşebileceği ifade edilmiştir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 28.

⁷⁰⁶ SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 27.

4.5.2. 7223 sayılı ÜGTDK bakımından

ÜGTDK m. 6 f. 6 uyarınca tazminat talebi bakımından zamanaşımı süresi öngörölmüştür. Buna göre zarar gören, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde zararın doğduğu tarihten itibaren on yıl içerisinde talepte bulunmazsa tazminat talebi zamanaşımına uğrayacaktır. Görüldüğü üzere Direktif uyarınca on yıllık hak düşürücü süre ürünün piyasaya sürüldüğü tarihten itibaren işlemeye başlamaktayken ÜGTDK uyarınca ise on yıllık uzun zamanaşımı süresinin zararın doğmasından itibaren işlemeye başlayacağı kabul edildiğinden bu yönüyle sağladığı koruma Direktif’de öngörölenenden daha kapsamlıdır.

4.5.3. TBK kapsamında haksız fiil sorumluluğu bakımından

Üreticinin sorumluluğunun TBK m. 49 vd. düzenlenen haksız fiil sorumluluğu ile çözümlenmesi halinde TBK m. 72’deki zamanaşımı hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla bu hükme göre üreticinin ürettiği ayıplı maldan zarar görenler, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve her halde fiilin işlendiği tarihten⁷⁰⁷ başlayarak başlayarak on yıl geçmeden tazminat talebinde bulunmalıdır, aksi halde bu talepler zamanaşımına uğrayacaktır.

Ayrıca TBK m. 72 f. 1 c. 2 uyarınca haksız fiil sorumluluğu uyarınca tazminat borcu, ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa bu halde, TBK m. 72’de yer alan zamanaşımı süresi değil, bu ceza kanunlarında yer alan zamanaşımı süresi uygulanacaktır. Bununla beraber söz konusu hüküm tüzel kişi üreticiler bakımından uygulanamadığından zarar görene bir fayda sağlamamaktadır.⁷⁰⁸ Zira 5237 sayılı TCK m. 20 gereği tüzel kişiler bakımından ceza yaptırımı değil, kanunda açıkça öngörölmüş olmak şartıyla güvenlik tedbirleri uygulanacaktır.

⁷⁰⁷ Maddede fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yıllık uzun zamanaşımını öngöröldüğünden buradaki fiilin işlendiği tarihi ürünün ayıplı olarak piyasaya sürüldüğü tarih olarak belirlemek uygun bir çözüm yöntemi olacaktır. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 363.

4.6. Tazminatın Hesaplanması

4.6.1. 85/374 Sayılı AB Direktifi bakımından

Direktif m. 8 f. 1 uyarınca, kendi payları oranında sorumlu olma ve rücu hakkına ilişkin iç hukukta öngörülen hükümlere halel gelmeksizin, zarara hem üründeki ayıbın hem de üçüncü bir kişinin fiil veya ihmalinin sebep olması halinde üreticinin sorumluluğunun azaltılamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla üreticinin ürünü piyasaya sürüldükten sonra ayıp ile zarar arasındaki illiyet bağına kesmemek kaydıyla üçüncü kişilerin, örneğin ara satıcıların davranışları üründeki ayıpla beraber zarara sebep olur veya zararı arttırırsa üreticinin sorumluluğu azaltılmayacaktır. Bu gibi hallerde şüphesiz üretici üçüncü kişiye rücu edecektir.

Direktif m. 8 f. 2 uyarınca ise, tüm şartlar dikkate alındığında, zarara hem üründeki ayıbın hem de zarar görenin yahut da zarar görenin sorumluluğu altındaki⁷⁰⁹ herhangi bir kimsenin kusurunun sebep olması halinde, üreticinin sorumluluğunun azaltılabileceği yahut da kaldırılabilceği⁷¹⁰ kabul edilmiştir. Dolayısıyla hem zarar görenin hem de onun sorumlu olduğu kişilerin kusurlu davranışı, üreticinin sorumluluğunun azaltılması veya kaldırılması sonucunu doğurabilecektir.

4.6.2. 7223 sayılı ÜGTDK bakımından

ÜGTDK m. 6 f. 5 uyarınca ürünün sebebiyet vereceği zararlar dolayısıyla ödenecek maddi ve manevi tazminatın miktarının 11.1.2011 tarihli ve 6098 sayılı TBK hükümleri uyarınca belirleneceği belirtilmiştir. Dolayısıyla da imalatçının sorumlu olacağı tazminatın miktarı belirlenirken TBK m. 51 ve m. 52 dikkate alınacaktır.

Öte yandan ÜGTDK m. 21 f. 4 uyarınca zararın, üründeki uygunsuzluğun yanı sıra zarara uğrayanın yahut da onun sorumluluğundaki bir kişinin kusurundan kaynaklı olması durumunda, imalatçı veya ithalatçının 6. maddede düzenlenen tazminat

⁷⁰⁹ Zarar görenin sorumlu olduğu kişilerin kapsamının Direktif'te belirtilmemiş olmasının, üreticinin sorumluluğunun adil olmayan bir şekilde azaltılabilmesine yol açabileceğinden sakıncalı olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Akçura Karaman, a.g.e., s. 261.

⁷¹⁰ Davaların reddedilme nedenlerinin %7'sini zarar görenin kusuru teşkil etmektedir. Bkz. SWD (2018) 157 final, 7.5.2018, s. 28.

sorumluluğunun hal ve şartlar gözetilerek azaltılmasının yahut da tamamen kaldırılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Görüldüğü üzere bu durumda tazminatın indirilebilmesi yahut da kaldırılabilmesi için tıpkı 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'nde olduğu gibi zarar görenin veya onun sorumluluğundaki kimselerin davranışının kusurlu olması aranmıştır.

Ayrıca ÜGTDK m. 21 f. 3 c. 2 uyarınca zarar, ürünlerdeki uygunsuzluğun yanı sıra üçüncü bir kişinin fiili yahut ihmalinden kaynaklı ise, bu durumun imalatçı yahut ithalatçının 6. maddede düzenlenen tazminat sorumluluğunu azaltmayacağı belirtilmiş ve imalatçı veya ithalatçının üçüncü kişiye rücu hakkı saklı tutulmuştur. Nitekim üçüncü kişinin kusurlu davranışı ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağı mevcut ise bu halde zararı tazmin eden sorumlu, üçüncü kişiye rücu edecektir. Örneğin, imalatçı tarafından piyasaya sürülen ürünlerdeki uygunsuzluğun yanı sıra tedarik zincirinde yer alan ara satıcının söz konusu ürünü yanlış saklama koşullarında barındırması, bayinin bunu yere düşürmesi, nihai satıcının ürünü kötü ambalajlaması gibi durumlarda söz konusu kusurlu davranışlar ile zarar ile arasında uygun illiyet bağının bulunması halinde her ne kadar imalatçının sorumluluğu azaltılamasa da imalatçı, kusurlu davranışı bulunan bu üçüncü kişilere rücu edebilecektir. Bununla beraber üçüncü kişilerin kusurlu davranışının ürünlerdeki uygunsuzluk ile zarar arasındaki uygun illiyet bağıni kesecek yoğunlukta olması halinde kuşkusuz imalatçı yahut ithalatçı sorumlu olmayacaktır.

4.6.3. TBK kapsamında haksız fiil sorumluluğu bakımından

Üreticinin haksız fiil sorumluluğu bakımından ödenecek tazminatın miktarının belirlenmesi ve indirilmesi hususlarında TBK m. 51 ve m. 52 göz önünde bulundurulacaktır. Tazminat miktarının belirlenmesi TBK m. 51'de, tazminat miktarının indirilmesi ise TBK m. 52'de düzenlenmiştir. TBK m. 51 uyarınca hâkim tazminatın kapsamını ve ödenme şeklini belirlerken durumun gereklerini ve özellikle de kusurun ağırlığını dikkate alacaktır. Bu bakımdan tazminatın belirlenmesi

aşamasında zararın ortaya çıkmasında etkisi olan tüm olayların birlikte değerlendirilmesi gerekir.⁷¹¹

TBK m. 52 f. 1 uyarınca zarar görenin zararı doğuran fiile razı olması yahut zararın doğması veya artmasına etki etmesi veya da tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırması halinde hâkimin tazminatı indirebileceği⁷¹² yahut da kaldırabileceği belirtilmiştir. Örneğin zarar gören kimsenin ayıplı ürün ile birlikte verilen kullanma talimatında yer alan anlaşılabilir hususlara gerekli dikkati sarf etmemiş olması dolayısıyla ürünü yanlış kullandığı için zararın miktarının artmasında etkili olduğu bir durumda ayıplı ürünün üreticisinin ödemekle yükümlü olduğu tazminat miktarı indirilebilir.

Belirtmek gerekir ki zarar görenin davranışının yanı sıra mücbir sebep derecesindeki beklenmedik olayın da illiyet bağıni kesecek yoğunlukta olmaması halinde tazminattan indirim sebebi olması mümkün olmakla beraber, üçüncü kişinin davranışı bakımından tazminatta indirim yapılması mümkün değildir.⁷¹³

4.7. Ürün Sorumluluğu Sigortası

Ürün sorumluluk sigortası, üretici ve üretici sayılarak üretici gibi sorumlu olan kimselerin, güvenlik ayıbı bulunan ürünlerin üçüncü kişiler nezdinde yol açtığı zararlardan doğan hukuki sorumluluğunu güvence altına alır.⁷¹⁴ Piyasaya sürülmüş olup güvenlik ayıbı bulunan bir ürün dolayısıyla zarar görenler üreticinin ürün sorumluluk sigortasını belirlemişler ise zararlarının tazmini için üretici yerine TTK m. 1478 uyarınca doğrudan doğruya sigortacıya başvurabilirler.⁷¹⁵ Ayıplı malın sebep olduğu zararların sigortalanması her ne kadar üreticiye bir yük getirecek olsa

⁷¹¹ Baysal, a.g.e., s. 95.

⁷¹² Yargıtay 11. HD. E. 1985/7325, K. 1986/951, T. 26.02.1986, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020]; Yargıtay 17. HD. E. 2016/4099, K. 2019/2385, T. 04.03.2019, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020]; Yargıtay 17. HD. E. 2018/4678, K. 2019/9717 T. 21.10.2019, <https://legalbank.net/arama> [Erişim 29.03.2020]

⁷¹³ H. Nomer, a.g.e., s. 121.

⁷¹⁴ Dinç, a.g.e., s. 160.

⁷¹⁵ Dinç, a.g.e., s. 163.

da bu yüke nazaran kişilerin ayıplı mal dolayısıyla zarar görmeleri daha vahim olduğundan, üreticilerin bu yüke katlanması hakkaniyete daha uygundur.⁷¹⁶

4.8. Kanunlar İhtilafı

Günümüzde uluslararası ticaretin ulaştığı boyut sebebiyle üreticilerin üretmiş olduğu ayıplı ürünler, üretildikleri yerden farklı yerlerde zarara sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla da üreticinin üretmiş olduğu güvenli olmayan ürünler sebebiyle zarar riskinin ülkesel sınırları aşması, üreticinin sorumluluğundan kaynaklı uyuşmazlıkların milletlerarası özel hukuk bakımından önemini arttırmaktadır.⁷¹⁷

Yabancılık unsuru içeren olaylar bakımından üreticinin sorumluluğuna uygulanacak ülke hukukunun tespiti için 5718 sayılı MÖHUK hükümlerine bakmak gerekecektir. MÖHUK m. 36 uyarınca imal edilen⁷¹⁸ şeylerin sebep olduğu zarardan doğan sorumluluğa uygulanacak olan hukuk, zarar görenin yapacağı seçime göre zarar verenin mutad meskeni veya işyeri hukuku yahut da imal edilen şeyin iktisap edildiği ülke hukukudur. Dolayısıyla da MÖHUK m. 36 ile zarar görenin menfaatinin korunması gözetilmiş ve ona sınırlı bir hukuk seçimi imkânı sunulmuştur.⁷¹⁹ Bununla beraber maddenin devamında, iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi için zarar verenin, ürünün iktisap edildiği ülkeye rızası olmaksızın sokulduğunu ispatlayamamış olmasının gerekli olduğu belirtilmiştir. Nitekim üreticinin rızası olmaksızın ürünün sokulduğu ve iktisap edildiği ülke hukuku, üreticinin bilmediği yahut tahmin edemediği bir hukuk olabilir.⁷²⁰ Dolayısıyla da iktisap yeri hukukunun uygulanabilmesi için zarar verenin, ürünün iktisap edildiği ülkeye rızası olmaksızın

⁷¹⁶ Öztan, a.g.e., s. 300.

⁷¹⁷ Yasan, a.g.t., s. 1,2.

⁷¹⁸ MÖHUK m. 36'da ürün kavramının imal edilen şeylerle sınırlı tutulduğu, oysaki ürün sorumluluğu alanındaki eğilimin tarımsal ürünlerin dahi sorumluluğun kapsamına alınması yönünde olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Feriha Bilge Tanrıbilir, "Akit-Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIV, S. 2 (2010), s. 136.

⁷¹⁹ Çelikel ve Erdem, a.g.e. s. 433.

⁷²⁰ Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku*, 21.bs. (İstanbul: Beta, 2015), s. 362.

sokulduğunu kanıtlayamamış olmasının aranması, zarar gören ile zarar veren arasındaki menfaat dengesinin temin edilmesine çabalandığını gösterir.⁷²¹

AB içerisinde üreticinin sözleşme dışı sorumluluğuna uygulanacak hukuk, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 11.01.2009'da yürürlüğe giren ve Roma 2 olarak da adlandırılan 11.07.2007 tarih ve 864/2007 sayılı *Sözleşmesel Olmayan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Tüzük (Roma II)*⁷²² ile düzenlenmiştir.⁷²³ Söz konusu düzenlemenin 5. maddesinin ilk fıkrasına uyarınca; 4. maddenin 2. fıkrasına hâlel gelmeksizin, ürünün sebep olduğu zararlardan kaynaklı sözleşme dışı borçlara uygulanacak olan hukuk, maddenin (a) bendi uyarınca, ürünün o ülkede piyasaya sürülmüş olması şartıyla zararın meydana geldiği sırada zarar gören kişinin mutad meskeninin bulunduğu ülke hukukudur, ancak bu mümkün değilse; (b) bendi uyarınca, ürünün o ülkede piyasaya sürülmüş olması şartıyla ürünün edinildiği ülke hukuku, ancak bu da mümkün değil ise; (c) bendi uyarınca ürünün o ülkede piyasaya sürülmüş olması şartıyla zararın meydana geldiği ülke hukuku uygulanır. Bununla beraber, (a), (b) ve (c) bentleri uyarınca hukuku uygulanacak olan ülkelerde söz konusu ürünün yahut da aynı tipteki bir ürünün piyasaya sürülmesini makul şekilde öngöremiyorsa, zarar verenin mutad meskeninin bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır. Ayrıca maddenin ikinci fıkrası uyarınca olayın tüm koşulları göz önünde bulundurulduğunda, haksız fiil eğer maddenin ilk fıkrasında belirtilenden başka bir ülkeyle açıkça daha yakın irtibatlı ise, bu ülke hukuku uygulanacaktır. Başka bir ülkeyle açıkça daha yakın irtibatın, ihtilaf konusu haksız fiil ile yakın irtibatı bulunan bir sözleşme gibi tarafların arasında önceden mevcut bulunan belli bir ilişkiden kaynaklanması mümkündür. Maddenin başında saklı tutulduğu belirtilen m. 4 f. 2'deki husus ise, sorumlu olduğu iddia edilen kişi ile zarar görenin, zarar meydana geldiği sırada mutad meskenlerinin aynı ülkede olması halinde o ülke hukukunun uygulanacağıdır. Bu hüküm haksız fiiler bakımından uygulanan genel kurallardandır.

⁷²¹ Çelikel ve Erdem, a.g.e., s. 433.

⁷²² AB Resmi Gazetesi, L 199, 31.7.2007, s. 40-49. [Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II)], <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2007/864/oj> [Erişim 29.03.2020].

⁷²³ Çelikel ve Erdem, a.g.e., s.431; Özsunay ve Özsunay, a.g.m., s. 211.

Roma 2 Tüzüğü'nde ürünün o ülkede piyasaya sürülmüş olması koşulu, diğer bir ifadeyle pazarlanmış olma koşulu öngörülmüş olup bunun nedeni, ayıplı mal dolayısıyla sorumlu olduğu iddia edilen kişinin, sorumluluğuna hangi ülke hukukunun uygulanacağını öngörebilmesinin gerekli olmasıdır.⁷²⁴ Dolayısıyla da ürünlerin zaten heryere bir şekilde ulaştığı şeklindeki genel düşünce burada üreticinin sorumluluğu bakımından etkili bir düşünce şekli değildir.⁷²⁵

Burada dikkat edilmesi gereken husus Roma 2 Tüzüğü m. 28 f. 1 uyarınca üye devletlerden bir yahut birkaçının bu Tüzük'ün kabul edildiği sırada sözleşme dışı borç ilişkilerine uygulanacak hukuka dair uluslararası bir sözleşmeye taraf bulunması halinde bu Roma 2 Tüzüğü hükümlerinin söz konusu uluslararası sözleşmenin uygulanmasına halel getirmeyeceğidir.

Görüldüğü üzere MÖHUK, Roma 2 Tüzüğü'nden farklı olarak üreticinin sorumluluğuna zararın meydana geldiği ülke hukukunun veya zarar gören kişinin mutad mesken hukukunun uygulanmasını ve keza daha yakın irtibatlı olan ülke hukukunun bulunması halinde bu hukukun uygulanmasını benimsememiştir.⁷²⁶

⁷²⁴ Zeynep Derya Tarman, "Akit Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Avrupa Topluluğu Tüzüğü (Roma II)", *AÜHFD*, C. 57 S. 2 (2008), s. 204.

⁷²⁵ Tarman, Borç, s. 204.

⁷²⁶ Çelikel ve Erdem, a.g.e., s. 433.

SONUÇ

Avrupa Birliği'ne üye devletlerin üreticinin sorumluluğuna ilişkin iç hukuk düzenlemeleri, üreticinin sözleşme dışı kusursuz sorumluluğunu öngören 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi'ni esas almıştır. Söz konusu Direktif, Amerikan Hukuku'nun etkisinin yanı sıra endüstriyel gelişmelerin türlü sonuçları da dikkate alınarak, hem üretici hem de tüketici menfaatleri gözetilerek uzun süren bir çalışmanın sonucunda hazırlanmış ve 1985 yılında kabul edilmiştir. Hedeflenenler arasında temel olarak tüketicilerin korunması olmakla beraber, AB'nin asıl hedefi üye devletlerin ekonomik ve politik entegrasyonunu teşvik etmektedir.

Ülkemizde de AB mevzuatı ile uyum sağlanması hedeflendiğinden söz konusu Direktif'te yer alan esaslara ulusal mevzuatımızda yer verilmek istenmişse de 4077 sayılı eTKHK, bu Kanun'a dayanılarak çıkarılan Ayıplı Mal Yönetmeliği ve 4703 sayılı Kanun ile üreticinin sorumluluğu konusuna uygulanabilecek tartışmasız bir sistem getirilememiştir. 6502 sayılı TKHK'da ise üreticinin sorumluluğu konusu hiç düzenlenmemiştir. Zira 85/374 sayılı AB Direktifi uyarınca üreticilerin piyasaya sürdüğü güvenlik eksikliği taşıyan ürünlerin sebep olduğu zararlardan ötürü zarar gören herkesin Direktif'de öngörülen şartlar çerçevesinde üreticiden tazminat talep edebileceği kabul edildiğinden ve böylelikle zarar görenin kimler olabileceği bakımından bir belirleme yapılmadığından, tüketici işlemi ile tüketiciye yönelik uygulamalarla sınırlı kapsamı olan 6502 sayılı TKHK'da, 4077 sayılı eTKHK'dan farklı olarak üreticinin sorumluluğuna yer verilmesi tercih edilmemiştir. Ayrıca 6502 sayılı TKHK'nın yürürlüğe girmesiyle beraber üreticinin sorumluluğuna ilişkin hükümler içeren 4077 sayılı eTKHK yürürlükten kalktığından üreticinin sorumluluğu konusu Türk Hukukunda genel hükümler uyarınca çözümlenmek durumunda kalmış, böylelikle haksız fiil hükümlerinden yararlanılmıştır.

Genel haksız fiil sorumluluğunun kusur esasına dayanıyor olması, zarar görenin uğramış olduğu zararların tazmin edilebilmesi için üreticinin kusurunun ispatlanmasını gerektirir. Halbuki modern eğilim, üreticinin, piyasaya sürdüğü ürünlerdeki güvenlik eksikliği sebebiyle kişilerin bütünlük menfaatlerinin ihlali halinde kusuru bulunmasa dahi sorumlu tutulması yönündedir. Nitekim üreticinin

sorumluluğu ile ilgili davalarda fiili karine yöntemine başvurulması veya ispat yükünün tersine çevrilmesi yönteminin benimsenmesi, üreticinin kusurunun ispatının zarar görene yüklenmesinin adil olmadığı gerçeğinin doğurduğu sonuçlardır.

Geniş anlamda haksız fiil sorumluluğu kapsamında yer alan adam çalıştırının sorumluluğu ise, üreticinin çalışanın davranışının zarara sebebiyet vermesi halinde diğer şartların da sağlanması halinde üreticinin söz konusu zararlardan adam çalıştırın sıfatıyla kusursuz sorumlu tutulmasına imkân vermektedir. Hatta öğretide bir görüş, TBK m. 66 f. 3’de yer alan hükmün, işletmeler bakımından adam çalıştırının sorumluluğundan bağımsız olarak yeni bir organizasyon sorumluluğunu öngördüğü ve bu hükme dayanılarak üreticilerin sorumlu tutulabileceğini kabul etmektedir.

Ne var ki üreticiler, gelişim ayıplarından ve üretim kaçaklarından dolayı genel haksız fiil sorumluluğu ve adam çalıştırının sorumluluğunun yanı sıra organizasyon sorumluluğunun kabul edilmesi halinde dahi sorumlu tutulamayabileceğinden, zarar görenler bakımından yeterli koruma sağlanamamaktadır. Ürün sorumluluğu hukuku ise güvenli olmayan ürünler dolayısıyla uğranılan zararlara zarar görenin değil, üreticinin katlanması esasını benimser. Dolayısıyla da ürün sorumluluğunun kendine özgü hukuki sorunlara çözüm sağlayacak şekilde özel olarak düzenlenilmesi gerekmektedir. Söz konusu gerekliliğin bir sonucu olarak Türk Hukukunda 12 Mart 2021 tarihi itibarıyla yürürlüğe girecek olan 7223 sayılı ÜGTDK, bir kişiye yahut da bir mala zarar veren ürünün imalatçısı veya ithalatçısının zararı gidermekle yükümlü olduğunu öngörmüştür.

Görüldüğü üzere ürün sorumluluğu, 7223 sayılı ÜGTDK’da özel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeye 85/374 sayılı AB Konsey Direktifi esas teşkil etmiştir. Bununla beraber 7223 sayılı ÜGTDK ile AB Konsey Direktifi hükümleri arasında farklılıklar bulunmaktadır.

ÜGTDK ile Direktif arasındaki farklılıkların en önemlilerinden biri Direktif uyarınca üretici kavramının ÜGTDK’den daha geniş tutulmasıdır. Burada da en çok dikkat edilmesi gereken husus, ÜGTDK’nın üreticilerin sorumluluğunu değil, imalatçıların sorumluluğunu öngördüğüdür. Dolayısıyla da ham madde üreticileri yahut birincil

tarım ürünleri gibi işlenmemiş olan ürünlerin üreticileri ÜGTDK anlamında imalatçı sayılmayacaktır.

ÜGTDK ile Direktif arasındaki büyük önem arz eden farklılıklardan bir diğeri, piyasaya sürülen ve güvenlik ayıbı taşıyan ürün sebebiyle hasar gören yahut da zayı olan her eşyanın Direktif uyarınca üreticinin sorumluluğuna yol açmıyor olmasıdır. Direktif uyarınca söz konusu mala gelen zararın tazmin edilebilmesi için bu eşyanın genellikle özel kullanım yahut da tüketime yönelik türden olması ve ayrıca zarar gören tarafından temel olarak özel kullanım yahut tüketim amacıyla kullanılmış olması koşulu aranmıştır. ÜGTDK'da ise böyle bir şart aranmadığından, güvenlik ayıbı taşıyan bir ürün sebebiyle herhangi bir malın hasar görmesi yahut zayı olması halinde o ürünün imalatçısı sorumlu tutulabilecektir.

ÜGTDK ile Direktif arasındaki büyük önem arz bir diğ er husus zamanaşımı süresine ilişkindir. Direktif'te öngörülen zararların tazminine yönelik işlemler bakımından üç yıllık bir zamanaşımı süresi öngörölmüş ve bu sürenin davacının, zararı, ayıbı ve üreticinin kimliğini öğrendiğ i yahut da makul olarak öğrenmiş olmasının kendisinden beklendiğ i tarihten itibaren işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra üreticinin zarar doğuran ürününü piyasaya sürdüğ ü tarihten itibaren on yıllık bir dönemin ardından, bu süre içerisinde zarar görenin üretici aleyhine işlem başlatmamış olması kaydıyla bu Direktif kapsamında zarar görene verilen hakların sona ereceğ i belirtilmiş, dolayısıyla on yıllık bir hak düşürücü süre kabul edilmiştir. ÜGTDK uyarınca ise tazminat talebi için zamanaşımı süresi öngörölmüş olup, buna göre zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiğ i tarih itibarıyla üç yıl ve her halde zararın doğmasından itibaren on yıl içerisinde tazminat talebinde bulunması gerekir. Göröldüğ ü üzere Direktif uyarınca on yıllık hak düşürücü süre ürünün piyasaya süröldüğ ü tarihten itibaren işlemeye başlarken ÜGTDK ise on yıllık uzun zamanaşımı süresinin zararın doğmasından itibaren işlemeye başlayacağını kabul ettiğ inden, bu yönüyle sağladığ i koruma Direktif'de öngörölenden daha kapsamlıdır.

Ayrıca Direktif uyarınca üreticinin, ürününü piyasaya sürdüğ ünde mevcut bilimsel ve teknik bilgi düzeyinin, ayıbın varlığını tespit etmeye imkân tanımadığını ispatlaması halinde sorumlu olmayacağı kabul edilmiş, aksinin öngörölmesi

konusunda ise üye devletlere serbesti tanımıştır. ÜGTDK’da böyle bir sorumluluktan kurtuluş kanıtına yer verilmediğinden, gelişme riski savunması kabul edilmeyecektir. Bu husus, özellikle ilaç üreticileri bakımından önem arz etmektedir.

ÜGTDK, diğer kanunlarda öngörülen tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümleri saklı tutmuştur. Dolayısıyla 12 mart 2021 tarihinde ÜGTDK’nın yürürlüğe girmesi, üreticilerin tazminat sorumluluğuna ilişkin olarak genel hükümlere başvurulmasını engellemeyecektir.

Görüldüğü üzere ÜGTDK yürürlüğe girinceye kadar ülkemizde üreticilerin ayıplı malın, ÜGTDK’nın tabiriyle uygunsuzluk taşıyan ürünün sebep olduğu zararlardan sorumluluğuna haksız fiil hükümleri uygulanmaya devam edecektir. TBK m. 49 kapsamında haksız fiil sorumluluğu kusur esasına dayandığından, üreticinin kusurunun ispatlanması hususunda öğretide haklı olarak belirtildiği üzere zarar görene birtakım kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Bunun yanı sıra üreticinin çalışanının kusurlu davranışının zarara sebebiyet vermesi halinde diğer şartlar da sağlanıyorsa, üreticinin adam çalıştıran sıfatıyla kusursuz sorumluluğu da gündeme gelebilecektir. TBK m. 66 f. 3’de yer alan hükmün, işletmeler bakımından adam çalıştıranın sorumluluğundan bağımsız olarak yeni bir organizasyon sorumluluğu öngördüğünü kabul eden görüş uyarınca ise üreticilerin ayıplı ürünlerin sebep olduğu zararlardan sorumlu tutulması daha da kolaylaşmaktadır.

ÜGTDK kusursuz sorumluluk öngördüğünden, ÜGTDK’nın yürürlüğe girmesiyle kusurun varlığı aranmaksızın imalatçılardan, ürün ithal ise ayrıca ithalatçılardan ve Kanun uyarınca imalatçı sayılan kişilerden, ürünün kişiye yahut da mala zarar vermesi halinde tazminat talep edilebilecektir. Bu bakımdan ürün sorumluluğu, ÜGTDK uyarınca sözleşme dışı kusursuz bir sorumluluk türü olarak hukukumuzda özel olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Akçura Karaman, Tuba. *Üreticinin Ayıplı Ürünün Sebep Olduğu Zararlar Nedeniyle Üçüncü Kişilere Karşı Sorumluluğu*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008.

Akıntürk, Turgut. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Beta, 2009.

Akıntürk, Turgut ve Ateş, Derya. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. 27.bs. İstanbul: Beta, 2018.

Akipek, Şebnem. “Bedensel Zararların Tazmini Kapsamında Tüketici Hukuku Yönünden Ürün Sorumluluğu.” *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre Cilt-2*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016, s. 23-38.

Antalya, O. Gökhan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.

Aral, Fahrettin. *Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2011.

Aslan, İ. Yılmaz. *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku*. 5.bs. Bursa: Ekin Yayınevi, 2015.

Atabek, Reşat. “İmalatçının 3. Kişilere Karşı Sorumluluğu.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1 (1979): 159-176.

Atamer, Yeşim M. “Avrupa Topluluğu Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu.” *Tüketicinin Korunması Semineri*, Ed. Ebru Ceylan. Ankara: Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, 2007, s. 73-84.

Atamer, Yeşim M. ve Baş, Ece. “Avrupa Birliği Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Uyarınca Satım Sözleşmesinde Ayıptan Doğan Sorumluluk.” *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 88, Özel S. 1 (2014): 19-60.

Atasoy, Ömer Adil, Taşkın, Mustafa, Acar, Hakan. *Tüketiciyi Koruma Hukuku (İlgili Mevzuat ve Yargıtay Kararları)*. 2.bs. Ankara: Yargı Yayınevi, 2000.

Aybay, Aydın ve Hatemi, Hüseyin. *Eşya Hukuku*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009.

Aydoğdu, Murat. *Tüketici Hukuku Dersleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015. (kıs. Aydoğdu, Tüketici,).

Aydoğdu, Murat. “Ayıplı Araç Satışlarında Tüketici Hakları, Özellikle Ayıplı Araç Değişimi ve İadelerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Sorumlu Kişi/Kişiler.” *Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları 2014-2015*, Editörler: Hakan Tokbaş ve Fehim Üçışık. Ankara: Bilge Yayınevi, 2015, s. 324-343. (kıs. Aydoğdu, Araç,).

Aydos, Oğuz Sadık. *Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.

Başoğlu, Başak. “Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 6, S. 2 (2015): 29-56.

Baykan, Renan. *Tüketici Hukuku Mevzuata İlişkin Yorum-Eleştiri-Öneri*. 2.bs. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2005.

Baysal, Başak. *Zarar Görenin Kusuru (Müterafık Kusur)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2012.

Bernstein, Anita. "A Duty to Warn: One American View of the EC Products Liability Directive." *Anglo-American Law Review*, C. 20, S. 3 (1991): 224-237. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Büyüksağış, Erdem. “Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1 (2006): 1-19.

Cansel, Erol ve Özel, Çağlar. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*. 2.bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Çelikel, Aysel ve Erdem, Bahadır. *Milletlerarası Özel Hukuk*. 14.bs. İstanbul: Beta, 2016.

Çınar, Ömer. “Avrupa Konseyinin 25.07.1985 Tarihli ve 85/374 Sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı.” *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 9 S. 18 (2010): 135-151.

Demir, Mehmet. “Avrupa Birliği, Almanya ve Belli Bazı Ülkelerde İlaç Üretim Sorumluluğuna İlişkin Yasal Sistemler.” *Ankara Barosu Dergisi*, C. 68 S. 2 (2010): 15-31.

Demirci, Serdar. “Ürün Sorumluluk Sigortasına Sorumluluk Hukuku ve Genel Şartlar Çerçevesinde Güncel Bir Bakış.” *Ankara Barosu Dergisi*, C. 77, S. 3 (2019): 119-180.

Dinç, İnan Deniz. *Ürün Sorumluluk Sigortasında Rizikonun Konusu ve Teminatın Kapsamı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.

Döğerlioğlu Işıksungur, Özlem. “Avrupa Birliği Elektrik Piyasasında Tüketicinin “Ayıba” Karşı Korunması.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 1 (2011): 95-125.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 6.bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2018. (kıs. Eren, Özel,).

Eren, Fikret. *Mülkiyet Hukuku*. 4.bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.

Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 17.bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014. (kıs. Eren, Genel,).

Erlüle, Fulya. *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*. 2.bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015. (kıs. Erlüle, Manevi,).

Erlüle, Fulya. “Yapımcının Sorumluluğu.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 4 (2008): 303-340. (kıs. Erlüle, Yapımcı,).

Ertaş, Şeref. *Eşya Hukuku*. 14.bs. İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi, 2018.

Gezder, Ümit. *Erzurumlu Şerhi Mesafeli Sözleşmeler*. İstanbul: Beta, 2006.

Gümüş, Mustafa Alper. *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi Cilt 1*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2014. (kıs. Gümüş, Şerh,).

Gümüş, Mustafa Alper. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler Cilt 1*. 3.bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2013. (kıs. Gümüş, Borçlar,).

Günergök, Özcan. “Üreticinin Sorumluluğu Çerçevesinde Üreticinin Ürün Gözleme Yükümlülüğu.” *EÜHFD*, C. XII, S. 3-4 (2008): 313-345.

Hakeri, Hakan. *İlaç Hukuku*. 2.bs. Ankara: Astana Yayınları, 2018.

Havutçu, Ayşe. *Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.

Hondius, Ewoud H. "The Impact of the Products Liability Directive on Legal Development and Consumer Protection in Western Europe." *Canterbury Law Review*, C. 4, S. 1 (1989): 34-51. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

İnal, H. Tamer. *Tüketici Hukuku*. 3.bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

İnceoğlu, M. Murat. "Ayıba Karşı Tekeffül ve Garanti Sorumluluğu." *Yeni Tüketici Hukuku Konferansı*, der. M. Murat İnceoğlu. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015, s. 153-238.

Kadioğlu, Kâmil. *Gerekçeli-Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Yargıtay Kararları ve İlgili Mevzuat*. 2.bs. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 2005.

Karahasan, Mustafa Reşit. *Sorumluluk Hukuku Birinci Kitap Kusura Dayanan Sözleşme Dışı Sorumluluk İkinci Kitap Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk*. İstanbul: Beta, 1995.

Karanikic, Marija. "Development Risks," *Annals of the Faculty of Law in Belgrade International Edition* (2006): 117-148. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Kılınç, Ayşe Nur. "Adam Çalıştırmanın Organizasyon Sorumluluğu." Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, 2017.

Kırca, Çiğdem. *Ürün Sorumluluğu*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2007.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt*. 7.bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2017.

Kulaklı, Emrah. *Ürün Sorumluluğu ve Ayıp Kavramı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2009.

Küçükgüngör, Erkan. "Bedensel Zararların Türk ve Yabancı Hukuku Yönünden Tazminine İlişkin Esasların Değerlendirilmesi." *Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini Uluslararası Kongre Cilt-2*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2016, s. 293-303.

Liivak, Taivo. "Liability of a Manufacturer of Fully Autonomous and Connected Vehicles under the Product Liability Directive." *International Comparative Jurisprudence*, C. 4, S. 2 (2018): 178-189. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Linger, Lori M. "The Products Liability Directive: A Mandatory Development Risks Defense." *Fordham International Law Journal*, C. 14, S. 2 (1990-1991): 478-509. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Liu, Josephine. "Two Roads Diverged in a Yellow Wood: The Euorpean Community Stays on the Path to Strict Liability." *Fordham International Law Journal*, C. 27, S. 6 (2004): 1940-2006. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Mathewson, Laurie McCutcheon. "Harmonization of Product Liability Laws in the European Community: A Comparative Analysis of the Approaches of the Federal Republic of Germany and the United Kingdom." *Law and Policy in International Business*, C. 24, S. 4 (1993): 1285-1308. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Nomer, Ergin. *Devletler Hususi Hukuku*. 21.bs. İstanbul: Beta, 2015.

Nomer, Haluk N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 12.bs. İstanbul: Beta, 2012.

Oğuzman, M. Kemal Oğuzman ve Barlas, Nami. *Medeni Hukuk*. 25.bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2019.

Oğuzman, M. Kemal ve Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1*. 10.bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012.

Oğuzman, M. Kemal ve Öz, M. Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-2*. 9.bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012. (kıs. Oğuzman ve Öz, Cilt-2,).

Oğuzman, M. Kemal, Seliçi, Özer, Oktay-Özdemir, Saibe. *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. 16.bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.

Oğuzman, M. Kemal, Seliçi, Özer, Oktay-Özdemir, Saibe. *Eşya Hukuku*. 19.bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2016.

Okyar Karaosmanoğlu, Dila. "Adam Çalıştıranın Sorumluluğu (TBK M.66)." Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 2019.

Öz, Turgut. “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un Ayıba Karşı Tekeffül Hükümlerinin Uygulanmasında Borçlar Kanunu Hükümlerinin Yeri ve Rolü.” *Tüketici Hukuku Konferansı*, Ed. Hüseyin Can Aksoy. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016, s. 175-195.

Özcan Büyüktanır, Burcu G. “Tüketicinin ve Üçüncü Kişilerin Ayıplı Satılanın Kullanılması Nedeniyle Ortaya Çıkan Bedensel Bütünlük İhlali Halinde Manevi Zararlarının Tazmini.” *AÜHFD*, C. 67, S. 3 (2018): 495-534.

Özcan Büyüktanır, Burcu G. ve Okyar Karaosmanolu, Dila. “Endikasyon Dışı (Off-Label) İlaç Kullanımından Doğan Zararlardan İlaç Üreticisinin ve Hekimin Hukuki Sorumluluğu.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8 S. 1 (2017): 153-198.

Özdemir, Hayrunnisa. “Ayıplı Mal.” *Tüketici Hukuku Davaları*, Editörler: Oya Şahin McCarthy ve Mutlu Dinç. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017, s. 129-191. (kıs. Özdemir, Mal,).

Özdemir, Hayrunnisa. “Gıda Hukuku ve Hukuki Sorumluluk.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref Ertuş’a Armağan*, C. 19, Özel S. (2017): 443-491. (kıs. Özdemir, Gıda,).

Özel, Çağlar. *Tüketicinin Korunması Hukuku*. 3.bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Özsunay, Ergun . “Türk Hukukunda Gerçek Bir Boşluk: Yapımcının Sorumluluğu.” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 1 (1979): 97-158.

Özsunay, Ergun ve Özsunay, R. Murat. “Araçlardaki Bozukluk Nedeniyle Üçüncü Kişilere Gelen Zararlardan Dolayı Üreticinin Sorumluluğu.” *Tüketici Hukuku Konferansı*, Ed. Hüseyin Can Aksoy. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016, s. 197-229.

Öztan, Bilge. *İmalâtçının Sorumluluğu*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları, 1982.

Petek, Hasan. *İlaç Üreticisinin Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.

Rajneri Karageorgevitch, Eleonora. “La notion de défectuosité du produit dans les jurisprudences des pays européens.” *Revue internationale de droit comparé*. C. 67, S.

1 (2015): 185-205. https://www.persee.fr/doc/ridc_0035-3337_2015_num_67_1_20481 [Erişim 29.03.2020].

Reimann, Mathias. "Liability for Defective Products at the Beginning of the Twenty-First Century: Emergence of a Worldwide Standard." *American Journal of Comparative Law*, C. 51, S. 4 (2003): 751-838. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Reisoğlu, Safa. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 24.bs. İstanbul: Beta, 2013.

Schuster, Frank Peter. "Main Structures of Product Liability in German Private and Criminal Law." *Stellenbosch Law Review*, C. 20, S. 3 (2009): 426-453. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Scott, Gregory G. "Product Liability Laws in the European Community in 1992." *William Mitchell Law Review*, C. 18, S. 2 (1992): 357-400. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Serozan, Rona. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Üçüncü Cilt*. 6.bs. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014.

Şanlı, Cemal, Esen, Emre, Ataman-Fıganmeşe, İnci. *Milletlerarası Özel Hukuk*. 6.bs. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2018.

Tandoğan, Haluk. "Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu." *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 10, S. 2 (1979): 291-322.

Tanrıbilir, Feriha Bilge. "Akit-Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XIV, S. 2 (2010): 121-140.

Tarman, Zeynep Derya. "Akit Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Avrupa Topluluğu Tüzüğü (Roma II)." *AÜHFD*, C. 57 S. 2 (2008): 193-223. (kıs. Tarman, Borç,).

Tarman, Zeynep Derya. "Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bir Bakış." *İÜHFM*, C. LXV, S. 2 (2007): 299-326. (kıs. Tarman, İmalatçı,).

Taschner, Hans Claudius. "Harmonization of Products Liability Law in the European Community." *Texas International Law Journal*, C. 34, S. 1 (1999): 21-44. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Tiftik, Mustafa. *Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural İle Düzenlenmesi Sorunu*. 2.bs. Ankara: Yetkin Yayınları, 2005.

Tiryaki, Betül. *Tüketicinin Korunması Hukuku Açısından Ayıplı Hizmetten Doğan Sorumluluk*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2007. (kıs. Tiryaki, Hizmet,).

Tiryaki, Betül. "Avrupa Konseyi'nin 25.7.1985 Tarihli Direktifi'ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı İle Mukayesesi." *AÜHFD*, C. 55, S. 2 (2006): 229-248. (kıs. Tiryaki, Üretici,).

Türkmen, Ahmet. "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III)." *İÜHFM*, C. 70, S. 2 (2012): 257-284.

Ünal, Akın ve Kalkan, Arif. "Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler." *TAAD*, Yıl: 11, S. 39 (2019): 45-82.

Ünlütepe, Mustafa. *Organizasyon Sorumluluğu (TBK m. 66/III)*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2016.

van Gattwijck, Otton baron von Wasse. "Products Liability in Europe." *American Journal of Comparative Law*, C. 34, S. 4, (1986): 789-801. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Werro, Franz. "Les nouveautés en droit de la responsabilité civile." *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, C. 32, S. 49 (2011): 143-164. <http://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/6260> [Erişim 23.01.2020].

Wuyts, Daily. "The Product Liability Directive - More than Two Decades of Defective Products in Europe." *Journal of European Tort Law*, C. 5, S. 1 (2014): 1-34. <https://heinonline.org> [Erişim 29.03.2020].

Yasan, Candan. "İmalatçının Sorumluluğuna Uygulanacak Hukuk." Doktora Tezi. Galatasaray Üniversitesi, 2015.

Yavuz, Cevdet. “Tüketicinin Korunması Bakımından İmalatçının (Ürün) Sorumluluğu.” *Prof. Dr. Mustafa Dural’a Armağan*, Ed. Tufan Ögüz. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2013, s. 1316-1332. (kıs. Yavuz, İmalatçı,).

Yavuz, Cevdet. “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri.” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C. 14, S. 4 (2008): 29-61. (kıs. Yavuz, Kusursuz,).

Yıldırım, Abdulkerim. “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağının Bazı Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, S. 1-2 (2013): 1015-1046.

Yıldırım, Fadıl. “Genetiği Değiştirilmiş Ürünlerden Sorumluluk.” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu* (28-29 Mayıs 2009): 233-262.

Zevkliler, Aydın ve Özel, Çağlar. *Tüketicinin Korunması Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

<https://eur-lex.europa.eu> [COM (2000) 893 final, 31.1.2001 / COM (2018) 246 final, 7.5.2018 / SWD (2018) 157 final, 7.5.2018]. [Erişim 29.03.2020].

<https://legalbank.net/arama> [Erişim 22.11.2019; 26.11.2019; 08.02.2020; 29.03.2020].

<https://www.coe.int> [Erişim 16.01.2020].

<http://curia.europa.eu/juris> [Erişim 29.03.2020].

<http://www.itkib.org.tr> [Erişim 22.11.2019].

<https://sozluk.gov.tr> [Erişim 29.03.2020].

<https://www.tbmm.gov.tr> [Erişim 14.01.2020].

Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Uluç Ali Karyot

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 22 Ekim 1991, İstanbul

Elektronik Posta: ulucalikaryot@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Özyeğin Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk Programı	2015
Lisans	İstanbul Üniversitesi, Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İşletme Programı	2018
Yüksek Lisans	Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi Hukuku Programı	2019

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2014-2014	Fibabanka	Stajyer
2015-2016		Stajyer Avukat
2019-	Haliç Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

YABANCI DİLLER

İleri düzeyde İngilizce, Fransızca; başlangıç düzeyinde İspanyolca.

HOBİLER

Piyano, Çizgi Roman, Yüzme.